

HAJNAL.

ARCZKÉPEKKEL ÉS ÉLETRAJZOKKAL

DISZITETT

ALBUM.

SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ-TULAJDONOS:

ŠARKADY ISTVÁN.

Ára, diszkötésben : 100 forint osztrák ért.

Negyedik új kiadás.

Budapest, 1873-74

Nyomatott ifjabb Boldini Róbert könyvnyomdájában, sertéskereskedő-utca 17. sz. a.

ARCZKÉPEK ÉS ÉLETRAJZOK
KOSZORUJA.

DEÁK FERENCZ.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Deák Ferencz.

Egy magyar Pantheonban első és legfényesebb hely illeti meg azon férfit, ki a jelen újabb korszak átalakító nagy eseményeinek egyik leghatalmasabb, — ugyszólván: tekintélyével és bölcsességével imponáló tényezője volt.

Mindenekelőtt hangsúlyozva kijelentjük, hogy mi korántsem pártszempontból fogtuk föl az ő életét, hanem egy nagyobb szabású historiai alaknak tekintjük, ki nemcsak be kellődik; de ki is magaslik történelmünk csaknem félszázadik nyuló hosszú folyamában!

A harminczas évek elején, 1832-ben, kezdődött nyilvános politikai pályája, s azóta a nemzeti élet mozgalmaiban és állami létünk hullámzásai között nem történt kivüle és nélküle — semmi; élete összenőtt a históriával! Minden kiválóbb és nagyobb mozzanat, vagy feltűnőbb esemény: egyszersmind az ő politikai működését és hazafias törekvéseit tünteti elő.

A haladás, jog és nemzeti igazaink védelmezésének legkitűnőbb bajnokát tiszteli és ünnepli benne az egész ország, s multját tisztán és szeplőtelenül tudta megőrizni a közbecsülés tárgyává. És ha talán az 1867-iki kiegyezés teremtésének ellenzői között találkoznak, kik mostani, új korszakot alkotó politikáját könnyelműen karhoztadják, az szerintünk egyedül elvi kérdés, s arra nézve a történész van hivatva érdemileg nyilatkozni és a jövő irhat róla igazi kritikát; de a józan logika kénytelen beismerni, hogy a tényleges viszonyok alapos megfigyelése mellett ő bizonyára a hideg ész parancsoló politikáját látta jónak követni, s követte azt bátran, hazafiui legszentebb meggyőződésből és számításaiban teljesen annihilálódni kellett a csalódásokra mindig hajlandó szív terméketlen sugallatának . . .

Tudván, hogy egykor beható tanulmányok eredménye gyanánt kötetek fogják tárgyalni az ő életpályáját; mi ez album czéljához képest csak is életének száraz és rövid leírásával kívánunk kedveskedni az olvasó közönségnek.

Deák Ferencz született 1803-ban Kehidán, Zalavármegyében, hol családja a legjelentékenyebb családok közé soroztatik. A történelmi kutatások családi nevét a latin litteratus (tanult) szó értelmétől származottnak lenni méltán gyaníttatják, mely előszóval a legmesszebb őskorban az írástudó emberek tiszteltettek meg; később pedig már azt magyarra fordítva használták, s a toll embereit egyenesen „diák“ = „deák“ czimezéssel tünteték ki, s ekként — ha költői kifejezéssel élünk szabad: — Deák Ferenczünk legeslegelső úsatya a tudomány volt, mely büszke lehet az oly unokára, kiben önmagát megkoszorozottan, dicsőségében szemlélheti.

Iskoláit Győrben kitűnő sikerrel elvégezvén, csakhamar Zalavármegye közgyűléseiben a zöld asztal mellett találkozunk vele az ellenzék élén; majd 1832-ben a közbizalom által követté választatott az országgyűlésre, honnét dicső testvérbátyja, Antal, megrongált egészsége miatt hazatérni volt kénytelen, nem sokára pedig az egész ország tisztelete és gyásza kíséretében kora sirba dült.

Midőn az áldott emlékezetű Antal fényes pályájáról lelépendő, bucsut vett elvarátaitól, azokat következő jószavakkal vigasztalá: „Küldök én nektek egy fiatal embert, kinek kis ujjában több ész s tudomány van, mint egész bennem, öregebb bátyjában.“

Ily jellemzetes bemutatással jelent meg Deák Ferencz Pozsonyban, hol ékes-szóllásának meggyőző hatalma, világos és átlátszó logikája, szoros következtetései, politikai elveihez való híj ragaszkodása, dagálytól és keresett elménczéségektől ment határozott előadása, állításainak helyessége, alapos tudománya és tapintata által nem sokára az alkotmányos s nemzeti érzelmű párt fejevé, vezérévé, önkéntelen küzdötte föl magát a nélkül, hogy gondolt, akart, vagy vágyott volna a főszerepvivőiségre, de azért mindazon kitűnő tulajdonokkal birt, melyek a parlamenti embert az árvis rohamával magasra emelik, és a köztiszteletet nem keresve, nem áhitozva is kiérdemlik. Az 1840-ki országgyűlésen szintén megtartá elismert és senki által kétségbe nem vont szép állását, s az ő bölcsességének lehetett köszönni, hogy három éves börtönéből Kossuthot és a szerencsétlen Lovassyt szabadon bocsájtották. A törvényhozási téren pedig a büntető törvénykönyv legfőként neki köszönni lételét, valamint a magyar „Váltó törvénykönyv“ létesítésében is hathatós része van.

1843-ban ismét megválasztatott országgyűlési követnek Zalából; azonban ő mint a szabadelvű eszméknek barátja: életkérdésnek tartván az adókérdést, a nemességnek közterhekbeni egyenlő részvételét, mit a csökönyös és pulya fondorkodók által félrevezetett megye magáénak nem vallott, oly utasítással látta el követét, hogy Deák Ferencz kénytelen volt mandatumát letenni, s bár később elvei a megyénél diadalmaskodának, de ő híj maradt magához, és Zalavármegye egyik követi széke az 1843-ki országgyűlésen üresen maradt, minthogy a zalaiaiak közül senki sem akarta helyét betölteni. És Deák ezen elmaradása egyhangulag országos csapásnak tartatott.

Az 1847-ki híres pozsonyi országgyűlésre történt megválasztását sem fo-

gadta el! Mindamellett nagy hatást gyakorlott a törvényhozás menetére, mert az ellenzék legfőbb emberei alig tettek valami nevezetesebb lépést bölcs és józan tanácsának kikérése nélkül, s vele folytonos levelezésben és összeköttetésben állottak.

Midőn 1848-ban gróf Batthyány Lajos a magyar független felelős minisztérium alakításával megbízaték, mindaddig visszatartózkodott a tárczák kiosztásától, míg tisztelt és nagyrabecsült barátját, Deák Ferenczet Kehidáról Pozsonyba nem hitta, kinek bölcseségébe nagy és szent bizodalmat helyezett.

És ő az örökké nevezetes 1848-ki országgyűlés végén megjelent mint Zala vármegye követe. . . Később a miniszter-elnök sürgetéseire és az ország közkívánatára az igazság ügyministeri tárczát vállalá el, Ghyczy Kálmánt vevén maga mellé államtitkáruul, és Szalay Lászlót, a legkitünőbb jog és történelemtudóst, egyik osztályfőnökül.

Az ő miniszterségére bizvást ráalkalmazhatók Jefferson Tamásnak Washingtonra mondott szavai: „Kezei a legtisztábbak — ugymond — igazság-szeretete a leghajlíthatlanabb. Ő a szó szoros értelmében bölcs, jó, és nagy ember volt.“

Majd fölzudultak a bős hullámok. . . Ez a korszak nem volt többé az övé, O'Connellel tartva, ki nyíltan bevallá: „hogy a legmagasb politikai előnyök csak erkölcsi eszközök, csak békés és szakadatlan ellenállás által, az elnyomókkal szemközt, érethetnek el; s hogy egyetlenegy csepp embervér a legnemesb ügyet is becsuteleníti és elnyomja; hogy a vér korántsem szolgál enyvül a szabadság oltárának, hanem csak pusztító és bontó eleme a szabadság szellem templomának, mert ez nem állhat fön sokáig, ha fölépítéséhez vér kívántatott.“

A vészek lecsillapultával kehidai jószágára vonult vissza, honnét 12 éves boru után mint újja született Phönix 1861-ben lépett ismét elő, midőn Pest belvárosi képviselőnek közfölkialtással ünnepelesen megválasztatott.

És egyszersmind ujnagysága, messiási hivatása is itt veszi kezdetét, vagy jobban mondva: folytatatólagosan nyilatkozik.

Az 1861-ki országgyűlésnek Ő cs. k. apostoli Fölségéhez intézett feliratát az egész Európa ismeri, s azt alkotmányos szabadságunk „magna chartájának“ joggal nevezhetjük el. És ezen felirat: Deák Ferencz halhatatlan műve.

Az 1865-ik december 10-re összehívott országgyűlésnek több rendbeli felirata szintén az ő teremő géniusának, páratlan honszerelmének, rendíthetetlen jog és törvényéretének dícsötített és áldott szüleménye.

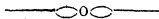
Az 1867-iki kiegyezkedés szintén az ő műve, mely — annyi bizonyos, — hogy a külhatalmak előtt Magyarország önálló államiságának alapját megvetette, s a belső jóllétnek és a közvagyonosodásnak újabb tényezőit hozta mozgásba. . . Király és nép kibékülve! . . . Van honvédségünk! . . . Felelős miniszterek

kormányozzák az országot! . . . Független parlament hoz törvényeket! . . . Szóval: ez a multtól teljesen különböző aera! . . . Ez új korszak! És annak ő az alapítója!

Deák Ferencz már 1848 előtt mind az ötvenkét vármegyének választott táblabirója volt; ma pedig az ünneplés oly magas fokán áll, hogy még a vak pártzenvedély is őt tekint a nemzet vezetőjének, irányadójának és a „haza bölcsének;“ míg jövőben díszé és dicsősége lesz a hazai történelemnek!

Egy ország szive dobban meg nevére és az egész ország nyújtja neki a jól megérdemelt halhatatlanságnak ékes koszorúját! . . .

És ezen koszorú el nem hervad . . . nem ismeri az enyészetet!

GYÖCZY KÁLMÁN.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Ghyczy Kálmán.

Ha Deák Ferencznek az első helyet jelöltük ki, mindjárt közvetlen utána, vagy — jobban és szabatosabban mondva — mellette illeti a hely: — Ghyczy Kálmánt; a magyar parlamenti ellenzék legyőzhetetlen Chrysostomussát, hódító vezérét; ezt a mély tudományú és bölcs államférfiut, kinek ajkairól igéz az eszmék varázsa és a kérlelhetetlen okoskodás megczáfolhatatlan igazsága!

Egy nagy és hozzáférhetetlen jellem, ki örökké a haza sorsa fölött retteg és szünetlenül a nemzet java iránti aggodalmak boruja árnyalja komoly nemes vonásait!

Az egész ország köztiszteletét pártkülönség nélkül ép oly teljes mértékben kiérdemelte, mint nagy esze, törvényhozói és államférfiui bölcsessége iránt mindenki hódoló elismeréssel viseltetik.

Életpályája fényes mozzanatainak részletesebb megvilágítására hosszú tanulmányozás szükségeltetnék, s az ő áldásos működését és hazafias tevékenységét kötelességekben lehetne tárgyalni, mi azonban a pártatlan történész elodázhatatlan teendője lesz, hogy az újabb korszak e magasan kiemelkedő alakját az utókor előtt kellőleg föltüntethesse.

Ez album lapjain hí arczképével és rövid életrajzával kívántunk az olvasó közönségnek kedveskedni, s ha gyöngye tollunk csak némi viszhangja leszen is az iránta nyilvánuló általános ünneplésnek: föltötte boldognak fogjuk magunkat érezni!..

Ghyczy Kálmán született 1808. Február hó 12-én, Rév-Komáromban; édes atyja Komárommegye közszeretben állott első alispánja volt; édes anyja, Szentiványi Thekla urhölgy vala. Iskoláit szülőhelyén és Győrött elvégezvén, a jogi pályára szentelte magát, s husz éves korában, 1828-ban, Pesten már ügyvédi vizsgát tőn, hol azután gyakorlatszerzés és jogi ismereteinek bővítése végett két évet töltött. 1830-ban az uralkodó királyi család ráczkevi urodalmában rendes ügyészszé

kinevezetnri érdemesítettett, mi akkor nagyon is feltűnő és irigyelt állomás vala. Ő azonban ezt a „nagy szerencsét“ csak egy évig volt képes élvezni. A száraz ügyész-kedés nem elégitette ki lángeszét és magasra törő lelkének merészebb vágyait; azért is lemondván ügyészi tisztjéről, komárommegyei birtokára vonult vissza, s ott közjogi, nemzetgazdászati és államtudományi tanulmányokkal foglalkozott.

Két év mulva Komárommegye közbizalma folytán első aljegyzővé választatott és pedig tiszteletbeli főjegyzői czimmel, — s egyszersmind házasságra lépett Bodosfalvi Baranyai Borbála urhölgygyel, kitől az isteni Gondviselés egy nagyreményű fiugyermekkel áldotta meg; de családi boldogságának mind két eszközlője korán az irigy halál martaléka lón! . . . Az elhunyt derék jó anyát férfi korának tavaszán követte egyetlen fia a — sirba! . . . Két megrázkodtató nagy csapás volt az, mely az ő szívében bánatot; kedélyében borts fölleget hagyott vissza maradandó emlékezetül! . . .

Közbe ékelttik ezt a szomorú epizódot, melyre megdobban az emberi kebel, hogy azután állandó dicsőséget ne zavarjuk meg lesújtó emlékekkel, melyek dúló pusztitással hatnak egész lónyünkre; sőt fájdalmasak minden jó hazafira, kik büszkék és féltékenyek az ő drága életére! . . .

1839-ben megyéje valóságos főjegyzővé választotta, s velős tollának hatalmas ereje már akkor bámulatot keltett, épen úgy mint alapos törvényismereteivel, szigorú igazságosságával és eszmeinek emelkedettségével teljesen meglódítá a megye közönységét, s oly köztiszteletet és általános szeretetet vivott ki magának, hogy a híres Pázmándjak megyéje elismerésének legfényesebb jele gyanánt őt az 1843-iki országgyűlésre egyik követőnek választotta. Itt jeles tolla és nagy tehetsége csak hamar országos híre és jelentőségre emelkedett, s a követek tábláján egyik kerületi jegyzőséggel tisztelték meg, s gyorsan küzdötte föl magát a tekintetes Karok és Rendek legjelesbjeinek diszes koszorújába.

Még tartott az országgyűlés, midőn 1844-ben Komárommegye határtalan lelkesedéssel első alispánjává választotta, s három év után, az 1847-ben bekövetkezett tisztújításon ismét megerősítette ezen roppant lelkiismeretességgel vitt hivatalában. Azonban ugyanazon év November havában személynőki, majd nádori itélőmesterré nevezetvén ki, érzékeny bucsut vón megyéjétől, s nagyobb szabásu, országos hatáskörrel bíró pályáját megkezdette.

Tudva van, hogy az 1848 előtti magyar közjog szerint a személynőki itélőmester a királyi táblának; a nádori itélőmester pedig a hétszemélyes táblának volt rendes bírúja, s mint ilyennek nemcsak az igazságszolgáltatás bírói székében nagy szerepkör nyílt, hanem a törvényhozásban is, az alsóház asztala mellett széke volt.

Ghyczy Kálmán az 1847—48-iki utolsó pozsonyi országgyűlésen mint nádori itélőmester vett buzgó és tevékeny részt.

Midőn 1848-ban az első független felelős magyar ministerium megalakult

Deák Ferencz; az első felelős igazságügyi miniszter Ghyczy Kálmánt választotta és hívta meg államtitkárrul, s mint ilyen Komárommegye egyik választókerülete által képviselőnek választatott a pesti nemzetgyűlésre.

Később a rohamos események nyomása alatt gróf Batthyány Lajos új miniszterium alkotására szólítottván föl, az általa fölterjesztett miniszteri névsorban találjuk Ghyczy Kálmán nevét is. De ezen miniszterium nem jött létre, s a kormányzást a honvédelmi bizottság vette át, s Ghyczy az igazságügyminiszterium vezetését mint államtitkár nagy erélyvel és hazafiás buzgósággal folytatja.

Midőn az országgyűlésnek és a kormánynak Debreczenbe kellett menekülni, Ghyczy Kálmán egészsége a légváltásosabb állapotban vala, s kénytelen volt magas állásáról képviselői mandátumával együtt leköszönni és testben megtörve a magánéletbe vonult vissza; míg fájó lelkében a haza sorsa miatt remegett!...

1860-ban az októberi legmagasabb diploma megjelenése folytán új tevékenységre hivattak föl közéletünk kipróbált régi bajnokai, s az 1861-iki országgyűlésen Ghyczy Kálmán mint Komárom városa egyhangulag választott képviselője jelent meg. Ezen örökké nevezetes országgyűlés két pártárványalatoztüntetett elő, melyek közül később az egyik felirati, a másik határozati pártnak lőn elkeresztelve, s bár nyílt titok gyanánt emlegették, hogy Ghyczy Kálmán nézetei és elveinél fogva ez utóbbihoz tartozik; mindamellett a közbizalom félretevén minden pártkérdést, Ghyczy Kálmán egyhangulag lett az országgyűlés alsóházának elnökévé választva.

És ő mihelyt az elnöki széket elfoglalta: megszűnt pártember lenni. Elnök volt a szó legnemesebb értelmében; méltóságos, higgadt és részrehajlatlan. Soha méltóbban és lelkiismeretesebben nem volt és nem lesz ezen parlamentáris értelemben vett legelső és legnagyobb méltóság betöltve!

Midőn azután az országgyűlés erőszakosan el lett oszlatva, Ghyczy Kálmánt a ház minden tagja és az egész nemzet elismerése és osztatlan tisztelete kísértécsöndes magányába.

Az 1865-iki országgyűlésen ismét megjelent Ghyczy Kálmán és pedig teljesen nyílt és határozott programmal, mely akkor nemcsak az egész országban nagy szenzációt ébresztett, hanem a külföldi sajtó is bő anyagot talált annak fejtegetésében.

Ghyczy Kálmán ellene volt a Deák által megalapított kibékülés kérdésének megoldási módzatai ellen, s midőn az mégis a többség által el lett fogadva és törvénynyé, illetőleg kétoldalu államszerződéssé vált: Ő az ellenzék élére állott, s azóta minden országgyűlésen tevékenyen és rendkívüli munkássággal működik a hazavára és a nemzet jóllétének előmozdítására.

Mit mondjunk fényes és ragyogó szónoki tehetségéről? jog és államtudományi ismereteiről? bölcs mérsékletéről?

Az Isten nagy kincscsel áldotta meg! Olyan mint a gyémánt, mely százszor és százszor tudja visszaragogni a legkülönbözőbb tárgyakat; vagy mint a tengerfenék, mely gazdagon termi a legértékesebb drágaságokat!

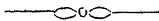
Ő kitünő jogtudós; szakavatott pénzügyi kapacitás; elismert államférfiu; józan politikus és politikáját lángoló honszerelem lengi át, s az elvont és kényesebb kérdések megoldásában diplomatiiai tapintatának erős nyomait észlelhetni.

Ázért is, midőn az 1869—72-iki országgyűlés berekesztése után azon döbentő hir kelt szárnyakra, hogy Ghyczy Kálmánnak erős elhatározása, visszavonulni a magán életbe: minden magyar ember szive összeszorult azon gondolatra, hogy ily sokoldalú széles tudományt, ily edzett hazafiságot és annyi bölcsességet az országgyűlés nélkülözni leend kénytelen! És azért tapsolt pártkülönbőség nélkül az egész ország, midőn 1872-ben Komárom városa negyedszer újra egyhangulag őt választá képviselőjének, s a közbizalmat el is fogadta — Ghyczy Kálmán.

Sokat tudnánk még irni róla; de hiszen előttünk foly élete, mely olyan mint a ragyogó nap, melynek semmi szennye, semmi foltja nincs és tündöklő sugáiraival dicsőségére szolgál az egész nemzetnek!

A történelem meg fogja tenni kötelességét. . . Mert az ő érdemeinek és halhatatlanságának glóriája — örökkévaló!

Mi azzal válunk meg tőle, hogy egy imaszertü fohászt emeljünk a magasba, kérvén az Istent, hogy nagy és bölcs hazánkiát az emberi kor legszélsőbb határáig éltesse és lássa fölvirágozni az imádott hazát és lássa boldognak a forrón szeretett édes nemzetet!

Árnyéki Béni és Zoltán Szerviztár 2. sz.

II. ERNEST,

Szász-Coburg-Góthai

Uralkodó Herczeg.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

II. Ernest.

Szász-Coburg-Gótha uralkodó Herczegének arcképe és életrajza méltó helyet foglal el egy magyar Pantheonban, minthogy fényes családjának egyes tagjai nemcsak a világtörténelemben viták ki hirt és nevet, hanem nálunk is érdemeket szereztek maguknak.

II-ik Ernest (August Károly János Leopold Sándor Eduard) fia I. Ernestnek és Lujza hercegasszonynak, August szász-gótha-altenburgi herceg leányának, született 1818. Junius hó 21-én

Dicsőült édes atyja halála után 1844. Január 29-én lépett az uralkodói székre.

1842-ben pedig nőtül vette Alexandrine (Luiza Amália Friderika Erzsébet Zofia) hercegasszonyt, Leopold bádeni nagyherceg leányát.

1852. Május 3-án szabadelvű alkotmánynyal lepte meg híj alattvalóit. 1866-ban az ugynevezett északnémet szövetségbe politikai eszélyességnek tartotta belépni. 1871-ben a francia-porosz háboruban vőn részt és vitézségéről nagy dicsérettel emlékeztek meg a hivatalos jelentések.

Alattvalóinak számát statistikai kimutatások 164527 lélekre teszik.

Egész czime következőleg szól: II Ernest, Szász-Koburg és Gótha Herczege; ugyszintén Jülich, Eleve és Berg; Engern és Westphalia Herczege; Thüringeni Örgróf; Meissen Markgrófja; Henneberg hercegesített grófja; Mark és Ravensberg Grófja; Ravenstein és Tonna Ura.

Mint Uralkodó azon jó hirben él, hogy mind a művészetet és tudományos műveltséget; mind az anyagi érdekeket, a kereskedést és ipart nagy buzgalommal és roppant szerencsével mozdítja elő kis országában, s birja népének őszinte hűségét és ragaszkodó szeretetét.

Ez pedig egy uralkodónak legszebb érdeme!

Családja roppant fontosságra és tekintélyre emelkedett, s a történések egyhangu állítása szerint nincs oly hercegi ház, mely oly rövid idő alatt és oly nagy mértékben gyarapította volna anyagi állását, hatalmát és fölényét, mint a szász-coburg-góthai hercegi ház.

Ugyanis édes testvéröccse, Albert Ferencz August Károly Manó 1840-ben boldog házasságra lépett Viktoria angol királynővel

Édes atyjának, az elhunyt uralkodó hercegnek fivére, Ferdinand György August osztrák altábornagy, 1816-ban Mária Antoinette Gabrielával, a magyar herceg Koháry nemzetség duszgazdag örökösével kelt össze, s Magyarország és Austriában birtokosa lőn a csábrági, szitnyai, murányi, balogvári, rimaszécsi, füleki, stb roppant urodalmaknak. Ezen házasságból az első szülött Dom Fernando névvel portugál herceggé és Donna Maria Ilda Gloria portugál királynő férjévé lett 1836-ban. Leopold herceg pedig a független Belgium trónjára emeltetett 1831-ben.

Hosszan lehetne ezen fényes Család egyes tagjainak sorsát előadni; de a helyszűke nem engedi...

II. Ernest herceg egyszersmind porosz lovas tábornok; szász királyi altábornagy és a porosz magdeburgi Courassier ezred főnöke és tulajdonosa.

Adjja Isten! hogy népének javára, jólétére és boldogítására még sokáig uralkodjék és legyen folyton alattvalóinak bálványá és igazi atyja!

cs. kir. honvédelmi

Hyandt-haus és Zsófia Servizter 2. sz.

JÓZSEF,

Csász. és Kir. Fő-Herczeg,

A Magyar Honvédsereg Fő-Parancsnoka, Altábornagy,

Az arany Gyapju Rend Lovagja, sz. István jeles Rendjének nagykeresztes Vitéze, stb. stb.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

József,

Cs. és Kir. Főherceg; a magyar Honvédsereg Főparancsnoka.

Az igazán királyi vérből származott nemes lelkű, áldott szívű és valódi magyar érzelmű Főhercegről albumom előbbi kiadásában is igyekeztem életrajzát hozzá méltólag az őt bálványozó magyar olvasó közönségnek bemutatni, s mivel azóta állítottatott a honvédsereg élére, ismét van életének új és fényes mozzanata, melynél fogva e Pantheonban diszes helyet jelölhetünk számára.

József főherceg 1833-ik év Martius 2-án született Pozsonyban, az akkori híres országgyűlés tartama alatt. Édes anyja, Mária Dorottya, Württembergi Herzegasszony, dicsőült József nádorunk 3-ik neje volt, ki nagy jótékonyágaiért áldott emlékezetet hagyott maga után.

Édes atya az ifju Főherceget a politikai pályára szánta, minthogy már akkor az új eszmék mindinkább mélyebb gyökereket vertek a nemzet szívében.

És dicsőült nádorunk a józan reformoknak hőkeblű pártfogója volt, ha azok a haza virágzásának előmozdítását célozták; mindamellett katonai tudományokban is nevelteté, hogy egykor a trón és a haza önállóságának hí támazsa és hős védője legyen.

Midőn József főherceg nádorunk jászkuni főkapitányságának jubileumát ünneplé, az ifju Főherceg hadfi lön a nádorhuszároknál; majd azután a meghasonlás korszaka következett be, s a mig akkor gyermek Főherceg Bécsbe vitetett, s édes atya drága sirjától távol Bécsben és Prágában neveltetett.

Tanult jogot, történelmet, katonai és egyéb tudományokat.

És épen azon féltékenység, mely előtte nemzetének és hazájának régi és újabb sorsát gondos szűkkeblűséggel örökös fekete fátyollal igyekezett eltakarni, vérét izgatá fel, s kíváncsiságának eleget teendő titkon, az új rémes óráiban előszeretettel forgatta a magyar jogi és történeti könyvek lapjait.

És ezeken a lapokon oly sok öröm, annyi dicsőség és annyi fájdalom volt feljegyezve, hogy az ifju Főhercegben szilárd és megingathatatlan rokonszenv támadt fel a haza és a nemzet sorsa iránt. Az évek jöttek, az évek mentek és a rokonszenvből égő, áldozó honszerelem vált.

Azonban a viszonyok természete távol tartá tőlünk, s ő idegen földön volt kénytelen szerezpeli. Ugyanis 1853-ban a Császár Dragonyosok őrnagya lett, s Olmützben táborozott; majd a herceg Wasa nevét viselő magyar gyalog-ezredhez tétetett át, s Prágában időzött. 1854-ben alezredes lön, s előbb Bécsben, azután Morvaországban állomásozott. 1855-ben a 37-ik magyar gyalog ezred tulajdonosává neveztetett ki. 1856-ban a Windisgrätz dragonyos ezredhez ezredesi rangal tétetett át. 1857-ben elvégre Magyarországnban Sopronyba jött a 8-ik dragonyos

ezreddel, melynek parancsnokságát 1859-ben tette át; majd Kecskeméten és Fegyverházán ezredparancsnoki minőségben találjuk őt, hol a nép ajkain róla azon időből igen hízog adomák szájról szájra keringnek. 1860-ban tábornokká és dandárparancsnokká léptetvén elő, Bécsbe rendeltetett, honnét — Olaszországba küldetett, hol 1864-ig volt, midőn Klotilda, Szász-Koburg-Koháry Hercege-asszonynyal a legboldogabb házasságra lépett.

A szellemű Főhercege-asszony gyorsan megtanulta a leglovagiasabb férj oldala mellett az édes és szép magyar nyelvet; de nem csak beszélni tanult meg, hanem magyar honleányilag is érzeni és szeretni a hazát! Legboldogabb szerelmüket az isteni Gondviselés két főherceg-kisasszonynyal és Antál-József-Maria Főherceggel áldotta meg, ki 1872. Augustus 9-én született Alcsuthon.

Ugyancsak 1864-ben Linzbe rendeltetett; majd bekövetkezett 1866-ban a porosz háború, midőn a IV. Hadtestben dandárparancsnok volt, s részt vőn a Schweinschedeli és Königráti döntő ütközetekben, s ez utóbbi helyen gr. Festeticz Tassiló parancsnok megsebesülése folytán, a IV. hadtest parancsnoksága reábizott, s ő oly magyar elszántsággal és vitézi hősiességgel küzdött, hogy alóla két lovat lőttek ki, kettőt pedig megsebesítettek; sőt személye is veszedelemben forgott, melyből — kivéve egy kézen kapott könnyű sebet — szerencsésen kimenekült.

Modornban, Pozsony közelében vette valóságos hadtest-parancsnokká és altábornaggyá történt kinevezetését; azután ismét Linzbe küldetett. Midőn azonban a magyar ministerium kinevezetett, s a honvédség szervezése és alakítása országgyűlésileg törvénynyé kimondatott, ő Főlsége, a király, kedvelt rokonát József Főherceget nevezte ki Főparancsnoknak, mely legfelsőbb kinevezés az egész ország osztatlan örömeivel és rokonszenvével találkozott.

József Főherceget minden magyar ember szereti és honfitársának, egy valódi magyar királyi vértű Főhercegnek tekinti. Szívesen adózik neki tiszteletével és hódolatával. És ő meg is tudja nyerni és meg is tudja érdemelni a magyarok őszinte ragaszkodását; mert ő is testben és lélekben: igazi magyar.

Az ujonnan alakított honvédségnek az ő szervező képessége tekintélyt és glóriát tudott kölcsönözni, s rövid idő alatt több mint kétszáz ezer honvéd áll az ő böles fővezénylete alatt készen a trón és a haza oltalmára.

Katonai érdemeit mind saját Uralkodónk, mind a külföldi fejedelmek számos rendjellel tüntették ki. . . De a mi neki legnagyobb dicsősége: Magyarország osztatlan szeretete és hí ragaszkodása!

És erre az ő nemes szíve méltán dobban meg, s önérzete méltó büszkeséggel telik el. Mert hiszen a történelem világos példákkal mutatja meg, hogy minden dolog mulandó; de egy nép elismerése és őszinte ragaszkodása túl éli az idők viharait és örökké dacol az enyészettel.

Adja Isten! hogy a derék Főherceg és imádott neje, a lelkes Főhercege-asszony sokáig legyen a magyar nemzet bálványja és dicsősége!

Gyermekeik pedig legyenek folytatói az ő dicsőségüknek és legyenek szintén oly érdemes tárgyai a magyar nemzet közbocstulásának!

DR. HAYNALD LAJOS

Kalocsai Érsek, v. b. t. Tanácsos, Pápai Trónálló, Római Gróf, a papi arany érdemkeresztese,
Lipót jeles Rend nagykeresztos Vitéze, Róma nemes polgára,
a magyar tud. Akadémia igazgató-és a természettudományi osztályának tiszteletbeli tagja, s. b. s. b.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Haynald Lajos.

Kalocsai Érsek; v. b. t. Tanácsos; Római Gróf; stb. stb.

A dicsőségnek gyuljon föl égő lángja! . . A fekete betűk legyenek „örök lámpái“ az erénynek; azok vessenek soha el nem muló varázsfényt az érdemek és a jótétemények díszes körmenetére! . . A haza, az egyház és a tudomány, — a földi lét e szentelt háromsága méltán egyesülve hirdeti az ünnepeelt Főpap nevének és emlékeztetének halhatatlanságát.

Mi gyöngé vizshangot adunk a közvélemény határtalan tiszteletének, s némi adatokat kívánunk Clio számára letéteményezni, midőn a magyar katolika egyháznak eme kitünő Fejedelmét Pantheonunkban megörökítjük, kinek működése és tettei ismeretesekek büszke palotákban és rozszant kunyhókban, s legendaszerű hagyományok alakjában élnek a hálás nép ajkain; míg hire messze tulszárnyalja hazánk keskeny határait!

És ha a szavakat virágokká tudnók tündérezeni, mondatainkból gyönyörű koszoruk rajzolódának az olvasó elé; az ő életpályájához pedig nagyon hozzá illik a koszorú, mely el nem hervad, hanem a csillogó színek teljes és játszi pompájában örökké díszlik. Mert a halhatatlanságnak az örökkévalóság a hazája!

Valóban átrezgi szívünket ama sejtelemnek kínzó gyötrelme, hogy csak igen halovány vonásokban tűntethetjük föl az ő magasan kiemelkedő alakját, melyhez a mindennapi életben már oda szoktuk képzelni a szellemi fölény messze ragyogó glóriáját, s tollunk gyöngé lesz e glória fényét visszatüntélyezni.

Mert az ő lángészének csillámló sugáiraival nemcsak az isteneszeti és bölcsészeti tudományokat átkarolta, hanem lehajlott a kicsi fűszálhoz is, melynek erősebb fuvalom halálát okozza, s ő magasra emelte, hogy a nővénytant tudományosan előbbre vinni segítse.

A nevelésügynek és a jótékonyáságnak terén őrangyal gyanánt látjuk őt mindenütt ott teremni, hol a sötétség nyomor és a szükség jajkiáltása az egekhez fölsvít!

Nagy lelke és vallásos buzgalma az Urnak szentelt templomok építtetésében találja legkedvencebb ideálját!

A művészet és az irodalom, mint a közmívelődés két leghatalmasabb tényezője, fennen és magasztalólag hirdetik az ő mindig kész és soha ki nem apadó bőkezűségét!

Alárendelt papjai a kegyelet és az őszinteség legforróbb szeretetével tisztelik mint legjobb atyát és mint legbölcsebb kormányzót!

És mit mondjunk a szerető, gyöngéd jó fiuról, ki édes anyja bálványozásával az isteni parancsot oly mélységes felfogással és példányszerűleg teljesíti: „Tiszteled atyádat és anyádat, hogy hosszú életi lehess a földön!”?

... Ily magas erények költői zengeményeknek lehetnének méltó és háladatos tárgyai, s mi csak hazafias kötelességet hiszünk teljesíteni, midőn ez albumban életrajzát tárgyilagosan és jellemzetesen az olvasó világnak bemutatni szerencsések vagyunk.

Haynald Lajos született 1816-ik év, október 3-án, Szécsényben, Nógrád-megyében, hol az édes anyák legjobbika, az ő édes jó anyja szerényen és régen megszokott egyszerűségben él, s jelenleg 80-ik évébe lépett, kinek igénytelen házikója csak akkor vetkezi le a tompa egyhanguságát, midőn a szerető fiu sok gondja és elfoglaltsága közül kibontakozva, gyermeki kegyeletének eszményi érzelmével édes anyja ölelésére olykor kirándul. Az édes anyának sátoros ünnepe van ekkor, az ő agg szemében virág, fa és a lelketlen butorok örömeikben repesni látszanak, pedig csak az ő szive dobog magyon és édes anyai szerelme káprázatot játszik szemeivel... És a fiu?!?.. A Patriárkák és az ős idők korában lehetett ily fiui szeretet negélytelen és tiszta ömlengéseit látni. Ma már inkább megbámulják; de — fájdalom! — nem igen követik!

Az elemi iskolákat szülőhelyén, a gymnasiumot pedig Váczott, Pesten és Esztergomban végezte. 1830-ban az esztergom főmegyei papnövédek közé fölvétetett, s mint ilyen a bölcsészetet Pozsonyban és Nagyszombatban nagy szorgalommal hallgatta; azután mint jeles tehetségű ifjút a bécsi Pázmáneumba küldötték, hol a tudomány-egyetemen kitünően tette sajátjává az istenészeti tudományokat. Majd a Szent Ágostonról nevezett felsőbb papi intézetbe vétetett föl, hol 1841-ben az összes theológiából tudori oklevelet nyert.

Ez időközben a császári Muzeumot gyakran meglátogatván, fölötte megkedvelte a természettudományi tanulmányokat, s különösen a fűvészzettel élénkebben és behatóbban kezdett foglalkozkodni, s az mai napig is egyik legkedvencezobb és idylliserű időtöltése.

1839-ben még mint az Agustinum növendéke pappá fölszenteltetett, s 1841-ben Pestre lipótvárosi segédlelkésznek küldetett, hol jeles egyházi beszédeivel hamar megtudta magát kedvelteni a hívek körében; 1842-ik év elején Budán várkaplán volt; de már szeptember hóban tanárrá nevezetett ki, a dicsőült Kopácsy Herczeg-Primás által, a papság magasabb kiképzésére szánt esztergomi presbyteriumhoz, hol a hittudományi Encyclopaediát adta elő.

Ezen minőségében ügyességét és szakismereteit igen alaposan tudta a fontosabb primatiális ügyek elintézésében érvényesíteni, úgy hogy Kopácsy Primás 1846-ban magához titkárnak kinevezni méltónak találta, mely állomását el is foglalta, mintán előbb Németországot, Belgiumot, Angol és Franciaországot beutazta; Schweitzben pedig az ottani híres tan és nevelő intézeteket meglátogatta, s az uralkodó nevelési rendszert megfigyelte volna.

1847-ben Kopácsy halála után helynöki titkár volt, majd mint az érseki

megye Kancellárja szerepelt. 1848-ban tiszteletbeli udvari káplánnak neveztetett ki. 1849-ben September havában néhai Scitovszky Primás által iroda-igazgató-nak hivatott meg, mely állásában buzgó működésének elismerése jeleül „pro piis meritis“ az arany koronás érdemkeresztet nyerte.

1851-ik év, September havában az elaggott Kovács Miklós erdélyi Püspök segédpüspökének, vagy is hivatalos nyelven: coadjutorának és pedig cum jure successione is neveztetett ki. Ezen magas hivatalát 1852-ik év, Augustus hó-ban mint Hebroni czimzetes Püspök foglalta el, s miután Kovács püspök még azon év október közepén a jobb létre szenderült, a testvér Erdélynek Haynald Ión való-ságos Püspöke harminczhat éves korában!

Itt tizenkét évig működött, mely idő alatt a közszeretetet egészen meghó-dítá, s az ünneplés oly magas fokára emelkedett, hogy ezen évek diadal-ívet képeznek életpályáján, melyet el nem rombolhat az enyészet.

Legfelsőbb helyen is méltányolták főpásztori buzgóságát, s már 1854-ben valóságos belső titkos tanácsossá lett kinevezve; sőt miután a püspöki javadalmak érzékeny veszteséget szenvedtek a szabadságháboru folyama alatt, némi kárpótlásul ideiglenesen az egri olvasó-kanonoki javadalom az ő javára rendeltetett.

Egyszerre a kis Erdély betölt névétől; áldották mindenütt, s mi folyton nagy és jó tetteinek emlegetésével találkozáink hirlapokban és társas körökben. Híre azon nagynevű bajnokokra emlékeztetett, kik az ős időben voltak a katholika egyház dicső Püspökei.

Itt mindenekelőtt több plébániát alapított saját költségén; Károlyfehérvárott leányiskolát, kórházat és gyermek seminariumot létesített, azután az itteni, csiksomlyói és a kantai gymnásiumok alapját vetette meg és a károlyfehérvári román stylum gyönyörű Székese gyház helyreállítására mintegy 25000 frtot áldozott. Továbbá Csik-Somlyó neki köszönheti az ottani tanító-képezdét; Nagy Szeben pedig az Orsolya és Ferenczrendű apácák intézeteit. Gondja és jótékonyága kiterjedett a szegényebb lel-készek és a tanítók sorsának enyhítésére és javítására is, s ezeken kívül a szűkölkö-dők roppant legiója áldva emlékszik az ő feledhetetlen püspökségének idejére.

1861-ben mint magyar főpap részt vón az országgyűlés felsőházában, s na-gyobb szabásu politikai szereplése ekkor vette kezdetét. 1863-ban a nagyszebeni or-szággyűlést megelőző tanácskozmányokban szintén részt vón, s midőn tapasztalta volna, hogy nem kevesebbről, mint Erdély jogairól lenne szó: honfi fájdalomnak megbotránkozását érthetően akarván tolmácsolni, az erdélyi püspöki méltó-ságáról lemondott!

Lemondása felül és alul döbentő sensatiót ébresztett. Erdély népszerű Püspö-kének, a Magyarországon is ünneplelt Főpapnak távozása keserűséggel töltött el min-den szívet, s ha eddig mindenki át volt hatva, azon meggyőződéstől, hogy fényes tu-lajdonaival az egyházi téren nagy nyeresemény; most hazafisága tündöklött elő ragyogó nimbusban. Soha se csinált még oly országos, delejes és megrázó hatást a fekete talár, s sok szem könyezett, midőn 1864-ben köztudomásra jutott, hogy a kitűnő Főpap Romába költözött. Ekkor nyílt titok gyanánt azt is suttozták, hogy ez csöndesebb nemű száműzetés lett volna.

Ő Szentsége, a római Pápa, a kittinő műveltségű magyar főpapot Carthagói címzetes érsekké nevezte ki, s mint ilyen az egyház rendkívüli ügyeit tárgyaló bizottmány tagja volt, s nagy tudományát itt is a katolika hitélet emelésére igyekezett gyümölcsözőleg érvényesíteni.

1867-ben megalakulván a felelős magyar ministerium, báró Eötvösnek első gondja volt Haynaldot visszanyerni a hazai egyház díszének, s az egész Magyarország tapsolt, midőn kalocsai Érsekké kineveztetett s minden sziv repetett örömében, mikor a koronázás alkalmával őt újra az édes hazában szemléltették!

Uj méltóságában ismét zengő tettekkel bizonyította be, hogy előtte a földi gyanoknak csak az a becse és értéke van, mennyiben csak közvetítő erő gyanánt szolgál, hogy az egyház javát és az általános jóllétet előmozdítsa.

Az emberiség törekvéseit és bajait mélyebb psychológiával nálánál senki fogta föl, s azokat gyámolítani és enyhíteni egész életének legszebb és legnemesebb földadata.

Igy vált az ő élete közös áldásává az emberiségnek!

Lángeszének villámlásai ott ragyognak a tudomány régióiban; szive pedig titkon és nyilvánosan fölkeresi a nyomort, s jótekonyságával beheggeszti azt a fájó nagy sebet, melyet a nélkülözés gyilkoló tör gyanánt út a terhessé vált szomorú életet!

Ám álljon itt általunk ismert újabb jótéteményeinek statistikai kimutatása. — Ugyanis: Kalocsán 25.000 frttal árvaházat alapított; ugyanott egyházi és iskolai célokra évenként 20.000 forintot szentel. Az újvidéki nőnevelőre 10.000 fto adományozott. A nemzeti Muzem fűvészeti gyűjteményének gyarapítására 10.000 frtot áldozott. Szabadkán a kath. nőnevelde javára 10.000 frtos alapítványt tón. Kalocsán az árvaház alapját ujjolag 10.000 frttal szaporította. Az érseki urodalom gazdatisztjeinek nyugdíj-alapjához 10.000 frttal járult. A néptanítók nyugdíj-intézetét 10.000 frttal öregbítette. A magyar tudományos Akadémiának alapítókjéhez 10.000 fto csatolt. A zombori templom építését 3000 frttal segítette előre. A bajai apácák épületét és iskoláját 18.000 frtnyi pénzerővel létrehozni segített. És fiui kegyeletének követésre méltó példája gyanánt azon nap emlékére, midőn édes jó anyja 80-ik évébe lépett Szécsényben, születéshelyén, 30.000 frttal egy közkórház alapját megvetette. . .

Elég! . . elég, hogy a számok tömkelegében eltévedjen az ész, s megbámulja azt a kezét, mely mindig nagy és jó tette szokott megmozdulni.

Valóban, ha nem száraz tényeket adnánk elő: könnyen eshetnénk a panegyristák föllengző hangulatába; de hála az örök igazságnak, hogy a hideg valóságba is tudott villanyos erőt teremteni!

Ily sokoldalú és nagy világosságú érdemeiből font koszorút halantékei körül a — közvélemény, mely nyilvános hangot akkor nyert, midőn őt mindenünnen kitüntetésekben részesítették.

Nevezetesen, Ő pápai trónálló, római gróf, Róma város nemes polgára, a Lipót jeles Rend nagykeresztes Vitéze; a katolikus vallás római Akadémiájának, a magyar tudományos Akadémiának igazgatója; ugyanannak természettudományi osztályának tiszteletbeli tagja; a természetvizsgálók, a Lipót Károlyfele császári német Akadémiának; a francia császári Cherbóurgi, az erdélyi nágysebeni, a magyar, a berlini növényteni, a bécsi állat és növényteni, a porosz-rajnai és a Westháliai természettudo-

mányi társulatok tagja. Baja és Nagy-Bánya városok választott diszpolgára, stb. És a közvélemény igazi bálványa! Legújabbán a zene Akadémiát szervező tanácskozányokban elnökölt, s mint nagy műértő és a zene rendkívüli és finom érzékű barátja az egyházi zene emelésére ezen intézetnek 2000 ftot ajánlott föl. Ugyszintén a kalocsai templomi karzenészek nyugdíj alapját is 5000 firtal nagylelkűleg kezdeményezte.

A legutóbbi egyetemes római zsinaton szintén előkelő és kitűnő szerep jutott neki, s a csálhatatlanság ellenében vezérszerepet játszott. Miután azonban dogma lön, az általános egyház szavának hódolni lelkiismeretes kötelességének ismeré.

Magas állásánál fogva a politikai téren is hivatva lön magas miveltségét és kitűnő tehetségeit érvényesíteni, s ő tette azt szerényen és minden ostentatio nélkül; de mindig a nagy közönség éber megfigyelésének kísérete mellett, úgy, hogy beszédeit még a külföldi lapok is események gyanánt közölték.

S a mi őt elérhetetlen és utánozhatatlan parlamentáris szónokká emelte: azon szabadelvű eszmék nyílt fejtegetésében leli magyarázatát, melyeket az ő ajkairól hangoztatni örömet hall a közönség. Mindig a meggyőződés és az áthatottság igazsága szól az ő nyelvén, ékesen és hódítólag. Érvei hatásosak és okoskodása tiszta, s átlátszó. A hallgatóságot megtudja ragadni és elbájoslni.

És neki minden beszéde az egyház, a vallás és a haza közjólétének előmozdítását czélozza.

Szemei előtt örökké az Isten és a haza lebeg!

Istennek dicsőséget; a hazának boldogságot!

Ez az ő nagy és megrendíthetetlen elve! . . .

Még nagyszerű nővénytani magán gyűjteményéről kell megemlékeznünk, melyet ő nagy áldozatokkal és roppant fáradsággal létesített, s melyhez hasonló nincs nálunk az országban.

Irt ő egy szakmunkát is „Flora biblica“ czim alatt, mely teljesen el van készítve sajtó alá, s gyönyörű rajzokkal lesz illusztrálva. Ezen nagy tanulmánnyal irt művéből egy részt az Akadémiában székfoglaló gyanánt olvasott föl, mely részlet elég volt a tudósoknak, hogy dicsőítésében az emberi nyelv kifogyhatatlan legyen.

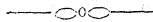
Ily csillogó és fényes lángész mégis mindig és mindentütt szerénynek szeret látszani; de a történelem lapjain nagyszerű hely illeti meg őt! Ott az ember eltűnik és dicső tetteiből farag Clio vésűje zengő emléksobort!

Az ő dicsősége: a haza, az egyház és a tudomány dicsősége! És neki legfőbb dicsősége: az Isten dicsősége!

Az élet: övé; és a költő szavai szerint; a dicsőség sajátja lön!

Három öre van a hallhatatlanságnak: erény, hűség és igazság! Ezen szépen egyesült háromság titkában rejlik az örök élet!

És beomolhatnak a sirok, elsüppedhetnek az emléksobrok; de az ő emlékezete: örökké való!

SZILÁGYI JÓZSEF

A Magyar Felelős Ministerium Elnöke;

Sz. István jeles Rendjének középkeresztes Vitéze;

Pozsony Ikerületének országgyűlési Képviselője, stb.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Szlávy József.

A felelős magyar Ministerium Elnöke.

A magyar parlamentáris kormányzat negyedik miniszerelnöke. Az első, gróf Batthyány Lajos nagy alakja után méltó utód gyanánt jött gróf Andrassy Gyula. Ezt követte: gr. Lónyay Menyhért, kinek bukása után Szlávy kinevezését az egész ország pártkülönbség nélkül szívesen, sőt rokonszenzettel üdvözölte.

Pedig ő a szó prózáilag szoros értelmében politikai pályáját a közlegénységen kezdte; de kitűnő képzettsége, lelkiismeretessége és finom modora meghódította magát a szerencsét, s a legmagasabb polczra emelkedék és pedig még pártellenfeleinek is elismerése és tapsai között!

Ilyen hódító hatalma van a jellemnek, mely egy Pantheon keretét méltón és szépen ékesíti föl.

Szlávy József született 1818-ik évben Győrött. Családja eredetileg Bihar megyéből származik; de édes atyja mint őrnagy tettelesen szolgálván a hadseregben, legtöbbnyire távol volt hazájától, kinek oldala mellett ő is több évet töltött Olaszországban. Az atya katonának szánta fiát, s beadta a bécsi Theresianumba, honnét azonban a bányászat iránti hajlamainak ellen nem állhatván, Selmeczre ment, s ott a bányászati akadémiát kitűnően végezte el.

Azután Oraviczán a bánya-törvénytől alkalmaztatott. Innen előbb a bécsi udvari kamarához, azután pedig 1846-ban a budai magyar királyi kamarához fogalmazónak neveztetett ki, hol ritka értelmességet és ritka munkaerőt tanusítván, már a következő évben titkárnak léptetett elő.

1848-ban megalakulván az első magyar ministerium, az ő működése is tágasabb tért talált, kivált midőn Kossuth Lajos, akkori pénzügyminister által az oraviczai bányai igazgatóság ügyeinek vezetésével bízott meg, s hol december végeig volt, midőn a császáriak elfoglalván a bányát, Szlávy Debreczenbe, a kormány székhelyére sietni hazafias kötelességének ismeré.

Később azután a dicső Bem diadalmasan kipusztította az ellenséges seregeket

a bánaságból, Kossuth, már akkor mint kormányzó, Szlávyt ismét Oraviczára küldötte vissza és pedig ezuttal mint teljhatalmu kormánybiztos!

Ezen minőségében hazafiságának és szeplőtelen jellemének hozzáférhetetlen tisztaságát igen fényes világitásban tüntette elő; mert nemcsak a szabadságharc végeig hűen megállotta helyét, hanem a világo si szomorú katastropha után épen menekülni akarván, ezen szándékában, a hozzá ragaszkodó bárja-népe által meggátoltatott, s ő engedve a kétségbeesett rimánkodásnak visszamaradt, körükben, s nem hagyá cserben őket nyomorúságukban; jóllehet biztosan tudta, hogy mi vár rá, de azért férfias elhatározása mellett megmaradt, s a hivatalos épületeken ott lengtek a háromszínű zászlók még két egész hétig a világo si szégyenteljes árulás után!

Ő volt a legutolsó kormánybiztos! Meg kell vallanunk, hogy szépen és diszesen zárta be a sorrendet!

A rémuralom szörnűy emberei természetesen egyily forradalmárt nem hagyhattak békében, hanem elfogatását bakói tisztjuk teljesítésének ismerték, s hadtörvénytisztségileg öt évi vasban töltendő várfogságra ítélték.

A mártyr büntetésből két évet töltött ki az olmtüci várban, hol gyakran megeseett, hogy még utca s őprésre is kényszerítettett; a nehéz vaslánc pedig egyik lábát kissé merevvé tette, s mai napig is járásában észrevehető a kellő ruganyosság némi hiánya!

1852-ben fogságából kiszabadulván, egész 1860-ig főlváltva Pozsonyban és biharmegyei jószágain Álmosdon és Okányban élt, különböző tanulmányokkal és gazdálkodással foglalkozva.

1861-ben, mikor az alkotmányos élet újra fölpezsdült, Szlávy az ismét helyreállított helytartótanácshoz neveztetett ki tanácsosnak. De az alkotmányosság, s vele Szlávy működése is csak néhány hónapig tartott, s ő ismét visszatért biharmegyei magányába.

1865-ben új kísérlet tétetett az alkotmányosság helyreállítására, s a Sennyey-Majláth-kormány Szlávyt Biharmegye főispánjává nevezte ki, mely minőségben egy működött, hogy a nagy többségében ellenzéki megye sem tagadhatta meg tőle méltánylását és elismerését.

Ugyanazon év végén az országgyűlés megnyilván, Szlávy mint főispán a felsőházban foglalt helyet, s annak egyik jegyzője volt. De midőn 1867-ben a magyar ministerium kineveztetett, b. Wenckheim Béla belügyér Szlávyt államtitkárrul hivta meg, s mint kitünő szervező tehetség s a mellett a közigazgatás minden ágában jártas tisztviselő, tnlajdonkép ő vezette a belügyministerium ügyeit. Mint államtitkár a felsőházból kilépve, természetesen a képviselőházban volt helye, s csakhamar meg is választottott képviselőnek Csongrádmegye tápéi kerülete részéről.

1869-ben Pozsony város egyik kerülete választá képviselőjének, s midőn b. Wenckheim a belügyministeriségtől visszalépett, Szlávy is lemondott vele, s mint egyszerű képviselő maradt a házban. De midőn gr. Mikó Imre lemondásával Gorove közlekedésügyi minister lett, mindenki Szlávy nak szánta a megüresült kereskedelmi tárczát, melyet az Andrassy kabinetben el is fogadván, annak ügyeit hűségesen és nagy buzgalommal vezette egész a legujabb fordulatig.

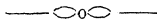
Midőn t. i. 1872-ben miniszterelnökké kineveztetett.

Tagadhatatlan tény, hogy nehéz körülmények között lépett az alkotmányos kormányzat élére. De neki van munkaereje, tapintata és jelleme. Nemes tulajdonainak ezen hátránya méltán ébreszté azon általános reményt, hogy a hozzá kötött vára-
hozásoknak becsülettel és honfi hűséggel meg tud és meg akar felelni.

Adja Isten, hogy hazánk hányatott hajója biztos révpartot érjen, s az ő miniszterelnöksége alatt a nemzeti jóllét napja valahára kistüssön és soha többé el ne boruljon!

Teljesüljön a nagy Széchenyi álma: Magyarország nem volt hanem lesz!

És a költő éneke ne csak dalban éljen, hanem hangozzák vissza égbe nyúló honi bérczeink, s riadjon föl hallatára minden: Hogy a magyart a félvilág uralja!

Hyeri Uem es Baci Pest 1870.

KERESZTESI SZENDE BÉLA,

Ministeri Tanácsos.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Keresztesi Szende Béla.

Felelős honvédelmi Minister.

A jelen életrajzban egy szilárd becsületérzést és határozott jellemű férfit van szerencsénk az olvasó világnak bemutatni, ki mint felelős honvédelmi minister — közkedvességben és általános tiszteletben részesül, s már a honvédség felállítására körül tanusított buzgalmaért és tevékenységeért nagy érdemeket szerzett magának, melyek őt a nemzeti elismerésre, méltóvá teszik. De megilleti őt a nemzet elismerése mint az 1848-ki események egyik hőst is, ki a vészben megállotta helyét, a viharok meg nem törték és nem ismeré a halál félelmet. Kardjával dicsőséget szerzett magának, s míg a kápolnai ütközet után vitézségeért érdemjellel lón kitüntetve : Buda ostrománál szintén első volt a bécsi kapunál, ki az ostromlók élén a várba rontott.

Mint Aradvármegye főispánja kormányzati képességének és tapintatának igen fényes jeleit adá, s megszerezte annyira meg tudta hódítani a sziveket, hogy egyik közgyűlésben egyhangulag lón elhatározva, hogy a megye szeretett főispánjának arczképét Orlay jeles festőnk által elkészíttetendi, s azt a gyűlésteremben ünnepelesen kifüggeszti. Mint földbirtokos, a gazdaszat és szállószet terén is széles körben jeles nevet szerzett magának, s szakértők az általa termesztett és a legujabb elvek szerint kezelt rajnai borait magasztalják. Ily sokoldalú, tevékeny és jeles férfinak életrajza bizonynyára nagy vonzerővel van az olvasóra.

Szende Béla született 1823 April 4-én, Lugoson, Krassóme gyében, hol édes atyja, Zsigmond, köztisztvisletben állott földbirtokos volt; édes anyja, Liszka Francziska urhölgy, példányképe volt a régi magyar matronáknak. Iskoláit szülőhelyén elkezdvén, Temesvárott folytatta; majd a bölcészeti tanfolyam hallgatása végett Pestre jött, a jogot pedig Kassán végezte 1841-ben, s legott Krassóme gyében tiszteletbeli aljegyzővé választatott. 1843-ban a censurát szerencsés sikerrel kiállotta. 1845-ben alügyész lett, két év mulva már főügyésszé választatott meg. 1848-ban hazafiai köteletségének hű teljesítése végett, a krassóme gyei nemzetőrökkel a szerb végvidékre ment; majd Gränzensteinnel, a boldogult pénzügyministeri államtitkárral, az önkéntes krassói bányászszázadot alakította, s azzal résztvett a moldovai csatában. Midőn a bányászszázad a 3-ik honvédzászlóaljhoz beosztatott, ő mint főhadnagy a 42-ik zászlóaljhoz tétetett, s az 1849-ki kereszturi csata után kapitánynya léptetett elő. Schlick ellen az egész téli hadjáratban részt vett, nem

ismerve csüggedést, nem törve meg a viszontagságok által, hanem égve harcvezénytől és elragadtatva honszerelemtől kitartóan és hősiiesen küzdött a hazáért és szabadságért! Mint katona kiérdemelte a hős nevet. Meg is nyerte vitézségének örökzöld koszorúját, midőn a kápolnai ütközet után érdemjellel feldiszesítették.

A kitüntetés bátorságát és merészségét még fokozta, s Buda ostrománál elsőik közt volt, ki győzelemittasan a várba lépett. Katonai dicső pályájának, a szomoru emlékü Világos vetett véget, hol hősi fegyverét letenni kényszerült! Mint annyi sok jobb sorsra méltó hazafi, ő is elfogatott, s egy ideig az aradi minoriták zárdájában fogolyként őriztetett; majd hadi törvényszék elé állíttatván, katona-sorozás alá került, de tügyesen és szerencsésen megmenekült, s 1850-ben véglegesen felmentetett. Szabadon bocsáttatása után Szendelakra vonult vissza, s gazdászattal és ügyvédkedéssel foglalkozék, míg a Bachféle rendszer behozatalával, bucsut mondott az ügyvédi pályának.

1860-ban az októberi legmagasabb diploma ujra megnyitá a nyilvános szereplés sorompóit a hazafiak előtt, s ő Krassómegeye másod-alispánjává választott meg, de az alkotmányosság erőszakos megszüntetésével, ismét hazafias kötelességének ismeré, hogy visszavonuljon gazdaszati és szállószeti foglalkozásaihoz. 1865-ben Majláth-Sennyei felhívására megint elfoglalá másod-alispáni székét, s azt erélylyel, igazságszeretettel és hazafias tapintattal tölté be 1867-ig, midőn a magyar miniszterium által Aradmegyében főispáni méltóságra emeltetett, s mint ilyen kormányzati bölcsessége által annyira megnyerte a megyei közönséget, hogy határtalan tiszteletük jeléül arcképét a megyei terem számára Orlay által lefestették, hogy legalább megemlékezésépen szellemileg örökké körükben maradjon.

1869 elején a honvédelmi miniszteriumhoz miniszteri tanácsossá, egyszersmind honvédkapitánynyá, később őrnagygyá lett kinevezve és a vaskorona jeles rend lovagkeresztjével diszesítettett föl. 1872-ben országgyűlési képviselővé választott. 1873-ban ő Felsége által honvédelmi ministerré neveztetett ki; s mint ilyen a magyar országgyűlés minden pártjának osztatlan tiszteletét, becsülését kiérdemelte. Midőn a Bittó-Ghyecy miniszterium megalakult, ő ujra felhiva lett, hogy folytatólagosan tartsa meg tárczáját, s valóban a közvélemény ítélőszéke előtt neki nem is volt concurrense. Pedig egy magyar miniszternek nagyon nehéz a közvéleményt meghódítani, s maga iránt a rokonszenvet folyton föltartani. Ezen tény valósága legszebben jellemzi őt.

1850-ben Beé Anna urhölgygyel lépett házasságra, kitől az isteni gondviselés hét gyermekkel áldotta meg.

DR PAULER TIVADAR,

Igazságügyi felelős magyar Minister.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Pauler Tivadar,

Igazságügyi felelős Minister.

Egy nagynevű magyar szaktudóst vezetünk be Pantheonunkba, ki több mint negyedszázadon keresztül a jogtanári pályán szerzett magának hirt és soha el nem hervadó koszorut. Midőn pedig BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF halála megrendítette az egész országot, a dicsőült Minister egyenes ajánlatára gr. Andrássy Gyula őt terjeszté föl legfelsőbb helyre, a vallás és közoktatás ügyministeri tárcza kinevezésére.

A nagy jogtudós sokoldalú tudományra ezen magas állásában is fényesen tudta magát érvényesíteni; azonban legméltóbb helyén találjuk őt, midőn az igazságügy ministeri tárcza vezetésével megbizatni szerencsétetett.

Nálunk mindkét tárczának ügye nagy és kis érdekekkel van szoros összeköttetésben és roppant fontos reformokra vár, s természetesen azoknak vezetői bárszony karszékükben sem ülhetnek rózsákon és babérokon. Kitzdelem, tevékenység és fáradságot nem ismerő hazafias buzgalom az ő elodázhatatlan hivatásuk.

Pauler Tivadar jól és honfi hűséggel fogta föl mindkét magas állásában kényes helyzetének és roppant teendőinek irányzatát, s természeténél fogva szerénységre levén hajlandó, ambícióját az örökös munkásságban helyezte, s nem tőn egyetlen lépést sem szorgos megfontolás és valódi legbelsőbb meggyőződés nélkül, hogy lelki ismeretét tisztán és szeplőtelenül tartsa meg.

És csakugyan ki is érdemelte az ország köztiszteletét, s miután a történések foladata, hogy ministerségéről pártatlan és igazságos ítéletet mondjon, mi csupán érdekes életrajzában hű leírásával kedveskedhetünk az olvasó közönségnek.

Pauler Tivadar született 1816. April 9-én, Budán, hol édes atyja a magyar főhadikormánynál szolgált. Iskoláit a budai főgymnásiumban és a pesti egyetemen fényes sikerrel végezvén, 1832-ben a bölcsészet; 1836-ban pedig a jogi tudományok tudorává ünnepélyesen felavattatott. 1838-ban a zágrábi Akadémiához a természetjog és magyar közjog rendes tanárává neveztetett ki; 1845-ben Zágrábmegye karai és rendei az ottani megyei törvényszék közbirájává választották. Ugyanazon évben a magyar tudományos Akadémia levelező tagnak választotta, miután az „Athenaeum,” „Tudománytár” és más jelesebb folyóiratokban megjelent ki-tűnő jogbölcséleti és történeti értekezései nagyobb föltűnést idéztek elő.

1847-ben a győri Akadémiához tétetett át; de alig kezdé meg tanítását, midőn 1848-ik év, július 11-én, a nyugalomba lépett Virozil Antal tanár utódjának a pesti egyetemhez, a magyar közjog tanárává kineveztetett.

1848-ben ez előbbi évben nyugalmazott tanárok visszanyervén tanszékeiket,

ideiglenesen az ész, büntető és nemzetközi jog előadásával bízott meg, s ő ezen mostoha időben is folyvást magyar nyelven tanított. 1852-ben véglegesen az ész és büntető jogrendes tanára lön, s egyszersmind a jog és államtudományi encyclopediát és az európai nemzetközi jogot is előadta.

Midőn 1850-ben Toldy Ferenc „Uj magyar Muzeum“ czimű tudományos folyóiratát megindította, annak kezdetétől fogva tíz éven át Pauler is egyik legbuzgóbb és tekintélyes munkatársa vala.

1858-ban a magyar tudományos Akadémia hosszú szünet után ismét közgyűlést tarthatván, ez alkalommal ő rendes tagnak választatott; „Encyclopaediája“ pedig a Marczibányi jutalommal lett megkoszorúva.

1860-ban a pesti tudomány-egyetemen visszanyervén 12 éven át fölfüggesztett szabad választási jogát: előbb a jogi kardekánjává; 1861-ben pedig csaknem egyhaugulag az egyetem magnificus rectorává választatott, melynek lejártával az ifjúság buzditására pályadíj-alapítványt tön.

1861-ben polgártársai azon megtiszteltetésben részesítették, hogy Pestmegye, s Pest és Buda városok bizottmányi tagnak választották.

1863-tól 1869-ig büntető ügyekben szavazónak hivatott meg a hétszemélyes táblához. 1865-66-ban ismét a jogi kar dekánja; 1866-67-68 és 69-ben pedig prodekánja volt, s egyszersmind 1850-től fogva a bírósági államvizsgálati bizottmánynak folyton tagja vala.

1862-ben az egyetemi tanács fölterjesztésére díjmentesen királyi tanácsossá legfelsőbbleg kinevezeteni érdemesítettet.

1867-ben a magyar igazságügyiminister által az ideiglenes törvénykezési változtatások megvitatására alakított bizottmány tagjává nevezetett ki, s mint ilyen főként a büntetőjogi albizottmány tárgyalásaiban vön tevékeny részt. A koronázás alkalmával tudományos érdemeinek elismerésül a Lipotrend lovagkeresztjével lett kitüntetve. 1869-ben Ő Felsőge a magyar királyi Curia legfőbb ítélőszékéhez rendes bírónak nevezte ki; de még ugyanazon évben a bírói hivatást a tanári pályával össze nem egyezhetőnek találván, Ő Felsőge őt saját kérelmére, rangja megtartása mellett, bírói hivatalától fölmentette és egyetemi tanárnak visszahelyezte. Szintén 1869-ben Pest belvárosi I. iskolaszék elnökévé választatott. 1870-ben pedig azon kitüntetés érte, hogy az első magyar jogászgyűlés elnöke volt.

B. Eötvös halála után tanári pályájáról ministeri tárczára hivatott meg, s jelenleg a Szlávny-kabinetben ő az igazságügyi minister.

Nagyobb munkái: „Jogi és államtudományi Encyclopaedia“ három kiadást ért. „Büntető jogtana“ két kötetbe a magyar Akadémia által a Sztrokayféle jutalomra találatott méltónak. „Bevezetés az észjogtanba“ és „Észjogi előtan“ czimű munkái a magyar irodalomban hézagot pótolnak és az európai tudományozás magas színvonalán állanak.

Ily sok érdemű és nagy tudományu férfiú nem hal meg soha... Örökké él a történelem lapjain és a hálás utókor kegyeletes emlékezetében!

IFJABB GRÓF ZICHY JÓZSEF,

Földművelés-ipar, s kereskedelmi magyar felelős Minister; Fiume és kerületének országgyűlési képviselője; stb.

Kiadta: Sarkady István, a „**Hajnal**” Szerkesztője.

Ifjabb Gróf Zichy József,

Földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi felelős Minister.

Asorsnak ritka kegyence, kinél születés, szerencse és a tehetség egyesültenek, s maga erejéből fölemelkedvén a ministeri méltóságra, nagy tevékenysége és hazafias buzgalma által nálunk szokatlan népszerűséget tudott kiérdemelni!

Oly fiatal, s életpályája már gazdag fényes mozzanatokban!

Még az ellenzék legszélsőbb áruyalata is kénytelen volt őt dicséretére méltatni, s elismerni lelkiismeretességét és szakavatottságát.

Valóban be kell vallanunk, hogy bár a Szlavj-kabinetnek legfiatalabb tagja, de egyszersmind egyik legtiszteltebb és legnépszerűbb egyéniség, ki gyorsan megtudta hódítani a — közvéleményt, s maga iránt általánosan igen emelkedett ítéltelet ébresztett.

Azért is honfiai készséggel vezetjük arczképét és életrajzát Pantheonunk fényes keretébe, hogy érdemeit és állandó dicsőségét hirdessük a késő unokáknak.

Gróf Zichy József született 1841-ben, Pozsonyban; édes atyja, Vásonkeői gróf Zichy Ferencz, val belső titkos tanácsos; édes anyja, a De Ville örgróf — család egyik szelleműs és magas lelkű sarjadéka vala. Első neveltetését a szülői háznál igen gondos vezetés alatt nyerte; azután a gymnasiumi felsőbb osztályokat Nagyszombatban végezte; a jogot pedig a bécsi tudomány-egyetemen hallgatta, s miután 1861-ben a jogi szigorlatokat kiténő sikerrel letette, gyakorlati tapasztalatok szerzése végett és hogy nép és világismereteket szerezhessen magának, s a különböző nemzetek ildényeit és politikai intézményeit tanulmányozhassa: nagyobb utazást tőn Francia, Angolországokban; megjárta Észak-Afrikát, Kis-Ázsiát; Jeruzsálemet, Oroszországot, az egész Skandináv félszigetet, s Németország nevezetesebb városait.

Majd visszatérvén szeretett hazájába, itthon legfőként jogi, politikai és nemzetgazdászati tanulmányoknak szentelte magát; sőt 1864-ben az ügyvédi vizsgákat is letette.

1865-ben, Pozsonymegye Szempezi választó kerület által országgyűlési képviselőnek választatott, s mint ilyen a legfiatalabb tagok közé tartozván, a korjegyzői tollat igen ügyesen és szabatosan tudta forgatni; később több ízben mint derék és értelmes előadó szerepelt, s már ekkor tehetsége és tudománya folytán személye iránt nagy figyelmet ébresztett.

1867-ben a felelős magyar ministerium kineveztetvén, ő a földmivelés-ipar és kereskedelemügyi ministeriumhoz legfelsőbbleg osztálytanácsossá lett kinevezve, s két éven át állott az iparosztály élén. Ugyanezen időben az országos magyar iparegyesület is aelnökül választotta az országos iparérdekek előmozdítása körül kifejtett tevékenységének hálás elismerése jeletül.

1869-ben ujlag országgyűlési képviselőnek választatván, hogy független és szabad irányban működhessék, első teendőjének ismerte, hogy a ministeriumnál elfoglalt állásáról lemondjon. Mint képviselő, többi között, a pénzügyi bizottságnak igen tevékeny, munkás és hasznos tagja volt; majd jegyzője és több ízben mint előadója, a ház osztatlan elismerését kivíta.

1870-ben hosszabb és beható tárgyalás után, a roppant fontosságú fiumei kérdés szerencsésen lőn megoldva, úgy, hogy Fiume tartozzék közvetlen Magyarországhoz a közös ügyekben, s legyen a pesti országgyűlésen közvetlenül képviselve; a nem közös ügyekben pedig legyen autonom, mint Horvátország; míg Fiumemegye kebeleztessék ismét Horvátországba, s ez által közvetve tartozik Magyarországhoz.

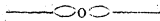
Ekkor a magyar kormány Fiume kormányzójának gróf Zichy Józsefet szemelte és nevezte ki, s választása általában tapintatosnak és szerencsésnek tartott. És csakugyan magas hivatásának erélyesen és oly lelkiismeretesen volt képes megfelelni, hogy a derék fiumeieknek nem csak teljes és osztatlan megelégedését kiérdemelte, hanem azoknak igazi és őszinte tiszteletére is méltóvá tevén magát, oly rendkívüli népszerűsége emelkedett, hogy mély közsajnálkozás kísérte távozását, midőn 1872-ik év végén Ő Főlsége, a király kegyelmes parancsa őt, a földmivelés-ipar és kereskedelemügyi magyar felelős ministerium vezetésével megbizta.

A lelkes fiumeiek elváláskor fáklyászenével tisztelték meg, s nagyrabecstől-süknek maradandó kifejezést kívánván adni, az épen megüresült országgyűlési képviselői állomásra egyhangulag őt emelték.

Mint minister tárczájának hí betöltésében ritka szakavatottságot és hazafias buzgalmat tanusít; figyelme kiterjed a legapróbb tényezőkre, melyek az előhaladás és az általános jóllét hatványozására befolyást képesek gyakorolni, s bátran és tartozkodás nélkül hivatkozhatunk az országos közvéleményre, mely pártkülönbség nélkül tisztelettel és elismeréssel hangoztatja nevét, s a magas kormány tagjai között bizonynyára ő egyik legnépszerűbb egyéniség.

Ujabbán, a törvényhozó testületben, mint emelkedett szellemű szónok határozott irányával tűnt ki, s az ő ministerségéhez nagy remények csatolvák, melyeket valósítani legnemesebb földadatának ismeri, hogy virágozzék a haza, s egy szebb hazában legyen boldog a nép!

Jövője nagy és ő a — történelemé!

PEITLER ANTAL,

Váci megyés Püspök, pápai h. Főpap, Ferencz József jeles Rend vitéze, a sz. László társulat Elnöke, stb.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Peitler Antal József,

Váci Püspök; val. b. t. Tanácsos.

Az áldott nevű és közszeretben álló Főpap született 1808. Martius 24-én, Pécsen, Baranyamegyében. Első nevelését tisztességes polgári szüleitől nyerte. Mily kedves lehetett e családi kör? mutatja azon fogyhatlan kegyelet, melylyel Peitler püspök róla még most is emlékezik, s azon gyöngéd szeretet, mely közte, s testvérei közt folyvást honol.

Mintán az alsóbb iskolákatszülőhelyén, s Pesten kitünő sikerrel elvégezte volt, keble sugalmát követve az egyházi pályára lépett, s 1831-ben Pécsen pappá szenteltetett. Az akkori pécsi püspök Szepesy — áldás dicső emlékére! — Peitlerben azonnal fölsimerte a hivatásszerű papot. s öt csakhamar a püspöki udvarnál alkalmazta, hol már 1835-ben titkár lett. Folytatá ezen tisztét a felejthetlen Szepesy halála után Scitovszky oldala mellett is, ki alatt 1848-ban a pécsi székes-káptalan kanonokává és székesegyházi plebánossá neveztetett.

S itt már Peitler életében kifejlett fényben látjuk ragyogni azon két fővönást, melynek jellemét oly tisztelet- s szeretetre méltóvá teszik; ugymint: lelke egész odaadását a kath. egyház szent szolgálatára, továbbá szívének nemességét és jóságát.

Hol a vallás szent ügye forgott szóban, ott ő mindig kész volt bármily áldozat- és szolgálatra. — Így történt, hogy 1851-ben a Helytartótanácsnál, s rá néhány évvel a magas ministeriumnál működött, mint egyházi ügyek előadója. E téren kifejlett buzgalmát, s szerzett érdemeit szentséges atyánk, IX. Pius pápa, azzal jutalmazá meg, hogy őt udvari főpapjai díszes sorába emelé. Ő Felsege a király, pedig Ferencz József rendjellel tüntette ki.

Hanem a Gondviselés még nagyobb, sőt a legnagyobb föladatot tűzte Peitler elé 1859-dik évben felséges urunk királyunk által váci megyés püspökké lón kinevezve, ugyanazon évi junius 19-én Magyarország bibornok-prímása által Esztergomban fölszenteltetvén, július hó 18-kán püspöki székhelyére ünnepélyesen bevezettetett.

Hogy a valóban országos intézeteknek, s jótékony társulatoknak Peitler püspök nagylelkűsége- s bőkezűségéből mindig kijut a részök, azt említeni sem kell.

Hiszzen épen jótékony sága az, mely a társadalom minden osztályában szájról szájra jár. S valóban, ha fölhozhatnók csak azon ifjak számát, kik kegyéből vég-

zék iskoláikat, s nyerik folyvást neveltetésöket; de épen az iskolaügy és a népnevelés körül szerzett érdemeit jutalmazá Urunk ő Főlsége, midőn őt 1873-ban valóságos belső titkos tanácsossá vá kinevezni méltónak találta.

A jótékony és közhasznu szent László társulat, a dicsőült Lonovics Érsek halála után, 1866-ban ezen országos intézmény elnöki székére Peitler Püspököt választani érdemesíté.

Ő mindenütt kedvelt egyéniség; szeretetre méltó jellem; nyájas és leereszkedő, ki hiveinek becsülését és szeretetét oly nagy mértékben bírja, hogy őt bizton lehet számítani azon jeles magyar főpapok diszes koszorujába, kik népszerűségnek örvendenek.

És a népszerűség legszebb jutalma az erénynek; mert nem hal meg az, ki Istennek él és az emberek szívében emel magának emlékoszlopot.

A sir besüpped. . . A márványok elporlanak; de az emberek hálája — örök-kévaló!

Nyomat. Uoeb. et Beck. Esc. 1869

DR. KRAJTSIK JÁNOS,

nyitrai Nagy-Prépost és országgyűlési Képviselő.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Krajtsik János.

A magyar olvasóközönség sokszor találkozott ezen névvel a lapokban, melyek személyiségéről nagyon egyoldalú fogalmat nyújtottak, s szeszélyük szerint variálták működésének jelentékenyebb mozzanatait. Mi elfogulatlanul és egészen tárgyilagosan adjuk életrajzát, melyből az olvasó az ő szép jelleméről, a méltó tisztelet magasabb színvonalára fog emelkedni.

Krajtsik János született 1805. Baan szabadalmas mező városában, Trencsén vármegyében, hol szülői jó módban éltek. Iskoláit Nyitrán, Pozsonyban és Pesten végezte. Az istenészeti négy éves tanfolyam befejeztével, a pesti egyetemen a jogi tudományokat hallgatta, s azokból tudori oklevelet nyert és nem sokára azután az egyetemi jogtudományi kar bekebelezett tagjává főlvetetett. 1829-ben pappá felszenteltetvén, megyéjében lelkészi minőségben működött; rövid idő múlva azonban a püspöki udvarnál mint szentszéki jegyző; majd mint titkár és szentszéki ülnök nyert alkalmazást. Midőn 1832-ben a nagymiveltségű Vurum József nyitrai püspök, a primatialis szék kiküldött bírájának kineveztetett, ő oldala mellett a jegyzői és előadói tisztet teljesítette. 1841-ben a nyitrai székesegyház kanonokjává, s csakhamar Szent Ipolyról címzett Zoborhegyi apáttá, azután pedig nagypréposttá léptetett elő.

Nagy tehetségű és rendkívüli munkás férfiú levén, terhes papi teendői mellett, a jogirodalomnak is kiváló szolgálatot tett. Ugyanis az ötvenes évek folyamában egy nagy terjedelmű egyházi jogtant irt gyönyörű szép latin nyelven, mely beosztása és rendszerénél fogva is nagy feltűnést idézett elő a szakirodalom művelői között.

Mint buzgó és nemes szívű főpap kegyes alapítványokat tett szülővárosában, s másutt, különösen a népnevelés előmozdítására; szegényebb lelkészek sorsának javítására és szorgalmas tanulók ösztöndíjjazására.

Politikai szereplése az 1843-iki országgyűlésen kezdődött, hol mint káptalani követ jelent meg. Ujra 1865-ben vett részt, mint Baan-hővizi kerület által választott képviselő a parlamentben; 1869-ben ismét megválasztott. 1872-ben azonban nem fogadott el mandátumot.

Mint képviselő: jeles szónoknak; a vallási és egyházi ügyek rettenthetetlen bajnokának igazolta magát, s el kell ismernünk, hogy nála erős fegyver volt: az igaz szó és a vallásos meggyőződés. Mindkettő pedig az istenileg ihletett lelkek tulajdona, mely megdönthetetlen vért gyanánt szolgál a vallástalan világ szomorú közönyössége ellen.

DR. SAMASSA JÓZSEF

Egri Érsek.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Samassa József,

Szepesti Püspök stb.

Valahányszor az egyházi férfiak koszorujából egy-egy jeles egyént mutatunk be az olvasó világnak, mindannyiszor példaadások által igyekszünk fellelkesíteni a hitközönyt, s felvillanyozni azon merev hidegséget, mely napjainkban vakon táplál-tatik és ápoltatik a vallás szolgálói iránt.

A kereszténység a lelket és szellemet a láthatatlannak imáadására és hitére ve-zélni törekszik, s ezen isteni irányu törekvések leghathatósabb eszközeiül a papok vannak hivatvák.

Ekként a legkitűnőbb eszményesítés levén a papi hivatás megdönthetelen alapja, szükségképen kell, hogy magának ezen hivatásnak is az eszményesítésnek bizonyos nemét tulajdonítsuk, s valóban a pap kötelmeinek hű teljesítése által — mint a szent írásban olvassuk: — a szentek cselekedeteit hajtja végre.

Azonban ezen egyházi férfiú, kit szerencsénk van bemutatni, nemcsak mint főpap áll előttünk, hanem mint sokérdemű tudos egyéniség.

Mint volt országos képviselő tagja volt a törvényhozás alsó házának, mint püspök tagja a felső háznak, s így hivatva volt és van a politikával ex professo foglalkozni. Sokan vannak ez idő szerint, kik fennen szeretik azon elvet hirdetni, hogy egyáltalában a pap maradjon az oltár mellett. Semmi sem lehet hamisabb és téve-sebb kiindulásból, vagy rögeszméből jövő alaptalanabb elv! A pap, igenis, hivatásánál fogva kiválólag az oltár felkentje; de mint ember hazafiai önértetében és tudományszereteinél fogva éppen oly jogosult a politikával foglalkozni mint bármely más halandó. Sőt vannak gyakori esetek, midőn ezen jogosultság éppen szükségessé, — mondanók — nélkülözhetlenné válik. Állításunk igazolására elég legyen oly országos érdekű tárgyalásokra hivatkozni, melyek az egyház érdekeit legközelebből érintik, vagy azok ellen intézvék.

De lássuk a derék főpap életpályáját.

Samassa József született 1828. Szeptember hó 30-án, Aranyos-Maró-

ton, Barsmegyében, igen tisztos polgári családból, mely történeti nyomozások szerint Olaszországból szakadt Magyarországra. Édes atyja, János, közbecstülésben állott kereskedő volt; édes anyja, Krcsnay Terézia asszony kenetes vallásossággal nevelte gyermekét. Az ifju a házi nevelés áldásainak élvezése után, iskoláit Nyitrán, Léván és Esztergomban kitünően elvégezvén, a bölcsészeti tanulmányokat mint kis pap Nagyszombatban hallgatta; majd Bécsbe, a Pazmáneumba küldetett, hogy az istenészeti tudományokat magavévá tegye. 1852-ben ünnepélyesen pappá szenteltetett, s mindjárt a nagyszombati gymnasiumhoz tanárrá neveztetett ki, hol a latin és a görög nyelveket adta elő.

Időközben letévén a szigorlatokat, az istenészeti tudományok tudorává oklevelel felavattatott. 1854-ben a pesti központi seminarium egyik tanfelügyelőjévé tétetett, honnét 1859-ben Esztergomba a bibliai tudományok tanárává léptetett elő. 1861-ben a pesti kir. tud. egyetemhez az új-szövetség tanárává legfelsőbbleg kineveztetett, s ezen díszes minőségében szülővárosának választó polgárai egyetértően megkeresték őt, hogy bizalmuk és tiszteletük kifolyásából az országos képviselői állomást vállalná el, s csakugyan az 1869-iki országgyűlésen mint egyhangulag megválasztott országos képviselő foglalta el székét, s magát mint kitünően érvelő és jeles szónok mutatta be. Később, 1870-ben, osztálytanácsossá neveztetett ki a vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz, mely kintintetést nemsokára követte apáttá és esztergomi kanonokká történt kineveztetése. 1871-ben pedig a szepesi egyházmegye püspökévé emeltetett föl, mely főpásztori méltóságot tetteleg is elfoglalván, hiveinek üdvét és jóllétét előmozdítani magas hivatásának ismeri; s egyszerűsége folytonos áldozatkészségével és jótéteményeivel azoknak háláját kiérdemelte.

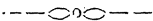
Irodalmi működését a classici nyelvek iránti nagy előszereteténel fogva leginkább a tudományos világ élvezheti, minthogy önálló munkái latin nyelven jelentek meg; jóllehet egyes értekezések és cikkek magyar és német nyelvű szaklapokban is láttak tőle napvilágot, melyek az illető körökben figyelmet ébresztettek.

Nagy zajt és lármát csinált különösen a maga idejében „De stultitia quorundam, qui se Ciceronianos vocant“ című munkája, melylyel érdemlegesen és polemizáló élességgel utasítja vissza azon megtámadásokat, melyek akkor a latin nyelv és a classici tudományok ellen intézettek. Ezen munkának iránya nem vált inyére a germanizáló kormány sajtóhatósági rendőr-közegének, miért is csak sok kellemetlenség és hosszú utánjárás folytán sikerült körmeik közül megmenteni, hogy napvilágot láthasson, s megjelenésével oly nagy sensatiót csinált, hogy nevét széles körben tette ismeretessé.

Később „Votum ad Synodum provinciae Strigoniensis celebrandum de matroniis mixtis“ című munkáját adta ki, majd 1860-ban egy igen érdekes munka került ki tollából „Palaeatina, quam in usum auditorum suorum strictim descripsit“ cím alatt, melyről az évi „Religio“ kath. egyházi és irodalmi folyóirat bírálattal következőleg nyilatkozik: „jelen munka t. szerzője, tanítványainak alkalmas kézikönyvet akart adni, mely őket a leírás fáradságától fölmentve, a Szentföldnek oly ismeretére vezetné, minő a sz. iratok kellő megértéséhez szükséges, de elegendő is. Azért mellőzve az inkább jelen, mint régi viszonyokra világosságot hintő, s csupán újságvágyat

kielégítő utazási leírásokat, főleg azon kutfökhöz tartotta magát, melyekből a sz. földet olyannak tanuljuk ismerni, minő az Krisztus Urunk idejében és ama korszakban volt, melybe az új szövevények tartoznak . . .” stb. Ugy hisszük nincs nagyobb dícséret egy munkára nézve, mintha a bíráló teljesen elismeri, hogy a czélt, melyet kitzött, valósággal fényesen el is érte.

Mi azzal zárjuk be sorainkat, hogy az élet legszebb delén álló, smár is püspöki méltósággal felruházott jeles egyházi férfintól még sokat vár az Egyház és a Haza, s ő a várakozásnak buzgalommal és tevékenységgel meg is fog felelni, mert két bálvány van, s e két bálvány: az Egyház és a Haza.

DR. ILYÉSFALVI PAP-SZILÁGYI JÓZSEF,

Nagyváradai g. sz. Püspök, Pápai Trónálló,
Ferencz József jeles Rendjének Vitéze, stb. stb.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Pap-Szilágyi József,

Nagyvárad g. kath. Püspök.

az isteni Gondviselés rendeletéből, a hivek lelki ügyeinek fővezetésére különösen a Püspökök vannak hivatva, kik tehát magas állásukkal egyszersmind nagy és fontos kötelezettségeket vállalnak magukra, melyeknek teljesítését nemcsak az emberiség elodázhatatlan érdekei szigoruan követelik, hanem isteni parancs gyanánt is meg van írva a szentírásban: „Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis“

Midőn Nagyvárad görög katolikus Püspökét bevezetjük Pantheonunkba, róla el lehet mondani, hogy mind az Egyháznak díszére szolgál; mind pedig híveinek halálját teljes mértékben kiérdemelte.

Illésfalvi Pap-Szilágyi József született 1814. April 10-én, Ér-Tarcsán, Biharvármegyében; édes atyja, Simon, czimzetes kanonok és várad-olaszi görög katolikus lelkész volt; édes anyja születési néven Bank Mária urhölgy vala. — A gymnasiumi és bölcsészeti iskolákat Nagyváradon sikeresen elvégezvén, 1830-ban papnövendékké lett, s az istenészeti tudományokat Bécsben hallgatta. 1834-ben a bécsi szent Ágostonról czimzett magasabb intézetbe fölvétetvén, ott az istenészeti tudományokból a tudori oklevelet 1837-ben elnyerte, miután 1836. augusztus hó 27-én áldozárra fölszenteltetett, s első szent miséjét az Urnak bemutatni szerencsés volt.

Azután Nagyváradon semináriumi aligazgatóvá lett; de már félév mulva szentszéki jegyzővé; majd püspöki titkárrá; később pedig irodai igazgatóvá léptetett elő. 1845-ben kanonok lön, s a megyés Püspök oldala mellett működött. 1860-ban Ráczkeveiről czimzett apáttá; 1861-ben királyi tanácsossá; 1862-ben megyés Püspökké kinevezeteni legfelsőbbleg érdemesítettet, s mint ilyen Ferencz József jeles Rend vitézi keresztjével díszesítettet föl.

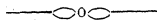
Főpapi buzgóságának elismerésül Rómában ő Szentsége által pápai trónállónak nevezetett ki; a katolikus vallásról czimzett római Akadémia pedig tagjává megválasztani méltónak találta.

Mint jótékony és áldozatkész főpap főként a népnevelés előmozdítására és a tudományok terjesztésére fordította főpásztori gondjait, s e czélból a népiskolák ujjá szervezésére sokat áldozott; a belényesi tanodát nagy gymnasiummá alakította át;

Nagyváradon a Seminárium új épületét alapította és szervezte, hogy a növendékek ott hivatásukhoz kellőleg kiképeztesse; valamint más intézetek, jótékony egyletek és közhasznú társulatok céljait is áldozatkészséggel előmozdította és pártfogolta.

Az egyházi és politikai tekintetekben is bizonyos fontossággal bír, s a román katolikus egyházat illető kérdések szerencsés és sikeres megoldásában is hatályosan közreműködött; nevezetesen: a gyula-fehérvári érsekség visszaállításának és a lugosi s szamosujvári püspökségek fölállításának és szervezésének egyik legfőbb eszközlője volt.

Adja ég, hogy még évek hosszú során át vezesse nyáját az Ur dicsőségére és hívei lelki üdvösségének javára, s a szeretet és hála koszorúzza lépteit!

LIPOVNOKI LIPOVNICZKY ISTVÁN,

Nagyvárad 1.sz. megyés Püspök, val. b. t. Tanácsos;
Szent István jeles Rendjének középkeresztes Vitéze, stb.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Lipovniczky István,

Nagyvárdi l. sz. Püspök, v. b. t. tanácsos stb. stb.

Egy nagytudományu és sokérdemű Főpap arczképét és életrajzát örökitjük meg Pantheonunkban, ki minden időben a katolikus magyar Egyháznak disze; a hazának pedig a legválságosabb események zajos hullámzása között is hű, igaz és bátor fia vala.

Jól esik lelktünknek és honfiai érzelmeinknek, hogy a főpapi méltóság bitorában oly jeles férfit látunk tündökleni, ki saját érdemeiből csinált lajtorját magas és fényes állásához, melyet a honszerelem napja ékes világitással emel mindazok szemében, kik a honfi hítség iránt hódolattal viselgetnek.

Lipovnoki Lipovniczky István született 1814 Augustus 15-én, régi előkelő nemes családból. Édes anyja, Imre, Barsmegye kedvelt alispánja volt és mint tősgyökeres igazi magyar ember általános tiszteletben részesült; édes anyja, Szabadhegyi Nepomucena urhölgy, valódi mintaképe volt az összabásu magyar gazdasszonyoknak, ki vallásos buzgalommal és gyöngéd gonddal nevelteté a gyermekét.

A család döntő elhatározásából ő már kora ifjúságában papnak volt szánva, s neveltetése is ezen cél elérésének követelményei szerint vezetettet; sőt édes anyja már fia gyermekségében az édes anyák szeretetre méltó látnoki tehetségével megjövendő, hogy valaha Püspök lesz;

Szegény jó édes anyja; ha tudta volna, hogy mennyi vezeklés, küzdelem és hányattatás között kellett áthatolnia, míg jövendőlése teljesült . . . De az Isten megsegítette, mert írva van: „Non potest homo accipere a se quicquam, nisi fuerit ei datum a coelo.“

Később a gymnasiumi és bölcsészeti tanfolyamot, a bencések ügyes vezetése alatt Komáromban végezte; az istenészeti tudományokat pedig Nagyszombatban hallgatta, s 1837 ik év augustus 21 kén áldozárrá fölszenteltetvén, Komárommegyében, Udvardra rendeltetett káplánnak, hol főleg jeles szónoki tehetségével a nép szeretetét teljes mértékben kivívta. 1840-ben az esztergomi érseki helynökséghez mozdított elő levéltárnoknak. 1844-ben, a nagynevű Kopácsy József hercegprimás által az érseki udvarhoz helyzetetett át, honnét Komárom városa plébánosának választotta, s mint ilyen csakhamar esperességgel; majd azután Sz. Benedekről nevezett Esztergom melletti apátság czimével diszesítettét föl.

Komáromban buzgósa és erényei végett köztiszteletet és nagy népszerűséget aratott, midőn őt és híveit roppant szerencsétlenség sújtotta. Ugyanis: 1848-ik év, szeptember 17 én iszonyu tűzvész pusztította el a város legnagyobb részét és az urnak szentelt templomokat . . . A hívek fedél nélkül, ő pedig oltár nélkül maradt! . . .

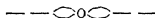
Majd 1849-ben Mártius hó elejétől April 26-ig ostromzár alá helyzetett Komárom, s a szegény vagyontalan nép a romok közül Isten szabad ege alá volt kénytelen menekülni . . . Más talán a helyzet keserűségeit távozással cserélte volna föl; de ő maradt és híveivel együtt túrt, együtt szenvedett. Kitartásra buzdította és vallásos igékkel kenetteljesen vigasztalá őket és mint jó hazafi a honszerelem tüzeit igyekezett örökös lobogásban tartani.

Midőn a világsi catastropha véget vetett egy jobb sors iránt táplált reményeinknek: ő is hadi törvényszék elé állíttatott és a miért lelkipásztori és hazafiai kötelességeit becsületesen teljesíté: halálra ítéltetett. Ezen halálos ítélet azonban várfogságra szelidítettett, melyet Aradon ki is szenvedett.—Fogságából kiszabadulván, czimei és javadalmaitól megfosztatott, s az esztergom főmegyei könyvtár rendezése és őrzésével bizatott meg és nagy szakavatottságot tanusított. 1856-ban ő Felsőcegi által viszhelyeztetett régi méltóságába, s midőn egyszersmind a bazilikában és a városi plébánián remek hitszónoklataival számtalan lelket nyert meg az igaz vallásosságának. 1860-ban Érsek-Ujvárra neveztetett lelkészszé, honnét 1861-ben az esztergomi főkapitány tagjai közé emeltetett. 1864-ben a királyi ítélőtábla főpappjává neveztetett ki; 1866-ban a helytartótanácsához tétetett át. 1867-ben, megalakulván a felelős magyar ministerium, a vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz minis t e r t a n á c s o s s á g lett kinevezve; ugyanazon évben arbei püspöknek léptetett elő, s érdeméért Szent István jeles Rendjének középkeresztes vitéze lett. 1868. november 26 án nagyvárad latin szertartású püspöknek neveztetvén ki, az egyházi megye kormányzatát tetteg átvette, s azóta sok jótéteményével és áldozataival híveinek háláját kiérdemelte.

A népszerűség elmozdítása körül szerzett fényes érdemeit Urunk királyunk 1872-ben azzal jutalmazá meg, hogy őt valóságos belső titkos tanácsos-sá vá kinevezni méltónak találta.

Adjon az Isten az Egyháznak sok ily szellemdús és nemeslelkű főpapot; a hazának pedig sok ily próbált jellemű és nemes gondolkozású hí fiat!

Mind kettőnek legyen sokáig és állandó dicsősége!

PANKOVICS ISTVÁN.

Munkácsi Püspök, val. b.t. Tanácsos, sz. István jeles
Rend. középkeresztes, - a Vaskorona j. Rendnek pedig nagykeresztes Vitéze, stb.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Pankovics István,

Munkácsi Püspök, stb.

Magyarország görög sz. katolikus egyházának egyik fejedelmét vezetjük Pantheonunkba, midőn azon lelkes, buzgó és hazafias szellemű Főpapot színről színre megismertetjük az olvasó közönséggel, kinek nevét ez életrajz homlokára tíztük.

Bizonyára hatásos költeményt írhatnánk azon regényes epizodokból, melyek életpályáján gazdagon csillognak fel mint kaláris szigetek a tenger hullámzó kebelén; ha ugyan a valóságnak nem volna meg az a természete, hogy azt Clio vésűje alól még komolyabb figyelemmel és érdeklődéssel olvassuk a meghamisíthatatlan történelem örökzengő lapjain.

Avagy a nélkülözés, a nyomor, az éhség: nem háládatos tárgyai-e az érzékeny költészetnek? Vagy bátor küzdelem a sorssal; a tajtékozó hullámokkal; az élet legkülönbözőbb esélyeinek ádázatával nem tartozik-e a drámák azon legsajátságosabb neméhez, melynek eljátszására vállalkozó és kitartó talentum szükségeltetik? . . És ki hinné, hogy azon főpap, kit ma világi szemekkel biborban látunk, elárasztva az elismerés dicsőségével, s nyájának ragaszkodó szeretetével; kit ma ünneplünk mint saját egyházi megyéjének ujja teremtőjét; az árvák, özvegyek vigasztalóját; a szegények istápját; — ugyanaz: szívének ritka nemességét; lelkének magas felemelkedettségét és áldozatkészségének áldásos jótékonyosságát a szenvedések és megpróbáltatások tűzkemenczéből öröklé? . . Valóban, ha tetteinek kutforrását vizsgáljuk, el kell ismernünk jogosult igazságát a példabeszéd szavainak, hogy az igazi arany a tűzben próbáltatik meg. És ha arczképére vetünk egy pillantást: megtestesülve látjuk Michel Angelonak „Adalbertus Magnusra“ nagyon illett szavait: „Az erény — ugymond — örök ifjúságot ad.“

Pankovics István született 1821. október hó 22-én, Velejtén, Zemplén-megyében; szerény, de nemes vérű szülőktől. Édes atyja, Péter, egyszerű görög szertartású katolikus lelkész volt, ki gyermekének születése után csakhamar egy jobb világba költözött által; édes anyja, Balugyánszky leány kevéssel élte túl szerető férjét, s a halállal való küzdelmei között éles kinokkal gondolt hátrahagyandó árvájára, kinek örökségül nem tudott egyebet visszahagyni: — a keserű nyomorúságnál! Egy éves volt, a boldog öntudatlanság enyhe párnáin, midőn megfosztva szerető szülőinek gyöngéd kezétől, egyedül és elhagyatottan állott a világon. A végzet,

mely oly mostohán rengető csecsemő korának bölcsőjét; — felderültével csak újabb csapásokat mért tehetetlen, gyöngé vállaira. Egy áldott lelkű nővére volt ugyan, ki daczára szerény helyzetének, lehetőleg igyekezett ifju éveinek nyomoruságát enyhíteni; de korántsem volt képes arra, hogy az ifju tantalusi vágyainak szárnyakat szolgáltathasson, melyek izzó kebelét fennen dagasztották. Korán kellett tehát az önállóság azon nemét elsajátítania, mely egyre azon kinzó marcangolással tölti el egész valónkat, hogy mindenekelőtt mindennapi kenyerünkről gondoskodjunk. Nehéz és terhes feladata az azon éveknél, melyek egy gyermek korszakába ékellik magukat; de ama kényszerűség, mely érezhető és mégis titokteljes varázslattal hat reánk: egyszersmind az önálló gondolkozást, a tevékenységet és az akaratot is megszokta edzeni és aczélosítani. Sanyaru helyzete mást talán kétségbeejt, vagy elsatnyit; míg ő elég rugékonysággal birt, hogy a sorompók közé lépjen merész küzdelemre a — sorssal. Ki hitte volna, hogy egykor övé lesz az ádáz harcok diadala; sőt, ki lett volna merész remélleni, hogy majdan megpirítja magát a sorsot is, mely vele éden gódoskodjunk. Nehéz és terhes feladata az azon éveknél, melyek egy gyermek korszakába ékellik magukat; de ama kényszerűség, mely érezhető és mégis titokteljes varázslattal hat reánk: egyszersmind az önálló gondolkozást, a tevékenységet és az akaratot is megszokta edzeni és aczélosítani. Sanyaru helyzete mást talán kétségbeejt, vagy elsatnyit; míg ő elég rugékonysággal birt, hogy a sorompók közé lépjen merész küzdelemre a — sorssal. Ki hitte volna, hogy egykor övé lesz az ádáz harcok diadala; sőt, ki lett volna merész remélleni, hogy majdan megpirítja magát a sorsot is, mely vele éden gódoskodjunk.

Elvégezvén a bölcsészeti és az istenészeti tanulmányokat, mielőtt szíve ohajtása szerint felszentelés által az Urnak örökre eljegyeztetett volna, báró Vécsey Ágostonné, született Van der Nath grófnő családjánál, sokszoros sürgetés folytán, nevelői állomást foglalt el. Később, a kassai Akadémiához jogtanárrá neveztetett ki, s mint ilyen az állam és a bányajogtant adta elő. Majd azután ismét a nevelői térre lépett, miután már áldozárrá felszenteltetett, s gróf Nákó Kálmán gyermekei mellett nagy tapintattal és tudományos készséggel hosszú éveken át működött, míg nem a budai helytartótanáchoz, a tanulmányi bizottság tagjává és körtvélyessi apáttá ki nem neveztetett, mely minőségében egyszersmind azon megtiszteltetésben részesült, hogy a budapesti tankerületre nézve, az érettségi vizsgák pontos megtartása tekintetéből, királyi biztosul küldetett ki. Ez időben oly fényesen érvényesíté nagy tehetségeit, hogy csakhamar ő Felsége legmagasabb kinevezése folytán, a munkácsi görög sz. püspöki székre érdemesítettet, s 1867-ik év, május hó 16-án egyházmegyéjének kormányzatát tetteg át is vette. Buzgósága, emberszeretettől hevülő szíve és nemes önzetlensége most tágas mezőt nyert, hogy az ő széles tapasztalatait egyházmegyéjének javára érvényesítvén, a gondjaira bizott nagy nyáj áldásává váljék, mint az üdvözítő Jézus mondja szent János evangelistánál: animam meam pro ovibus meis pono.

Mielőtt azonban rövid püspökségének fényes történetét részleteznők, s hálán-tékait az örök emlékezet glóriájával öveznők, melyet csak a tettek fonnak a halandó számára: legyen szabad életének legváltozatosabb szakára futólag visszaemlékeztünk, mely nemcsak a regényesség vonzó gyönyörködtetésével bir, hanem egy tapasztalatok után szómjázó léleknek merész élményeit is döbentő panorámban rajzolja elénk. Mielőtt még az isteni gondviselés jóvoltából az erény és tudomány lépcsőin magas püspöki méltóságára emelkedett volna; nevelői állásának előnyeit egész rajongással

igyekezett felhasználni, s Europa legnagyobb részét beutazta; majd Ázsia egy részét járta be, míg Aegyptomból a Niluson egész Közép-Afrikaig hajózott. Legfeltűnőbb azonban meglepő száma azon tengereknek, melyeknek hullámain az argonauták merész bátorságával Neptun óriás birodalmait közelebről megismerni ábrándos vágyainak különöz ideálja volt. Ugyanis hajóra szállván az adriai tengeren, a közép és vörös tengereken Mózes forrásaihoz ért; majd az „archipelagus“ név alatt ismert nagy szigetcsoportot szemlélte meg, melyek az Aegaeum tengeren, régi Görögország és kis Ázsia partjai között fekszenek; azután a Hellespontus partjain büszkélkedő dardanellák megtekintése után, a Marmora tengerre szállott; honnan a Bosporuson át a fekete tengerre vitorlázott; míg elvégre Helgoland látása végezt az északi tengeren befejezte vakmerő vízi utazásait.

Gazdag tapasztalatainak szerzésében legnagyobb segítségére volt az, hogy majd minden európai nyelvet érti és beszél. Bizonyára az olvasó közönség határozott meggyőződését tolmácsolom, midőn ő Felsége választását mindenekelőtt szerencsésnek hangsúlyozom, hogy egy ily férfit emelt a püspöki méltóságra, ki lángeszével áthatolva a nyomor iskoláján, a világot önszemlélés után tanulta megismerni, s az emberiséget, a különböző népek tűzhelyeinél tanulmányozta. És ime! valóban az emberi ajkak szegények és gyarlók a tettek dicsőítésére, midőn azok maguk memnonszobrai a jótétemények egész körmenetének.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy a görög szertartásu kath. lelkészek törvényes jogosultsággal bírnak, fölszentelés előtt, házasságra lépni; de egyszersmind szükséges tudni azt is, hogy mindamellett koránt sincsenek oly dotatióval ellátva, hogy aggodalommal és szorongatással ne gondolnának a halálra, mely gyermekeiket kérelmetlenül teszi árvákká és földönfutókká.

Az új Püspök saját mostoha sorsán okulva, gyöngéd gondoskodással igyekezett az ily árvák ellátását biztosítani, mely végből a központi convictust (árvaintézet) megnagyobbította; a tanrendszert tökéletesítette, s az árvákat egyenruhába öltöztette; — továbbá a papi árvaleányok részére ő Felségénél egy házat eszközölt ki, s azt jelentékeny alapítvánnyal látta el. Ugy szintén a Seminarium, a főesperesek és a káptalan dotatiójának emelését kieszközölé; sőt megyéjében, régi okiratok alapján, tizenhét czimzetes apátságot rendszeresített.

Székhelyének, Ungvárnak javára és szépítésének előmozdítására nem csak kiváló figyelmet fordított, hanem áldozatoktól sem riadt vissza. Így keletkezett az ő befolyásával a kisedővoda; valamint a bomladozó püspöki lak ízletes módon helyreállítását is bőkezűleg eszközölé, mely most a város díszére szolgál. Figyelme a közlekedésre is kiterjedett, mely végből Ungvárról Lengyelország felé a pósta, az ő közbejárására, most már nem hetenként háromszor, hanem mindennap közlekedik. Tapintának és kiváló bölcsességének fényes tanúságát adá azon rendelete által, melynek erejénél fogva a kegyes alapítványok és a megyebeli pénztárak nyilvántartását megparancsolta; hogy így a kezelők hűsége ellenőriztessék; más részről pedig a kezelt tőkék évi táblázatos kimutatásából egy szempillantás alatt áttekinthessük azok mennyiségét és rendeltetését.

Érdemeinek koszorúját ekként újabb és újabb tettek babérválal ékesítve,

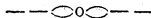
Urunk ő Felsege legmagasabb elismeréséül 1870-ben belső titkos tanácsossává kinevezni érdemesíté, azután szent István jeles Rendjének középkeresztjével; legujabban pedig a Vaskoronarend nagy keresztjével tüntette ki.

A közvélemény szintén leróttá elismerésének adóját, midőn őt a kath. autonómiai congressus, a huszonhetes szakbizottságba legtöbb szavazattal megválasztani legelőször sietett.

Alsó és felső papjainak szeretete, ragaszkodása és odaadó készsége, melylyel Főpapjuk iránt viseltetnek, legimposantabb bizonytságot tesz arról, hogy a világjárta férfiú a szívek és érzelmek barometerjét is tapintatosan tudja kormányozni, úgy intézvén cselekedeteit, hogy tessék az Istennek és tessék az embereknek.

Hogy az egyetemes római zsinaton azok között volt, kik a Pápa csalhatatlanságának kimondása ellen éles pártállást foglaltak el: bizonyára szabadelvűségét igazolja. Hogy a szegényeknek, a jótékony és közhasznu intézeteknek, az irodalomnak és művészetnek kegyes és bőkezű pártfogója: azt, egy nagy szívű és mély tudományosságu Főpapról elég egyszerűen megemlitenünk.

Át vagyunk hatva azon meggyőződéstől, hogy midőn a kitünő Főpap életrajzát albumunkban megörökítjük, egyszersmind Clio mesteri vésőjének is teszünk hasznos szolgálatot, hogy annál könnyebben és hűségesebben szobrászolja le az egyházi és világi történelem számára, hogy a késő utódok előtt áldott és magasztalt legyen mindenkor emlékezete.

Hymet Horn és Zobel Servitátor 2.sz.

SZABÓ MIKLÓS,

A m. kir. Tábla Elnöke.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Szabó Miklós.

A királyi ítélő Tábla köztisztelőben álló érdemduis elnökének arczképe és életrajza méltó arra, hogy minden magyar ember ismerje, s mint tisztelőtének beces tárgyát színről színre szemlélje és olvassa. Nem szükséges nagy és fényelő szavakra szorulnunk, midőn életpályájának dicsőségét megörökítjük. — Elég egyszerűen tetteit felsorolnunk, hogy maradandó emléke iránt kegyeletet ébreszszünk az utónemzedék hálás szívében. Nagyfontosságú nyilvános szereplése nem hat ugyan a múlt messzeségébe, hanem ugyszólván: előttünk játszódik el; de oly hatásosan, hogy a nemzet elismerését egykor a történelem fogja viszhangozni.

Szabó Miklós született 1821-ki November 9-én, Náraiban, Vas megyében, nemes családból, mely Nárai predikátummal él. Édes atyja, Sándor, ügyvéd, s több vármegye köztisztelőtí táblalírája volt; édes anyja Försi Mária urhölgy érényivel emelá a család tekintélyét. A gymnasiumot és a bölcsészetet Szombathelyen; a jogi tanfolyamot pedig a pesti tudományos egyetemen 1841-ben végezte, s a következő évben már a censurát is fényesen állotta ki, s legott mint önálló ügyvéd vas megyében kezdé meg működését. 1845-ben hivatalos pályára lépett, s mint fogalmazó-gyakornok a magyar királyi udvari kancelláriánál alkalmaztatott. 1848-ban herczeg Eszterházy Pál, ő Felsége körüli felelős minister oldala mellett mint magántítkár a ministerialis ügyekben működött. A világsi catastropha véget vetvén szabadsághírdelmeinknek, Szabó Miklós Szombathelyre ment, hol ügyvédi pályáját folytatá buzgósággal, lelkiismeretességgel és becsütlettel, úgy hogy a közvélemény általános elismerését és tisztelőtét kírdelmezte; majd 1861-ben rövid alkotmányos éleltink folyama alatt mint megyei bizottmányi tag hazafias lelkesedéssel vett részt a közttyekben, azután újra visszavonult, míg 1867-ben megalakulván a felelős magyar ministerium, ő az igazságügyi ministeriumnál államtítkárrá neveztetett ki, s ezzel nagyjelen-tőségű országos szereplése is kezdetét vette.

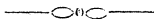
Mindjárt 1867-ben Kőszegh választó kerület által országgyűlési képviselőnek választatott. 1869-ben újra meglett választva; de 1870-ben a királyi Tábla elnökének nevezetvén ki, képviselői állásáról leköszönt.

Mint államtitkár kiváló tehetségét és buzgó tevékenységét legfőként azáltal érvényesíté, hogy a ministerium administrationális szervezését ügyesen végrehajtotta; majd azután a codifikationális tárgyalásokban vett nagy szakavatottsággal részt.

Most mint egy fő törvényszék elnöke igazságot párosít a legszeretreméltóbb finomsággal; erélyes és tiszta jellem, ki magas állásában nevének fényt és halhatatlanságot szerez.

Megnősült 1858-ban Bonyhád Angéla urhölgygyel, kit az isteni gondviselés 1865-ben magához szőlitott ez árnyékvilágból, két fiut és két gyönyörű leányt hagyva hátra vizasztalásul szomorgó férjének.

A halál irigyen sebet ütött szívében; de piruljon el az a halál, mert van egy, melyen megtörik sujtó ereje, s az: a — történelem Szabó Miklósnak neve pedig örökké élni fog a történelemben.

V Á R A D Y G Á B O R .

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Várady Gábor.

A magyar parlament egyik legfeltűnőbb és legérdekesebb alakját mutatjuk be az olvasó világnak, kinek szellemdus arczéle, nemes vonásai és rokonszenves egyénisége, párosulva tudományyal, politikai nagy tehetséggel és hatásos szónoklati erővel méltán emelék őt azon vezérszereplésre, melyet az ellenzék élén elfoglal.

Nem fordul elő fontosabb tárgy a törvényhozás teremében, melyhez találólag és szakavatottsággal hozzá ne szólana. Szavak, eszmék és ismeretek oly bőségben vannak rendelkezésére, hogy a világ bármely parlamentális szószerkén diadallal állana meg. Távol minden hiúságtól és önző dicsvágytól, szónoklatának villanyozó ereje és delejes melegsége tiszta és mély honszerelmének ihletett kutforrásából származik; s szavait mindig a nemzet igazaiért hangoztatja, míg tetteiben polgártársainak java és boldogsága iránti lángoló lelkesedése nyilatkozik. Nevének hite és dicsősége tulszárnyalja a haza keskeny határait, s azoknak koszorujában illeti a hely, kik a valódi szabadságért és a nemzeti önállóságért bajnokilag küzdve, az emberiség hálájára tették magukat érdemesekké. Mi a köztiszteletnek kívánunk lenni nyilvános tolmácsolója, midőn Pantheonunkban az igazsághoz hiven megörökítjük, hogy érdemeinek nimbuszában ragyogjon az utónemzedékek előtt.

Várady Gábor született 1820-ik év, november hó 11-én, Máramaros-Szigeten. Édes atyja, Ádám, egy negyedfélszázadon tul mint főjegyző közbecsülésben szolgált Máramaros megyét; édes anyja, Leövey Jozefa, egy házi és honleányi érényekkel tündöklő matróna, gyöngéd gondot és kiváló figyelmet szentelt gyermekének erkölcsös nevelésére. Az elvetett nemes mag legszebb reményekkel kecsegteté a jó szülők sovárgó kebelét, s valóban az ifju kitűnő sikerrel végzé iskoláit; majd Eperjesre ment, hol a jogi tudományokat buzgó szorgalommal hallgatta Vágyai, hajlamai, a katonai pályára vonzották, s 1839-ben mint hadapród, a herceg Wasa Gusztáv nevét viselő 60-ik számú gyalog sorezredbe lépett; 1841-ben pedig, a megye ajánlata folytán, a magyar királyi testőrseregbe vétetett fel.

Tudva van, hogy a nemzet katonai büszkeségének ezen daliás vitézei voltak azok, kik maguknak a magyar irodalom körül is elenyészhetetlen dicsőséget szereztek.

s hatalmas tényezői valának a művelődés terjesztésének és előmozdításának. Közöttük mindig meg volt az irodalom és a nemzeti művelődés iránti érdekltség, s nemcsak önálló könyvtárt létesítettek, hanem szellemi élményeik istápolása végett maguk között egy hírlapot is alapítottak, mely hetenként egyszer kéziratban jelent meg. Ezen könyvtárnak gondnoka és a hírlap szerkesztője lón Várad y G á b o r, ki szellemiségével és finom modorával bajtársainak szeretetét és becsülését kivívta. 1843-ban az országgyűlés főnépélyes megnyitására megjelent a király fényes kíséretében, s a politikai mozgalmak oly élénk hatással voltak rá, hogy honvégyának tovább ellen nem állhatván, beadta lemondását és sietett a pezsgő hazába, hogy annak javára érvényesítse tehetségeit. 1845-ben letévén az ügyvédi vizsgát, mint tiszteletbeli aljegyző kezdte meg működését Máramaros-megyében, édes atyja, mint akkori megyei főjegyző oldala mellett. 1847-ban a váltó törvényből is kiállván a vizsgát, boldog házasságra lépett Hegedűs Krisztina urhölgygyel, egy lelkes és szellemben gazdag honleánnyal.

Az 1848-iki törvények szentesítése és kihirdetése után nemzetőrségi századosnak választatott; majd ezen minőségben a honvédek közé lépett át. Egész rajongással és áhítattal levén eltelve a szabadság ügye iránt: szenvedélyes buzgalommal foglalkozott a megyéjében kiállított honvédszázadok felszerelésével, rendezésével és lehető begyakorlásával. Tapintatának és katonai szakavatottságának oly fényes tanúságát adá, hogy a Máramarosba érkezett „szabolcsi önkéntesek“ őt egyhangulag parancsnokuknak választották, kinek vezérlete alatt azután előbb Borsára, majd Deesre vonultak, s részt vónék U r b á n ellen, a Katona Miklós-féle szerencsétlen expedícióban. Ezután Várad y G á b o r, a máramarosi nemzetőrsereg egy részének parancsnokságát vette át, s az erdélyi határszélek körüli őrködést vezette. 1849 elején Rapaics ezredes által egy máramarosi önkéntesekből alakuló mozgó nemzetőrségi zászlóalj szervezésével és parancsnokságával bizatott meg, s miután feladatát nagy sikerrel megoldá, mint őrnagy lépett a kész zászlóalj élére, melynek tisztjei leginkább megyebeli szíltelésttek valának. Ez később a 105-ik számú honvédzászlóalj lón, s előbb Zurics alezredesi hadesapathoz; majd Kazinczy ezredes hadtestéhez tartozott, s rendeltetése volt az északi megyék, — Máramaros, Ugocea, Beregh és Ungh, — védelmezése az ellenség betörései ellen. Ezen hadtest utoljára Máramaroson, Nagy-Bányán át Zsibó felé vonult; hol táborba szállván, augusztus 22-én megjelentek az orosz parlamentárek, kikkel az alkudozások megkezdődtek.

A Kazinczy elnöktele alatti haditanácsban Várad y G á b o r, ki már ekkor dandárnok volt, a fegyverletelt nemcsak visszautasította, hanem egyenesen meg is tagadta, s kiválva saját zászlóaljával a hadtestből, Nagy-Bánya felé indult, s szerencsésen a megyébe fegyveresen visszaérkezett, hol érzékeny bucsut vón zászlóaljától, s híű neje kíséretében bujdosója lett a világnak! Dult szívében gyászt hordozott; gyászát az elárult honnak és gyászát a nemzet meggyilkolt szabadságának. Ha van fájdalom, csak az lehet az, midőn nem magunkért rettegünk, hanem saját sorsunkban elpusztulását siratjuk a hazának! Nagy és dicső jövőjéről álmodni és midőn felébredünk: haláláról suttognak körülöttünk . . . Oh szörnyű! . . . az iszonyat kétségbe esése az!!

Várad y G á b o r egy ideig itt, a hazában bujdosott; majd 1850-ben Bécsbe

ment, s álnév alatt kijátszva a rendőrség mindentudóságát előbb Linzbe, azután pedig mint báró Müller középafrikai consul vadásza, Salzburg felé utazott; magával cipelpénz mindenféle kitömött afrikai hüllőket és madarakat, melyeket az említett consul parancsából, a württembergi király részére kellett szállítania; — míg elvégre szerencsésen átlépve az osztrák határt, Bajorországon át, Württembergbe érkezett, hol a híres hohenneimi gazdasági intézet növendéke lőn, s néhány hónapig gazdasági tudományoknak szentelé magát. Később megérkezett őrangyala, neje is, kivel azután Stuttgart mellett, az angol kerthez hasonló gyönyörű Kannstadt völgyben telepedett meg, honnan Németország szomszéd tartományaiiban és Schweitzben tett utazásokat. Az idegen földön szüleműk legelső gyümölcse, Gabriela, ki jelenleg Hieronymi Károly ministeri tanácsos lelkes és szelleműs neje. Most már a hazátlan-ság még inkább fáj nekik, s honvágytól gyötörtetve, 1851-ik év, april hóban neje, csesemőjével Bécsbe sietett, hogy férjének szabadságát kieszközölje. V á r a d y azalatt Münchenben és Regensburgban időzött; majd gyöngéd érzelmei fellázadván, hogy szeretett családját ölelhessen, álnév alatt Bécsbe visszatérni merészt, hol hosszú után-járás után csakugyan sikerült nekik a hazatérhetési engedélyt kieszközölniök, legfő-ként Csorics, akkori hadügyminister pártfogása által, ki esetlegesen ipjának fiatalkori barátja volt.

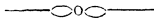
Haza térvén Máramaros megyébe, az ügyvédi pályára lépett, s lelkiismeretes-sége és jó szíve nemessége által csakhamar e téren is nagy népszerűsége emelkedék; sőt ismert honfiai érzületénél fogva háza az aggodó hazafiak kedvencz gyűlőhelye lett. Oly idők voltak azok az „ötvenes“ évek, melyeknek eseményei közé szomorú árny-ként téved az emlékezet. Jól is van az úgy, hogy „fátyolt“ borítottunk rájuk; mert hiszen a „fátyolnak“ meg van az az elvitázhatatlan tulajdonsága, hogy egyszerűsind gyászjelvényül is szolgál. Legyen hát sirjunktak néma őre a feledés! . .

Az enyészetet ama nagy pusztaságában bolygó utainkra csak az irodalom vetett vezérfényt, mely reményeinket és egy jobb jövő iránti hitünket istájólá. Ez lőn nem-zeti palladiumunk, mely körül ész, erő és vagyon csoportosult . . . A szavakban vil-lámlások voltak és a sorok között megváltásunk bibliáját szerette fellelni a képzelem Máramarosban V á r a d y ur volt az irodalom szószólója, s nemcsak tetleges pártfo-gással állott résen, hanem tollal is résztvett harczdöntő szellemi küzdelmeinkben. El-végre türelmünk és szenvedésünk megdönté Trója falait és 1860-ban megjelent az októberi legmagasabb diploma, melynek következtében alkotmányosságunk bátyái egy időre újra felépültek, s a közbizalom V á r a d y G á b o r t Máramarosmegye másod-alispáni székére ültette; 1861-ben pedig a técsői kerület által egyhangulag ország-gyűlési képviselővé választatott. Elvei és meggyőződése a határozati párthoz csatolta, s már ekkor parlamentarizmus első fellépésével kitüntette magát, s nagy tekintélyre emel-kedek. De nem sokára megszakittatván az alkotmányos élet, ő is letette hivatalát, s csendes visszavonultságban élt 1865-ig, midőn újra egyhangulag lett országgyűlési képviselővé megválasztva.

1867-ben, a magyar ministerium megalakulása után, már az ellenzék soraiban kitűnő helyet vívott ki magának. Az 1869-iki és az 1872-iki országgyűlésekre megint egyhangulag választatott képviselőnek, s ő indítványozá az államfőszámvévszék fel-

állítását; sőt arra nézve később egy indokolt törvényjavaslatot is beterjesztett. De véget nem érő hosszúságra nyulnék ez életrajz, ha egyes indítványait, törvényjavaslatait és felszólamlásait akarnók részletezni; csupán általánosságban annyit jegyezhetünk meg, hogy mint bölcs, igazságos és tapintatos törvényhozó nevének elévülhetetlen dicsőséget szerzett a történelem lapjain. Mint ember mindig melegen érdeklődött oly közintézetek és társulatok alapítása és felvirágzása iránt, melyek embertársaink javát és hasznát előmozdítják. Miért is az „Erzsébet“ nevű máramaros-szigeti kised-ovó-egylet megalapításában tevékenyen közreműködött, s annak 1854-től fogva szakadatlanul elnöke. Továbbá ugyanott a jótékonyági társulat igazgatója; a lövés-egylet főlövész mestere; a pesti országos közoktatási központi bizottság választmányi tagja; valamint minden más jótékony és közhasznú vállalatnak is áldozatkész támogatója. Mint buzgó protestáns az egyház körül szerzett érdemeiért, a szigeti lyceumnak évek óta felügyelő gondnoka; a máramaros-ugocsei reformatus egyházmegye segéd-gondnoka.

És most már előttünk áll lefolyt életpályája, melynek, ha voltak szenvedései, de annál tartósabb vala dicsősége. Ezzel életrajzának teljes befejezést a pártatlan történelem csalhatatlan muzsájának vésűjére bízva, azon tudattal válunk meg tőle, hogy határozott jelleműnek és államférfini bölcsességének emlékezete örökké fog élni az unokák szívében.

MÓRICZ PÁL

országgyűlési képviselő.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Móricz Pál.

Egy lovagias jellemű, tiszta keblű és elvei iránt rendíthetetlen hűségű hazafit van szerencsénk az országgyűlési képviselők koszorujából Pantheonunkba bevezetni, ki mint emelkedett szellemű és hatalmas érvelésekkel fegyverzett szónok, a legyőzhetetlen meggyőződés oly döbbenő hangján szokott beszélni, hogy még politikai ellenfeleinek is becsülését és elismerését ki tudta érdemelni; mi nálunk, — hol a parlamentaristák egymással szemben mindinkább fokozottabb elkeseredéssel viseltetnek, s a középkori guelfek és ghibellinek ádáz gyűlöletét öntudatlanul előidézik: — bizonynyára a legnagyobb dicsőség, melyet a sikamlós politikai pálya nyújtani képes.

A valódi parlamentarista érzület nem az apró, kicsinyes ellenzékieskedésben feneklik, hanem az igaz, őszinte és megdönthetetlen meggyőződésből származik. Az állam és a nép jól felfogott érdekeit, az általános jóllét és a közmívelődés előmozdításának célravezető eszközeit tanulmányozni és azok alkalmazási módját föltüntetni: ez valódi hivatása az országgyűlési képviselőnek, ki a parlamentben ezreknek viszhangja, a haza boldogításának istápolója és mindenekfölött a nemzet igazainak őre.

És Móricz Pál megfelelt nagy és magasztos hivatásának; azért is az olvasó feszült figyelemmel olvasandja életrajzát, melyet híj vonásokkal ecsetelve adunk át a történelem muzsájának.

Móricz Pál született 1826. február 15-én, Taraczközön, Máramarosmegyében, hol édes atyja, Péter, közbizalom folytán a hosszu 1836-iki és a nevezetes 1840-diki országgyűlésekre követnek választatott; édes anyja, Darvay Anna urhölgy erényes és magyar jellegű nevelést adott gyermekének. Iskoláit atyja aegisse alatt Pozsonyban megkezdvén; Máramaros-Szigeten folytatá, hol bevégezvén jogi tanulmányait, 19 éves korában kitünően censurázott, s önállólág köz- és váltó-ügyvéd lön. Azután Máramarosmegyében tiszteletbeli tisztii altgyésszé neveztetett, s magát különösen a bűnügyi védelmekben kiténteté, s részt vón mindazon szabadelvű mozgalmakban, melyek Máramarosmegyének jó hírnevét és szellemit előnyeit ismeretessé tevék az egész országban.

1854-ben boldog házasságra lépett Miskolczy Károly, Biharmegye egykori első alispánjának Borbála nevű leányával, egy lelkes es buzgó honleánynyal, kitől az

ég két fiu és négy leánygyermekkel áldotta meg. Ezen házasság következtében Máramarosból Biharmegyébe tette át lakását, hol az akkori idők viszonyainál fogva, a hazafiak számára nem lévén tér a politikai szereplésre, minden idejét a mezőgazdaság alapos tanulmányozására fordította, s egyszersmind megfigyelve mind azon jótékony mozgalmakat, melyek a nemzetgazdászati tudománynak oly hatalmas lendületet adtak; sőt mint eszes és szellemdus ember tényezőleg résztvett ezen mozgalmakban, s eszméinek érvényt szerzendő, igen jeles értekezéseket irt a gazdasági szaklapokba, melyek nevét, mint szakirónak, jó hangzásúvá tévék.

De míg az elméleti téren irodalmilag szerzett koszorukat; azalatt a gyakorlatban gazdaságának a legujabb elvek szerint való bölcs vezetése által igen tekintélyes vagyonra tőn szert. 1861-ben, a rövid alkotmányos időben, egyhangulag első alszolgabíróvá választatott, mely tisztéről a megye erőszakos fölbomlása folytán lemondott; de oly nagy népszerűséget szerzett magának, hogy 1867-ben már egyhangulag Biharmegye főjegyzőjévé lett megválasztva. 1868-ban, a bárándi kerület tisztelte meg közbizalmával, s általános felkiáltás útján országgyűlési képviselőnek választá, s mindjárt első fellépése alkalmával nemcsak érvényesíteni tudta jeles tehetségeit és szónoki képességét, hanem az ellenzék egyik tekintélyes tagjává küzdötte föl magát. 1869-ben újra megválasztatott országgyűlési képviselőnek, s nem fordult elő fontosabb kérdés, melyhez ő alaposan, a logikai érvelések mesteri tapintatával és a meggyőződés ellenállhatatlanságával hozzá nem szólott volna, ugy hogy nemcsak barátai és elvtársai részéről az osztatlan figyelemmel megtiszteltetett; hanem politikai ellenségeinek is őszinte elismerését kivívta, azért is 1872-ben szintén országgyűlési képviselőnek választatott.

De valamint a parlamentben tekintélyes és kitünő állást foglal el; ugy az irodalmi téren is dicsőfényt szerzett nevének. Ujabbán nemcsak a nemzetgazdászati elvek elemzéseiben mozog velős tollával, hanem a politikai irodalom terén is, mint vasjellemű és következetes férfiu határozott meggyőződését oly eleven és hatásos érvelésekkel tudja védelmezni, hogy tántoríthatatlan elvhűségéért az egész ország becsülését és tiszteletét kiérdemelte, s magát méltóvá tevő arra, hogy a jövő nemzedékek számára emlékezte örökké éljen a meghamisíthatatlan történelem fényes lapjain.

MADARASSY PÁL,

h. Államtitkár.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Madarassy Pál.

Egy kitűnő szakférfit vezetünk az olvasóközönség elé, kinek munkás, de zajtalan életének főcélja volt, hogy képességét és tehetségeit a haza javára és a nemzeti jóllét előmozdítására önzéstelen lélekkel értékesítse oly téren, mely nálunk sokáig elhagyottan és parlagon hevervén, csak igen kevesek által miveltetett. Értjük a nemzetgazdasági tudomány pénzügyészeti ágazatát, mely társadalmi és politikai tekintetből, a nép és államéletre hatalmas és döntő befolyással bír. A pénzügyészet különösen a pénz, adó és a közfogyasztásra vonatkozó elveket és nézeteket tárgyalja és alapítja meg és pedig a nemzet vagyonyossága és az állambáztartás érdekeinek ovatos szemeltartása mellett. Pénz! — ezen szóban a nemzeti és magán vagyonyosság legbiztosabb tényezője, s az egyetemes jóllét nélkülözhetetlen eszköze van kimondva. Az adóra nézve mélyen be kell hatolnunk az adózhatási források természetébe, és egy czélszerűen kivetett és foganatosított adórendszer megállapítása által oda törekedni, hogy az emberek ne csak ne terheltessenek az adókkal, hanem azok közvetítésével az államérdekek ügy mozditassanak elő, hogy közvetett előnyök háromoljanak magára az adózó népre is. A közfogyasztásra nézve szívesen elfogadjuk azon igazságot, hogy a termelés valódi szaporodása, a fogyasztás megfelelő növekedésétől feltételeztetik, azért is: a forgalom jelentőségét és fontosságát el kell ismernünk. . . De egy életrajz szűk keretében nem bocsátkozhatunk hosszas részletezésébe és elemzésébe a pénzügyészeti tudománynak, csak legfőbb alapvonásairól akartunk futólagosan megemlékezni, hogy annál tisztább és átlátszóbb világitásba helyezzük magas állását azon férfinak, kinek nevével ez életrajz homlokát ékesítők fel.

Grojszti és Mező-madarasy Madarassy Pál született 1828-ik év, január hó 25-én, Egerben, Hevesmegyében, hol édes atyja, János, mint köztisztellettí megyei főjegyző, áldott emlékezetet hagyott maga után; édes anyja, Weisz Fáni úrhölgy, gyöngéd lélekkel vett részt szeretett férjének azon buzgó igyekezetében, hogy gyermeküket gondos és kitűnő nevelésben részesítsék. Családjá eredetileg székely származású, s II. Rákóczy Ferencz idejében szakadt Magyarországb, hol egyik őse Rákóczynek ecsedi várában várnagy volt; egy másik őse pedig Tököly Imrénék volt kedvelt főpostamestere. 1830-ban nagybátyja, Ferencz, Magyarország helyettes főkanzellárja lett Bécsben. Iskoláit, valamint a jogi tanfolyamot Egerben elvégezvén, az ügyvédi vizsga letétele után, 1847-ben, Hevesmegye aljegyzője lett; de már ugyan-

azon év végén az akkori magyar királyi udvari kincstárnál államszolgálatba lépett, hol is atyjának egyik jó barátja, Keszlerffy János kamarai tanácsos vezetése mellett, ritka munkásság szorgalom és szakavatottság által annyira kitüntette magát, hogy előljáróinak figyelmét és elismerését teljes mértékben kiérdemelte.

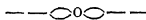
A fiatal hivatalnok komoly természeténél és higgadt gondolkodásmódjánál fogva korán megkedvelte a komoly tudományt, s egész odaadással fektűt a száraz pénzügyészeti tanulmányozásoknak, s oly ismereteket és látkört igyekezett szerezni, hogy a pénzügyészet elágazásaiban és titkaiban mindenkor képes legyen magát tájékoztatni. 1848-ban megalakulván az első magyar ministerium, ő a pénzügyministeriumnál nyert alkalmazást, melyet hiven, pontosan és lelkiismeretesen töltött be. A világoosi fegyverletétel nemcsak hivatalától fosztá meg, hanem az ügy iránt lelkesűlt ifjú honfi buval sújtá szívében. Pályája, melyet nagy reményekre jogosítólág kezdett meg, — felakadt, s hosszabb ideig atyja hevesmegyei jószágára volt kénytelen visszavonulni! Azonban leggyakrabban a nemes szellemeknek van egy — nemezisze, mely a kitartó erőt megsziibasztja, az akaratot megbéuitja és magával sodor, mint az ár, mely erőszakosan tört gátat rohanásának. Azt a nemezist „szükségnek“ hívják. Kifáradt azon küzdelemben, melyet anyagi körülményeivel kellett vivnia, s munkára levén utalva, a magyarországi pénzügyi kormányzat egyenes felhívására újra államszolgálatba lépett, a pénzügyészethez, hol tanulmányai, szakismeretei és tapasztalatai által legilletékesebb helyen volt.

Nehéz viszonyok voltak azok a magyar születésű hivatalnokra nézve, ki az államnak csupán tehetségeit ajánlotta fel, de nem egyszersmind meggyőződését, önállóságoságát és jellemének határozottságát. Az idegenek bár mennyire szerették is gyűlölni; de nemes tulajdonai, lelkiismeretes munkássága és kiváló szakértelménél fogva tisztelni és becsűlni kényyszerűltek. Mi természetesebb, minthogy előhaladása csigamódra történt, s mint unghvári pénzigazgatót találta az 1867-ik év, midőn a magyar ministerium kineveztetett. Lónyai még 1848-ból mint pénzügyi államtitkár előnyösen ismervén Madarassyt, legott elnöki titkárrá választotta; majd osztálytanácsossá, 1869-ben pedig ministeri tanácsossá, legujabban államtitkárrá léptetett elő. Madarassy ur Budán, hivatalos elfoglaltsága mellett, mindenekelőtt a budai népszínház ügyét melegen és a lelkesűlés hevével karolta föl, s mindent elkövetett, hogy annak létezését biztosítsa. Pártfogolta áldozattal és pártfogásra buzdított másokat is; sőt alapos miveltésénél fogva tollat fogott, s Tarnay Pál álnév alatt irt sikerűlt eredeti vigjátékokat, operetteket, s fordított külföldi szindarabokat, csak-hogy a népszínház műsorozatát változatossá és érdekessé tegye. Majd a Budán létező, s „Sängerhort“ név alatt ismert német szellemű és lelkiűltű dalegyletet hosszu küzdes és villanyozó agitációk után, a mostani „budai dalárdává“ alakította át, mely nemcsak jelentékeny hirre tett szert, hanem magyar szellemével határozott befolyással van igen széles körben a jó budaiak magyarizálására. Ezen dalárda körül szerzett kitudó érdemeinél fogva, az egylet elnökévé választottott; valamint az aradi országos dalárgyűlés által az „országos daláregyesűlet“ igazgató-választmányának elnökévé is meg lett választva.

Tevékenysége és hazafias buzgósága nagy hatással van a társadalmi életben,

s példája által vonz és lelkesít; szerény és előzékeny modorral pedig nemcsak polgártársainak közbecsülését és szeretetét megtudta nyerni, hanem hivatalos személyzetének rokonszenvét is minden szigora és erélyessége daczára, oly mértékben bírja, hogy őt méltán tartják a pénzügyministerium egyik legnépszerűbb és legkedvesebb magas államhivatalnokának. A minister teljes elismerését már a szervezés alkalmával kiérdemelte, midőn ügyszeretettel, szakavatottsággal és gyakorlati tapintatossággal közreműködött az összes magyar pénzügyi kormányzatnak nemzeti lábra való állításában, hogy a pénzügyek rendes kerékvágásban, a hazai érdekeknek megfelelőleg vezetessenek.

Megnősült 1853-ban született Köffinger Emma úrhölgygyel, egy lelkes és művelt honleánnyal, kinek édes atyja mint Buda főváros főorvosa halás emlékezetben él, mint híres német költő pedig halhatatlan névvel bír a művelt világ előtt. Boldog házasságát az ég három fiuval és egy szellemdus és bájos leánnyal áldotta meg.

SZEPESY MIHÁLY.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Szepessy Mihály.

Megérdemli, hogy nevét és érdemeit az egész ország tanulja megismerni; mert mindnyájan büszkék lehetünk oly jeles hazafira, ki honpolgári tisztjét mindig becsületesen és lelkiismeretesen teljesítette.

Szepessy Mihály született 1807. Augusztus hó 26-án Szolnokon, hol édes atya közbirtokos; édes anyja pedig születési néven Batta Rózália volt. Iskoláit Pestben, a jogot Kassán 1824-ben végezte; azután jurátussá esküdött föl, s majd nemskára protonotarius lett. 1831-ben letette a censurát, s ügyvédkedni kezdett, midőn egyszersmind tiszteletbeli jegyző is volt. 1836-ban a kamarához fogalmazó gyakorlonoknak nevezetett ki, később ugyanott elnöki fogalmazóvá léptetett elő. 1844-ben az országgyűlésen referens volt az udvar részére. 1845-ben Temesvárra kincstári igazgatósági ülnöknek lett kinevezve; 1848-ban pedig mint igazgatósági tanácsos és előadó Oraviczra tétetett át, s mint ilyen nemzetőri kapitány volt és több csatában részt vón; azonban nemskára a pénzügyministeriumhoz ministeri tanácsossá nevezetett ki, Pestre tette át állandó lakását, s midőn a dicső emléktí nagy események lezajlottak, azért, mert hazáját híven szolgálni birt önérzettel és bátorsággal: szintén hadtörvénytészkileg halálra ítéltetett, melytől csupán a legmagasabb kegyelem mentette meg.

1852-ban a selmeczi bányai igazgatósághoz bányatanácsosnak nevezetett ki, hol a hírneves besztercei cömpromissionális per vitelével az állam részéről megbízván, azt oly ügyesen és szakavatottsággal néhány év alatt szerencsésen végrehajtani a sikerült, hogy képessége iránt általános elismerés nyilvánult. 1857-ben Pozsonyban a pénzügyészség elnöke lett; 1858-ban pedig a máramarosi kincstári igazgatóság elnökségére érdemesítettet. Ezen minőségében oly nagy népszerűséget szerzett, hogy 1862-ben Máramarosmegye egyhangu kívánata volt, hogy királyi biztossá ő nevezessék ki. Ezen állás iránti idegenkedést ő teljesen eltudta feledtetni, s személyét annyira megkedvelteté, hogy midőn 1865-ben tulzott magyar érzelme miatt, a bécsi ministeriummal összeittközésbe jövéen, nyugdíjaztatott, a máramarosi összes intelligencia nevében egy album nyujtatott át neki szives emlékül, melyben mintegy 500 előkelő közbirtokos névaláírása olvasható, s elmenetele alkalmával több mint kétszáz koci kísérté a megye legvégső határáig. Emlékét pedig hálaian őrzik a jó máramarosiak mind a mai napig!

1867-ben a felelős magyar ministerium megalakulása után, a pénzügyministeriumhoz osztálytanácsossá nevezetett ki, hol oly munkásságot és szaktudományt fejtett ki, hogy nemcsak 1848-iki állására, a ministeri tanácsosságra előléptetett, hanem egyszersmind a jogügyek igazgatóságával is megbízott.

1844-ben házasságra lépett Eilenfeldi Kauba Emilia úrhölgygyel, kitől az ég öt fiugyermekkel áldotta meg, kik büszkék lehetnek édes atyjuknak becsületes nevére és honfitúi érdemeire, melyeket a történelem őriz meg az utókor hálás emlékezetére.

Szabó Sámuel.

Megérdemli, hogy a nagy közönség közelebről ismerje ezen derék férfit, ki minden időben rendíthetetlen hűséggel és hazafias önfeláldozással szolgálta a hazát.

Szabó Sámuel született 1813. november 2-án. Veszprém megye Bődöge nevű községében, nemes családból, mely Iklódi előnévvel bírt; édes atya, András, mint néptanító vitta ki polgártársainak közbecsülését; édes anyja Badacsony Ester házas erényeivel példányképp gyanánt tiszteltetett. Iskoláit Sopronyban megkezdvén, Győrben a bölcészetet. Pápán pedig a jogi tanfolyamat 1835-ben végezte; azután akkor divó szokás szerint előbb patvarista lett, majd jurátussá esküdött föl. 1837-ben Pesten cenzurázott, s mint önálló ügyvéd Nagykanizsán kezdett működni. 1840-ben Légrad városa ügyvédnök és jegyzőnek választá meg, honnét 1842-ben Zalaegerszegre tette át lakását, s itt kiváló népszerűséget szerzett magának.

1848-ban előbb a nemzetőrök kapitánya volt s három hónapot töltött dicsőült Csányi László alatt a Muraközben; később Zalamegye által alakított önkéntesek kapitányává neveztetett ki, mely 47-ik zászlóalj gyanánt osztatván be a hadseregbe, Perczel tábornok vezénylete alatt résztvett több fényes és dicsőséges csatában.

Résztvévén a legnevezetesebb harcokban mindaddig, míg nem a világsi fegyverletétel véget vetett szabadságharcunknak, s ő jutalmul az osztrák hadseregbe kőzatonának soroztatott be, s miután nyolcz hónapig hordozta volna a fekete harisnyát, haza bocsájtatott. Ekkor újra megkezdé ügyvédi pályáját s csakhamar a legtekinélyesebb urodalmak ügyvéde lett. Azon szomorú években szeretetreméltó nevével, született Móczér Mária urhölgygyel együtt, kit 1838-ban vezetett Hymen oltárához, — főlként a magyar irodalom lelkes pártolásával tüntette ki magát.

Mint jeles és népszerű egyéniség 1861-ben országgyűlési képviselőnek választott Zalaegerszeg részéről; 1865-ben ismételve megválasztatott; 1867-ben pedig az igazságügyi ministeriumhoz ministeri tanácsossá; majd a királyi curia rendezése alkalmával előbb a királyi táblához tanácselnökké; később pedig a legfőbb ítélőszékhez tanácselnökké lett kinevezve.

Az ő igazságszeretete, pártatlansága és bírói tapintatánál fogva kivívta magának a közismerést; nevének pedig a történelem lapjain szerzett halhatatlanságot.

BENICZKY ÖDÖN,

Gödöllő vál. Kerület országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Benyiczky Ödön.

Albunumunk pártkülönbség nélkül nyújt hervadhatatlan koszorút azoknak, kik érdemeiknél fogva a közvélemény tiszteletét és a haza elismerését maguknak kivívták.

Benyiczky Ödön jellemzilárdsága, politikai függetlensége és nemes tulajdonainál fogva míg az ellenzék soraiban jelentékeny helyet szerzett magának, egyzersmind politikai ellenfeleinek becsülését is kiérdemelte.

Született 1822. február 13-án Pesten, fényes előkelő családból; édes atyja, Ádám, nagy vagyonu és köztisztelőben állott táblabíró volt; édes anyja Székelyi Majláth Terézia urhölgy mint valódi honleány magasztaltatik. Iskoláit nyilvánosan Pesten végezte, s miután a jogi tudományokat sajátjává tévé. Nyitra megyében patvarizált; azután Melezer oldala mellett jurátuskodott. 1843-ban pedig a pozsonyi országgyűlés tartama alatt letette a censurát. Még jurátus volt, midőn már Pest megye tiszteletbeli aljegyzője lett, hol nemsokára mint táblabíró is szabadelvű irányba szerepelni kezdett. 1843-ban édes atyja meghalálózván, a családi ügyek vezetése őt illette. 1848-ban a gödöllői kertület által országgyűlési képviselőnek választatott, s mint milyen hűségesen követte a kormányt Debreczenbe, s hazafiai kötelességeit mindvégig buzgón és önfeláldozással teljesíté.

Majd Világos meghiusítván a nemzet reményeit és várakozását, az ő jutalma is bellebbezés lön, melyet akkor találtak föl az igaz hazafiak megbüntetésére. Később az ismeretes 1850-iki kegyelmezésben részesült, mely a képviselőkre szólt, s ő a következő évben Hymen oltárához vezeté Gróf Keglevich Stefánia urhölgyet, egy lelkes és áldozatkész honleányt, kitől az isteni gondviselés három fiu és három leánygyermekkel áldotta meg.

Mondanunk sem kell, hogy Benyiczky Ödön egészen visszavonulva élt terjedelmes gazdaságának szentelve magát, míg 1861-ben rövid időre megnyilván a jó hazafiak előtt a cselekvés színtere, részint a megyénél mint bizottmányi tag; részint az országgyűlésen, mint képviselő, a határozati párt elveit igyekezett érvényre emelni.

1865-ben egyhangulag lett országgyűlési képviselőnek megválasztva; 1867-ben újra; 1869-ben pedig könnyű küzdelemmel, minthogy az ellenpárt mindent mozgásba hozott; de azért Gödöllő választókerület többsége ismét a szabadság veterán bajnoka mellett nyilatkozott; valamint 1872-ben is.

Benyiczky Ödön minden jótékony, közhasznú és emberbaráti vállalatnak és intézetnek buzgó és bőkezű pártfogója; különösen megemlítésre méltónak tartjuk, hogy a tudományos Akademiánál 1000 frtos alapítványt tett. Továbbá tagja az országos gazdasági egyletnek; a földhitelintézetnek pedig alapító tagja.

Megérdemli, hogy neve és emlékezete örökké éljen a történelem lapjain.

SOMOSSY IGNÁCZ.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Somossy Ignác.

Somossy Ignác született 1810. május hó 5-én, Balkányban, Szabolcsmegyében. Családjá régi hagyományok és történeti nyomozások szerint az Aba nemzetség egyik ágából származik, mely nevét Sárosvármegyében fekvő Somos nevű kisdudavárostól kölcsönöz, mely még IV. Béla idejében is a család birtokában volt. Később a XIV-ik század elején, János nevű őse Bereghvármegyében is birtokolt, mint az kiteszik Robert Károly királyunk adományleveléből 1319-ben, melyben ezen János mint jeles hős nagy dicsőretekkel halmoztatik el. Miként szakadt azután a család Szabolcsmegyébe? azt adatok hiányában nem mondhatjuk meg; de ugy látszik a török uralom alatt, midőn Csertész nevű birtokot nyere, melyről azután praedikátumát választá. Édes atyja, Ferencz, szabolcsmegyei szolgabíró volt; majd debreczeni városi tanácsnoknak választatott, s mint ilyen köztisztletben meg is halt; édes anyja Csebi Pogány Josefa urhölgy, Máramarosmegyéből szakadt el. A gymnasiumi és bölcsészeti iskolákat Debreczenben és Pesten elvégezvén, a jogi tudományokat Sáros-Patakon hallgatta, s a híres jogtudós Kövnyek utolsó tanítványa volt. 1829-ik év, Julius havában patvariára ment Szabolcsvármegyébe, honnan 1830-ban, a megye részéről az akkori követek mellé, az országgyűlésre küldetett. Az országgyűlés bevégeztetvén, Eperjesre ment mint jurátus a kerületi (districtualis) táblához, hol sárosmegyei tiszteletbeli esküdtnök neveztetett ki; majd a királyi táblához jött Pestre, hol a censurát is letette.

Mint okleveles ügyvéd Szabolcsmegyébe sietett, hol tiszteletbeli aljegyzőnek neveztek ki. 1836-ban a nádudvari járás szolgabírájává választatott. 1838-ban első aljegyzőnek; majd főügyésznek lett megválasztva. A megyei élet szelleménél fogva akkor határozott pártállást kellett mindenkinek elfoglalnia, ha a politikai szereplésben részt kívánt venni. Ő nem habozott szorosan az ellenzékhez csatlakozni, s az új eszméket és a haladást lelke mély meggyőződésével védelmezni. Három éven keresztül nem vállalt hivatalt, minthogy akkor az ellenzék, minden tetteleges szolgálattól tartózkodott. 1848-ban királyi biztosnak neveztetett ki, s tagja lón azon bizottságnak, mely Vesselényi elnöklete alatt az erdélyi részek visszakapcsolására kiküldetett. Az öt tagú bizottság két részre szakadván, ő Beöthyvel Zaránd- és Krasznavármegyékben működött, hol tudvalevőleg az oláhság az ötvenezer számat felülhaladja, míg a magyarság alig ötszáz lélekből állott. Nagy fontossággal birt tehát működésük hordereje, midőn józan és mérsékelt politikával az oláhoikat mintegy meghódoltatták, kik a körösbányai népgyűlésen lábaikhoz borulva mondák: „Nem hittük volna, hogy a magyarok szívét

és az Urakét az Isten így hozzánk fordítsa!“ Hogy mégis később az átkos meghasonlás és testvérgyilkolás oly rémes és ijesztő pusztításokat tőn, — annak fejtegetése semmi összeköttetésben sincs czélunkkal.

Ugyanazon évben a báthori kerület részéről, a pesti nemzetgyűlésre, országos képviselőnek választatott, s helyét mindvégig hazafiai hűséggel becsületesen betölté. Időközben azonban mint kormánybiztos a Répássy táborában is működött. Majd gyász borult a honra; gyásza a szenvedésnek és a bujdosásnak. Kik az igaz ügyért harczoltak, a végzetes lefegyverkezés után nem térhettek vissza családi tűzhelyeikhez A halál angyala állott ott őrt! Nyolcz heti bolyongás után mégis eltökélte magát, hogy haza térjen, s nem sokára a nagyváradi haditörvényszék elé állították, s fejére lőn itéletileg olvasva az akkor divó bellebezés, s minden vagyonának elkobzása!

1850-ben újra a pesti haditörvényszék elé állítottatt, s újra bellebzetett, s bár azután az ismeretes mekkegyelmezésben ő is részesült, mindamellett rá nézve az internálás meg nem szűnt, elanuyira, hogy egészségi szempontokból még csak valamely ártatlan külföldi fűrdőre sem volt szabad eltávoznia egész 1855-ig. 1859-ben, mint a felsőszabolcsi egyházmegye ülnöke, Debreczenben résztvett a protestans autonómikus küzdelmekben, miért is közesendháborítással vádoltatván, Nagy-Váradra a vizsgálóbírótság elé idéztetett, a nélkül, hogy valami komolyabb következménye lett volna. 1861-ben Szabolcsmegye első alispánjává választatott, s mint ilyen alkotmányos polgári kötelességeit mindvégig erélylyel és nemes bátorsággal teljesíté. 1865-ben a bogdányi kerület egyhangulag választá országgyűlési képviselőjének; 1869-ben ugyanezen kerület által ezer egynehány szavazattal kilencz ellenében újra megválasztatott.

1870-ik év Julius havában pedig Ő Felsege által, a magy. kir. Curia legfőbb ítélőszék rendes bírójává kinevezettni érdemesítettett. Vallásos lelkiüetéről tanuskodnak Egyháza iránt teljesített buzgó szolgálatai; ugyanis: egy éven át a tiszántuli kerület világi főjegyzője volt; majd Felsőszabolcs-Egyházmegye segédgondnokává választatott, mely tisztet ismételt választás nyomán hat éven át viselvén, midőn bokros elfoglaltsága következtében attól megválni volt kénytelen, a Tiszántuli Egyház-kerület közgyűlése jegyzőkönyvileg örökíté meg nevét és érdemeit.

Társadalmi téren az általános jóllét és a közvagyyonosodás előmozdítására és hatványozására irányzott vállalatok buzgó pátfogója, miért is a szabolcsmegyei takarékpénztár elnökévé választotta; tagja továbbá az első magyar gőzhajó-társaság választmányának; a szabolcsi és az országos gazdasági egyletnek; valamint más egyéb jótékony és közhasznu intézeteknek készséges támogatója.

Megnősült 1840-ben Somossy Zsuzsanna urhölgygyel; kit egy év után a halál kiragadott karjai közül, 1854-ben új házasságra lépett Bárczay Lászlónak Mária nevű leányával, kitől az ég három leány-gyermekkel áldotta meg.

Mi azzal zárjuk be a jelen életrajzot, hogy az, ki hű volt a szabadság és honzserelemben; józan a politikában; jeles a törvényhozásban; — az, mint bíró tántoríthatatlan az igazságszeretében.

1876. évi. H. 1. sz. 1. képe.

MIHÁLIK JÁNOS

Ministeri Tanácsos.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Mihálik János.

Erdekes és feltűnő alak, ki jellemzilárdságával, férfias határozottságával és lelkiismeretes becsületességével még azoknak tiszteletét és becsülését is megérdemelte, kik különben nem tudnak iránta rokonszenvet táplálni. E név talán épen saját hazánkban nem bir a hangzatossággal és imponálással, melyet oly sok név méltatlanul gyakorol; — de azt még sem számíthatjuk be egészen a magyar közönség rovására, hanem azon nagy szerénységnek vagyunk kénytelenek tulajdonítani, mely országos tetteit és egész magánéletét jellemzi azon férfunak, ki méltó arra, hogy érdemeit zengjék honi bérczeink és völgyeink; s míg a külföldi tudományos szakférfiak színe előtt tekintélyben áll, nálunk egy affaire-ről jött divatba, holott megérdemelte volna, hogy mindjárt legelőször a tisztelet nyelvén harsogja el dicsőségét, mely egy tevékeny életet nimbussal vesz körül. De valljuk meg őszintén, hogy szakmája is, t. i. a közlekedési ügy és a közmunka intézmények, — a nagy közönségre nézve oly tárgy, melyről csak az újabb időben hatványozódtak és szélesedtek ismereteink. Mindaz, mi ez érdemben nálunk 1848-ban terveztetett: csupán egy kéjes álom volt, melyből legkeserűbb felébredés vala az, hogy közlekedési ügyünk vagy teljesen elhanyagoltatott, vagy idegen érdekeknek esett zsákmányul. Ha némi lendületet észleltünk is az experimentatórik korszakában; senki sem fogja állítani, hogy az nemzetgazdasági, ipar és kereskedelmi viszonyainkkal csak távol is arányban állott. A mi közlekedési eszközeink rabszolgák módjára közreműködtek az idegen vagyonosodás előmozdítására!

Van mégis egy nagyszerű tény, t. i. az ugynevezett „Ferencz-csatorna“ bevégezése és a forgalomnak való átadása, mely egyike a legmonumentálisabb mozzanatoknak, s nemzetgazdasági és politikai tekintetből országos jelentőséggel bir. Ezen csatorna a Duna és Tisza folyamokat köti össze, s a „Ferencz-József zsilippel“ együtt 1856-ik évi július 28-án nyitattott meg, mely egészen új vízipítészeti systema szerint készült, s melynek tudományos leírását olvashatni Mihálik urnak 1860-ban megjelent következő című munkájában: „Praktische Anleitung zum Beton-Bau für alle Zweige des Bauwesens nach eigenen Versuchen und Erfahrungen.“ Ehhez mellékelve van külön füzetben 24 rézmetszetű tábla, melyek a feltaláló egész eljárását részletekben felvilágosítják, s egyszersmind utmutatóul szolgálnak. Országos jelentőséggel bir ezen csatorna, mert az európai csatornák között mindjárt az

északhollandi után a legnevezetesebb, s a gazdag Bánáttal és Bácskával a közlekedést tetemesen könnyítette és roppant olcsósította; politikailag pedig: a bácskai és bánáti más nemzetiségű lakosokat közelebb hozta az anyaország szívéhez.

Midőn 1867-ben a magyar felelős ministerium megalakult, s a közlekedés és közmunkák minisztere ő Felsége elé legkegyelmesebb kinevezés végett Mihálik János urat ministeri tanácsossá terjeszté fel: minden szív őrtült, hogy egy kitűnő szakember és egy lelkiismeretes hazafi tölteni be egyikét az államfőhivataloknak. A böles fejedelem ismerve Mihálik urnak a közpályán szerzett érdemeit: készséggel szentesítette kinevezését, s Mihálik ur elfoglalá helyét, hogy hazájának hasznos, a nemzetnek üdvös és a közvagyonosodásra nézve előnyös szolgálatokat tehessen. Jelleme, hűsége egy perczre sem ingadozott, s az összetornyosult nehézségek között mindig fényesen igyekezett feladatának megfelelni. Hol van a hűség tisztasága, a jellemnek szilárdsága, mely előtt az irigység el nem sárgulna és tehetetlenségében nem agyarkodnék ellene?

Madunyczi Mihálik János, született 1818. december 28-án, Aradon, hol édes atyja János főmérnök volt. Iskoláit Aradon, Nagyváradon és Szegeden elvégezvén, a hainburgi tűzakkadémia, — genie-akadémiába adatott. 1842-ben a pesti műegyetemnél a mérnöki oklevelet megnyerte, azután mint hadnagy bucsút mondott a katonai pályának, s államhivatalba lépett, nevezetesen 1845-ben a „Ferencz-csatorna“ igazgatóságánál mint segéd alkalmaztatott.

Később jeles tehetségeinek fejlesztése és világtapasztalatok szerzése végett államköltségen 8 hónapig beutazta Német-, Francia-, Angol-, Helvét- és Olaszországokat, s mindenütt a szakmányára vonatkozó előhaladásokat, találmányokat és mindenentű mozzanatokot nagy gondnal és figyelemmel tanulmányozott. 1847-ben a „Ferencz-csatorna“ meghosszabbításának vezetésével lett megbizva. 1848-ban a haza és szabadságszeretet őt is a csatamezőre szólítá, s mint honvédszázados, Vécsey táborkarához lett beosztva; majd Nagyváradra, Komáromba és Tokajba küldetett, hogy az ottani erődítési munkálatokat vezesse. Előbb őrnagygyá, azután alezredessé léptetett elő; 1849-ben Vetter altábornagnál táborkari főnök volt, s a hegyesi csata után ezredessé neveztetett ki. Azután bekövetkezett az a szomorú catastropha, mely Világosnál annyi szép reményt temetett el és annyi hű szívet tört meg! Ő végre Pestre jött, s egy ideig vizsgálat alatt volt, de szerencséjére, a bécsi ministeriumnak eszébe jutott a „Ferencz-csatorna“ félbehagyott zsilip építése, mely már annyi pénz-áldozatba került, s a helyett, hogy besoroztatott volna, felhivatott, hogy a „Ferencz-csatornánál“ a további teendőket vezetésére siessen.

1850-ben a kereskedelmi ministeriumhoz hivatott fel, s rövid működés alatt oly szakavatottságot és annyi tárgyismeretet tanusított, hogy központi ministeri építészeti felügyelőnek lett kinevezve, s mint ilyen több ország építészeti ügyeit vezette. 1851 elején Bánáttal és Bácskába küldetett, hogy helyszínén a „Ferencz-csatorna“ szervezési munkálatait elkészítse; később az egész csatorna elkészítésével mint önálló vezető megbízott. Ugyanitt az ugynevezett „Ferencz-József“ zsilipet saját találmányu mód szerint építette, melyről „Praktische Anleitung zum Beton-Bau“ etc című jeles munkájában bővebben olvashatni. 1856-ban nyitattat meg

ünnepélyesen ezen nagyszerű vízépítési művelet, mely által nevét a hir szárnyain az egész világon ismertté és halhatatlanná tévé. Ez alkalommal ő Felsege legmagasabb elismerés jeletül Ferencz József jeles rendjének lovagkeresztjével méltóztatott kitüntetni. Meg kell jegyeznünk, hogy ezen vizimű különös építészeti tervezeténél fogva, már munkálatának folyama alatt annyira felfokozta a szakértők figyelmét és kíváncsiságát, hogy csaknem minden európai ország egy-egy főmérnök által volt közvetlen a helyszínen képviselve, hogy a sajtószertű módot tanulmányozzák, s netán ott-hon sikerrel alkalmazzák. Ezután a miniszteriumnál folytatta működését mint a különféle országok száraz és vízi közlekedési eszközeinek előadója, sőt a belügyminiszter egyenes megbízása folytán 8 hónapig a déli vasut fontosabb építményeinek föltülvizsgálatával, s a felmerült fenakadások elhárításával foglalatoskodott.

Majd azután ismét egy nagyszerű és jelentékeny ténynyel gazdagította érdekeinek koszoruját. Ugyanis: az alsó-ansztriai képviselőség (Ausschus) elhatározáza a Lajtha szabályozását Brucktól kezdve lefelé, melyre nézve a kormány illető közegei által 348,000 forint költség, s három és félévre menő munkálati időtartam előírnyoztatott. Ezen egész előírnyozat az 1862 évi augusztus hava 28-ára Bruckba összehívott, szakemberekből álló bizottság által is helyesnek és kifogástalannak találtatott, mire a Landmarschall felhívta Mihálik urat hogy e tárgyban lenne szives nézetét nyilvánítani. Soha képviselőség, kormányi közeg és szakbizottság nem volt inkább meglepetve, mint midőn Mihálik Bruckban határozottan kijelenté, hogy a kérdéses szabályozás 100,000 frt költséggel és negyedfél holnap alatt eszközölhető. Legott fel is lőn szólítva, hogy vállalkozzék a munkálat végrehajtásának vezetésére, s midőn ő egész készséggel vállalkozott, ugyanakkor egész tervét a birodalmi főépítész helykén pium desideriumnak gunyolá.

Mihálik ur, — miután az akkori államminiszter által írásbelileg biztosítatott, hogy semmiféle politikai és építészeti intriguák által működésében zavartatni és akadályoztatni nem fog; képességében és szakismereteiben helyezett erős bizalommal hozzáfogott a munkához és mindenek bámulatára az három hónap alatt elkészült, sőt ezen időközben az ugynevezett rohraui gát is felépítetett, s a költség csak 65,000 forintot tett. Nem szükség ahhoz finanziaális tudomány, hogy ezen fényes eredmény horderejét megítéljük, csupán az arithmetikából egy könnyű kivonás.

Nagyfontosságú működése folytán nevéhez varáz; szakképességéhez erős és megrendíthetetlen bízalom kötődött, s csakhamar Morvaország részéről az ottani Thaya és Morva folyók szabályozása vezérelveinek megalakítására kéretett fel. Mit teljesítvén a morvaországi országos bizottmánya, Mihálik urnak, a magyar miniszterium utján, legmelegebb köszönetet szavazott „kitűnő szolgálatáért és különösen az oly jeles szakavatottsággal szerkesztett emlékirataért.“

Ezen nagymérvű működése közben, 1863-ban saját kérelmére a budai magyar építészeti igazgatósághoz tétetett át.

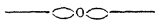
1867-ben a felelős magyar ministerium megalakulása után, a közlekedési és közmunkák ministeriumához ministeri tanácsossá legfelsőbbleg kineveztetett, hol is örökös munkásságát és szakismereteit a közügynek szentelve, a nemzeti jólét előmozdítására fáradhatlan kintartással törekedett. Midőn hazafias buzgalommal vezetett ma-

gas állásáról visszavonult, méltán megdöbbsent az egész ország, hogy ily lángészt, ily nagy tehetségű erőt nélkülözni kell!... Legujabban építési irodát nyitott, mely mindennemű műszaki műveletek foganatosítására megbízásokat biztosítás mellett elvállal.

Több tudományos, jótékony és közhasznú intézetnek részint alapító, részint áldozatkész tagja; az irodalom és művészetnek lángkeblű barátja; a budapesti kölcsönös és az állat-biztosító társulat alelnöke; minden szépnek, jónak és nemesnek előmozdítója és pártfogója. . . . Nagy lélek, áldott szív! . . .

Megnősült 1863-ban Moro Angelina lelkes és szellemdús urhölgygyel, kitől az ég egy fiú és két leánygyermekkel áldotta meg Nagy jellem és szerénység szép világításban tünteti őt elő, s a haza körül szerzett érdemei, mint a nap ragyogó sugárai fényleni fognak örökké, s nevét az utókor mindig tisztelettel és elismeréssel fogja említeni. Vajha! mielőbb üdvözölhetnők őt újra ott, hol legjobban használ és a hova nálánál senki sem illik be inkább: — magas államhivatalban!

A pártatlan történelem zengeni fogja egykor az ő dicsőségét, s nevével együtt fog élni az utókor tisztelete!

MAJER ISTVÁN.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Majer István.

Írói néven az országos hírű: „István bácsi.“

Egy név ragyog ez életrajz homlokzatán, melyet a halhatatlanság koszorúja övez; egy név, melyet ismernek kunyhóban és palotában; áldanak és magasztalnak mindenütt! . . .

Majer István született 1813. Augustus 15-én, Mocsokonon, Nyitravármegyében, hol édes atyja, Mihály, a nagynevű és áldott emlékü Kluch József, nyitrai püspöknek huszonehét éven át igen kedvelt udvari tisztje volt; édes anyja, Tillmann Antónia, az édes anyák egyik legjobbika, kora sirba szállott, s gyöngéd szívében ama rendítő fájdalom tudatát vivé magával, hogy gyermekét árván hagyja vissza a világra! A gyermek azonban csakhamar oly észbeli tehetségeket tanúsított, hogy azok Kluch püspök figyelmét felébresztették, s hű emberének esemétjét pártfogására méltatván, saját költségén nevelteté. Az elemi iskolákat Érsekújvárott, a gymnasiumot Esztergomban, a Szent Benedek-rendiek tapintatos gondjai alatt szorgalmasan és kitűnően elvégezvén, 1828-ban Rudnay Sándor hercegprímás által, a főmegyei növendékpapok sorába fölvétellett, s a bölcsészeti tanfolyam hallgatása végett Nagy-Szombatba küldetett, hol az istenészeti tudományokat is nagy sikerrel tette sajátjává. Istenfélő és jámbor szülői már gyermekkorában Isten szolgálatára szánták, s midőn később, a szünnapokra hazatért, legtöbbszörre püspöki pártfogója közelében tartózkodott, ki az ifjában korán felébreszté a tudományok iránti szeretetet és a papi pálya iránti vonzalmat és hajlandóságot. A nagy reményű ifju kiváló képességet tanúsított a szép művészetek iránt is, nevezetesen, mint 4-ik gymnasista, a szünnapok alatt kis színpadot állított fel, s hason kora pajtásaival néma ábrázolatokat és színdarabokat rendezett és adott elő. Mind másodéves istenész (theologus) négy lelkes kispap-társával a „Magyar nyelvgyakorló Egyesület“ alapját vetette meg, melyet az előljárók jóváhagyván, később annak jegyzőjévé választottott.

A rajzolásban, mint naturalista, fokozatosan oly előhaladást tőn, hogy abból a seminarium derék igazgatójának felhívására kész volt növendékpap-társainak barátilag alapos utmutatást és tanítást adni.

Elvégezvén az istenészeti tanfolyamot 1834-ben, fiatal kora miatt pappá nem szenteltethetvén, tudománysszomja kielégítése végett felsőbb engedelemmel, a pesti tudományos egyetemet látogatta, a hazai törvények hallgatása végett: majd azután

nevelőtől hivatott Semnyey Pál és Géza ifju bárók mellé, s ekkor gyakran volt alkalma jeles és tudományos férfiak díszes társaságát élvezni, s az eszmecserék után ismereteit tetemesen bővíteni.

Ez időbe esik irodalmi pályájának megkezdése. Ki hitte volna, hogy az a gyöngye sugár, mely akkor felvillant, egykor termékeny és áldásos napfény lesz, melynek megérlelt gyümölcsei az utónemzedékek is az okulás és az édes kék gyönyörrel fogják élvezni?! Ugyancsak ez idő közben leste el a résztvevők mesterségét is, s abban magát annyira tökéletesíté, hogy tudományos és szépirodalmi folyóirataink lettek az ő csinos metszvényeivel felékesítve; sőt a pesti növendékpapok magyar irodalmi iskoláját egy sajátkezűleg vésett szép márvány pecsétnyomóval is megajándékozta. 1835-ben már sűrűbben találkozunk vele az irodalmi téren; különösen a Horváth István által szerkesztett „Tudományos Gyűjteményben;“ a Mátrai Gábor „Regélő és Honművészeiben;“ a Helmecezy Mihály „Jelenkor és Társalkodójában.“ 1836. Augustus 29-én az esztergomi főmegye részére Váczott, gr. Nádasdy Ferencz püspök által kitölös kegyességéből magánosan pappá szenteltetett, s a pesti egyetemi templomban sept. 8-án egész csendben végzé első szent miséjét. Azután Muzslára, majd Esztergomba tétetett káplánná, hol mindkét helyen mint kedvelt szónok és mint Isten lelke szerinti buzgó pap híveinek szeretetét és ragaszkodását teljes mértékben kiérdemelte.

Papi elfoglaltsága mellett, az irodalommal és a festészettel is szorgalmasan foglalatoskodék, nevezetesen „Ganganelli veszedelmét“ ábrázoló olajfestvénye a pesti műkiállításon is közszemlére volt kitéve; ezenfelül sajátmetszetű első magyar szent képeit adta ki és pedig először 12 ezer; másodsor 22 ezer; harmadsor 100 ezer példányban, s mindig a legnagyobb tetszéssel fogadtattak.

1842-ben Kopácsy József hgprimás az esztergomi káptalannal Esztergomban érseki mesterképezdét nyitván népnevelők képzésére, oda első tanáru Majer István neveztetett ki. Itt elemében találjuk őt, úgy hogy hét éves tanárságát mint tanárságnak bizvást elnevezhetjük. Nemes lelkűsége, emberszeretete és tudománya hatalmasan és maradandó emlékekben nyilatkozáék, s e szakmányban oly szokatlan tekintélyre emelkedék, hogy azután az új tanodák szervezésekor mint szakértőnek véleménye legtöbbször kikérertet.

Ez időben adta hi „Népneveléstanát“ (1845.) és pályakoszoruzott „Liturgiáját“ (1847.) valamint más egyéb önálló munkáit, s azokonkívül az idősziaki folyóiratoknak keresett és kedvelt munkatársa volt; sőt mint az ifjuság gyöngéd barátja, annak számára szivképző és erkölcsös irányu szindarabokat írt és saját vezénylete alatt adatta elő; a leánykákknak pedig erényességük ösztönzésére rózsaszünnepeket rendezett.

Irodalmi és tanári bokros elfoglaltsága mellett hazafiui édes kötelességének ismeré, hogy a köztgyekek terén is a nemzeti érdekeket előmozdítsa, s mint Esztergom-megye táblabirája, a haladás és a közművelődés érdekében jeles és elragadó szónoklatokat tartott a megyegyűléseken.

Főként pedig működése azért vált valódi áldássá, mert nemcsak, hogy tisztjének pontosan, híven és lelkiismeretesen igyekezett megfelelni, hanem főtörekvése oda irányult, hogy a szakmabeli tankönyvek kidolgozásával a hiányokat mindentűt

lehetőleg pótolja, s ekként a népnevelészetit tudományt buzdítólag, jóltevőleg és lélek-emelőleg terjeszse és elmozdítsa.

1848-ban a „Magyar képezdék reformja“ czimű szakavatott munkáját nyújtá be a vallás- és közoktatási ministeriumnak, melynek folytán az akkor tartott egyetemes tanúr-gyűlés egyhangulag jegyzővé választá; sőt a Lonovios püspök elnöklése alatt összegyűlt katolikus magyar püspökök tanácskozmányába is mint szaktudós részvétel és véleményezés végett meghivatott.

1849-ben a királyi tudományos egyetem tanácsa által, a bölcsezet-karbéli felsőbb nevelészet h. tanáruul megválasztatott, s egyszersmind a „Katholikus Néplap“ szerkesztését is magára vállalá. Később a „jó és olcsó könyvkiadó-társulatnak“ (most Sz. István társulat) első ügynöke lett; majd a „Pázmány füzetek“ czimű egyházi szónoklati folyóirat tervét készíté el; valamint a ponyvairodalom emelésére és erkölcsi irányára nézve, egy indítványt tett közzé, mely közhelyesléssel találkozott.

1850-ben Pest fővárosa által, a nyilvános elemi és magántanodák igazgatójává választatott, mely minőségében a magas kormány által megerősítettván, ezen magas- és nagyfontosságú tisztjének ritka buzgalommal, emberszerető lélekkel és hazafias hűséggel felelt meg.

Igazgatói tevékenységének; szervező képességének és újjá teremtő emelkedettségének oly sok és fényes jelét adá, hogy azok közül kénytelenek vagyunk hosszadalmasság kikertülése végett, csak is egy pár tényre utalnunk, melyek emlékezetét megőrzik a feledéstől.

Nevezetesen: a tanitói tanácskozmányokat behozta; a tanitók fizetésének illő javítását kieszközölte; a tanitók könyvtárát életbe léptette; az iparos tanoncok számára a vasárnapi és esti ismétlő iskolákat alapította, melyek csakhamar országosan felkaroltattak; a főelemi 4-ik osztályokat létrehozta és szabályszerűleg szervezte; a kőbányai és téglaházi telepeken iskolákat létesített; a fővárosi tanitók özvegyei és árvái számára egy nyugintézet alapját 50 frt kegyes adománnyal megvetette, mely később a hason czélú megyei nyugintézetbe olvadt be.

Szóval: tevékeny, buzgó és áldozatkész volt, mint az számtanilag is kiténik abból, hogy midőn az igazgatói állomást elfoglalá, a városi pénztárból évenként tan- és nevelésügyre csak 21 431 forint fordítottat, midőn pedig visszalépett már 43000 pengő forint.

Ugyancsak ő volt, ki néhány lelkes honpolgárral az első magyar bölcselet létrehozta, hol a szegény csecsemők ápolást nyernek.

Ily szakadatlan és örökös tevékenység; fáradságot nem ismerő buzgóság és valódi keresztény önfeláldozás nem bírván szellemének rugékonyságával és erejével versenyezni, egészségét rombolólag támadták meg, úgy hogy kénytelen volt állásától való felmentését kérelmezni, s csakugyan 1857-ik év junius havában komárom-megyei Kürth helység lelkipásztorává neveztetett ki.

A nagyérdemű, s tudós férfiú ekként el lön szakítva a főváros szivétől, s az elválás valóban keserű volt, hogy egy széles körben, az egész országos közönség előtt méltán tisztelt, a haza és egyház javáért buzgó, s az Isten dicsőségének és félelmének lángnyelvű apostola egyszerre eltávozik csendes falusi magányba! . . .

Itt mint kítettű szónok és mint lánghitű pap csendben és zaj nélkül munkálta hűveinek lelki üdvét. Ha megszólalt nyilvánosan, az irodalom volt az organum, melynek közvetítésével szólott a néphez, szólott az országhoz. És neki meg volt mindig az a szerencséje, hogy hangja kedves volt és szívesen hallgaták és olvasták.

Avagy, ki ne ismerné az ő „István bácsi“ című népies és erkölcsi irányú naptárát, melyet 15 éven keresztül szerkeszt, s már az első évi folyám huszonöt ezer példányban ment szét, azóta pedig évről évre nagyobb keletnek örvend?

Ki ne olvasta volna „Aranytanácsait“ melyeket ő oly mesterileg tudott összeállítani, hogy a nép számára mindig ajánlatosaknak, épületeseknek és oktatóknak fogjuk találni? „Egészségtana“ (1847.) két kiadást ért hat ezer példányban, s több nyilvános tanintézetben tankönyvvül fogadtattott el; sőt németre is lefordítottattott.

„Egyházi beszédei“ minták gyanánt szolgálnak.

Hogy számos egyéb munkáit elhallgassuk, csupán „Neveléstanát“ emeljük ki, mely legelső e nembeli magyar szak munka volt, miért is Esztergom vármegye által közgyűlésileg az ország minden törvényhatóságának figyelmébe ajánlatott, és a megye minden iskolamestere számára, a házi pénztárból megvétellett. Ugyanezen munkája több képezdében tankönyvvül lett elfogadva; sőt tót nyelvre is lefordították, s a tót képezdek tankönyvvül előíratott.

Harminczadik évét tölté az Ur szőlőjében, midőn a tudomány, egyház és az emberszeretet terén kivivott fényes érdemei méltányoltván, 1866. April hóban elvégre esztergom főmegyei kanonokká kineveztetett. Ekkor mindjárt az inség idején segélyző együletet szervezett, mely később jótékony intézménnyé alakulván át, őt elnöké választotta. 1867-ben az esztergomi kisedővő-egylet elnökévé választottott. Ugyancsak azon évben ő Felsőge tudományos és jótékony érdemeiért Vaskorona jeles Rendének lovagkeresztjével tüntette ki. 1869-ben esztergom-melléki Szent Benedek Apátjává léptetett elő. 1868-ban mint szakember meghívatott az országos 25-tös bizottságba, a közoktatási törvényjavaslat kidolgozására, melynek alkotásánál katolikus részről ő nagy tevékenységét fejtett ki. . . .

És ezzel végére értünk egy fényes és tevékeny pályának, ha ugyan eltudnók hallgatni azt, hogy ő kiváló philantropikus érzelmekkel van megáldva az Istentől. Jót tesz mindenütt, hol a szükség segélyért esd; tanácsot ad, ha megkerestetik, s különösen feltűnően jellemzi őt azon nemes tulajdonsága, hogy ösztöndíjjakat szokott kifizetni, s tette azt már mint igazgató, folytatta mint plebános, jelenleg pedig példányképen ragyog a jóltevés ez igen finom és gyöngéd mezején. Az esztergomi papnövelde, gymnasium, képezde, Reáliskola legjobb tanulói az általa kifizűött ösztöndíjjakban évenként szoktak részesülni; sőt a jó cselédekről sem feledkezik meg az ő nemes lelke és határtalan jó szíve, hanem azok számára is díjjakat szokott kifizűni, hogy példaadás által használjon és gyujtson.

Bár érdemeiért nem vágyik dicsőség után, mert, ha van dicsőség, melyet keresett és hirdetett, az: Isten dicsősége volt!

De a közvélemény nyujtja neki az elismerés és tisztelet hervadhatatlan koszoruját!

Nyomat. Hirtel és Deák Pesti 1869

FOGARASY JÁNOS

A m. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék közbirája, a m. tud. Akadémia r. tagja, stb.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Fogarasi János.

A tudomány egyik ünnepezt veterán bajnokát van szerencsénk bemutatni az olvasó világnak, kit sem mint igazságszerető bírót, sem mint nagy szorgalmu tudóst szakvakkal megdicséremi nem tudunk; mert koszoru illeti őt, a dicsőség és a halhatatlanság hervadhatatlan koszoruja. Életének minden percze az emberiségnek van szentelve; nemesebb és áldottabb szív nem doboghat halandó keblében mint az övé; igazságos és jótékony; szerény és bölcs; részrehajlatlan és lánglelkű; — és mindenekfölött minden ízében: magyar! . . A nemzeti becsületesség, hazafiság és gyönyörű szép nyelvünk nemtője egyiránt büszke lehet rá és hathatós működésére. Nevét áldva és dicsőítve fogja zengeni az utóvilág. . .

Született 1801. April 17-én, Felső-Kázmárc helységében. Abaujmegyében, ősrégi nemes családból. Már a szikszai gymnasiumban, mint rendkívül feltűnt tehetségtű ifjunak neve örök emlékezetűl az iskolai jegyzőkönyvbe lettigtatva; Sárospatakon pedig a felsőbb iskolákban mint első jeles tñntette ki magát. Az ügyvédű pályára készűlvén az 1825—27-iki országgyűlésen, az egyik abaujmegyei követ oldala mellett őrnoeki minőségben volt jelen; azután a királyi táblai jegyzők sorába fölvétetvén, Szirmai Ádámnál mint levéltárnok alkalmaztatott, hol a tisztán rideg ügyvédű folalkozásnak tudományszomját föláldozni nem akarván, egy időre nevelői állomást vállalt el, melyen keblének oltártűzét követve, őrnoeki munkásságát megkezdhetette, hogy azután szellemének varázsa alatt, a tollról ne tudjon lemondani — soha.

Hivatalos pályáját 1841-ben az akkor egészen új váltótörvényszéknel, mint tanácsjegyző kezdette. 1848 elején István főhercezeghez nádori titkárul, a magyar független felelős ministerium megalakulása után pedig a pénzügyministeriumhoz tanácsosul hivatott meg, s mint ilyen az összehívni szándékolt országgyűlésre az akkori pénzügyi tervek legnagyobb részét ő készitette; sőt az adórendszer, a minister meghagyásából, az erdélyi követekkel egy értekezletben megismertette.

A világoesi katastropha a hazafiai reményeknek mély sirt ásott, s ő is elbulsulva lelkében, a nyilvános pályáról visszavonulni szándékozott; azonban barátai és ismerői tiszta jellemét nagyra becsűlvén, minden áron rábeszélhű törekedtek, hogy hivatalt vállalni hazafias kötelességének ismerje, nehogy idegeneknek engedjen szabad garázdálkodást. Ő minden érdeek és utógondolat nélkül engedett a rábeszéléseknek, főként azért is, mert a tudományos Akadémia, már előbb igen fontos munkálko-

dással bízta meg, s így erkölcsileg fölismerván a Pesten való lakás szükségességét, 1850-ben, a pesti ideiglenes fötvényszéknél mint tanácsos hivatalt vállalt. 1853-ban hivatalból bízta meg a pestmegyei törvényszék büntető ügyeinek vezetésével és elnökségével. Ezen időtől fogva mint a pesti országos büntető; — majd mint a pesti kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke, egész 1863 végeig erélylyel, igazság szeretettel és részrehajlatlan becsületességgel folytatta hivatalát; különösen ő eszközölte ki, hogy a vidéki beadmányok, főként az ugynevezett váltóügyi kifogások, magyar nyelven elfogadtassanak; 1860-ban pedig mindent elkövetett, hogy a perlekedésben általános hivatalos nyelvről behozott hazai nyelv, a pesti kereskedelmi és váltótörvényszékre nézve is érvényesíttessék.

Nagy és feltűnő érdemeit jutalmazták meg, midőn a hétszemélyes tábla ajánlatára, ezen legfőbb törvényszék közbirájává kineveztetett; az új szervezés alkalmával pedig a királyi Curia, mint legfelsőbb ítélőszék birájává lett kinevezve. Birói pályáján a felek áldása és becsülése kísérte lépteit; lássuk most a tudós férfinak írói munkásságát, melyért a nemzet köztiszteletét és halálját érdemelte ki.

Írói munkássága mindjárt eleitől fogva két irányban mutatkozott: a hazai nyelvészet és jogtudomány előbbre vitelében. Nagyobb és feltűnőbb munkái következők: „Törvénytudományi műszókönyv,“ mely az eddig ingadozó törvénytudományi magyar műnyelvet szabatosságra emelte. Három kiadást ért. Első kiadása 1833-ban. „A magyar nyelv metaphysikája“ 1834-ből. Kisrlet egy jövő magyar nyelvészethez. „Magyar és német zsebszótár.“ Két kötet. Ma 4-ik kiadását árulják. Első kiadás 1836-ban. Ehhez Pótlék-szótár 1845-ben. „A magyar honi magános törvénytudomány elemei“ Kövy Sándor után. Hat kiadást ért. Első kiadása 1839-ben jelent meg. „A magyar kereskedési és váltójog“ két kiadásban, az első 1841-ben. „A magyar nyelv szelleme“ Első kötet: „A művelt magyar nyelvtan elemi része“ 1843-ban. A többi kötetet azért nem folytathatá, mert 1844-ben Czuczor Gergelylyel együtt az akadémiai nagy szótár készítésével bízva meg, minden erejét, előleges készületeit és idejét ide fordította és fordítja folytonosan, melytől 25 füzet látott napvilágot. „A magyar honi országos alkotmány főágazatai, régiebb és újabb időben.“ 1861-ben.

Ezekon kívül majd 40 év óta vevén részt az irodalomban, ezalatt több folyóiratban, főkép az „Athenaeumban“, „Figyelmezőben“ és az akadémiai kiadásokban számos becses jogi, nemzetgazdászati és nyelvészeti értekezése jelent meg, melyek közül nem egy nyert jutalmat az akademiától. Munkái és értekezései egy vagy más részben mind újak és pályatörők. Maga a magyar és német szótár első (magyar-német) része két évvel előbb jelent meg az akadémiai zsebszótárnál. „A magyar nyelv szelleme“ című művében különösen figyelemre méltó a magyar nápdalok zenéjében uralkodó versmértékek kifizérése, melyre szintén első tört utat. E műveért is jutalmat kapott.

Ily terjedelmes, eredetiséggel párosult munkásság nem kerül el az Akadémia figyelmét, s már 1838-ban levelező-, 1841-ben pedig a törvénytudományi osztály rendes tagjává választotta. S 1844-ben, a mint érintettük, Czuczorral együtt az

Akademia egyik főfeladatának létesíthetése végett, a nagy szótár készítésével bízta meg, mely pár év alatt be lesz fejezve.

Magában az Akademia keblében is több nemű működésben vett részt, pl. „Verbóczy István Hármaskönyvének magyarosítása az ő indítványa folytán és közremunkálásával létesült. Tagja a nyelvtudományi bizottságnak. A magyar nyelvben — a régiben és mostaniban — kitünő jártasságának eredménye, hogy a mai helyesírás az Akademiában, és az irodalom nagy részénél az ő elvei szerint alakult. Mint nyelvésznek, álláspontjára nézve meg kell még jegyeznünk, hogy barátja ugyan a rokonitásnak és a rokonnyelvek tanulmányozásának, sőt maga is szorgalmasan buvárolja azokat, azonban a magyar nyelvészkedésben fő kutfőnek — bár nem egyedülnek — magát a magyar nyelvet állítja, egész terjedelmében, t. i. a régi és mai nyelvet, s a maiból is minden különböző tájnyelvet.

A rokonoknak vélt nyelvek között a magyarhoz közelebb állóknak tekintti a török-tatár nyelveket, de nem véli megvetendőknék az árja és számi nyelveket sem, a mint ezeket némely értekezéseiben mind szóval, mint alkalmazásban többször fejtegette. A mongol nyelvre ujabban fordította figyelmét, s nagy áldozatot fordít annak további tanulmányozására.

Végül meg kell még említenünk, hogy több új szó Fogarasy által jött általános divatba, melyekről a közönség ma már alig tudja, hogy ujak, mint: tanár, érvény, érvényes, üzlet, üzér, szálloda stb.; ilyenek különösebben a verslábak nevei, melyek magának a versmértéknek is megfelelnek, mint szökő (—), lejtő (—), lépő (—), így: lengedi, lengedező, toborzó, toborzéki stb. A régiéknél előforduló ildom szót is Szécheninek ő ajánlotta. A magyar népdalok zenéjében rejlő versmértékeket is ő fűrkészte ki; közölve vannak ezek a „Magyar nyelv szelleme“ című munkában.

Noha jelenleg 71-ik évét éli, mind testében, mind lelkében ifjui erőnek örvend. Ohajtjuk, hogy hasznos munkálkodását még soká folytathassa.

NYOM: HORN ÉS BÉCKÉNYI 1866

FÜLEPP LIPÓT,

A kir. Tábla Tanács Elnöke.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Fülepp Lipót.

Függetlenség szerető bírót és jóban és vészben egyiránt hű hazafit vezetünk be Pantheonunkba, ki bokros érdemeinél fogva méltó a nemzet általános tiszteletére és az utókor emlékeztetésére.

Fülepp Lajos született 1809. október 17-én, Oraviczán, Krassó megyében, hol édes atya, József, bányabirtokos volt. Kisebb iskoláit Nagyváradon, Temesvárott elvégezvén, a jogi tudományokat Posonyban és Kassán hallgatta; azután jurátussá esküdött föl; majd 1832-ben censurázván, ügyvéddé avattatott föl, s mint ilyen működött Temesvárott egész 1848-ig, midőn becsületessége és tiszta lelkülete folytán, a közbizalom őt választá képviselőnek a pesti nemzetgyűlésre, melyen helyét mindvégig hazafias hűséggel megállotta, s a kormányt Debreczenbe követni honpolgári kötelességének ismeré. 1849-ben kormánybiztossá neveztetett ki Krassó megye és a bánsági végvidékre, hol hivatásának nagy tapintattal és lelkiismeretes buzgalommal igyekezett megfelelni.

Az árulás véget vetvén szabadságharcunknak, ő szintén a kasztófára ítéltetett, és az in effigie végre is hajtatott, — míg tetteleg Törökországba menekült, honnan Párisban és Londonban többször megfordult, s különösen nemzetközi politikai tanulmányokkal foglalkozék. 1858-ban véget ért kietlen száműzetése; legmagasabb kegyelem folytán újra ölelhetette szeretett hazáját és árva hazájában régen nem látott övét és barátait! Ekkor ismét az ügyvédi pályára tért vissza, s Pesten működött 1865-ig, midőn a lippai választó kerület, Temes megyében, országgyűlési képviselővé választotta. 1869-ben ujlag megválasztatott; de a királyi Curia ujjá szervezése alkalmával, a királyi Távla tanácselnökévé neveztetvén ki, képviselői mandatumát letette, s mint bíró közszeretetet vívott ki magának.

1845-ben boldog házasságra lépett Hofmann Ida urhölgygyel, a ruszkai bányák tulajdonosának nemeskeblű és fölkennt szellemű leányával, kitől az isteni Gondviselés négy gyermekkel áldotta meg.

Kivánjuk, hogy a derék és lelkes hazafit még sokáig tisztelhesük magas állásában, melyet példányképen tölt be.

SIMONFFY KÁLMÁN

Esztergommegye Kőbölkuti vál. Kerület

országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője

Simonffy Kálmán.

A magyar országgyűlés tagjainak koszorujából érdekes alak gyanánt tűnik elő azon férfiú, kinek neve ez életrajz homlokzatán ragyog és pedig annál inkább, mert egy dicsteljes mult tündöklő sugárai körzik halantékait, melyeknek csillámlása áttört hazánk keskeny határain, s a külföld az ő zeneművei után emelkedettebb itélettel lőn nemzeti műveltségünk iránt.

A parlamentnek új; de erőteljes és tehetséges tagja, s mint ilyennek képessége és munkásságának érvényesítésére újabb alkalmá lett; — e tekintetben ő inkább a jövőé; de a fényes előzmények engedik sejtetni, hogy az a jövő folytatása leend Simonffy dicsőségének.

Midőn Simonffyról szólunk, bizonyára érdekes volna rövid vázlatban előadni a magyar zenészet chronologicus történetét, ha az egy életrajzban lehető volna, hogy így annál nagyobb világításba helyeztük az ő föllépését, mely villanyozólag hatott: művei a teremtő lángész hóditmányai valának, elbűvölve, megigézve a paloták kényes izlését és a kunyhók egyszerű, romlatlan kedélyét. Gyönyörű, eredeti, zamatos magyar dalait mindenütt énekelték, mintha az egész ország szive dobbant volna meg és e dobbanás viszhangoznék az ajkakon.

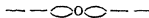
Szavaink csak az igazságot keresik, míg egy életirója még 1859-ben, egy igen elterjedett külföldi képes lapban mindjárt cikke elején következőleg nyilatkozik: „A magyar zenészet terén egy új szellem kezdé meg hódítását, oly szellem, mely nemzetiebb Rózsavölgyinél; termékenyebb Egressynél; mélyebb s talán finomabb valamennyi eddig élt és élő magyar zeneköltőnél, s ez: Simonffy Kálmán, a „Magyar dalbokréta“, „Szerelmi vadrózsák“, „Magyar hangfűzér“ stb. szerzője; az újabb Magyarország Prochja, hogy ne mondjuk — Schubertje.“

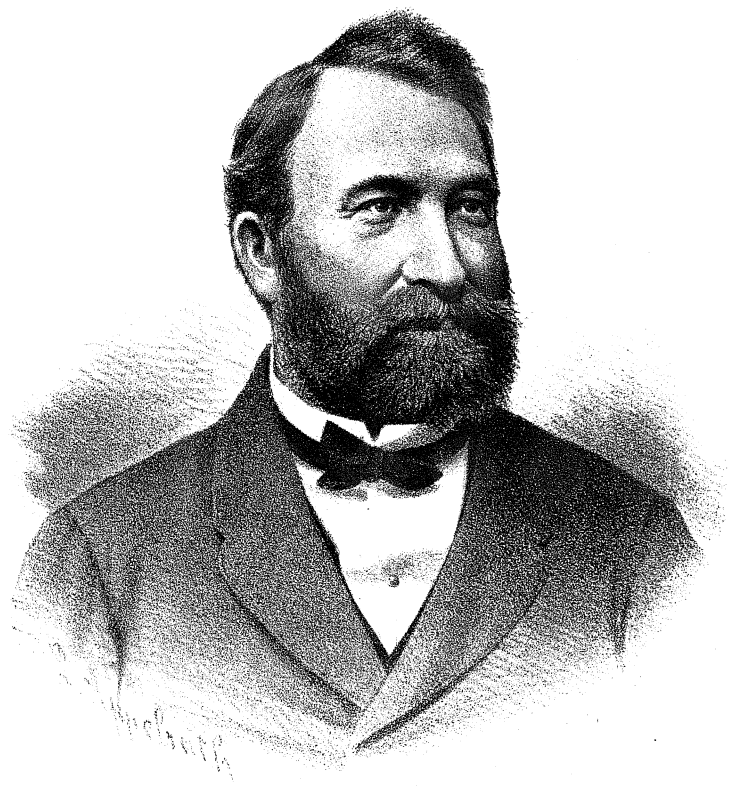
Simonffy Kálmán született 1832. október 5-én, Nagy-Abonyban, régi magyar nemes családból. Különösen édes anyja, Ürményi és Kostyánfalvi Kostyán Borbála urhölgy ama tekintélyes őcsalád sarjadéka, melynek tagjai hajdan a harcmezőn, később pedig főleg Pestmegyében, a zsoldasztalnál tüntették ki magukat. En-

tanulmányozni, s e czélból az északi vidék keleti tengerének partjától Afrikáig tett utazásokat, melyek tapasztalatainak, népismereteinek és tudományos látkörének bővítésére és szélesítésére döntő befolyással voltak, s ez időben számos érdekes tárczacikk jelent meg tőle különféle lapokban.

1864-ben boldog házasságra lépett Esztergom megye egyik legszebb és legderekabb leányával, a szellemdus és finom műveltségű honleánynyal, Koller Gizella urhölgygyel, kitől az ég Aladár és Zoltán fiugyermekkel áldotta meg. Ez időtől fogva Esztergom megyének lett állandó lakosa és csakhamar oly nagy népszerűsége emelkedék, hogy 1865-ben főjegyző lett. 1872-ben pedig a közbölkuti választó kerület által országgyűlési képviselőnek választatott, s mint ilyen az ellenzék jelesebb tagjai közé soroztatik, ki mindig megszokta fontolni szavait és szónoki emelkedettséggel tudja érvényesíteni tehetségeit.

Ime! előttünk az érdekes életrajz, mely csak halovány vonásokban állítja elénk azon férfit, ki magát Clio arany vésűjére tette méltóvá; s mint neve nemzeti művelődésünk történetében örök életű: úgy emlékezete és dicsősége is halhatatlanná lön dalaiban.

SZELESTEY LÁSZLÓ.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Szelestey László.

A magyar nagy közönség előtt jól ismert név ragyog ez életrajz homlokzatán; név, mely méltó arra, hogy kisdéd Pantheonunkban megörökítessek és az utónemzedék számára átadjuk a halhatatlanságnak.

Mint a parlament tagja, mint költő és a tanügy meleg keblű barátja egyaránt nagy és elévülhetetlen érdemeket szerzett magának, melyeket midőn érdekes mozzanatokban gazdag életrajzának szűk keretében feltüntetni szerencsénk van: csakis a közvéleménynek vagyunk őszinte viszhangja, mely kedvenceinek szívesen szokta nyujtani az elismerés koszorúját.

Ha átpillantjuk egész multját, politikai szereplését, irodalmi működését és egész társadalmi életét: egy határozott, következetes szép jellem áll előttünk, ki a költői ábrándok szent világában istentülve zeng bus és nehéz bánatot a haza sorsa fölött; míg a politikában önálló gondolkodás és függetlenség által tűnik ki; irodalmi működését: izlés, fölkentség és szellem jellemzik; társadalmilag pedig egy nemes szívű és finom műveltségű ember magaslik ki a nagy tömeg közül.

Szelesteynek anyyi barátja van a hány ismerőse és anyyi tisztelője, mennyi ember vele érintkezik, s ha van irigye, az: önnön szerénysége, mely egész lényén és cselekedeteiben uralkodó szerepet játszik.

Szelestey László született 1821. szeptember 14-én, Urai-Ujjfaluban, Vas megyében, köztisztviselői állású nemes családból; édes atyja Sándor, közbirtokos és becsült táblabíró volt; édesanyja, Keresztényi Katalin úrhölgy gyöngéd gondot fordított gyermekének nevelésére. Első kiképzését házilag Muses tiszteendő uralmól nyerte, ki 1848-ban mint népképviselő szerepelt a pesti nemzetgyűlésen; azután a latin iskolákat és a bölcsészeti tanfolyamot Kőszegen, Sopronban és Szombathelyen végezte, midőn az utóbbi helyen megismerkedvén Gegő Elekkel, akkor ünnepezt híres hitszónokkai, ki rá és Horváth Boldizsár kebelbarátjára nagy befolyást tudott gyakorolni, s őt különösen a költészeti pályára serkenté. A lelkes ifju keblében a buzditás magvai megtermék gyümölcsüket, s 17 éves volt, midőn Rónatáji álnév alatt a Jelenkor társalkodójában világot látott „Gyöngyösparti dalos“ czimű első költeménye. Röviddel ezután ugyanazon lap és a Regélő-Honművész saját neve alatt több sikerült költeményét közölte. Majd jogász lett Győrött, s egyszersem mindinkább hódolva keble istenének, költeményei egymásután jelentek meg Kovacsósy „Közle-

mények“ című lapjában; Frankenburg „Emlény“ és Sujánszky „Órangyal“ című zsebkönyveiben. 1840-ben magáévá tevén a jogi tudományokat, törvénygyakorlaton Vidos József vas megyei híres elsőalispánnál volt. Ez időbe esik „Érzelemvirágok“ cím alatt megjelent költeményeinek kiadása. 1841-ben jurátussá esküdött föl, a következő évben pedig az ügyvédi vizsgálatot letévén, vas megyében gróf Batthyány özvegyének pinkói urodalmi jogigazgatója lett, mely állásáról nem sokára, midőn Igmándy Magdelaine urhölgyet Hymen oltárához vezeté, lemondván, Sopron megyébe, Iglán-Berénybe tette át lakását, hol gazdasággal, irodalommal és politikai tanulmányokkal foglalkozott, s magát az ottani ellenzék kítettő tagjává küzdötte föl, és szabadelvű nézeteinek nemcsak a megyei gyűléseken hatásos szónoklatokkal igyekezett érvényt szerezni, hanem azok mellett a Jelenkor és Társalkodó című lapokban közölt politikai cikkeiben is nyíltan fellépett.

1848-ban mint lovas nemzetőr résztvett a Salamonfai ütközetben és a schwecháti csatában.

A világsi catastropha gyászt hozott a hazára és őt nemcsak mint hazafit mélyen lesújtotta a nagy veszteség; hanem az imádott haza és a sokszor kéjes szeretettel megénekelt szabadság elvesztése gyilkoló villámlás gyanánt hatott a mély érzelmű költő kedélyvilágára. És lantja egy időre elnémult . . . Nagy fájdalomnak nincsenek szavai! . . .

Egyszerre 1851-ben „Kemenesi cimbalom“ cím alatt egy kötetben jelentek meg költeményei, melyek irodalmi becsük mellett, a közönségnél oly hatást idéztek elő, hogy nálunk szokatlanul, az első ezer példány egy hó alatt ellett kapkodva, s második kiadásban kellett megjelentetni. Ezután jött a „Falu pacstírtája“, melyről nagy méltánnyalattal nyilatkozott a kritika is.

1852-ben rendítő csapás érte; forrón és gyöngéden szeretett nejét kiragadta a kérlelhetetlen halál karjai közül. A mély gyász nagy vihart idézett elő érzelemvilágában. Ki költeményeiben bizonyos örömmel szerette rajzolni a nagy bánatot; most a rideg életben annak terhe lesújtotta és betegeskedni kezdett.

1856-ban Bécsben a leghiresebb orvosokat kereste föl, kik neki Gräfenberget ajánlották, hova Tomori Anasztáz barátjával szerencsésen meg is érkezőn, nemsokára földült, s egy kéjutra indult nevezett barátjával, miközben meglátogatták Tompát, Tóth Endrét és Lévait, s ezen utazás alatt fogant az eszme, hogy egy szépirodalmi közlönyt alapítson, mely csakugyan a legtekintélyesebb erők közreműködése mellett 1857-ben meg is jelent, s azt Szelestey nagy rajnattal és szakavatottsággal egész 1859-ig szerkesztette, miközben „költeményeit“ is sajtó alá rendezte két kötetben, s a második kiadás „Szelestey László költeményei“ cím alatt 1856-ban jelent meg, miután „Pásztor órák“ és „Tündérvilág“ cím alatt egy-egy kötetnyi költeményfüzere napvilágot látott.

1860-ban Vas megye főjegyzővé választotta 1861-ben pedig a sárvári kerület bizalma az országgyűlési képviselőséggel tisztelte meg. Majd feloszlattatván az országgyűlés, állandó lakását Pestre tette át, hol a provisorium félelme benne is egy forradalmárt szemlélvén, 1864-ik év Martius 16-án, az ismert Almásyféle lázadási terv gyanúja következtében elfogatott és előbb Olmützbe, onnét pedig egy évi fogság

után a Theresienstadtba vitetett, hol hatodfél hónap mulva betegeskedvén saját kívánatára Gräfenbergbe bellebbezték, honnan 1867-ben, a magyar ministerium megalakulása után tért vissza hazájába, hol nemsokára a körmendi választó kerület országgyűlési képviselőjévé választotta.

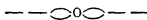
Mint politikai egyéniség jeles szónoklatainak mind oratori kelleménel, mind hatalmas érvelésekkel gazdagon éltet tárgyszereténél fogva előkelő állást vívott ki magának, s politikai nagyobb szabásu szereplésének ez időben látjuk erősebb nyomait, midőn egyszersmind különösen a „Pesti Napló“ hasábjain általános figyelmet ébresztő vezércikkekben megvilágítá pártállását és meggyőződését függetlenül hirdette.

1869-ben tanfelügyelőnek és királyi tanácsosnak neveztetett ki, mely nagyfontosságú állásának szokott lelkiismeretességgel és az ügy iránt lelkesülők buzgalommal igyekszik megfelelni. Hogy b. Eötvös bizalma és tapintata benne nem is esalatozott: fényesen beigazolta azt legujabban az országházban. Ugyanis 1871 május havában németújvári kerület részéről országgyűlési képviselőnek választatván, mint ilyen, a vallás és közoktatástügyi ministerium budgetje alkalmával egy nagy hatású és általános figyelmet ébresztő beszédet tartott, melyben feltárja a hiányokat és úszintén mutat azon akadályokra, melyek nálunk a népnevelés és a tanügy előmozdítását és emelését gátolják. Ezen beszéde minden párt részéről elismerést és tiszteletet szerzett neki, s ő úgy mutatta be magát az országnak mint független és önálló gondolkodásu hazafit.

Legközelebb „Mesék“ könyve czim alatt rendezi újabb költeményeit saját alá s az érdekes munkát kedvenc költőjének bizonyára érdekeltséggel fogadandja mind a férfi, mind a hölgyvilág!

Azonban ne gondolja az olvasó, hogy Szelestey csupán pegasus szárnyain reptülte be az álmak tündér világát; irt ő prozában is jeles dolgozatokat, melyek írói nevének dicsőségére szolgálnak; nevezetesen 1851-ben a „Hölgyfutár“ julius-augustusi számaiban gyönyörű levelek közöltettek tőle Gasteinből; továbbá — nem említve itt politikai cikkeit és értekezéseit, melyekről már szólottunk, — bölcsészeti, társadalmi kritikai cikkek és eredeti és fordított beszédek jelentek meg tőle különféle lapokban; végül pedig különösen ki kell emelnünk „Úti lapok“ czim alatt a „Hölgyfutár“-ban közölt utazási leírását, melyben főként a dicső Velenczében tett tapasztalatait és észleleteit élénk és vonzó tollal ecseteli.

És most az olvasó előtt áll a költő, a politikus, az ember . . . Mi nagyon tárgyilagosak kívántunk maradni; az igazsághoz erősen ragaszkodánk, a tényeket úszintén adtuk, hogy azoknak összegéből egykor Clio fonja halantékaira az élet és a dicsőség megérdemlett glóriáját

Trifunác Pál.

Hazánkban nagy és fontos szerepet játszik: a nemzetiségi kérdés, mely még mindig tapintatos és bölcs megoldásra vár, és pedig minél gyorsabban, hogy testvérek és egyek legyünk a vész idején.

Egy magyar érzelnű férfit mutatunk be, ki szerb ajku testvéreink között igen nagy népszerűséggel bír, mit ő a közös haza iránti őszinte rokonszenv istapolására szokott érvényesíteni.

Trifunác Pál született 1825. Január 21-én, Melenczén, Torontálvármegyében; édes atya, Uros, Nagyikindán görög keleti alesperes volt; édes anyja Markovics Anna urhölgy vala. Iskoláit Szegeden, Temesvárott; a bölcsészetet a pesti egyetemen végezte, s mint első évi jogász, a szépművészetek és a bölcsészet tudorává avattatt föl; azután a jogi tanulmányokat Pozsonyban folytató, s 1845-ben nagy sikerrel cenzurázott. Ekként megnyervén az ügyvédi oklevelet, a nagyikindai kerületnél tiszteletbeli aljegyzővé neveztetett ki. 1848-ik év Marcius havában pedig alkotmányos választás utján főjegyzőnek lett választva, s mint magyar honpolgár befolyását oda irányzá, hogy szerb testvéreinkben a Magyarország iránti rokonszenvet és köteles honfiai hűséget istápolja, s a reakció által fölerőszakolt ellenségeskedés kigyó fejét megtörje és megsemmisitse.

Később, 1854-ben, a nagy-kikindai kerület főnöke volt; de igen rövid ideig, mert csak hamar visszavonult, s 1861-ben találkozunk vele ismét a nyilvános pályán, midőn Torontálmegye alkotmányos másodalispánjává választatott, mely hivatalát 1865-ig tapintatosan és hazafias szellemben vezette. Ekkor azonban basahid kerület által országgyűlési képviselőnek lett megválasztva. Majd 1867-ben a felelős magyar ministerium megalakulása folytán, a belügyministeriumhoz osztálytanácsossá neveztetett ki, mely magas állásában az állam érdekeinek szemmel tartása mellett az általános jóllét előmozdításán buzgólkodik.

1851-ben Sgribestyei Rigyitsky Gizella urhölgyet vezeté Hymen oltárához, kitől az ég három fugyermekkel áldotta meg.

Ha a nemzetiségi kérdés közel jövőben szerencsésen meg lesz oldva, s kéz a kézben leend: bizonynyára a nagy mű sikeres végrehajtásában jelentékeny része lesz ezen férfinak, kinek erős jelleme, hazafisága és tevékenysége a közvélemény előtt megérdemlett tiszteletben és elismerésben részesül.

TARNÓCZY GUSZTÁV,

Nyitra megye Szakolczai vál. Kerület
országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Tarnóczy Gusztáv.

Haladó szem nem habolhat át a na vastag és beláthatatlan sötétség vak fátyolán mely a jövő tükörét irigyen eltakarja; de a jelen izgalmai szolgálnak irányít gyanánt, hogy egy-egy feltűnőbb egyéniség lefolyt életének nevezetesebb mozzanataival megismertessük az olvasó közönséget, s mintegy zálogára mutassunk az édesen táplált reménynek, hogy a nemzetek életében a jelesek nem halnak meg, hanem újra élnek az ifjabb nemzedékben, mely lánczolatlan folytonosságát képezi a légvész nyilvánulásainak és a honfiai tevékenységnek.

Ki nyugalmas higgadsággal és felülemelkedve a pártoskodás kiesínyes előítéletein, s ködös elfogultságán, végig tekint a magyar parlament legújabb cyclusa tagjainak koszoruján: kénytelen elismerai, hogy a törvényhozó testület jelentékeny ifju erővel szaporodott és tehetségek tekintetében tekintélyesen izmosodott, miarról tesz fényes és örvedetes bizonyosságot, hogy a világszerte diadalmas körmenetet tartó gyakorlati irányu tudományok és modern eszmék nálunk is hatalmas követőkre és szóvivőkre találtak.

Tétovázás nélkül tűztük Tarnóczy Gusztáv nevét a jelen életrajz honlokára, kiben a parlamentnek szintén egy szakképzett, jeles tehetségű és minden irányban független fiatalabb tagját szívesen üdvözöljük.

Tarnóczy Gusztáv született 1841. Május 24-én, Alsó-Leloeza községben, Nyitra megyében. Édes atyja, alsó-leloczi és jezerniczi Tarnóczy Kázmér, több-országgyűlésen követ és köztisztvisletben állott sokéremű főispán volt, kinek tevékeny élete és hazafias működése az egész országban ismeretes; édes anyja, Majthényi Amália urhölgy, egy honleányi erényekkel tündöklő matróna. Iskoláit jeles és képzett nevelők vezetése alatt privatim elvégezvén, 1861-ben az alkotmány visszaállításának alkalmával Nyitra megyében tiszteletbeli főjegyzőnek választatott, mely diszes állomásáról az alkotmány erőszakos beszüntetése után lemondani hazafias kötelességének ismeré.

Ezután gazdálkodással, üzleti miveletekkel és leginkább politikai és nemzetgazdászati tanulmányokkal foglalkozott, s nyilvánosan csak a megyék ujolagos restitutiója folytán, mint megyei bizottmányi tag szabadelvű irányban kezdett szerepelni. Később a kiegyezkedési jogalapot kiindulási pont gyanánt elfogadván, 1872-ben Nyitra megye szakelőzet választó kerület által országgyűlési képviselőnek

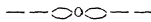
választatott, s benne a jobboldal jeles tehetséget nyert, a közügy és az általános nemzeti érdekek pedig független és emelkedett szellemű szószólót.

Első beszédét a felirat alkalmából tartotta, mely személye iránt mindjárt figyelmet ébresztett; de nagyobb sensatiót választóihoz intézett „nyílt levele“ idézett elő, mely a „Pesti Naplóban“ kivonatossan közöltetvén, az ellenzéki lapok is discussió tárgyává tették. A budgetvitában röviden és velősen a bankkérdésben szólalt fel, s zajos helyeslés között hangsúlyozá egy magyar nemzeti bank felállításának szükségességét. Még más alkalommal is emelt szót, s minden beszédelével tehetséges és szellemidús szónoknak mutatta be magát, ki a szabadelvű és reformkérdésekben még pártjával szemben is nyílt és független állását bebizonyította.

Alig kell mondanunk, hogy a közmívelődést célzó egyesületek egy, mint az általános vagyonosodást előmozdító intézetek mindig áldozatkész pártfogóra és támogatóra találhatnak személyében.

Mint író is jó hangzása nevet vívott ki magának, s 1865-től fogva több politikai lapnak kedvelt munkatársa, s tőle jelent meg „Magyarország kiegyezkedésének némely önkénytelen akadályai“ czimű röpirat, 1867-ben, mely akkor szerzője iránt nagy figyelmet ébresztett.

A pályatér megnyílt előtte . . . A küzdés termi meg a babért . . . előre! Hol tehetség, munkásság és lelkesedés párosul: ott bizonyos a — győzelem. És a győzelem nyomában jár a — dicsőség. A dicsőség pedig nem marad az ember sajátja, keresztül nyulik a siron és örökké él a történelem zengő lapjain.

GRÓF TELEKY SÁNDOR.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Gróf Teleky Sándor.

A Teleky-névhez annyi vonzó és érdekes mozzanatok és történeti események csatolva, hogy ezen tősgyökeres főúri magyar család minden egyes tagja iránt, a várakozás, tisztelet és a sympathia leküzdhetetlen érzelmeit előlegezni szokta az olvasó közönség. És valóban, a Telekyek mindig méltók voltak nagy és monumentális multjuk dicső emlékeztetéhez, s mindig megérdemelték az irántok táplált vonzalom nyilatkozatait.

Gróf Teleky Sándor született 1829. December 11-én, Pesten. Édes atyja, Sámuel, a dunamelléki helyét egyházkerület áldott emlékü főgondnoka volt; édes anyja, báró Jeszenák Luiza urhölgy, derék nővére a mártyrhalállal kimúlt jeles hazafinak, báró Jeszenák Jánosnak.

A nemes gróf iskoláit privatim elvégezvén, további kiképzés és tapasztalatok szerzése végett, két évet külföldön töltött, nevezetesen: német, angol és franciaországokat utazta be. Visszatérvén hazájába, 1848-ban Pestmegyénél tiszteletbeli jegyzőnek választatott; később pedig a harczi riadója őt is a haza védelmére szólítja, s mint nemzetőr vőn részt dicsőséges szabadságharcunkban. Majd azután visszavonult a szereplés színteréről, s a meghasonlott politikai viszonyok miatt gazdálkodással foglalkozott, míg nem 1861-ben, az alkotmány helyreállítván, a felsőházban foglalta el illetékes helyét, s egyszersmind a megyei gyűléseken is szerepelt. Azután ismét visszavonult; 1867-ben megtörténvén a kiegyezkedés, s annak alapján a felelős kormány megalakult, ő a nagy Deák elveinek lett egyik leghívebb követője és tántoríthatlan hitvallója.

Nagy erőfeszítés után főként az ő erélyének és nemes buzgalomának lehet tulajdonítani, hogy elvégre a Deákpárt megalakult az ellenzéki Pestmegyében, melynek alelnökévé választatott; ugyancsak az országos Deákpárt megalakításában is kiváló érdemeket szerzett magának. De ő csak a politikában buzgó pártember; a társadalomban minden szépnek, jónak és nemesnek lelkes pártfogója. Ott Teleky-hévvél és hűséggel; itt Teleky-vérrel és következetességgel működik. 1872-ben Erdélyben országgyűlési képviselőnek választatott.

Boldog házasságra 1857-ben lépett a nagyérdemű és tudományosan művelt idősb gr. Teleky Domokos Josefine nevű leányával, egy lelkes, szelleműs és nemeslelkű honleánnyal, s az ég ezen szívbéli frigyét hat gyermekkel áldotta meg. Le-gyenek méltók atyjukhoz és legyen meg bennük a — Telekyvér!

Gróf Széchenyi Gábor.

Sopronban és vidékén roppant népszerűséggel bír e név tulajdonosa, mi annál nagyobb érdeme; mert ő egyáltalában azt se nem vadászta, se nem követeli magának. De eljárásában, fellepéseiben és érintkezésében meg van az a delejes hatás, mely önkéntelen szokta a vonzalmat előidézni.

Széchenyi Gábor nem hányavetésből, nem szájakodásból, hanem legfelsőbb nemes meggyőződéséből: demokrata. Természetesen ezen szónak azon értelmében, milyent a demokráciának egy nagyvilági műveltségű ember valósággal szokott tulajdonítani. És ha bár tettei nem szólnak is országokra; de a vidék, mely őt szerencsés körében színről színre tisztelni és szeretni: bizonyára mindig áldással fog rá gondolni, s emlékezetét meg fogja őrizni a — feledéstől!

Gróf Széchenyi Gábor született 1828. Martius 1-én, Sopronban. Édes atya Pál, a „legnagyobb magyarnak“ Istvánnak édes testvére és valóságos belső titkos tanácsos volt; édes anyja, Zichy-Ferraris Emilia grófhölgy vala.

A nemes gróf privátum nyervén első neveltetését, már tíz éves korában a tengerészi pályára lépett. Tizenhetez éves korában a dzsidásokhoz lépett át, s tizenkét évi tetteges szolgálat után mint kapitány bucsut mondott a katonai pályának, s 1859-ben megnősült a szellemben és kellemben dusan megáldott bájos honleánnyal, Szentgyörgyi Horváth Felicia urhölgygyel, ki derék férjével minden szép, jó és nemes iránti buzgó pártfogásban igézőleg versenyez.

Sopronban állandóan lételepedvén, egyik legtiszteltebb és leginkább szeretett egyéniség lőn, s körülötte csoportosulnak azok, kik a közvagyonosodást előmozdító intézmények alapításában fáradoznak; s ő rá tekint azon lelkes hazafiak kised tábora, mely a társadalmi élet emelését és újja szervezését célozza, s ő mindig kész a közreműködésre, soha sem tagadja meg munkásságát és tehetségét, hogy a közügyet előmozdítsa, s hatványozza. Így lőn több intézet pártfogója és alapítója; az escomptebanknak pedig elnöke. Ő pendítette meg a lövölde eszméjét, s hálás elismerésből főlövész mesternek választatott, s hogy a soproni casinó saját díszes palotájában van elhelyezve, abban is jelentékeny része van a nemes grófnak.

Sok ily nemes lelkű főurat és buzgó hazafit kívánunk az édes magyar hazának!

W. 1894. T. 1. 1. 1. 1.

GRÓF ZICHY EDMUND.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

Gróf Zichy Edmund.

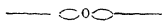
Gróf Zichy Edmund, bár magas születése, nagy tehetsége és személyes tulajdonainál fogva, a politikai pályán fényes jövőnek nézhetett volna elé; mindamellett belső hajlamainak engedve, széttöré az előítéletek bilincseit, vállalkozó szelleménél fogva oly térré lépett, melyen a haza fölvirágoztatására és a nemzeti közvagyon gyarapítására legtöbb jót eszközölhetett.

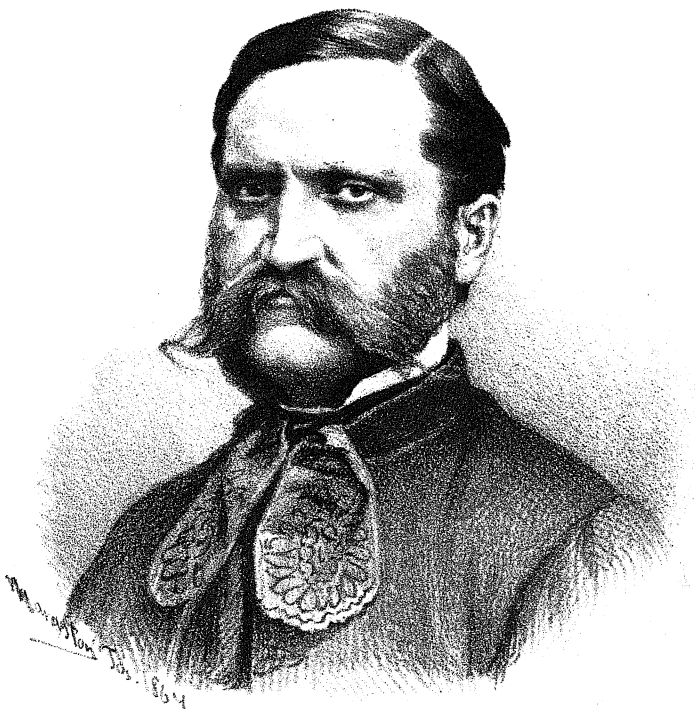
Nincs Magyarországon vasut, — mely fejlődő társadalmunk anyagi és szellemi életében már is nagy csudákat mivelt, — melynek létrehozásában sikerrel ne fáradozott volna, karöltve unokaöccsével, gróf Zichy Ferencz ö Exjával, s ez ügy érdekében mindenkor a nemzeti érdekekre kiváló tekintettel volt, sőt épen azok tettenek iránytűül szolgáltak.

Mint hogy az ég mind azon tulajdonokkal megáldá, melyek roppant tökély igénylő vállalatok létesítésében tényező szerepet játszanak: — igen természetesen, a magyar becsület és nemzeti büszkeség megőrzése és fentartása tekintetéből, a legujabb évtized alatt szülemlett nagyszerű pénzvállalatok személyében pártfogóra, támaszra és erélyes előmozdítóra találtak.

Nagy és nemes lelkének emberszeretetéről fényes bizonyosságot tőn azon szomorú évben is, midőn inséggel sujtolt hazánk igénybe vette a segélyezés különféle forrásait. Ekkor Gróf Zichy Edmund, a magyar arisztokrácia élén, Bécsben, roppant fényes műkiállítását rendezett, melyet azelőtt a birodalom fővárosa még alig látott, s az a szűkölködők javára tetemes összeget jövedelhezett, miért magát a nemzet hálájára érdemesíté.

Magas műfízlését és a művészetek iránti előszeretetét hathatósan igazolja a „Pesti-Napló“, melyben következőket olvashatni. „A magyar nemzeti muzeum érdekes ajándékot kapott Zichy Edmund gróftól. A nemes gróf mint általában tudva van, egyike azon keveseknek nemcsak a főuri körökben, de általában a széles hazában, kiket a valódi műértők közé kell soroznunk; ezt tanúsítja egyebeken kívül, válogatott műkincs-gyűjteménye. A bécsi nagyszerű udvari könyvtár kincse közül, a többek között, a hajdani Corvinának egy darabját is kiállították a tavaly létesített osztrák nemzeti muzeum kiállításán Bécsben. E mű Sz. Jeromosnak Sz. Máté Evangéliumáról irt levelét foglalja magában, s Mátyás király udvari művészeinek, Attavante és Regusai Felixnek 1848-ban készült és az akkori szokás szerint parányfestményekkel díszített kézírata. Mint hogy e művet hazánk számára megünnem szeresheté, lemásoltatá a nemes gróf, ki a nevezett Muzeum egyik igazgatója, a parányfestmények egyikét, mely a nagy király arczképét ábrázolja. A másolat híven sikerült, s a másoló „Nicolaò Barison cav.“ nevével van ellátva.“

By F. Köhler, Budapest, 1864

GRÓF FORGÁCHI ANTAL.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

Gróf Forgách Antal.

A nemes gróf született 1819. april 6-án, Pozsonyban, s miután a jogi tudományokat kitünő sikerrel a pesti Egyetemen elvégezte, az ügyvédi vizsgát letette, s Nógrád-megye aljegyzőjévé választatott. Később a magyar királyi udvari Kancelláriánál mint fogalmazó gyakornok, majd mint tiszteletbeli fogalmazó nyert alkalmazást, míg nem 1843-ban a Fiumei kormányzóság tiszteletbeli tanácsossává, s az ottani váltókereskedelem és tengerészeti főtörvényszék előadójává, 1844-ben pedig ugyanott valóságos tanácsossá előléptetett. 1846-ban a pesti királyi váltófeltörvényszék előadó ülnökévé; 1847-ben a magyar királyi udvari kamara tanácsossává Budára kineveztetett.

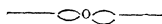
Az 1848-iki események leviharzása után, a kassai kerület főispáni méltóságával és Sz. István vitézi rendjével ruházott föl; 1853-ban a Csehországi cs. kir. Helytartóságnál alelnök, 1859-ben a cs. kir. belügyminiszteriumnál osztályfőnök volt. 1860-ban Morvaország és Szilézia Helytartójává, pár hóval később Csehország Helytartójává lön; 1861-ben pedig a legválságosabb körülmények között Magyarország királyi udvari Főkancellárjává ünnepélyesen kineveztetett, s mint ilyen erélyessége és hazafiassága által tűnt ki, midőn a pápai Kristus-Rend nagy keresztese is lett.

Némelyek izetlenségéből, vagy merő gyanusításból „muzkavezetőnek“ szokták nevezni, pedig ez ráfogás. Ő visszavonult az akkori rohamos események elül; de honfiai hűségét becsülettel megőrizte, s hogy később a kassai kerület főispáni méltóságát elfogadta; ezzel csak jót tett honfitársainak, minthogy mind azok, kik ez időben vele érintkeztek az ő nemes szívét, nagy lelkét és hazafuságát dicsérik és magasztalják.

Legyen igazság és vakmerő kéz ne bántsa egy tiszteletre méltó hazafi becsületét!..

1869-ben és 1872-ben a losonci választókerület által országgyűlési képviselőnek választatott.

És számos jótékony, közhasznú és pénzügyi intézet élén áll, s Magyarország jóllétének és közvagyonosodásának előmozdításában hathatós és tényező szerepet játszik.

by Louis J. ...

GRÓF SCHÖNBORN-BUCHHEIM ERVÉN.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

Gróf

Schönborn-Buchheim Ervin.

A mágnások koszorujának egyik fiatal tagja, ki születésével együtt öröklé Bereg-
megye örökös főispáni méltóságát.

Távol esik tőlünk, hogy nagy szavakkal pótoljuk a tények igazságát, midőn
alapos várakozásunkat a jövő iránt: majdan az élet igazolandja, mely egyszersmind
koszoruba fűz minden gyöngyszemet és elbállitandja az életrajzot, melyet ez idő szer-
int a szép remények közé örömezt helyezek.

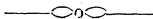
Az ifju Gróf született 1842. November hó 7-ik napján Bécsben. Édes atya,
Károly, Beregmegye örökös főispánja volt; édes anyja, Bolza Anna grófhölgy,
honleányi erényeivel nemének ékességül szolgált.

Fiatal éveinek daczára, már is kijelölhetni az irányt, mely szerint előre ha-
ladni törekszik, s ez irány: az általános jóllét és közbizonyosodás előmozdítását
őszintén czélozza, mire nézve hivatkozunk azon tény igazságára, hogy ő is több lelkes
magyar mágnással egy új magyarországi vasut létesítésére vállalkozott.

Szép lelkének és hazafiai áldozatkészségének szintén fényes jeleit adá; nevezetesen: a magyar tudományos Akadémia házára kétezer forintot nagylelkűleg adomá-
nyozott; nem különben más közintézeteink is dicsekszenek az ő buzgó partfogásával.

A szép, jó és nemes iránti szeretetben készséggel versenyez vele magas mi-
veltségű neje, Trauttmansdorff Francziska hercegnő, ki testi és lelki bá-
jakkal gazdagon van megáldva, s a leggyöngédebb érzellemmel viseltetik a magyar
haza iránt, melynek derék férje iránti szerelme folytán, híj leányának vallja magát.

És a magyar haza a nemes lelkű Hercegnőt örömmel üdvözli, kiben a főrangu
magyar nővilág egy szellemdus tagot nyert.

By Földes Teszvérek Irtelen, 1864

HOPFEN FERENCZ, LOVAG.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

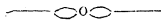
Báró Hopfen Ferencz.

Hopfen Ferencz született 1825. Május 2-án Bécsben. Édes atyja mint a császári mérnöki kar főhadnagya bucsut mondván a katonai pályának, Morvaországba terjedelmes birtokaira vonult vissza, hol áldott lelkű nejével, Oelsler Erzsébettel hű gondjait gyermekének nevelésére fordította. Ferencz iskoláit, különösen a jogi tanfolyamot Bécsben nagy sikerrel elvégezvén, mint a nemzetgazdászati barátja morvaországi jószágára vonult el, hol az általa fölötté kedvelt mezei gazdálkodással foglalkozott, míg tíres óráit a gyakorlati irányu tudományoknak szentelé, oly sikerrel, hogy 1856-ban a Nationalbank egyik legtekintélyesebb osztályához a hypotheka bankhoz bizalmi tanácsossá ünnepélyesen választatott.

1861-ben Morvaországban polgártársainak bizalma és köztisztelete folytán képviselővé választatott, s mint ilyen, a Reichsrath első alelnökévé, később elnökévé választatott; ugyszintén a német delegációnak is elnöke volt.

1864-ben, az Osztrák földhitelintézet igazgatója lőn, melynek érdekeit szem előtt tartva, odairányozza jótékony működését, hogy az intézet áldásos hivatásának kellőleg megfeleljen.

Nagy érdemeit maga Ó Fölsége is méltánylá, midőn 1858-ban sajátkezű legmagasabb megelégedési nyilatkozatával legkegyelmesebben megörvendeztetni méltóztatott; 1863-ban pedig a Vaskorona-Rend lovagjává ünnepélyesen kinevezte. 1872-ben pedig bárói méltóságra emeltetett.

HOLLÁN ERNŐ.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Hollán Ernő.

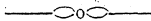
Ezen tudományosan mivelt és sokoldalú képességgel bíró jeles hazánkfíának életrajzát már előbbi albumomban volt szerencsém előadni; de minthogy éppen ott szakad meg, midőn 1867-ben a felelős ministerium életre lépván, ő államtitkárrá nevezetett ki; — azóta pedig igen nevezetes időszak folyt le, melyben ő a főbb szereplők között foglalt helyet, a történeti igazság érdekében itt kiegészítjük, illetőleg folytatjuk életrajzát.

Hollán Ernő született 1824. Január 13-án, Szombathelyen, Vas megyében. A bécsi katonai mérnök-akadémiának legkitünőbb növendéke volt. 1848-ban honvéd ezredessé küzdötte föl magát; azután a jó hazafiak sorsában részesült és — bellebbetett! Majd mint szakíró hangzatos nevet szerzett magának, s a nagy Széchenyi Istvánnak nemcsak bizalmát, hanem barátságát is kiérdemelte.

1867-ben a közlekedési ministeriumnál államtitkárrá nevezetett ki. Ez állásában kifejtett működését sokféleképen ítélik meg; de nagy tehetségeit senki sem vonja kétségbe; sőt mindenki elismeri, hogy Magyarország vasuti hálózatának ropant kiterjedését neki lehet köszönni. Anyyira szakkörében találta őt mindenki, hogy gróf Mikó visszalépése után ministerségét bizonyosnak tartottuk; de a helyett később a honvédelmi ministeriumhoz nevezetett ki államtitkárnak. Itt is lángeszének és katonai szervező képességének hathatós nyomait hagyta, s a honvédség kifejlesztése körül maradandó érdemei vannak.

A történelem fog egykor világot vetni egyszerre történt visszavonulásáról, s azóta mint honvéde ezredes és mint országgyűlési képviselő teljesíti hazafiúi kötelességeit

A legboldogabb házasságban Békássy Antónia urhölgygyel él, egy finom miveltségű és áldozatkészségéről ünnepeelt honleánynyal.

Ny. Follón Testvérek Pesten 1864.

IVÁNKA IMRE

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

Ivánka Imre.

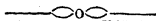
Egyike kitünőbb szakembereinknek, ki mint katona és író; mint nemzetgazdász és országgyűlési képviselő az országos tiszteletet kiérdemelte magának.

Ivánka Imre született 1818. Deczember 10-én, Felső-Szemeréden, Hontmegyében, ősrégi nemes családból. A töltni katonai iskolában nevelődött, honnét mint kadétörmester a Hessen-Hamburg nevet viselő gyalogezredbe lépett; néhány hó múlva azonban hadnagyi ranggal a nádor huszárokhoz tétetett át; majd főhadnagy és dandársegéd lön. 1848-ban kapitányi ranggal a honvédekhez lépett át, s mint ilyen gr. Batthyány Lajos által a honvédelmi és nemzetőri ügyekben titkárnak alkalmaztatott, s rövid idő alatt őrnaggyá, alezredessé és ezredessé előléptetni érdemesített. Azonban, midőn a császári fővezérhez mint parlamentier küldetett, visszatérte alkalmával a horvátok által elfogatott, s 14 hónapot töltött várfogságban.

Az ötvenes években gazdászattal és az irodalommal foglalkozott, s hathatós részt vőn a protestans küzdelmekben. 1860-ban Pestmegye tiszteletbeli főjegyzővé egyhangulag választá; 1861-ben pedig a dunapataji választó kerület által országgyűlési képviselőnek választatott. Ez időtől fogva minden országgyűlésen mandatummal birt, s magát az ellenzék vezérférjainak koszorujába küzdötte föl, s mind tehetségei, mind szónoki képessége iránt az osztatlan elismerést kivivta.

Lelke és vezénylő igazgatója az északkeleti vasut-társulatnak; valamint a nemzeti jólét és a közvagyonosodás minden tényezőjét melegen és szellemmel szokott fölkarolni.

Boldog házasságra Nyéki Németh Mária urhölgygyel lépett, egy derék és szelleműs honleánygal.

By Felice Testobren Paris 1884

HERRICH HÁRÓLY

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

Herrich Károly.

Htiszaszabályozás Európa egyik legnagyobbszerű vízi munkálatának tartatik, s e körül halhatatlan érdemeket szerzett magának azon férfi, kinek nevével ékesítők fel ez életrajz homlokzatát.

Herrich Károly született 1818. December 4-én, Makón, Csanádmegyében. A polytechnikai tudományokatsajátjává tevén, a mérnöki pályára lépett, s 1850-ben jött a tiszaszabályozáshoz mint főmérnök. 1857-ben központi főfelügyelővé neveztetett ki. Ez időtől fogva a nagy gyűlés elé mindig kimerítő jelentést, terjesztett be a tiszaszabályozási ügy állásáról.

1867-ben a közlekedésügyi ministeriumhoz osztálytanácsossá; később pedig ministertanácsossá neveztetett ki.

Herrich Károly Urnak maradandó érdemei vannak a nemzeti jóllét és a közvagyonosodás előmozdításában, s legelső szaktudósaink állítják; hogy a tiszaszabályozás által több mint kétszázkilencz négyszög mértföldnyi tiszai ártért, 160 mértföldnyi folyamhoszban sikerült az elemektől meghódítani, s ily békés uton a haza és a nemzet javára némileg egy új országrészt szerezni.

Mert elvitázhatatlan tény, hogy a tiszaszabályozás oly hatalmas vállalat, melynél nagyobbserűt sem a magyar haza; sem földgömbünk bármely része a jelen korban fölmutatni nem képes.

A nyilvános elismerés jutalmazza hazafiai buzgó működését!

Klein Albert

KLEIN ALBERT LOVAG.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” szerkesztője.

Báró Klein Albert.

Klein Albert született 1809. Febr. 16-án, Wiesenbergeben, Morvaországban, hol édes atya, Frigyes, tekintélyes földbirtokos volt; édes anyja, Hamp Erzsébet, a gyöngédség és a jóság mintaképe, gyermekének nevelésére és szívének nemesítésére nagy gondot fordítván, igen korán kifejlődtek benne azon szép tulajdonok, melyek az élet szinpadán őt az emberiség nagy érdekeiért lelkesítik. — Kisebbségi iskoláit Brünnben, a bölcsészetet, a reál és a technikai tudományokat pedig Bécsben hallgatta, s miután 1828-ban bevégezte tanulópályáját: az építészetre adta magát; nevezetesen a kereskedelmi forgalom gyors eszközlése tekintetéből; a vízépítészetre és az országutak készítésére.

Nemsokára azután a világszerte keletkezett vasuti mozgalmak által indíttatva: testvéreivel társult, „Klein testvérek“ czég alatt, kikkel a vasutépítészetre vállalkozott, s az ő czégjük csaknem az egész osztrák birodalmat keresztül hálózó vasutak létesítésében jelentékeny szerepet játszó.

De a hat testvér nemcsak vállalkozói képesség által tűnt ki, hanem — miután egész szülőhelyüket saját birtokul megvásárlák — a nép jólétének előmozdítása tekintetéből hasznos gyárat alapítottak, hol foglalkozás és keresetmód nyílt a szegény nép számára.

Működési tért találtak ők külföldön kívül Magyar és a testvér Horvátországban is, a mennyiben a Zsidóvárott (Bánátban) és a Ruda körül (Horvátország) fölfedezett kőszénbányákat kiaknázták; s ez időtől fogva mindig édes emlékekkel gondoltak vissza hazánkra, s anyagi előhaladásunkon őszinte szívvel örvendeztek.

1856-ban a czég vezetését Albert vette át, miután őt jeles testvérét a halál kiragadta az élők sorából.

Klein Albert urnak a gyáripár terén úgy mint a földmivelés tőkélyesítésére irányzott tetteiben és mindennemű industriális vállalkozásaiban kifejtett tapintata, ügyessége és szaktudománya legfelsőbb helyen is méltányoltatván, 1852-ben Wiesenbergi lovaggá, 1858-ban osztrák birodalmi nemesé legkegyelmesebben kineveztetett; 1862-ban pedig a Vaskorona III-ik osztályu rendjével tüntettetett ki. Legujabban bárói méltóságra emeltetett.

1842-ben boldog házasságra lépett Langer Amália urhölgygyel, kitől az ég hét gyermekkel áldotta meg.

BÁRÓ BALDÁCSY ANTAL.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Báró Baldácsy Antal.

Egy szabadelvű, független és a különböző politikai hullámzások zajló örvényei között is teljes önállósággal bíró magyar mágnást vezettünk be Pantheonunkba, melyben a hazafiai és polgári erőnyeket kívánjuk megörökíteni, hogy az utónczedék tudjon a példákön fellelkeseelni és azoknak hí követésére buzdulni. Érezzük ugyan gyarlóságunkat, hogy gyöngé tollal csak halványan lehet rajzolni a halhatatlanság könyvébe; de a szellemnek erőt és beszélő színeket kölcsönöz a tettek dicsősége

Igaz, hogy a nemes báró szereplése nem volt lármás és tüntető jellegű; az ő ambíciója a cselekvés oly nemét választja, mely hasonlóan a völgy kebelén átesörtött folyamhoz: jótékony és termékenyítő hatással szokott lenni. Nyilvános életében úgy, mint magán viszonyai között határozott elveit és jobb meggyőződését soha sem rendelé alá sem a tekintélyeknek, sem a körülmények kényszerítő hatalmának. Saját utján járt visszarettenthetetlenül; megtörve a nehézségeket, vagy szétzúzva az akadályokat, melyek fenyegetőleg, vagy feltartóztatólag elébe sánczolák magukat.

Hogy egy életrajzban az egyén jellemzőleg az olvasó elé állíttassék: koránsem elég az évek és tettek száraz összeállítás, mely végeredményében hidegen hagy bennünket; hanem szükséges, hogy az író tanulmányozza emberét; hassa át és boncolja fel a tények természetét és azután vonja körül az érdemeket glóriával, hogy így a józan igazság ragyogva tündököljék elő, s az érdekeltséget villanyozólag és delejezőleg mindvégig fentartsa. —

Báró Baldácsy Antal született 1804. Május 17-én — Némában, a testvér Erdélyország Belső-Szolnokmegyéjében, előkelő főúri családból. Kittenő házi nevelést nyervén, miután édes atyját, ki nyugalmazott őrnagy volt, elveszté, gróf Kemény Farkas közel rokonának házához került, honnan a gymnasiális iskolákra, a kolozsvári piaristák convictusába küldetett; majd nagybátyja, az egykori államminister különös ohajtására, a bécsi Theresiánumban felvétetvén, a bölcsészeti tantárgyakat nagy szorgalommal és kitűnő eredményyel hallgatta. Azonban ellenállhatatlan vonzalommal a katonai pálya iránt viseltetvén, báró Prohaszka tábornag és a tábori kar főnöke által magát a katonatiszti tanodába véteté fel, honnan rövid idő múlva mint tiszt lépett báró Duka magyar ezredébe. Tudományos képzettsége, nemes magaviselete és fesz-telen lovagiasága következtében csakhamar az ezred egyik legkitűnőbb és legkedvel-

tebb tisztje lön, s érzékeny volt az elválás, midőn kilencz év után bucsut mondott a katonai pályának, melyen különben neki nagy és fényes jövő ígérkezett. Az ok, mely sorsszerűleg megakasztá a katonai dicsőség mezején, egy szerencsés házasság vala, midőn t. i. gróf Zerdahelyi Pál özvegyével, született Hunyady Anna báróhölgygyel Hymen oltárához lépett, ki minden ingó és ingatlan vagyonát nemcsak örökségképen reá ruházta, hanem mindjárt tetteg is törvényesen általa adta.

A roppant vagyon, melynek egyszerre ura lön, nem csábította őt meddő fényűzésekre, melyeknek csalfa lidércei nyomasztó varázslattal búvólik el a szerencse kegyenceit; hanem boldog helyzetének bölcs átgondolása után új magas kötelességeket látott maga előtt, melyeknek teljesítésére elég ösztönt és tehetséget érzvén, nemzetgazdászati és politikai tudományoknak szentelé magát, hogy ekként messze kiterjedő urodalmainak gazdaságát személyesen vezényelhesse; kezelő tisztjeinek sáfarkodását ellenőrizhesse és pénzügyeit szigoru rendben tarthassa; másrésről pedig hazafiai és polgári érdemeket szerezhessen magának. És csakugyan gazdasága nagy virágzásnak indult, s az általa okos kiszámítással befektetett tőkék dúsan kamatoznak.

Politikai szereplésének tágasabb köre Esztergom és Hevesvármegyék valának, hol a megyegyűléseken rögtönzött beszédeinek éles dialectikája, villámló élezei és sokszor vakmerő támadása hangos tetszést és gyakran zajos tapsokat aratott. . . Majd eljött az 1848, midőn a nagy események köztöbén mint közkatona lépett a szabadság-harcosok közé; de a közbizalom és az általános tisztelet folytán csakhamar századosnak lett előléptetve, s egyszersmind a táborkarnál alkalmaztatott. Azonban gyöngélkedő egészségénél fogva az ő gyakorlottságát és tapasztalatait rövid ideig érvényesítheté a haza javára; még azon év november havában gyógyulás végett visszavonulni volt kénytelen. . . A fekete betűkkel feljegyzett világosi katastropha után gyász űlt a hora és sötét felleg borítá el nemzeti sorsunk egét. A hazafiak lezorítottak a politikai térről, s leginkább a mezőgazdaságnál kerestek eselekvési mezőt és szórakozást.

A nemes báró gondja és figyelme most sokszorosán hatványozódott, s mindent elkövetett, hogy jószágain az előhaladott nemzetgazdászati legújabb elvei sikerrel és értékesítőleg alkalmaztassanak. S valóban törekvéseit áldás is kísérte; mert jól rendezett urodalmi oly tekintélyes jövedelmeket hajtottak, hogy pénzügyeinek szilárd alapokat biztosítván, hitelét a kereskedelmi világban tiszteltté tevé.

1860-ban az októberi legmagasabb diploma új lökést adván az alkotmányos nemzeti mozgalmaknak, egy perczig sem késett a politikai hullámzások közé elegyedni, s legfőként publicistai dolgozatokkal igyekezett hatni a legszabadelvűbb irányban. Midőn pedig a magyar ministerium megalakulása után, az ellenzék határozott állást foglalt el, ő is az uralkodó politika ellen férfias nyíltsággal lépett a sorompók közé. Meggyőződése őt a szélső pártnyalathoz csatolta, melynek érdekében pénzzel és észszel oly buzgalmat és tevékenységet fejtett ki, hogy több helyen a követválasztások alkalmával, az ellenzék jelöltjeinek vívott ki fényes győzedelmet, melynek folytán pártjánál nagy tiszteletben és kiváló tekintélyben részesül. 1872-ben, engedve pártszempontokból többrendbeli felhívásnak, Hevesmegye egyik választó kerülete által országgyűlési képviselőnek válas-

tatott, s mint ilyen ügyes és szakavatott szónoknak mutatta be magát a törvényhozás termeiben.

Ha a nemes báró társadalmi életét tekintjük: bizonyára ebbeli nyilvános elismeréstünk viszhangra talál az olvasó közönségnél is. A hazai és emberbaráti jótékony és üdvös vállalatokat mindig áldozatkészséggel mozdítja elő; a művészetet pedig különös előszeretettel és ritka műfavatottsággal nagylelkűleg szokja pártfogolni.

Sőt mint felvilágosodott katolikus, a vallástürelem oly ritka példáját adá, hogy a református papok özvegyeinek és árváinak nyugdíjazását jelentékeny összeg aláírásával kezdeményezte, s az ügy előmozdítására még magát az esztergomi Herceg-Primást, néhai Scitovszky Jánost is megnyerte. Ugyanazak a protestánsok pesti főiskolájában egy tanárszék alapítására tetemes összeget áldozott; miért is az egyház-tanács egyhangulag elhatározá, hogy olajba festett arczképét, hálás emlékezetűl, gyűlés termében azok közé fügeszti fel, kik magukat az egyház körül érdemesekké tették.

De a katolikus hitélet emelésére is készségének és bőkezűségének nem egy nyilatkozványát adá, nevezetesen azon templomok felsegélése által, melyekre nézve széles uradalmaiban, a pártfogói jog őt illeti; különösen kiemelendő bélai káptélyának gyönyörű kápolnája, melyet legújabbán jeles olasz művész által hatásos festményekkel díszesítettett fel.

A művészet és irodalom szintén bőkezű Mecenásnak ismeri, melyről tanúságot tesz gazdag könyvtára és válogatott képgyűjteménye. Ha szífkalkáló ember-társai hozzá folyamodnak: az ő nemes szíve mindig hajlandó a könyörületességre.

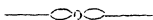
Leginkább pedig politikai nézeteivel rokon szellemű hírlapoknak áldozatkész támasa, hogy a szabad eszmék annál nagyobb mérvű kiterjedést nyerjenek; sőt igen gyakran maga is tollat fog, hogy az anyagi érdekek előmozdításában és a szellemi mozgalmak tényezésében közreműködjék.

Mi személyes érintkezéseit illeti: nyájias és leereszkedő társalgási modorával sok szellemet, műveltséget és tudományos készültséget tanusít. Meleg emberszeretetről bizonyágot tesz azon tény igazsága, hogy az ő intézkedései folytán 1831-ben, az országszerte dühöngő cholerajárvány bélai székhelyén nem pusztított, s ott egyetlen emberélet nem esett áldozatul.

1860-ban második házasságra lépett egy osztrák tábornok leányával, Malcowsky Adél urhölgygyel, ki finom és magas műveltséggel bir, s azon odaadó nemes lelkek közé tartozik, kik legszebb női erényekkel fündöklőnek. Ezen házasságnak egy gyümölcse van; egy nagy reményű és szép tehetségű ifju báró, kit édes atyja magyar szellemű és hazafias irányu nevelés által, a hazának hasznos és jeles polgárává igyekszik kiképeztetni.

Ezzel végére értünk a jelen életrajznak, mely a történelemnek szolgáltatja át egy jeles hazafi halhatatlanságát.

Az ember elmulik, a sir besöpped, a márványemlékeket összemorzsolja az idő;... de a történelem fenmarad örökké és vele elenyészhetetlenné lesz a dicsőség és az érdem emlékezte.

Nyomt. Halm és Zobel Serviziár 2.sz.

ANTON PL. VAKANOVIC,

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

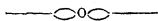
Vakanovich Antal.

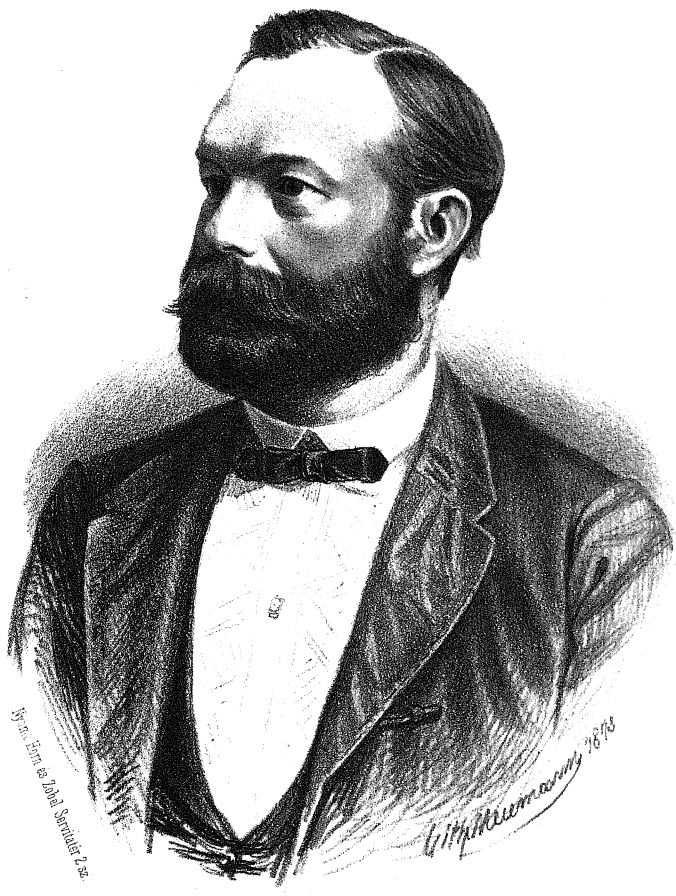
A testvér horvát nemzet egyik kitűnő férfiát van szerencsénk az olvasó közönségnek bemutatni, ki mindig az unió lánglelkű barátja és a Magyarországgal való kibékülés és őszinte testvérisülés rettenthetetlen szószólója volt. Egy valódi nemes és tiszta jellem, ki saját nemzetének jóllétéért küzd, annak jövőjét és boldogulását mindenképpen elősegíteni törekszik; míg másrésről Magyarország, mint édes anya iránt, a kegyelet és gyöngédség azon finom érzelmével ragaszkodik, mely az igaz hazafit, a világot minden nemzeténél, a legfeltűnőbb vonásokkal jellemzi.

Vakanovich Antal született 1808. Január 22-én, Kosztainicza nevű községben, Horvátországban; nemes családból; édes atya Pál, a francia hadseregben őrnagy volt, s midőn az oroszok ellen harcolt volna, oly vitézséget tüntetett ki, hogy magát a becsületrend lovagkeresztjére tette érdemessé; édes anyja születési néven Berkich Antónia urhölgy vala. Iskoláit Zágrábban és Pesten elvégezvén, Zágráb-megyénél nyert alkalmazást 1826-ban. Nemsokára tisztii alügyész lön; később pedig főügyésznek választatott. Majd Fiumében kamarai ügyészszé neveztetett ki; azután a pénzügyészetnél nyert tekintélyes állomást. Már több ízben volt országgyűlési képviselő; azonban 1868-ban érte azon magas megtiszteltetés, hégy a horvát tartománygyűlés által elnökké választatott; ugyszintén az ugynevezett regni colaris deputatiónak is elnöke vala, s a gyűléseket általában mindig okosan, tapintatosan és böles mérséklettel vezette.

Midőn 1867-ben a magyar ministerium életbe lépett, őt legott osztálytanácsossá és a horvát-szlavon és Dalmát királyság pénzügyi főigazgatójává neveztek ki; később ministeri tanácsossá léptetett elő. Urunk ő Felsege pedig Ferencz József jeles Rendjének commendátorává legfelsőbbleg kinevezni érdemesíté. Jelenleg Horvátország Bán-helytartója, s erélyes működésének legfőbb iránya: a Magyarországgal való tartós és állandó egyetértés, mit a magyar nemzet pöffeszkedő ellenségei kancsal szemmel tekintenek.

Röviden vontuk össze Horvátország egyik legnevezetesebb emberének életrajzát; de elég ragyogó fényt vet az az ő érdemekben gazdag életpályájára, hogy tevékenysége, nemes buzgósága és őszinte hazafisága nemcsak saját becsületes horvát honfitársainak, hanem a testvér magyaroknak is emlékezetében örökké éljen, s nevét hálás kegyelettel őrizzük meg az utókor az enyészettől.

MUKITS ERNŐ,

országgyűlési képviselő.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Mukits Ernő.

Mukits Ernő született 1825-ik év, augusztus hó 2-án, Szabadkán, Bácsvármegyében; édes atyja, Simon, hétszemélynök volt; édes anyja, Vojnicz Antónia urhölgy, gyöngéd gondot fordított gyermekének nevelésére. Alsóbb iskoláit részint Szabadkán, részint Budán elvégezvén, a bölcsészeti tanulmányok hallgatása végett Pestre jött, hol a jogi tudományokat is kitűnő sikerrel tette sajátjává.

Feltűnőleg erős hajlamokat észleltünk nála már virágzó ifjúságában, melyek őt a komolyabb tanulmányozásra ellenállhatatlanul vonzották. Egyfelől a politika iránt látjuk őt lelkesülni, melynek akkor gyupontja, az észt lefegyverző és minden szívet megnyerő Kossuth Lajos volt, kinek hódító és igéző szónoklatainak alig volt áhítatosabb hallgatója, s azoknak kéjes varázsa senkiben sem szűlt talán villanyozóbb bálványozást, mint a fiatal jogászbán, kinél Pestmegye gyűlésein nehezen volt szorgalmasabb és rajongóbb látogató.

Másfelől a nemzetgazdasági és természettudományok vonzották, s azok iránti előszeretete azon elhatározásra bírta őt, hogy a jogi pálya elvégzésével Keszthelyre ment, s a híres Georgicon növendékei közé vétette fel magát, s ott a két éves tanfolyamot egy év alatt kitűnően elvégezte, s egyszermind azon idő alatt, tapasztalatok szerzése végett, az urodalommal joggyakorlaton volt.

Midőn a georgiconi tanfolyammal készen volt, Szabadka városa részéről városi képviselőnek választott; majd felment az 1847-iki pozsonyi országgyűlésre, s ott jurátuskodott, 1848 vége felé pedig a censurát is letette, s ügyvédi oklevelet nyert. Ugyancsak 1848-ban, a legemlékezetesebb nemzeti szabadságharcban, a hadügyministeriumnál mint hadbírói gyakornok alkalmaztatott, hol csakhamar letévén a hadbírói vizsgát, főhadnagy ranggal Aradra küldetett a várórség hadbírójává, mely minőségében találta azon végzetesen szomorú catastropha, melyet „világosi fegyverletételnek“ neveznek. Mielőtt Arad feladta volna magát, mely után a hős Damjanich a valódi halál diestelen kapuján lépett a történeti halhatatlanságba: egy nevezetes tény adta magát elő, mely méltó arra, hogy a jövő századok nemzetségeinek emlékezetében éljen örökké, hogy a vészben is tanulják megismerni az emberiség szabadságát, mely magasan felül áll a pártok és a forradalmi szokott gyűlöletek felett. Ugyanis, Mukits ur látván végveszedelmét hazánknak a hírkedt világosi catastropha következtében, jónak és üdvösnek látta, hogy az Arad vá-

rában tartott összes foglyokért megkegyelmezésért folyamodjék a vár főparancsnokához, — Damjanichhoz. Damjanichot a szivrehatott okirat érvelése annyira meghatá, hogy következő saját kezű hátirattal látta el: „a benírottak büntetését elengedem, Aradivár, Aug. 16. 1849. Damjanich tbnok.“

Arad elvesztése után Mukits Pestre jött, s itt tartózkodott mindaddig, míg azon legmagasabb kézirat megjelent, mely a ministeriális hivatalnokoknak és mindazoknak kegyelmet adott, kik polgári hivatalt viseltek.

Ezután Szabadkára tette állandó lakását, hol leginkább gazdasági, különösen pedig kertészeti élményeknek szentelte magát; sőt az irodalmi téren is ismeretessé tette nevét; buzgó és szorgalmatos levelezője volt az akkori „Pesti Napló“-nak és a „Divatesarnok“-nak, leginkább a szabadkai társas étellel foglalkozva, vagy az ottani törvényhatóságok visszaéléseit keményen ostorozva. Ugyszintén a magyar szinügy érdekében is tevékenyen buzgózkodott, s nem riadt vissza oly intriguáktól, melyek az ő hazafiás buzgóságát megsibbasztani czélozták.

1858-ban, a „Kazinczy“ évszázados ünnepély alkalmával a „Szabadkai Kazinczy-emlény“ czimű könyvecskét szerkesztette, mely a rendőrség által letiltatott ugyan, de felsőbb engedély folytán megjelenése megengedtetvén, a tiszta jövedelem a helybeli „szegény-alap“ javára ajánlatot fel.

1861-ben a városi és megyei közgyűléseken tevékeny részt vőn, sőt elvbarátai mindent elkövettek, hogy az országgyűlésre képviselőnek választassék, s az ellenpárt, daczára minden erőfeszítésének, csak tizennégy szavazat többséggel lett nyertes.

Mint határozott ellenzéki férfit mélyen megrendítette Teleky gróf szomorú halála, s ő volt az indítványozó, hogy Szabadka városa, a nagy elhunyt iránti tiszteletének kifejezést adjon, s egy ünnepélyes gyászszertartás rendeztessék szabad ég alatt, mely alkalommal ő egy „gyászjelentést és részvényilatkozatot szerkesztett a városi közönség nevében, s az az egész országban nagy sensatiót keltett.

1867-ben a párisi világműkiállításon volt jelen, s mint szenvedélyes kedvelője a pomologiának, bevárta a gyümölcs kiállítást is.

1869-ben Szabadka második kerületének országgyűlési képviselőjévé választatott, s mint ilyen, az ellenzék jeles és tehetséges szónokot bir személyében; különösen erős és hatalmas érvelésekkel élt, midőn a volt honvédek erkölcsi elismerése és országos segélyzése mellett tartotta beszédét.

1872-ben országgyűlési képviselőnek újra megválasztatott.

A pesti „országos köznevelési egyesület“ alapító tagja; valamint minden közhasznu, jótékony és emberbaráti intézetnek és társulatoknak buzgó pártfogója. Legujabban a szabadkai izraelita község tiszteletbeli tagjának választotta.

GÖNCZY PÁL.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Gönczy Pál.

A népnevelés melegkeblű és igaz barátját; a tanügy fáradhatatlan és buzgó szakfőnökét vezetjük Pantheonunkba, hogy a ki munkás életében magáról egészen megfeledkezve, egyedül emberi nagy hivatásának, s a nemzeti művelődés előmozdításának szentelte napjait: éljen örökké a nemzet hálás emlékezetében.

Munkásságának, érdemeiünk nimbusza beragyogja közművelődésünk történetének lapjait, s ha egykor a magyar nemzet nevét a magasabb műveltségű népek között fogják emlegetni, ezen örvendetes átalakulás hatalmas tényezője gyanánt fogja üdvözölni az utókor: — Gönczy Pált!

Ismerje őt meg az ország és tanulja tisztelni. Mi nagyrabecsüléssel vagyunk nemes és őszinte szerénysége iránt; de hazafias kötelességet hisztünk teljesíteni, midőn méltó büszkeséggel arcképe és életrajzának bemutatásával az olvasó közönségnek kedveskedni szerencsések vagyunk.

Gönczy Pál született 1817. December 26-án, Hajdu-Szoboszlón, hol édes atya, János, városi tiszviselő volt; édes anyja, Sárosi Judit asszony gyöngéd gondot fordított gyermekének nevelésére. Az elemi és gimnásiumi iskolákat szülőhelyén; a bölcsészeti és jogi tanulmányokat pedig Debreczenben elvégezvén, keblének ellenállhatatlan vágyait követve, az oly szép, de terhes nevelői pályára lépett, s azon több család körében 1844-ig működött, midőn a Karap Sándor és Diószeghy Sámuel által alapított Zeleméri gazdasági árvagyám-intézet igazgatója lett, melynek tapasztalatos vezetésére szükségelt tapasztalatok megszerzése végett előbb déli Németországot és Schweizet buvárkodó szellemmel utazá be. E szerény, de nagy fontosságú körben egészen elemében találta magát, s első veté meg alapját a napjainkban ugynevezett „Szeretetháznak.“ Azonban a sors szeszélye megirigyelte az ő nemes buzgalmának is naponként erősödő gyümölcsét. Ugyanis: 1849-ben családjával együtt az intézetet elhagyni volt kénytelen, melyet azután az ellenségesen előrohanó muszkák kérérelhetetlenül dultak föl. Ezután Biharmegyében kebelezett Kólyi birtokára vonult, hol hasonczélú magánintézetnek veté meg alapját. Érdekes az olvasó tájékozása végett megemlítenünk, hogy itt az elemi, közoktatási, mezőgazdasági és kertészeti előadások némi műipari gyakorlatokkal voltak összekötve. Ő maga Schweizből visszatérvén, az asztalos, esztergályos és könyvkötés mesterségeket mesterektől megtanulta, s azokra pædagogiai és tornászati szempontból tanította a gyermekeket.

A népművelésnek szentelt munkássága mellett, midőn a hazát fenyegető vesztély fegyverre hívta a polgárokat, ő mint nemzetőr Erdélyben vett részt szabadságharcunk nagy tragoediájában.

1850-ben Szőnyi Pál pesti intézetéhez hivatott meg tanárnak, melynek egyszersmind vezetője volt 1852-ig, midőn engedélyt nyert egy magánfinevelőintézet megnyitására, mely országos hirben 1859-ig fenállott. Ekkor a pesti egyházközség fölhívására Török Pállal közreműködve, Pesten, a négy elemi és négy gymnasiumi osztályból álló iskolának alapját együtt vetették meg, mely később nyolcz osztályu gymnasiummá fejlett ki, s annak vezetését ő nagy buzgalommal és szaktapintattal teljesíté.

Mint igazgató és mint tanár itt 1867-ig működött, midőn néhai báró Eötvös József fölhívására, a vallás és közokt. ministeriumnál osztálytanácsosi rangot elfogadott, s mint ilyen a minister meghagyásából elnöke azon enquettenek, mely az országos népiskolák ügyében működik, s ő ezen állomásán roppant munkásságot és fáradságot nem ismerő buzgalmat fejt ki, hogy a népnevelés ne legyen csupán hazafias ohajtás, hanem tetté és vérévé váljék a nemzetnek.

Írói pályáját 1840-ben kezdé, midőn a „Pesti Hirlap“ levelezője volt, s a gazdasági lapokban egyes czikkekkal lépett föl; azután gyakran találkozzunk nevével az időszakai sajtóban. Önálló munkával 1852-ben lépett föl „Vezérkönyv a növénytan tanítására és tanulására“ Pest. 460 lap. — 1856-ban pályadíjt nyert munkája „Oktatás a gyümölcs és eperfatenyézésben“ czim alatt látott napvilágot. 1860-ban a népiskolák számára írta: „Az eperfa és selyemtenyésztésről, a köznép számára.“ 1864-ben megjelentek tőle „Latin nyelvtan“ az első osztály számára, melyhez „Vezérkönyv“ van csatolva a tanító számára; továbbá; „Pestmegye tájéka és viránya“ vagyis vezérfonal e megyében vadon termő növények könnyű és biztos meghatározására, a tanuló ifjuság és a fűvészet kedvelők számára. 1869-ben ujlag átdolgozott kiadása jelent meg, a még 1860-ban megjelent hires ABC-és könyvének . . . De igen nagy tért foglalna el munkáinak fölemlítése és részletesebb ismertetése, mit egy életrajz keretében sajnálattal mellőzni kénytelenek vagyunk, hanem utaljuk az olvasót a szokott könyvtárusi jelentésekre.

Mindezen érdemeiért a tudományos magyar Akadémia 1858-ban levelező tagjává választotta; valamint az országos gazdasági egyesületnek és természettudományi társulatnak is működő rendes tagja; a reformált négy egyház kerület iskolai egyetemes bizottságának szintén tagja, melynek működésében nagy tevékenységet szokott kifejteni. Legujabban pedig az 1873-iki bécsi világkiállítás magyar végrehajtó bizottságának tagjává neveztetett ki, s mint ilyen buzgóságát oda irányozza, hogy ott kedvenc szakmájában, a paedagogiai és tanügyi téren eddig fölmutatható eredmények méltóképen legyenek képviselve, hogy a magyar név e tekintetben is becsületet arasson.

1845-ben boldog házasságra lépett Végh Josefa urhölgygyel, kitől az isteni gondviselés két fiu és két leánygyermekkel áldotta meg.

Ily tevékeny, buzgó és áldott élet fölötté drága nekünk és drága a hazának, azért az olvasó szívének kívánságát tolmácsoljuk, midőn a jó Istenhez őszinte lélekkel fohászkozunk, kérvén, hogy nyujtsa becses életét hosszúra az ő dicsőségére és a népnevelés javára! Isten áldja meg!

SIPOS ORBÁN.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Sipos Orbán.

Semmi sem nyújt érdekesebb és meggyőzőbb panorámát az alkotmányos érdelemről, melynek fényes szövéténeke által vezéreltetnek a választó kerületek, mintha oly országgyűlési képviselőket küldenek a törvényhozó testületbe, kik az egyes vidékek közérületét és az általános nemzeti érdekeket szorgalmasan tanulmányozzák és azokat lelkiismeretesen képesek tolmácsolni. Egy Pantheon glóriája egyképen ragyogja körül azoknak halantékait, kik magukat azok szentélyébe fölktűzdötték, ha bár az élet küzdelmes színpadán politikai elveikkel egymással szemközt állottak is. Az élet különbözőképen osztogatja a dicsőség pálmáját; de azért mióta szünt meg a dicsőség dicsőség lenni, ha azt karddal, észszel, vagy szívvle küzdöttük is ki, hogy a halált megdöbentsük, midőn az enyészet szolgálatában romboló és változhatatlan kötelességet teljesíti? A kard hegyén, az ész villámlásaiban és a szív az áldozatkészségében egyenlő dicsőség terem! . . . Az, a mi tul él bennünket; az, a mi az utónemzedéket emlékeztetünk örökössévé teszi; az, a mi sirunk fölött lebeg, s örökéleti szemlealakot vesz: az — a dicsőség!

Sipos Orbán született 1835 Május 24-én, Jász-Berényben, hol hasonnevű édes atyja, mint vagyonos polgár és mint meglehetősen miveltséggel bíró egyén köztisztelőben állott, s a nép javát mint a kultánács electussa (városi képviselő) és mint illetékes városi mérnök, hathatósan előmozdítani törekedett; édes anyja Pasier Erzsébet, egy Franciaországból szakadt mivel családjáé vadéka volt, ki gyermekének nevelésére gyöngéd gondot fordított. Családi neve, történeti hagyományok szerint, érdekes metamorphosison ment keresztül. Ugyanis ősei, a rég mult hajdanban „Kovács“ vezetéknevvel éltek, míg nem egyik őse, a török táborozás alkalmával tárogató (trombitás vagy sipos) levén, midőn az ellenség közelgett, oly hatalmas lelkesedéssel fujta meg a riadót tárogatóján, hogy az egész magyar sereg egyszerre fölriadván, gyorsan kész volt a csata elfogadására, s ezáltal egyszersmind a mieinknek kedvezett a győzelem istenasszonya. Természetesen, hogy a diadal dicsőségét legfőként az egyes és éber tárogatósnak tulajdonították, kit azután tisztelőből „Siposnak“ szólítottak, s róla maradékaira is átszállott a diszelvevés. Eleintén — úgy látszik, hogy Kovács Sipos kettős nevet használtak, legalább azt bizonyítja egy, a család birtokában levő inakönyv, a nyomtatás feltalálásának legelső idejéből, melyet latinból egy főbb katonatiszt fordított magyar nyelvre át, s nemes Kovács Sipos

Pál ak ajánlotta. Annyi bizonyos, hogy a mult század elején Sipos Pál, akkori város bíró, a Kovács nevet már nem használta, legalább a jászberényi jegyzőkönyvekben, melyekben róla többször olvasunk, sehol sem fordul elő azon név. Utána a következő utódok is véglegesen mellőzték annak használatát, s egyedül a Sipos névvel éltek, melyet ők is érdemelt ki családjának tárogtatójával, mit becses erekleve gyanánt híven őriznek birtokukban az unokák.

Sipos Orbán, a gymnasiumot Jászberényben, a philosophiai tanulmányokat Egerben, a jogi tanfolyamot pedig a pesti tudományos egyetemen végezte; azután 1857-ben báró Wenkheim László családjához hivatott nevelőnek. Innen 1859-ben vőn bucsut, midőn községileg a jászberényi gymnasiumhoz tanárrá választott. Ugyanazon esztendőben a bírói vizsgákat is letette, s mindjárt 1860-ban, az októberi legmagasabb diploma megjelenése után szülővárosában alkotmányos főjegyzővé választott; majd 1861. a Jász-Kun kerületek tiszteletbeli főjegyzőjévé neveztetett ki. Letűnővén rövid alkotmányos életünk hajnala, ő is legszentebb hazafiai kötelességének tartotta a nyilvános pályáról visszalépni; azután 1862-ben letévén az ügyvédi vizsgálatot, mint önálló ügyvéd Jászberényben kezdett működni. Szorgalma, buzgótsága és lelkiismeretessége folytán csakhamar a nép kegyence lőn, s az általános tisztelet oly nagy fokára emelkedék, hogy 1865-ben egyhangu lelkesedéssel választott meg országgyűlési képviselőnek. Mint ilyen első palamentáris beszédét a bécsi ministerium által, a fagykárosodás következtében ajánlott segély tárgyában tartá, hangsúlyozván azon határozott meggyőződését, hogy mindenekelőtt sürgesse az országgyűlés az alkotmány helyreállítását; a segélyt pedig kényszerűségből fogadja el. Midőn 1867-ben a magyar ministerium megalakult: őt elvei az ellenzék soraiba vezették, s azok közé tartozik, kik komoly meggyőződéssel és tudományos szakképességgel bírnak, hogy törvényhozói nehéz feladatuknak becsületesen megfeleljenek. És választói teljesen meg is voltak elégedve parlamentáris működésével, mert 1869-ben és 1872-ben ujlag roppant szavazattöbbséggel választották a törvényhozó testületbe.

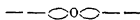
Midőn érdemeit koszoruba fűzzük, meg kell jegyeznünk, hogy az ő tevékenysége, buzgótsága és áldozatkészsége, leginkább Jászberény városa felvirágoztatásának emelésére volt és van irányozva. Nem a nyegle erő lármás zajával tört előre, hanem a hullámokat mederbe szorítva, szerényen és biztosan működött; amott lelkesítőleg és felvillanyozólag, emitt észszel és pénzzel hódítva meg a tért, melyen terveit valósítá. És győzött . . . Diadalát oly intézmények és vállalatok létesítése hirdeti, melyek nevét föl fogják tartani a késő unokák emlékezetében.

Jászberényben van most „Népbank és takarékpénztár“; „torna-egylet“, „tégla-gyár“, „világító részvénytársulat“ stb., melyeknek alapításában elvitázhatlanul legfőbb érdemeket szerezvén magának, azoknak elnöki székével tiszteltetett meg. Továbbá 1868-ban a főgymnasium 7. és 8-ik osztálya oly válságnak nézett elé, hogy nem kevesebb, mint teljes megszüntetése forgott kérdésben, mely nagy csapás leandott volna a jászság fővárosára: ő tehát egy flagrans beszédet tartott, melynek hatása alatt 39,000 forintnyi összeg lőn biztosítva, s ekként a két felső osztály további fennmaradása kérdésen kívül helyzetetett. Ugyanazon évben „Jász-Kunság“ czim alatt

vegyes tartalmu heti lapot alapított, mely a kerület helyi érdekeinek szemmel tartása által széles kiterjedést nyert. Szintén ő volt az, ki a jászberényi vasut kérdésében mind az országgyűlésen, mind a sajtó útján rendkívüli buzgalmat fejtett ki, sőt agitatioit a társadalmi térre vivén át, egy népgyűlést hívott össze, mely azután egy monstre-küldöttség közvetítésével csakugyan valósítá a kívánt vasutat.

Szépen jellemzi azon indítványa is, hogy a Jász-Kun kerületek történetének Gyárfás István által nagy műgonddal irt hiteles leírását maga a kerület saját költségén adja ki, mely elfogadtatván, az egyetemes történelemnek tett hálaára méltó szolgálatot.

Mindezen tettek megcáfolhatatlan bizonytságot tesznek az ő önzetlen hazafiságáról; nagy és előre látó szelleméről és azon magasztos népszerűtetéről, mely egye dül embertársainak jóllétében találja fel az önértet örömet és a szív boldogságát.

DESSEWFFY LAJOS.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Desseffy Lajos.

Diszemélyes tulajdon; elismert tehetség és szaktudomány emelték ezen jeles férfit ama magas és fényes állásra, melyetmint a pénzügyministerium elnöki osztályának főnöke és osztálytanácsos elfoglal. Élete változatos, s vannak benne megragadó és érdekes mozzanatok, melyek méltóvá teszik őt, hogy ez album hasábjain megörökíttessék.

Cserneki és Tarkeői Desseffy Lajos született 1824 Augustus hó 25-én, Versecezen, Temesmegyében, előkelő uri családból. Édes atyja, Antal, Temesmegye első alispánja, több országgyűlésen követé és udvari tanácsos, mint az aradi váltótörvényészék elnöke halt meg; édes anyja, Hoppauer Zsuzsanna, Temesvár polgármesterének és országgyűlési követének leánya volt. Iskoláit Temesvárott, Pozsonyban; a bölcsészetet Szegeden; a jogi tudományokat pedig Kassán és a pesti Egyetemen végezte 1843-ban; azután Temesmegyében tiszteletbeli aljegyző és rendes esküdt lón, míg nem 1848-ban lángelkét a föltámadt szabadság vihara magával ragadta. Legelőször mint önkéntes ment a szerb végvidékre, s Szent-Tamás dicsőséges ostromlásában és bevételében részt vőn; azután a huszárokhoz ment át, s a 14-ik számú honvédszázadban vitéz tetteivel főhadnagyi rangra emelkedett, s egyszerűsmiód a dandárnok segéde volt. Majd a világosi szomorú catastrophá gyászt hozván a hazára; honfi hűségéért besoroztatott az osztrák hadseregbe mint gyalog közkatona. Másfél évig kellett túrnie a bosszantás és a megaláztatás eme furfangos nemét, midőn a váltásdíj lefizetése után szabadon haza eresztették.

Körülményeinél fogva hivatalos pályára levén utalva, mint fogalmazó a temesvári pénzügyi igazgatóságnál nyert alkalmazást, később ugyanazon minőségben a pénzügyministeriumhoz neveztetett ki, 1867-ben megalakulván a felelős magyar ministerium legott titkárrá lett; s csakhamar szakavatott és buzgó működésének elismeréséül az elnöki osztály vezetésével bízott meg 1868-ban pedig osztálytanácsossá és az elnöki osztály főnökévé előléptetni érdemesített. 1870-ben Héthárs, sárosmegyei választó kerület által országgyűlési képviselővé választott, s szilárd jelleme és pénzügyészeti ismereteiért kiérdemelte a ház osztatlan becsülését.

1853-ban boldog házasságra lépett Ippi Bydeeskúty Laura urhölgygyel, egy derék és lelkes honleánynyal.

Mi csak szerény tolmácsolója vagyunk fényes érdemeinek, hogy az utókor számára feltartsuk tiszteletre méltó emlékezetét.

Nyomt. Hirtz és Beck

RÓNAY JÁCINT.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Rónai Jácint.

Méltán szoktuk mondani: hogy az isteni Gondviselés örökös az ember sorsa fölött! Bizonyítja azt a jelen életrajz is. . . Mert ime! ki egykor száműzetésben bolyongott; később a korona örökös tanára lett; majd magas egyházi főméltósággal lett kitüntetve.

Rónai Jácint, született 1814. maj. 13-án Székesfehérvárott A gondos szülők ápoló karjai közt vigan töltvén játszi gyermekségének borutlan éveit, miután elemi oktatásban részesülve, szép tehetségeinek félreismerhetlen jeleit adá, a helybeli középtanoda növendékei közé soroztaték. A tízes természetű ifju nemesen versenyezve tantársaival, magát csakhamar kitünteté. A költészeti osztályt Esztergomban a derék Balás Theofil utmutatása mellett tanulá, melynek bevégeztével 1831. pannonhegyi benedekivé lön. A kiállott próbaév után Győrött hallgatta a bölcsészeti tanokat, 1835. Bakonybélben a humaniorák ismétlése mellett szorgalommal tanulá a nevelés-, oklevél- és széptant; s a győri tankerület k. főigazgatója előtt kiállott szoros vizsgálat által tanítási képességét dicséretesen bebizonyítván, oklevelet nyert. A négy éves hit-tudományi pályát Pannonhegyen futotta meg; minden alkalmat megragadván maga tökélyesítésére. Itt kezdett önszántából nagyon dolgozgatni. Guzmicsnak eddig kéziratanban lévő vigjátékait, meg Kisfaludy Károly drámáit szem előtt tartva, többrendbeli színművet készített, melyek kinyomatva bizonyára irodalmunk nem utolsó művei közé tartoznának. A folytonos munkaszemeit nagyon elgyengíté. 1839-ben pappá szenteltetvén, főpáti szertartóvá nevezteték, s mint ilyen, a mellett, hogy a bölcsészeti tanokból idővel elnyerendő tudori koszoru után törekedett, a főegyházban nem egyszer hirdeté ékes nyelven az Isten ígését. A következő év második felében a szerzet győri lyceumában a bölcsészeti tanok előadásával bizott meg; miben fáradhatlan buzgóságot tanusított. 1842. szembajai enyhülvén, a magyar királyi egyetemen bölcsészeti karától tudori oklevéllel diszitteté föl, s az eddig gyűjtött ismeret-anyagot rendszeríté. Számos különféle lapokban neve kitétele nélkül megjelent czikkein, és az 1844. Tudománytárban az „indulatok és szenvedélyekről“ közölt nagybecsű értekezésén kívül, önálló munkái ezek: „Mutatvány a tapasztalati lélektan köréből“. Győr 1836. „Jellemisme, vagy az angol, franczia, magyar, német, olasz, orosz, spanyol nemzet, nő, férfiu és életkorok jellemzése lélektani szempontból“. U. o. 1847. „Milyen a magyar?“ „Hazánk“ hasábjain jelent meg. Kéziratban sajtóra várakozik:

„Tapasztalati lélektan“, s a „Bölcsészet története“ iskolák számára. Irodalmi érdemei nyomán a magyar t. társaság 1847. levelező tagjává választotta. —

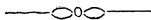
1848-ban tevékeny részt vőn az akkori mozgalmakban, s midőn fegyvereinket gyáván letenni kényszerítettünk: ő is bujdosóvá lett, s hosszasan bolyongott száműzetésben a külföldön, hol tanítással és az irodalommal foglalkozott.

1867-ben Győrmege pusztai választó kerülete által országgyűlési képviselőnek választatott; ugyanazon évben a magyar tudományos Akadémia is jegyzővé választotta.

1869-ben újra megválasztatott országgyűlési képviselőnek, s mint ilyen a közoktatás és vallásügyi ministeriumhoz osztálytanácsossá neveztetett ki. Később a koronaörökös tanára lőn, s az ő bölcs vezetése alatt Rudolf ő Fensége kitűnő vizsgálatot állott ki a magyar történelemből.

1872-ben a Pápa ő szentsége által a szerzetesi fogadalmaktól fölmentetvén, a Pozsonyi társas káptalan kanonokjává és nagyprépostjává neveztetett ki.

Mint író és mint kitűnő történész halhatatlan nevet szerzett magának, s hazafiúi és tudományos érdemei élni fognak a halás utónemzedék emlékezetében.

Dr ROBERT ULTZMANN,

Docent an der k.k. Universität in Wien.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Uitzmann Róbert.

Egy derék magyar hazafinak nevét tűztük ez életrajz homlokzatára, ki kedvelt bécsi gyakorló orvos, s a tudományos világban mint egyetemi magán tanárnak és mint szakirónak hangzatos neve van.

Uitzmann Róbert született 1842. Mártius 30-án, Kassán, Magyarországon, hol édes atyja tiszteletben álló kereskedő; édes anyja pedig született Pauer Anna urhölgy.

Az elemi és gymnásiumi iskolákat Kassán elvégezvén, 1861-ben Bécsbe ment, s az ottani híres tudomány egyetemen tette sajátjává az orvosi tudományokat; s miután 1867 elején az orvostudori oklevelet elnyerte, assistens lőn az „allgemeine Krankenhausban,” s különösen a pathologiai (kórtani) és a chemiai (vegyszeti) laboratoriumban szorgalmasan észleletekkel és buvárlatokkal foglalkozott; valamint a közkórház többi osztályait is tudvágygyal látogatta. 1869-ben a műtői intézetbe jutott, s két év alatt e szakmában is jelesen kiképezte magát.

Ez időközben két munkát irt és adott ki: „Anleitung zur Untersuchung des Harnes, mit besonderer Berücksichtigung der Erkrankungen des Harnapparates.“ 1871. 133 lap, és „Atlas der physiologischen und pathologischen Harnsedimente.“ 1872. 44 darab felvilágosító táblával.

1872-ben a bécsi egyetemhez magán tanárrá neveztetett ki, s egyszersmind igen keresett és kedvelt gyakorló orvos; a bécsi poliklinikum egyik alapítója és rendelő orvosa, s az orvosegylet tagja.

Mint szakíró hangzatos nevet szerzett magának, s az orvostudományt alapos értekezésekkel és jeles iratokkal előbbre vinni segítette, melyek részint önállólag, részint illetékes szaklapokban láttak napvilágot. Különösen nagy sensatiót keltett következő című munkája: „Über die elektrolytische Durchleitung von Jod durch thierische Gewebe.“

Szintén jelesek ezen című munkái: „Mikroskopisch-chemische Diagnostik der verschiedenen Formen von Albuminurie.“ és „Über Wahl der Operationsmethode bei Blasensteinleiden.“ stb. Még sokat lehetne idéznünk; de koránál fogva hiszszük, hogy még számos jeles munka fog az ő szakavatott tollából megjelenni, s a magyar névnek dicsőségére fog szolgálni.

Boldog házasságra 1870-ben lépett Lefner Mária urhölgygyel, kitől az ég egy figyermekkel áldotta meg.

ELLENBACHER ISTVÁN,

Apát és Váci Kanonok.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Ellenbacher István.

Egy derék és köztisztelőben álló Főpap neve ragyog ez életrajz homlokzatán, ki az egyháznak és a hazának egyképen hí és igaz fia.

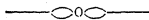
Ellenbacher István született 1799. Junius 2-án, Kerepesen, Pestvármegyében. Édes atya, József, pestvárosi polgár volt. Iskoláit Pesten elvégezván, 1818-ban papnövendék lőn, s mint ilyen a bölcsészetet és az istenészetet a váci semináriumban végezte.

1824-ben az Úr szolgálójává felszenteltetvén, több éven át káplánkodott; majd néhai gróf Nádasdy akkori Püspök által az udvarhoz hivatott be, honnét 1829-ben csömöri lelkészszé nevezetett ki.

Az Úr szőlőjében mint jó pásztor 23 éven keresztül munkálta a hívek lelki üdvösségét, míg 1852-ben váci kanonokká ki nem nevezetett. Ezen minőségében a Vác felsővárosi plébániát mint lelkész ő látta el; majd kis préposttá; 1867-ben pedig Szent keresztől címzett magócsi apáttá léptetett elő.

A Szent István és a Szent László közhasznú társulatok pártfogó tagja, s több jótékony czélú intézet istápolója.

Adja Isten, hogy az egyház és a haza javára még sokáig folyjon élete!

DR. APÁTHI ISTVÁN,

Egyetemi ny. r. jogtanár.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Apáthi István.

Egy jeles és nagyszorgalmu jogtudós nevével ékesítők föl ez életrajz homlokzatát, kiről a hazafiság nemes önérzetével mondhatjuk el, hogy a magyar jogtudományt előbbre vitte, s annak emelésén és előhaladásán ritka buzgósággal és szakavatottsággal tényezőleg folyton közreműködik.

Neve nemcsak az elméleti és gyakorlati jogászat terén tekintélylyé növekedett, hanem mint tanár értelmes és beható előadásaiért megérdemlett hirnek örvendvén, az olvasó közönség meleg tetszését véljük megnyerni, midőn őt ezen Pantheon keretében megörökítjük.

Apáthi István született 1830. Augusztus 19-én, Hidján, Tolnamegyében. Édes atyja, Fülöp, gazdatiszt volt; édes anyja, Éberhardt Anna urnő jó nevelésben részesített gyermekét. Az elemi és gymnasiumi iskolákat Nagykanizsán elvégezvén, vallásos érzelmeinek sugallatát követve, 1846-ban a piaristák közé vétetett föl, s mint novitius két évet tanulmányokkal és elmélkedésekkel foglalkozva töltött a kolostor egyhangu falai között. Ekkor az 1848-iki nagy eseményekre készítő vihar kitört, s a szabadság trombitája harsant végig az egész országon, melynek csábító és bűvös hangjai, a honfi kötelességeinek teljesítésére hívták föl az ifjakat. Ő tehát szintén bucsut mondott a zárdai élet prózaiságának, s egy szebb jövő iránt táplált merész reményekkel lépett a honvédek közé, hogy harcoljon a hazáért és védje a szabadságot. A világosi gyászos emlékü katastropha véget vetett katonai pályájának, s mint tűzérhadnagy volt kénytelen letenni fegyverét.

Azután Pestre jött, s teljesen ismeretlen egyéniség levén, a rendőri üldözéseket szerencsésen kikerülte, s itt a bölcsészeti és jogi tudományokat kitűnő sikerrel hallgatta. 1857-ben a jogi tudományokból tudori oklevelet nyert; 1858-ban pedig az ügyvédi vizsgát letévén, 1859-ben az akkori systema követelményei szerint pesti gyakorló ügyvéddé neveztetett ki, s mint ilyen szélesebb körben lett ismeretes; azonban nagyobb szabásu működése az ügyvédi egylet megalapításától kelteződik, jóllehet már előbb is irt és vitatott meg jogi kérdéseket a szaklapok hasábjain; de ekkor a II-ik szakosztály jegyzőjévé választatván, állásánál fogva a jogi elvek és tételek tudományos buvárlatára lett utalva, s „A váltójog fűelvei“ czimű magvas értekezése az ügyvédegylet évkönyvében nagy feltűnést okozott. 1870-ben már egy önálló munkával lépett a nyilvánosság elé, mely „A váltójogtan, a közönséges német váltó rendszabály elvei szerint“ czim alatt három füzetben jelent meg, s ez nemcsak az első munka hazai nyelvünkön, s így a tudományos magyar irodalomban egy szégyelletes úrt fényesen töltött be, hanem magát a szakmát tudományosan tárgyalván, a szakférfiak elismerését oly mértékben kivívta, hogy munkáját a pesti tudomány-egyetem

jogtanári kara oly feltűnő műnek jelentette ki, mely az európai tudományos irodalom színvonalán áll, s ennek következtében ugyanazon év Május havában néhai b. Eötvös által az egyetemhez nyilvános rendes jogtanárrá kineveztetni érdemesítettett. Megjegyezzük, hogy nincs rá eset sem a hazai, sem a külföldi egyetemek évkönyveiben, hogy egy gyakorló ügyvéd egyszerre és tanári képesítési vizsga nélkül rendes tanárrá ilyen brevi manu lett volna kinevezve. Ez legszebb és legritkább bók volt illetékes helyről az ő tudományos készségének!

1871-ben írta és hallgatói számára kiadta: „A magyar váltójog kézikönyve“ című munkáját, mely 240 lapra terjed. Ez német nyelven is megjelent különösen a kereskedelmi tanodák használatára. 1871-ben „Polgári törvénykezési rendtartás egyenlő tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire,“ 423 lap. 1872-ben „A magyar váltó eljárás, tekintettel az új bírósági szervezetre.“ 1873-ban ministeri megbizásból egy nagyszerű művet készített, melynek első és második része „A magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezete“ czim alatt jelent meg, s a harmadik rész sajtó alatt van.

Ezen munka már cziménél fogva is a legszeleesebb körben gerjesztett sensatiót. Ez szerenésés utttérés, mely a világ jogtudománya és a kereskedelmi érdekek megfigyelésének és tanulmányozásának nagyszerű eredménye.

Szintén sajtó alatt van egy feltűnő és majdan megérdemlett zajt keltő munkája „A tételes európai nemzetközi jog.“ mely tárgyról magyar nyelven még fordítást sem bírnak.

Legujabban pedig az igazságügyi ministerium által „A magyar váltójog és váltó eljárás tervezetével“ bízott meg, melyre nézve illetékesebb szaktudós alig találkoztathat volna, mint éppen ő, ki e tárggyal mint tanár is foglalkozik, s annak minden zegezugát legjobban ismeri.

Ha irodalmi munkásságát tekintjük, a műkritika affectálása nélkül, bátran elmondhatjuk, hogy ő három rövid év alatt, a jogtudományi téren aránylag többet produkált, mint bármelyik volt, vagy élő hazai jogtudósunk.

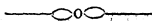
Érdemei és tudományos képessége elismerésül megválasztott a pesti ügyvédegyelet igazgató-választmányának tagjává és a II-ik szakosztály elnökévé; a jogászggyűlés állandó bizottságának és a bírói államvizsgálati bizottmányának tagjává; valamint az országos lelenczügyi társulat másodelnökévé is.

1858-ban boldog házasságra lépett Császár Antónia urhölgygyel, kitől az isteni Gondviselés egy leány és két fugyermekkel örvendezteté meg.

Ime, előttünk áll hazai jogtudósaink egyik legjelesbke, kiben mi nem csupán a tudóst tanultuk meg tisztelni és becsülni, hanem el nem muló hálát kell éreznünk a lelkes hazafi iránt, ki a magyar tudományosságot emelte és a jogirodalmat igazán páratlan termékekkel gazdagította.

Bizonyára tudományos előhaladásunk és közmívelődésünk történetkönyvében nevét és érdemeit Clio vésűje fogja megörökíteni és halhatatlanítani a késő unokák számára.

Mert a tudomány örök életű; nem hal meg soha és a tudománnyal együtt él az ő dicső emlékezete is!

Figont Horn és Zsolnai Serenitátor 2. sz.

FERENCZI FREUND KÁROLY,

Az I. erdélyi vasut főigazgatója; a Vaskorona
jeles Rënd Vitéze.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Ferencki Freund Károly.

Az első erdélyi vasut derék főigazgatójának arczképét és életrajzát vezetjük Pantheonunkba, ki ezen nagy horderejű vállalat létesítése, vezetése és virágzásának eszközlése körül oly kiváló érdemeket szerzett magának, hogy azok folytán, a felelős ministerium útján Ő Felsőge által legmagasabb kitüntetésekben részesíteni méltónak találtatott.

És ezen kegyelmes kitüntetések annál becsebb értékkel bírnak, mert azok tisztán az észet és a szakembert illetik.

Ő már huzamosabb idő óta szaktekintélynek van elismerve, kinek szava a magyar-osztrák birodalom vasuti kérdéseinél sulylyal és értékkel bír. Különösen a tarif-politikában kintűnő kapacitás, s az erdélyi vasutnál oly józan reformokat létesített, hogy az ő elvei a magyar állami vaspályáknál is érvényre emeltettek.

A közlekedési ügyet ő legfőként nemzetgazdászati szempontokból igyekszik előmozdítani, hogy a közvagyonosodás hatványozását emelni segítse.

Ilyen jeles férfiú megérdemli, hogy ez albumban helyet jelöljünk ki számára

Ferencki Freund Károly született 1818. november hó 1-én Zsidóvárott, Krassóvármegyében. Édes atyja, Ferencz államhivatalnok volt, különösen az 1848-ik év, mint Slavoniának harminczad és só-felügyelőjét királyi tanácsosi ranggal találta, midőn a pesti nemzetgyűlésre képviselőnek választatott, s mint ilyen az első magyar pénzügyi ministeriumhoz ministeri tanácsosnak neveztetett ki, melyért a szomorú emléktű világozó árulás után azzal büntették meg, hogy államszolgálatra képtelennek lőn nyilvánítván. . . Ez volt akkor a honfi hűség jutalma! . . Édes anyja, születési néven Varga Heléna vala.

Elemi és gymnasiumi iskoláit Temesvárott, Szegeden és Pesten járta, a jogi tudományokat Pozsonyban hallgatta, s 1837-ben jurátussá esküdött fel a királyi táblánál. Később a temesvári kamarai igazgatóságánál lépett tetteleges államszolgálatba és csakhamar a budai királyi udvari kamaránál alkalmaztatott. 1841-ben a bécsi egyetemes udvari kamarához tétetett át. 1845-ben az udvari legfőbb posta-igazgatósághoz titkárrá neveztetett ki; 1848-ban pedig a bécsi alkotmányos kereskedelmi ministeriumnál mint titkár és mint a posta és távirászat szakosztályának előadója működött.

Ki ne ismerné az 1848-iki bécsi eseményeket?? . . . Ott is magasan csapkodott fel a szabadságnak hosszan és erőszakosan elnyomott lángja! . . Kitérése merész és kábitó volt! . .

Freund Károly mivelte szelleme, szabad gondolkodásmódja és meggyőző-

désénél fogva egész odaadással és férfias határozottsággal csatlakozott az új dolgok természetes rendjéhez, s miután erélye és bátorságának fényes jeleit adá, az úgynevezett „béke és törvényes rend fentartására“ alakult választmány első alelnökének választatott. Októberben a község tanácsnak lőn egy ideig elnöke, azután pedig tevékeny tagja, mely helyhatósági testület, a birodalmi gyűlés által hatásköréhez szűkséget oly felhatalmazással volt ellátva, hogy a viharos események lezajlásában kiváló szerepet játszott.

A végzetes napok elmúltával egy szebb jövő álmaitól megfosztva, a hadi törvényszék elé állítatott, mely őt felmentette ugyan; de azért mégis szerény nyugdíjjal csöndes visszavonulásra lőn kárhozthatva.

A magán életet tanulmányozásra fordította, csak midőn a vasuti mozgalmak nagyobb mérvben megindulni kezdettek, akkor a kül világ iránti érdeklődése újra föltámadott, s 1856-ban a tiszai vaspályánál nyert alkalmazást, hol előbb az igazgatótanács titkára; később pedig felügyelő lőn.

Itt lefolyt működéséről legszebb bizonyítványt nyert az által, hogy 1867-ben az „első erdélyi vasut“ vezetésével bízott meg, melynek jelenleg is köztisztviselőben álló főigazgatója.

Mint szakember oly fényes jeleit adá kintűn képességének, hogy 1869-ben a tiszai vasut igazgatótanácsába kormányilag lett igazgató-tanácsosnak kinevezve. 1870-ben a magyar közlekedési miniszter által megbízott, hogy vegyen részt azon törvényjavaslat tárgyalásaiban, melyet ama bizottság készített, mely a magyar és az osztrák ministeriumok közös megalapítása folytán az új vasuti üzlet-törvény kidolgozására küldetett ki.

Sőt a bécsi kereskedelmi és ipar kamara által is fel lőn szólítva, hogy a vasuti reformok kérdéseit megvitató bizottságban venne részt.

De legmaradandóbb érdemeket szerzett magának az első erdélyi vasut árszabályzatának gyökeres reformja által, mely egy részről a szegényebb ember utazását könnyítette; másrészről pedig a kormány helyeslésével is elannyira találkozék, hogy az ő általa megalapított elveket a magyar állami vaspályáknál mindenütt érvényesítette.

Ezen árszabályzati reform fontosságát, hasznát és előnyeit a napi lapok ép oly örömmel üdvözölték, mint a szaklapok dicsőítették a mű teremtetjét.

Az irodalmi téren is ismert neve van, s Wurzbach „Lexikonában“ megjelent életrajzának írója nagy dicsőréttel emlékezik meg nemzetgazdasági czikkeiről, melyek különféle szaklapokban láttak napvilágot. 1848-ban „Reichstag-Gallerie“ czimű önálló munkája jelent meg, melyben a birodalmi gyűlés legnevezetesebb férfainak jellemét és a pártok álláspontjait érdekesen rajzolja.

1871-ben Urunk ő Felsege által Vaskorona jeles Rendjének lovagkeresztjével lett kiténtetve; 1873-ban pedig magyar nemessé emeltetett, a „Ferenzi“ előnév használatának engedélyezésével.

1860-ban lépett boldog házasságra Graenzenstein Ida urhölgygyel, ki két fiúgyermekkel örvendezteté meg; de fiatal szép neje 1863-ban már visszament az égbe... Angyal volt! Oh, hogy a földi angyalokat sem kiméli a — halál!! ..

DR SZABÓ JÓZSEF,

Nilopolisi Püspök; pápai Főpap; a Lipót jeles Rend Vitéze;
érseki segédpüspök; stb. stb.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Szabó József,

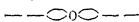
Nilopolisi Püspök.

Egy tiszta lelkű, nemes jellemű és erényekkel tündöklő Főpap neve áll ez életrajz homlokzatán, ki egyházi hivatásának szentelve napjait, emberi és honfiai kötelességeiről sem feledkezett meg soha. Neve ismeretes az egész országban, s minden igaz magyar ember szíve tisztelettel dobban meg, midőn arczképét és életrajzát ez albumi jeleseinak díszkoszorújában megörökítve látja; mert nevével egy országos és feledhetetlen ünnepély fénye és messzekiható dicsősége van összekötve; értjük: gr. Bathyány Lajos, első magyar Miniszter-elnöknek Pest városa által történt pompás temettetését, melyen az ország színe-java vőn részt, s annak egyházi szertartásain ő pontificált.

Szabó József született 1805. Mártius 17-én, Mező-Komáromban, Veszprém-vármegyében tisztes polgári családból. Iskoláit Székes-Fehérvárott elvégezván, 1823-ban, papnövendék lőn, s mint ilyen a bölcsészetet Nagyszombatban; az istenészeti tudományokat pedig a bécsi Pázmáneumban nagy sikerrel hallgatta. 1830-ban áldozának főszeneltetvén, káplánná rendeltetett s ezen minőségben Marczal, Udvard és Szölgyén községekben tizenegy éven át buzgósággal munkálta a hivek lelki átvösségét. Azután nagyszombati tanárrá neveztetett ki, s mint ilyen megnyervén az istenészeti tudományokból a tudori oklevelet, Esztergomba hittanárrá mozdítottatott elő. 1854-ben az érseki iroda igazgatója lett. 1858-ban érdemeinek méltánylásaul az esztergomi főkáptalan tagjává léptetett elő, s ugyanazon évben ő szentsége pápai főpapnak is kinevezni érdemesíté. 1860-ban Urunk ő felsége a Lipót jeles Rend vitézévé emelte. 1862-ben a pesti központi seminarium igazgatója lett, s bölc kormányzóságának emléke örökké fog élni a növendékpapok hálás szívében. 1866-ban Esztergomban prodirectorrá; 1868-ban nilopolisi püspökké, később pedig érseki segéd-püspökké neveztetett ki.

Tudományosságaért a római arkadii Akadémia tagjának választotta; alapító tagja továbbá a szent István és a szent László közhasznú és gazdag eredménynyel működő társulatoknak, s pártfogója minden jótékony és emberbaráti intézetnek, egyeletnek és társulatnak, melyek az ő kegyességét és jótékonyágát áldják és magasztalják.

Az egyház és a haza örvend és tapsol, hogy oly kitűnő Főpapot bir személyében, s az emberiség áldja nagylelkűségét és bőkezűségét, s minden szív őszintén kíván neki hosszú boldog életet!

Zichi és Vásonkeői

GRÓF ZICHY HIPPOLYT,

Pápai Főpap és sz. Jakabról cz. símeghi Apát.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Gróf Zichy Hippolyt.

A ki a művészet és az irodalom oltárán a szív nemességével és a gazdagság bőkezűségével szokta meggyújtani az áldozat lángját; ki az egyháznak és a hazának igaz és hű fia; ki jótéteményeivel embertársainak becsülését és háláját érdemelte meg: az méltó, hogy a jelesek Pantheonában helyet jelöljünk ki számára.

Ilyen férfit pedig azon egyházi főpap, kinek nevét a jelen életrajz homlokára tűzni szerencsések vagyunk.

Zichy és Vásonkeői Gróf Zichy Hippolyt született 1814. Junius 5-én, Védördön, Pozsonymegyében. Édes atyja, Ferencz gróf, főajtónállómester, valóságos belső titkos tanácsos, Sz. István és Leopold jeles Rendek nagykeresztes vitéze volt; édes anyja Eszterházy Amália grófnő csillagkeresztes hölgy vala. Legelső neveltetését házilag nyerte; majd azután a gymnasiumot Nagyszombatban és Pesten elvégezvén, a bölcsészetet Vácztott, a jogot pedig Pozsonyban hallgatta. Ekkor vallásos kedélye és gyöngéd hajlamai a papi pályára vonzották, s Vácztott a növendékpapok közé fölvetetvén, a négyévi tanfolyamu istenészetet végezte el, s 1838-ban az áldott emlékfű váci püspök, később kalocsai érsek, gr. Nádasdy Ferencz által pappá felszenteltetvén Szegvárra káplánnak rendeltetett, hol a templomot leginkább a saját költségén kifestette; majd két évi buzgó működés után Gygyoródra lelkésznek neveztetett, hol a hívek lelki javát nagy szeretettel munkálván, ritka áldozatkészséggel a helybeli templomot díszesen megújította, a tanító sorsát javította és a szegényeknek nyomorát jelentékeny alamizsnálkodással enyhítette, miért is 1843-ban Sz. Jakabról czimzett simeghi apáttá léptetett elő; 1848-ban pedig váci kanonokká és alsóvárosi lelkészszé neveztetett ki.

Ezen minőségében találta őt szabadságharcunk nagy eseményeinek zajos és rohamos hullámlása, s mindön Paskiewits, a Magyarországbán működött orosz hadsereg fővezére, Váczt földulással fenyegette: az általános rettegés között, Istenbe vetett bizalommal, az ő vezetése alatt egy küldöttség ment a fővezérhez és sikerült ékes szószólásával őt megengesztelni s Vácztól a bizonyos veszedelmet elhárítani, mit hálásan ismert el a város közönsége, midön eltávozása alkalmából emlékéét közgyűlési elhatározással jegyzőkönyvileg megörökíté.

1854-ben pápai főpapi méltóságra emeltetett. 1855-ben a gymnasiumnál püspöki biztos volt; 1856-ban pesti főesperessé léptetett elő, míg 1862-ben lemondott

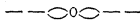
stallumáról és csöndes magán életbe vonult vissza, hol könyveinek, a művészetnek és a lélektükéletesítő elmélkedéseknek szenteli napjait.

Valóban szép és gazdag könyvtára; ritka és válogatott képgyűjteménye: kedvesen lepi meg azokat, kik a múzsák kedvellőiben hódolnak az emelkedett és finomabb szellemnek, s ő nemcsak az időszaki sajtót jelentékenyen pártfogolja, hanem nem szokott megjelenni feltűnőbb irodalmi munka, mely becses könyvtárából hiányzanék; képgyűjteménye pedig izlésről, tapintatról és moecenási tulajdonokról tanuskodik.

Jótekonyságra kész hajlama még aprólékosabb dolgokra is fölébreszti figyelmét; így történt, hogy a váczy elemi és gymnasiumi iskolák számára zászlókat csináltatott; de különös buzgóságot és áldozatkészséget tanusított a népnevelés előmozdítása körül, mint ebbeli érdemét kiemelve és magasztalva találjuk Vác közönségének főlebb hivatolt jegyzőkönyvében.

Sajnálunk lehet azon erős elhatározását, hogy visszavonulása által, a nyilvános és nyomatékossabb szereplésről egészen lemondott; mert ily szellemű, magas lelkiületű és áldozatkész férfiú hozzá méltó polczon az egyház és a haza javára örökbecsű miveket volna képes teremteni és elővarázsolni; mig most kedvelt magánjában csak a szellemek lengik körül és fölkeresik hálájuk fohászaival azok, kik jótevémenyeiért áldják és emléket megőrzik az utóvilág tiszteletének tárgyaul.

Mi ezen őszinte hálának kívánunk kifejezéstadni, midőn arczképét és életrajzát megörökítjük az igazságos és pártatlan történelem számára.

Horkai
BÁRÓ HORECZKY FERENCZ.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője

Br. Horeczky Ferencz.

Mint egyik nevezetes főrangu család ivadékát és mint egyik fényes nevű egyházi szónokot méltán mutatjuk be Pantheonunkban azon férfit, kinek nevét ez életrajz homlokára tűztük.

Báró Horeczky Ferencz született 1819. Augustus 8-án, Nyitra megye Rohov nevű községében. Édes atya, horkai báró Horeczky József es. k. aranykulcsos vitéz és közbirtokos volt; édes anyja született Desewffy Mária grófhölgy vala. Családjának ősi tagjai — történeti kutatók szerint — egykor morva hercegek valának. Neveltetését és tudományos kiképeztetését a bécsi Theresiánumban nyerte, midőn egyszersmind udvari apróddá is kineveztetett. 1841-ben azonban, midőn már a jogi tanfolyammal is készen volt, dicsőült Kopácsy hercegprímás által papnövendékké fölvétetvén, az istenészeti tudományokat Nagyszombatban három év alatt elvégezé, s egy évet az esztergomi praesbyteriumban töltött, azután pedig ünnepélyesen pappá fölszenteltetett. Legelőször Budára tétetett káplánnak, hol az ugynevezett vérkápolnában mint jeles szónok kitévén, csakhamar meg tudta nyerni a hívők bizalmát és tiszteletét. Onnan 1851-ben Csejteré (Nyitra megyében) lelkésznek neveztetett ki, hol a még Stibor vajda által építettetű ősegyházat megjavíttatván, s annak új tornyot építtetvén, nemcsak híveinek haláljára tette magát méltóvá, hanem buzgóságaért 1863 végén pozsonyi kanonokká előléptetni érdemesítettet.

Mint kitévő hitszónok Urunk Ő Főlsége által a koronás aranyéremjellel lett kitüntetve; legközelebb pedig apáttá neveztetett ki.

Mint buzgó pap és mint kitévő szónok a legszélesebb körben hangzatos nevet vívott ki magának, s mi szép kötelességet teljesítettünk, midőn az Őtár eme szép jellemű fölkentjét bemutattuk a nagy közönségnek.

F A C K H O S Z K Á R,

volt Ministeri Tanácsos (1867-70.)

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Fackh Oszkár.

Egy hőst és egy derék szaktudóst mutatunk be a nagy közönségnek és méltán: mert a hőst babérokoszorú; a szaktudóst pedig elismerés illeti.

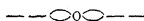
Fackh Oszkár született 1829. november hó 15-én, Tarnopolban, Galli-
cziában, hol akkor édes atyja, ki huszárezredes volt, ezredével együtt tanyázott; édes
anyja, Amália, a mártyr halállal kimult dicső honvédtábornok, Pöltenbergnek, volt
nővére. A gymnasiumot Budán végezvén, a bécsi Polytechnikum növendéke lett;
azonban nemsokára katonává lön, s a Magyarországon jó emléktű Kress-Cheveaux-
leges olasz lovas ezredbe lépett, hol rövid idő mulva hadnagyi rangra emelkedett.
1848-ban a Gallicziából Lenkey által hazavezetett, híres württembergi huszárokhoz
főhadnagynak osztatott be.

Hogy magát hősiessen kitüntette, annak beigazolására nyissuk föl Klapka tá-
bornok Leipzigben, 1851-ben megjelent „Der Nationalkrieg in Ungarn und Sieben-
bürgen in den Jahren 1848—49.“ című munkájának II-ik kötetét, melynek lapjain
honfiai büszkeséggel bőven leírva van a következő dicsőséges intermezzo: Ugyanis
Pétervárad 1849-ben az osztrák által körülzároltatván, ott azon hamis hírt terjesztet-
ték el, hogy több magyar sereg már nem is létezik, s a vár átadását kezdték indít-
ványozni. Ekkor Fackh Oszkár főhadnagy merészen arra vállalkozott, hogy ne-
hányad magával az ellenségén áttörve, a magyar haderőt fölkeresse, s annak létező-
séről biztos tudósítással térjen vissza az ostromolt várba. A sors épen úgy akarta, hogy
Martius hóban a kormány által az erélyes lelkű és gyors tevékenységű Perczel
Mór tábornok különös megbizatást kapott Pétervárad, e magyar Gibraltar fölmente-
tése tárgyában, s már egész Szeghegyig haladt diadalmasan előre, midőn a fiatal hős
főhadnagy — mondja Klapka — tizenhárom közhusszárral Perczel tábornok elébe
jött . . . A vitéz tábornok meg volt hatva a derék huszárok vakmerő vállalatuknak
szerencsés sikere által, s az egész tábor előtt sajátkezfűleg tűzé Fackh mellére a ma-
gyar katonai érdemjelet, s azzal Fackh lelkes huszárjaival szintoly szerencsésen mint
kijövet megküzdve a minden lépten nyomon fenyegető veszedelemmel, a legnagyobb
örömhírt hozva, hogy Perczel siet a vár fölmentésére, visszaérkezett a várba. E hős
tett végrehajtóinak neveit elszámálja Klapka, azért — ugymond — hogy a haza is-
merje meg neveiket, s hős tettük emléke örökké éljen a magyar nép száján és dics-
énekeiben.

A világosi katastropha után ismét tanuláshoz látott, s Karlsruheben bevégezte a polytechnikumot; azután Schweitzben, a központi vasutnál, a hírneves Etzel műigazgató oldala mellett működött, míg 1856-ban honvágyának engedve, visszaérkezett Magyarországra, hol haditörvényszék elé állíttatván, halálra ítéltetett; de ő Felsége részéről kegyelmet nyert. Ekkor a francia vasutársulat építészeti osztályánál nyert alkalmazást, s nem minden nehézség nélkül, mert a nevezett társulatnak parancsolata volt, hogy a szabadságháboruban résztvett honvédeket ne alkalmazzák; azonban ajánlatok folytán a Szeged-Szabadka közötti vasutvonal előmunkálatainak vezetésével mégis megbízott. Később a sopron-kanizsai és a horvátországi vasutvonalok előmunkálatait és építését vezette, s mint kitűnő szakember 1867-ben, a magyar ministerium megalakulása alkalmával, Hollán Ernő megemlékezővén pétervárad kiűnő szakismerettséggel bíró barátjára, ministeri tanácsosnak neveztetett ki, s a vasuti, s hajózási osztály vezetésével bízott meg.

Az ő állása nagyfontosságú és terhes volt, mert neki a kezdeményezés és a szervezés nehéz munkája jutott osztályrészül és az ő tiszta jelleménél fogva számos kicsinyes magánérdeket kénytelen volt megsérteni és feláldozni a — közjónak; de szakemberek egyhangulag érzékeny veszteségnek tartják az ő lemondását, mely alkalommal Urunk ő Felsége által, a Lipótrend lovagkeresztjével lett kitüntetve; ezenkívül bírja a török Medsid rend második osztályú csillagos rendjelét és a porosz koronarendet.

Mi azzal zárjuk be a jelen életrajzot, hogy megrongált egészsége mielőbb helyreállván, szaktudományát és hazafias tevékenységét újra haszonnal és eredményel a közjónak szentelhesse!

PÉCH ANTAL.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Péché Antal.

Egy magyar szakembert mutatunk be az olvasó közönségnek, ki tudományával és gazdag ismereteivel vívta ki magának azon magas állást, melyre ő Felsőége által kinevezetemi érdemesítettet.

Péché Antal született 1822. Junius 13-dikán, Nagy-Váradon, hol édes atyja, Antal, mint becsületes polgár szenytelen emléket hagyott maga után; édes anyja, Walter Francziska úrasszony, gyöngéd anyai szeretettel gondoskodott gyermekének neveléséről. Iskoláit szülőföldjén és Temesvárott; a bölcészetet szintén szülőföldjén 1838-ban elvégezvén, a selmeczi bányászati Akademiára ment, melyet Mária Terézia 1760-ban alapított. Itt négy évi szorgalmas és kitünő tanulmányozás után 1842-ben megnyervén az absolutoriumot, legott kincstári szolgálatba lépett, s egész 1847-ig működött részint a bányánál, részint a zúzdáknál, melyek igen fontos és nevezetes szerepet játszanak a bányászatnál. Az ebbeli szakismereteinek gyarapítására hathatós befolyással volt azon körülmény, hogy akkor ott Rittinger Péter, jelenleg bécsi ministeri tanácsos, mint felügyelő működött, ki általánosan kitünő szakembernek van elismerve, s az ő alapos utmutatásaira Péché Antal úr még ma is halálisan emlékszik vissza. 1847-ben Joachimsthalba, Csehország egyik legdusabb bányatelepéhez küldetett, hogy ott zúzdákat állítson fel; de közben az 1848-iki események őt is hazájába visszaszóliták, s Kőrmöczre bányatisztnek nevezetett ki; röviddel azután pedig az első magyar pénzügyministeriumhoz mint fogalmazó tétetett át.

1849-ben hazafias hűségének és magyar bátorságának nyilvános tanuságát adá, midőn t. i. a kormány által meg lett bizva, hogy Kőrmöczről a pénzverő gépeket Debreczenbe szállítsa. Ő ezen megbízatását életének kockázatásával csaknem Schlick orra előtt szerencsésen hajtotta végre.

A világozi diestelen fegyverletéttel gyász borult a hazára és szenvedés lön jutalmuk a hazafiaknak. Ő nem purifikálta magát, hanem nehéz anyagi viszonyainak daczára tírt és szenvedett, mig 1850-ben a Töplitz melletti Klostergrabi magán bányához mint bányai gazgató hivatott meg, honnan 1851-ben a híres Klein testvérek által, hasonló minőségben, morvaországi ostrai kőszénbányájuknál alkalmaztatott. 1853-ban honvágytól megkapatva visszatért Magyarországra; de itt a mivel és képzett bányász nem nyert alkalmazást; hanem kénytelen volt a tiszaszabályozási munkálatoknál mint mérnök napidíjért működni!! 1855 végén Csehországba

ment, hol a Schatzlari kőszénbányánál igazgató állomást nyert. 1858-ik év január havában Poroszországból kapott meghívást, hogy a Bochumi nagyszerű és gazdag kőszénbánya igazgatóságának vezetését vállalná el. Ezen minőségében nagy megelégedésre 1862-ig működött, midőn Magyarországbán, a mátrai bányaegylet műigazgatását fogadta el. 1865-ben gr. Károlyi György Nógrádmegyei Nemti nevű kőszénbányáját önállólag bérelte ki.

1867-ben a magyar királyi pénzügyministeriumhoz titkárrá; 1868-ban pedig osztálytanácsossá léptetett elő. Mint államhivatalnok, a bányászati osztálynál, mely addigelő kizárólag német nyelven vezetett, hivatalos nyelvtől a magyar nyelvet alkalmazta, mely annál terhesebb feladat volt, minthogy mindenekelőtt bányászati magyar műszavakat kellett teremteni. És ő nem riadt vissza a nehézségektől, hanem hazafias buzgósággal legyőzte az akadályokat; lettek műszavak; és most már a bányászathoz a magyar nyelv van hivatalos használatban. De sőt az államvagyon emelésére és gyarapítására is oly nagy szolgálatot tőn, hogy az által maradandó érdemet szerzett magának. Ugyanis egy kiküldetés alkalmával tapasztalván, hogy Erdélyországban, a Zsilvölgyi óriás kőszéntelep egy része bárki által is elfoglalható: ő sietett azt a magyar kincstár részére elfoglalni, mely tetteivel 15 millió forintra becsült értékkel szaporította az államvagyonot.

Az 1870-iki budget tárgyalás alkalmával, a Lónyai által az országgyűlés elé terjesztett „államvagyon kimutatása“ című nagy munkálat bányászati része az ő közreműködésével szerkesztetett. Ily kiváló érdemeket jutalmazott meg ő Felsége, midőn őt 1870-ben Vaskorona jeles Rendjének lovagkeresztjével ünnepélyesen kinttette.

Még szakirodalmi munkásságáról emlékeztünk meg. Ugyanis, hogy a magyar bányászati tudományt lehetővé tegye, s annak s élesebb kiterjedést biztosítson, még 1868-ban „Bányászati és Kohászati lapok“ című, havonként kétszer két-két iven megjelenő szaklapot alapított, s azt minden más segély nélkül a mai napig fentartja. Továbbá „Az érczek előkészítésének elvei és gyakorlati szabályai“ című önálló szakművet adott ki, mely a külföldi hasonnemű műveket nélkülözhetővé teszi.

1850-ben Szájbély István, részbányai mérnök leányát a miveltszelleme Emma urhölgyet vezetve Hymen oltárához, kitől az isteni gondviselés hat gyermekkel áltotta meg.

ZERDAHELYI INCZE.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Zerdahelyi Incze.

Egy ősrégi nemes család jeles ivadékát vezetjük Pantheonunkba, ki nemzeti szabadságunkat karddal; az alkotmányt pedig észszel, minden időben, honfi hűséggel igyekezett szolgálni. A történetírás dicsőséget nyujt azoknak, kik magukat katonai hősiesség által, a vérmezőn tüntetik ki; azokat pedig, kik az állam buzgó és hű munkásai: a polgártársak elismerésének koszoruja illeti. Mi tehát egyrésztől Clionak szolgáltatjuk át az adatokat; másrésztől pedig a közelismerésnek vagyunk nyilvános tolmácsa, midőn életrajzát és arczképét albumunk hasábjain megörökítjük.

Nyitra-Zerdahelyi Zerdahelyi Incze született 1822. april 11-én, Nyitra-Zerdahelyen, Nyitramegyében. Családja már a XIII-ik század első felében virágzott, s czimeres nemesi oklevelét II-ik András királytól nyerte.

Édes atya, Lőrincz, mint író, mint publicista és mint országgyűlési követ: a szépirodalom, a politika és a törvényhozás terén maradandó nevet szerzett magának; édes anyja, Péch-Ujfalussy Péchy Krisztina urhölgy, finom gyöngédséget fordított gyermekének gondos nevelésére.

Kisebb iskoláit otthon ügyes és tapasztalt nevelők vezetése alatt végezte, majd azután Debreczenbe küldetett, hol a bölcsészeti és jogi tudományokat sikerrel magáévé tévén, 1841-ben, a pozsonyi országgyűlés tartama alatt, jurátussá esküdött föl; 1843-ban letévén a censurát, tapasztalatok szerzése végett külföldre utazott, honnan visszatérvén: megyei tisztelbéli, majd 1846-ban valóságos aljegyző lett. Azon vágyak és remények, melyek pályáján keblét dagasztották, egyszerre más irányt vőnek, midőn 1848-ban nemzeti szabadságunk megvédésére lett utalva, a legszentebb hazafiai kötelesség. Egy lelkes ifju merész ábrándjaival és egy buzgó hazafi az ügy szentségétől átszellemült rendíthetetlen lelkével sietett a honvédek zászlója alá, s nemes ambíciója az volt, hogy mint közember vérét és életét föláldozza imádott hazájának. Elszántságának és vitézségének azonban oly fényes jeleit adá, hogy a váci véres ütközet után főhadnagygyá léptetett elő, s mint ilyen vett részt a pákozdi csatában; Schvechátnál pedig, a harc folyama alatt, nevezetett ki kapitánynyá; majd azután, a téli hadjárat bekövetkeztével, a tüzérséghez áttétetvén, őrnagyi rangra emelkedék, s egyszersmind 1849. april 22-én, különös vitézségeért, a katonai második érdemjellel lett kitüntetve, miután az első érdemjelt még a váci csatában érdemelte meg magának.

Ily fényes és dicső katonai pályának vetett véget a gyászos emléktől világosi katasztrófa! A haza veszedelme őt az ágyban találta, minthogy a debreczeni csatában megsebesült, s ezen körülménynek köszönheti, hogy szabadon haza bocsájtott; később ugyan fölgyógyulása után többször beidéztetett; de végleg mégis teljesen — fölmentetett.

Ezután leginkább gazdasággal és politikai tanulmányozásokkal foglalkozott, s csak 1859-ben látjuk újra a nyilvánosság sorompói közé lépni, midőn a híres protestans autonómiai küzdelmekben bátran tört lándzsát legbelsőbb meggyőződése és vallása mellett. 1861-ben, az alkotmányosság fölvirradtával, Nyitramegye másod alispánjává választotta, mely diszes állásáról, az alkotmányerőszakos beszüntetése után, lemondania hazafias kötelességének ismeré.

1865-ben a verbói választó kerület választá országgyűlési képviselőnek, s mint ilyet Urunk ő Főlsége 1868-ban, a közös ministerium főszámszékéhez osztálytanácsossá, 1869-ben pedig udvari tanácsossá kinevezni érdemesíté. Legujabban a magyar királyi honvédséghez lovassági századosná neveztetett ki, míg a porosz király a „Johannitták“ rendjébe emelé, melynek jelvénye jól sikerült arczképének mellét ékesíti.

Hogy a nemzeti előhaladásnak mind a társadalmi téren, mind philantrop szempontból buzgó pártfogója és előmozdítója, legjobban bizonyítja az, hogy a nyitramegyei gazdasági egyletnek és takarékpénztárnak; a bécsi „Künstlerverein“ és a tiszti lövés-egyletnek tagja; valamint más jótékony és közhasznú intézetek és vállalatoknak is áldozatkész támogatója. A vallás érdekében szerzett érdemeiért a nyitra-zerdahelyi evangélikus egyház világi gondnokává választotta.

1858-ban boldog házasságra lépett Kubinyi Laura urhölgygyel, Kubinyi Ágoston, a Muzem volt sokéremű igazgatójának lelkes és szelleműs leányával, kitől az ég két nagy reményű figyermekkel áldotta meg.

PÁSZTELYI KOVÁCH JÁNOS,

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Pásztelyi Kovách János.

Egy nevet tűztünk ez életrajz homlokzatára, melynek tulajdonosa az egyházi pályán szerzett kiváló érdemeinél fogva, a népszerűség oly magas fokára emelkedék, hogy ugyanazon választó kerület által lett országgyűlési képviselővé megválasztva, melynek székhelyén buzgósággal és szeretetteljes önfeláldozással működött az Ur szőlőjében, a hívek lelki javára és anyagi boldogulásuk előmozdítására.

Bizonyára, a görög szertartású katolikus lelkészek igen kényes és fontos állást foglalnak el a társadalmi életben is, minthogy nekik a házasság törvényszerűleg engedélyezve lévén, családi életükben példával kell előljárniok, s rokoni összeköttetéseiknél fogva ugy kell hatniok a társas életre, hogy az, a megelégedés és boldogság képét mutassa.

Azon egyházi férfit, kinek itt arcképét és életrajzát Pantheonunkba vezetjük, a szelidség és emelkedettség; a buzgóság és az emberszeretet oly magas színvonalán áll, hogy benne a papnak az emberrel való azon szép harmoniáját találjuk, mely pályáját áldássá teszi a népre.

Pásztelyi Kovách János született 1826. május hó 8-án, Velejtén, Zemplénmegyében. Édes atyja, szintén János, görög szertartású kath. lelkész volt, kit már öt éves korában elveszteti! Édes anyja, Pankovics Anna urnő, idősebb nővére volt a mostani munkácsi megyés Püspöknek, ki korán özvegyiségre jutván, küzdelmes életének legfőbb feladatát árvájának gondos nevelése mellett, még árvájánál árvább testvérének lehető gyámolítására is fordította.

Iskoláit Nyiregyházán és Ungvárott elvégezvén, a bölcsészeti tudományokat Szatmárott és Kassán hallgatta.

Tizennyolcz éves volt, midőn szerető édes anyja oda költözött, hol nincs többé szenvedés, nincs aggodalom; kifáradt, s nyugalomra volt szüksége, — és hol találná fel azt egy önzetlen nemes szív, ha nem a sirok néma országában?!

Az áldott édes anyának halála rendítőleg hatott az ifju érzékeny keblére; soha égőbb és fájdalmasabb könyvek nem hullottak a hideg göröngyökre; most már egyedül, elhagyatva és vigasztaló őrangyal nélkül állott a világban.

Édes anyja még utolsó sohajtásával is áldolag gondolt rá, s halála után öt hónappal később, 1844. október elején, a munkácsi papnövendékek közé felvétetett, s mint ilyen kitünőleg végzé az istenészeti tanfolyamot; azután a püspöki udvarban

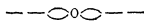
alkalmaztatott, s miután Ausztriát, Steyerország és Olaszország egy részét tapasztalatok szerzése végett beutazá, Zloczky Ilona urhölgygyel boldog házasságra lépett, 1849. Julius 1-én pappá szenteltetett fel, s ugyanazon hó 15-én első szent mise áldozatát bemutatván az Urnak, Máramaros megyében Técsőre káplánná rendeltetett, honnét rövid időre Husztra, helyettes lelkészszé nevezetett.

Itt szelid lelkületével és tapintatos eljárásával megnyervén hiveinek közbecsülését, általános volt az öröm, midőn 1858-ban kerületi alesperessé; 1867-ben pedig ő Felsege által Máramarosmegye Főesperessévé léptetett elő. 1869-ben polgártársainak bizalmából, a huszti választó kerület által országgyűlési képviselőnek választatott, s mint ilyen lelkiismeretes tevékenységgel működik közre az országgyűlés reform törekvéseiben. Ugyanazon évben Máramarosmegye püspöki vidéki helynökévé nevezetett ki, s 18 úlnökből álló szék élén, 88 parochiában több mint 120,000 lélek szellemi ügyeit önállólag vezeti. 1870-ben, a magas magyar pénzügyministerium, mint kegyur által máramaros-szigethi lelkészszé kinevezeteni érdemesítetett, s azután apáttá is előléptetett.

Mint jó pásztor hiveinek lelki üdvösségét munkálja; mint politikai tényező mindig azon hazafias párthoz tartozott, mely rendületlen hűséggel a magyar ügynek népszerűséget és diadalt kívánt szerezni, hogy szeretet és egyetértés által testvér családokat képezzünk az egy és feloszthatlan Magyarországbán.

Boldog és példás házasságát az ég hat gyermekkel áldotta meg, kiket erényben és honszerelemben nevel.

Át vagyunk hatva azon meggyőződéstől, hogy az ő buzgalmának nincs határa, midőn az egyház és a haza áldozatokat követel, s munkásságának és tevékenységének el nem muló nyomai egykor a történelem lapjain is hálás elismeréssel lesznek hangsúlyozva, hogy az utókor az egyházi és hazafiui erények emlékezetéből példát és lelkesedést merítsen.

Nyomat Horn és Zobel Servitátor 2.sz

DIVALD ADOLF.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Divald Adolf.

A tudomány legkülönbözőbb ágainak megvoltak saját Columbussai, kiknek teremtő lelkük megalkoták a tudás egy-egy új tanát; vagy az elágazó nézetek és vélemények tömkelegéből egy-egy új rendszert hoztak létre, mely biztos vezérfonalul szolgált a mélyebb buvárkodásnak. Nem messze kell visszaemlékeznünk, midőn arról nemcsak nem álmodtak, hogy az erdészet a tudomány körébe vonassék, vagy is, hogy az általában és különösen tudományos alpra lehessen fektetni; hanem még a nemzetgazdaságot kiegészítő részének sem tartották! Az erdőség úgy tekintetett, mint oly termelő telep, melynek fű egyrésztől tüzelés, vagy fűtés által, bennünket megóvtalmaznak a hidegtől; másrésztben a mennyiben lakhelyek építéséhez szükségképen megkívántatnak.

De hogy azt a buvárkodó ész, a tudomány színvonalára vigye és az államvagyon jövedelmezésének emelésére értékesitse, — arra kevesen, vagy talán senki sem gondolt. Annyi bizonyos, hogy mi a múltból az erdészetről épen semmi irodalmi munkával nem bírunk. Új volt tehát a tér, új és ismeretlen a szakma, melyre Divald ur lépett, midőn 1862-ben „Erdészeti lapok“ című havifolyóiratot Wagner Károly barátjával megindított. Neki műszavakat, eszméket és elveket kellett teremteni.

Nemsokára egész magyar erdészeti irodalom keletkezék, melynek gyújtója, lelke és eleme: Divald ur leve Buzgó tevékenységét feltűnőleg jellemzi az erős, rendíthetetlen háza fű ág. Ez volt a forrás, melyből munkásságához istápolást merített és az volt a villanygép, mely tüzelte, lelkesítette, hogy az épületet, melyet teremtett, be is tetőzze.

Valóban az elismerés és tisztelet hangján nevezhetjük őt: a magyar tudományos erdészet teremtőjének és apostolának. Teremtett és teremtését hirdette lángnyelven és csüggedetlenül.

Divald Adolf született 1828. Junius hó 1-én, Selmeczbányán, Hontmegyében; édes atyja, Nándor, Besztercebányán királyi erdőmester volt; édes anyját szü-

letésére nézve Schreiner Johannának nevezték. Szülői nagy gondot fordítottak gyermekük nevelésére, kiben a lángész villanásai már igen korán nyilatkoznak.

Kisebb iskoláit Ipolyságh, Selmece- és Besztercebányán elvégezván, a bölcséleti tanfolyamot Váczott és Rosnyón hallgatta; azután Selmecebányán a bányászati és erdészeti Akadémia kitűnő növendéke lett, s ott 1850-ben betöltvén az éveket, előbb Coburg királyi herczegnél, majd a selmecei bánya-kamaránál a gyakorlati erdészet mindenemű munkáival foglalatoskodott, részint mint erdőgyakornok, részint mint erdész.

Közben az 1848-iki szabadságharez alkalmával, midőn a selmecei Akadémia másodéves növendéke volt, honszerelmének sugallatát követve, önkéntesen a honvédtűzérek közé állott be, s egy husz éves ifju rajongásával és vakmerőségével tizenkilenc tűzközvetben vett részt, s a világosi fégyverletételnél mint tűzmester hagyta oda az ágyut. —

Azután visszatért az Akadémiába és folytatá tanulmányait.

1858-ban mint ideiglenes erdőbiztos, a selmecei igazgatóság terjedelmes erdőrendezési munkálatainak közvetlen vezetésével bízott meg, s oly szakavatottsággal hajtotta végre, hogy 1860-ban erdészeti mérnökké és erdőrendezővé nevezetett ki. Ezen tisztjét oly tudományos szakismerettel és lelkiismeretesen teljesíté, hogy két év alatt 300,000-nél több hold erdőre nézve szigoru tudományos alapokon nyugvó termési táblák állittattak fel, s az egész roppant tér részletes felmérése, becslése és gazdasági rendezése eszközöltetett az ő terve szerint közvetlen vezetése és felügyelete alatt. Ezen minőségében tagja volt azon bizottmánynak, mely a besztercei compromisspör ügyeit tárgyalta, s tetemes része van a bizottmány azon munkálataiban, mely több bányászati telepzet sorsára határozó és döntő befolyással birt.

1862-ben, — mint főlebb is említve van — az „Erdészeti lapok“ czimű szaklapot Wágner Károlylyal együtt alapította, melynek megjelenését az összes journalistika, mint nagyfontosságú tény, örömmel és bizditólag fogadta. Ezzel egyszersmind meg volt vetve alapja az erdészetnek tudományyá való emelésére, s arra, hogy elismerjék, miszerint az erdészet, a nemzetgazdászati tudomány kiegészítő része. Ugyanazon évben az „erdészeti magyar műszótár“ előmunkálatait állította össze és kiadta; valamint az „erdészegyesület“ megalapításán is lankadatlan buzgalommal és szenvedélyes ügyszeretettel fáradozott.

De épen ezen hazafias és titzán nemzeti irányu működése feltűnést okozott az akkori bécsi pénzügyministerium kebelében, hol sehogy sem volt iny szerint az ő szakirodalmi munkálkodása, mert azáltal — réttegve úgy hívék, — hogy magyarizál és pedig oly téren, mely azelőtt valóban nálunk ismeretlen volt.

Több tehát egy 1862. April 11-ről keltezett ministeri rendelet, mely őt haldéktalanul áttétetni parancsolja Stájerhonba. Azt hitték, hogy a szellemnek száműzetésével az egész keletkező magyar erdészeti irodalom és tudomány meg lesz semmisítve, előlve!

De nála fellázadt hazafisága, s legszentebb érzelmeiben megsértve, mintegy

sebbzett oroszán büszkén és magasan emelkedék a helyzet színvonalára — és beadta lemondását. Nem tudta, nem akarta hazáját elhagyni, mert hazájával egyszersmind bucsut kellett volna mondani a magyar erdészeti tudománynak is, melynek alapítása nemzeti fejlődésünk és előhaladásunk fényes tanubizonyosága.

Ezután Slavóniába tette át lakását, hol gr. Eltz Károly vukovári urodalmának erdőmesterevé lett, honnét mint az „Erdészeti lapok“ főmunkatársa szabadon és függetlenül fejleszthetvé nagy műveit. Eszméit az „Erdészeti lapokon“ kívül a „Gazd. lapokban“, a „Pesti Naplóban“, a magyar „Jogtudományi hetilapban“, az „Uj Korszakban“ stb. igyekezett terjeszteni és népszerűsíteni. Működésének leghangosabb eredménye gyanánt szabad legyen számokkal szolgálnunk. Ugyanis a Vukovári urodalmi erdőség évi jövedelme azelőtt 10.560 frt 73 kr. volt; alatta az első évben 17.816 frt 99 kr. — a negyedik évben pedig már 35.034 frt 4 kr-ra rugott. Ily imponáló eredmény folytán felhivatott herczeg Odoscalchy által, hogy Illoki urodalma erdőgazdaságának vezénylő felügyeletét is vállalná el. Gr. Eltz által pedig sajátkezű elismeréssel tiszteltetett meg.

1864-ben „Segédtablák“ czimű munka jelent meg tőle erdőszők, birtokosok jószágigazgatók, stb. használatára, mely második kiadásban is megjelent. Ugyanezen évben a magyar tudományos Akademia szaktudományának elismeréséül, levelező tagnak választotta. Később az országos magyar gazd. egyesület pedig azon bizottmány tagjává nevezte ki, mely kebeléből egy erdészeti törvényjavaslat készítésével volt megbizva. Ő legelőször is az erdőtörvények alapelveit fejtette ki egy munkájában, melyet a gazd. egyesület saját költségén kiadásra méltatott. Ezen alapelvek a bizottmány által elfogadtván, egymagára bízott, a törvényjavaslat szerkesztése, mely csekély törvényirályi változtatással helyeseltetvén az országgyűlés elé beterjesztetett.

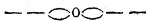
1867-ben, a magyar ministerium megalakulván, ő Felsőge által a pénzügy-ministeriumhoz osztálytanácsossá nevezetett ki. Erély, szakavatottság és lelkiismeretesség jellemzik magas államhivatalnoki egész működését. Lónyai minister által ő Felsőgének és az országgyűlésnek az államvagyonról szóló beterjesztvényének összes erdészeti része Divald osztálytanácsos alapos és kimerítő munkája, miért is ő Felsőge által a magyar nemesek koszorújába emeltetett. Az ő nemesi koronája: a szellem dicsősége.

1868-ban „Magyar-német és német-magyar erdészeti műszótár“ jelent meg, szerkeszték és kiadták: Divald Adolf és Wágner Károly. Jelenleg a gazd. egyesület felszólítására az erdőtudomány tankönyveinek szerkesztésével foglalkozik, melyek bokros elfoglaltsága daczára szépen haladnak elő. Legujabban egy vastag kötetű munka jelent meg tőle négy térképpel ezen czim alatt: „Divald Adolf, kir. osztálytanácsosnak jelentése Máramaros-Ungh és Liptómegeve kincstári erdőségeiről.“ Budán 1870. Ezen munka azon beruházásokat tárgyalja, melyek hivataloskodása alatt történtek és milyen az eredmény? Ebből látjuk, hogy a magyar birtodalm erdőségeinek tiszta jövedelme a mult korszakban, öt év átlagában 300.000 frt volt. 1869-ben pedig 2,400.000 frtot tett ki. Ehhez nem kell commentár. Ugyancsak az ő közreműködésének köszönhető, hogy a nagy előnyöket ígérő Loprestiféle vasut Diósgyőrött a kincstári erdőségekben már május 9-én valósággal megnyitattott; valamint az is, hogy

az unghvári urodalomban óriási tutajozás rendeztetett be. 1872-ben ministeri tanácsossá, és az erdészeti ügyosztály főnökévé léptetett elő, s ugyanezen évben Barsmegye újbányai kerület által országgyűlési képviselővé választatott. Azonban 1873-ban lemondott államhivatalnoki magas állásáról, s egy a határőrvidéki erdők értékesítése végett alakult, magán consortium vezénylő igazgatójává választatott.

Megnősült 1860-ban született Nyáry Clementina grófhölgygyel; egy szellemű és finom miveltségű honleánynyal, kitől az ég egy fia és három leánygyermekkel áldotta meg.

Az érdemekben gazdag férfi az élet szép delén áll, buzgalommal és a tevékenység szenvedélyével, kitől a haza nemzeti fejlődésünk és haladásunk érdekében még igen sokat várhat, s ő ezen várakozásnak a hazafi legnemesebb önrzetével tud és akar is megfelelni. Ily férfi méltó arra, hogy az ország és az ország határain túl ismerjék és emlékezete éljen örökké az utónemzedékek szívében.

DR. VÉCSEY TAMÁS,

országgyűlési képviselő, budapesti egyetemi jogtanár, stb.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Vécsey Tamás.

Egy sokoldalú, nagy műveltségű és széles tudományú férfit vezetünk Pantheonunkba, kinek szerénységét csupán dicsősége mulja felül, s buzgó tevékenységével csak érdemeinek fényes koszorúja versenyez.

Furcsa biz az, hogy egy ifjú ember rajongással eltelve a tudomány iránt és szerencséje által magasabb körbe emeltetve, — mégis határtalan lelkesedéssel birjon egy pálya iránt, mely akkor hálás jövő kilátásával éppen nem kecsegtetett. Értjük a tanári pályát, mely leghivatottabb bajnokainak csak gyéren osztogatott keserű gondok nélküli életet!

Harcot viselni a mindennapi kenyérért, mit jól kiérdemeltünk; — és küzdeni a tudás ezerágu polypjainak megismerésével: oly labirinthja a tapasztalati életnek, melyet Ariadne fonala nélkül alig lehet áthatolni.

Kimagasolni látunk egyes alakokat, kik Galilaei merész szavaival: „És mégis mozog!” — folytatják vakmerő buvárlataikat és tanulmányaikat a nélkül, hogy a laicus tömeg elismerésére számolnának, vagy azt kalmárszerűleg hajhásznák.

Azon férfiu, kinek érdemeit e sorokban megörökítjük: áldásos működést fejtett ki a tanári pályán és folytonosan friss babérokkal ékesíti koszoruját; egyszersmind mint országgyűlési képviselő a magyar parlamentben fényesen érvényesíti szakavatottságát és tudományos ismereteit.

Vécsey Tamás született 1839. febr. 24-én, Szikszón, Abaujmegyében; édes atya György, megyei főügyész vala; édes anyja született Szedlitzky Róza urhölgy gyöngéd gondot fordított gyermekének nevelésére, s első alapját veté meg nemes irányu fejlődésének. Iskoláit szülőhelyén kezdette, a gymnasiumot Eperjesen végezte, s miután az érettségi vizsgát kitérőleg kiállotta, a pesti egyetemen 1856-ban a jogi pályára lépett, hol két év múlva a jogtörténelmi államvizsgát; 1860-ban pedig a birói államvizsgát kitérő sikerrel tette le.

Még jogász korában, t. i. 1859. január hó elején Báró Eötvös József nagy emlékeztető tudósunk és ritka erényű ministerünk Loránt *) fia mellé meghivatván, később annak egész nevelése önálló vezetésével megbízatni érdemesítettet.

Kell-e mondanunk, hogy nagynevű Eötvösünk kiváló hatással volt az ifjú nevelő egész tudásának látkörére, s az ő társaságában lángot kapott a tudományért különben is forrón hevülő kebel?

Ez időközben nyerte el a jogtudori oklevelet és az ügyvédi vizsgákat fényes sikerrel letette, s minthogy a tanári pályára készült, főként Eötvös befolyásosága folytán, különösen a római joggal behatóbban foglalkozott, úgy-hogy az egyetemi jogi kar ajánlatára 1863-ban egy királyi udvari rendelettel magán tanárrá habilitáltatott, s mint ilyen az 1863—64-ki tanév másodfelében körülbelül 200 hallgató előtt tartott előadásokat; egyszersmind a jogtörténelmi államvizsgáló bizottság tagjává is kineveztetett.

A haza szívében, a fővárosban oly sokat ígérő sikerrel megkezdett pályáját csakhamar családi körülmények miatt megszakítani volt kénytelen, s a szerényebb kilátással kecsegtető eperjesi Collegium egyik rendes jogtanári székét fogadta el 1864-ben. Ezzel bucsut kellett mondania a tudomány-egyetemnek és a

*) Jelenleg szintén egyetemi tanár.

kegyelettel szeretett báró Eötvös családjának, hol édes otthonját találta föl a tudománynak, műveltségnek és a magas izlésnek.

Az elválás fájó érzelmeit azonban magasabb kötelmek leküzdeni parancsolták; mert Eperjesen nemcsak a római jogot, hanem az általános statistikát, pénzügytant; majd a népgazdaságtant, a hazai statistikát és az encyklopaediát is elő kellett adnia, úgy hogy ily roppant tárgyhalmazzal küzdeve csaknem emberfeletti munkát kellett teljesítenie.

Ily körülmények között báró Eötvösnek egy hozzá intézett levele nyújtott neki vigaszt, nemes ambíciójának táplálékot és képessége iránt a hit erősségét. A nemes bárónak a különböző tudomány előadásaira vonatkozó böles megjegyzéseit indiscretio nélkül szerencsén van közölni: „meg fogja ótalmaezni — írja — az egyoldaluságtól; de mert még saját disciplinájára nézve is igen hasznos, ha azt nemesak saját álláspontjából mint jogtudós, hanem más tudományok nézponájából tekinti. Az egyes tudományokért csak úgy ismerjük meg teljesen, ha a viszony iránt jövőnk tisztába, melyben az más tudományokkal áll. Az idő, melyet szaktudományunktól elvonva másoknak szentelünk épen nem veszett el; sőt anélkül, hogy észrevennők: előnyünkre szolgál és sokat meg magyaráz, mit eddig nem értettünk.“

És csakugyan ő díszére vált az eperjesi Collegiumnak, s nemcsak tanítványai tiszteletét, hanem az előljáróság osztatlan bizalmát is kiérdemelni szerencsés volt úgy, hogy 1868-ban a jogi kar dékánóságával, 1869-ben pedig az egész Collegium igazgatóásával tiszteletett meg, melyről 1874-ben véglegesen lemondott, s „távozása által, — mondja a jegyzőkönyv — oly hézagot hagy maga után, mely sokáig be nem lesz tölthető.“

Legmegtisztelőbb elismerés és bizalom érte azonban a sokoldalú tudománynak első tanárt, midőn Késmárk választó közönsége által országgyűlési képviselővé választatott, s ekként nagy tehetsége és kiváló képessége előtt megnyílt a törvényhozás ajtaja s pártkülönbség nélkül el van ismerve, hogy személyében jelentékeny nyereség jutott osztályrésztül a magyar parlamentnek.

Mint szaktudós airodalmi téren hangzatos nevet szerzett magának, miért is az egyetemi tanács számos pályázó között első helyen ajánlotta őt a koronának, hogy a budapesti egyetemhez a római jogtanárává neveztesék ki; s első előadását a hallgatóság leköttött figyelme és roppant tetszésének gyakran kitörő lelkesedése kísérte.

Ekkor a parlamenti illem szoros követelményének ismeré, hogy mint országgyűlési képviselő letegye mandatumát; azonban derék választói egyhangulag ujra őt választották képviselőjüknek és azzal bizonyyára magukat tisztelték meg.

Számos irodalmi dolgozatai közül megemlítjük: „Római jogtan“ című kézikönyvét, mely két füzetben leginkább a vidéki jogakadémiákra való tekintettel látott napvilágot. Továbbá „Tanulmányok a római jog köréből“ és „A fogyasztási egyletek“ című jeles értekezéseit, melyek a m. tud. Akademia „Értesítőjében“ jelentek meg.

A törvényhozás ily jeles tagjától; a tudomány egyik bajnokától és a szabadelvűség kitűnő szónivőjétől méltán sokat vár a haza, és Övé a nemzet elismerése és az utónemzedék tisztelő emlékezte.

Nyomat. Hirtel és Zsolnay, Budapest, L. 23.

SZILY KÁLMÁN,

Műgyetemi r. tanár, a m. tud. Akademia r. tagja, stb.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Szily Kálmán.

Magyarország fölötté gyéren dioskedhetik oly férfakkal, kik előkelő születésük mellőzésével, a tudománynak szentelték volna magukat csak azért, hogy a tudomány: tudomány. Oly mostoha gyermeknek tekintették ezt hazai állam életünkben, hogy a tudós legkésőbb vénségében is csak „deák” volt a kardforgató ösök büszke szemében.

Napjainkban azonban másképen van. A tudás meghódította a világot; leigázta a születés előjogait és rabszolgákká tette az előítéleteket.

Ma a tudalom: nap, mely körül a létesillagai bolyongnak; vagyis a tudomány összpontosítja, intézi, szervezi, alkotja és vezéri az élet legbonyolultabb és legkülönbözőbb elágazásait, s a tudomány körén kívül esni annyi, mint — nem számítani; az embersalád nagy egészében szellemileg részt nem venni; önmagában eltespedni, megemésztődni, megsemmisülni!

A tudomány ösharcot viselt régi összes intézményeinkkel; társadalmunk egész szervezetével és az édes hazánkban túlmértékre kapott kiváltságoknak neveltséges és mások lealázására irányult gögös kötekedéseivel . . . Az emberbeu megaláztuk az embert! Most a tudomány világánál századok mulasztását kell helyre-pótolnunk, hogy az embert ősi jogaiba visszahelyezzük és az egyetemes jóllétet előmozdítsuk.

Azon férfi, kinek nevét ez életrajz homlokzatára tűztük, szintén előkelő születésének daczára, a tudomány terén igyekszik hazáját szolgálni és az emberiség javát előmozdítani, s mint szaktudósnak dícsőségét zengik honi bérceink; hirdeti számos tanítványainak hállája és a magyar tudományos Akademia elismerése, midőn öt rendes tagjainak fényes koszorujába fölvenni érdemesnek találta.

Szily Kálmán született 1838. Junius 29-én, Izsák mezővárosában, Pestmegyében, előkelő régi nemes családból, melynek Vas-, Somogy- és Baranyamegyékben voltak roppant birtokai, s mesés gazdagságáról az egész országban ismeretes volt. Egyik öse, Szily József hétszemélynök, Pestmegyében szerezvén birtokot, édes atyja, Ádám, szintén itt telepedett le, nőül bevén Jeszenszky Karolina urhölgyet.

Először neveltetését szülői házánál nyerte, s derék nevelője, Lomnicsy Endre, ki mint bujdosó honvéd 1849-ben jött a családhoz, s jelenleg Ó-Buda városának kapitánya, — korán fölébresztette az ifjuban a komoly tudományok iránti kedvet és hajlamot. Majd a 7-ik és 8-ik gymnasialis osztályt Pesten, a Piaristák vezetése alatt elvégezvén, tizenhat éves korában az érettségi vizsgát kitűnő sikerrel

állotta ki. Azután két évig a budai, négy évig pedig a bécsi híres polytechnikum növendéke volt, 1860-ban Stoczek tanár assistense lett; 1863-ban kormányköltségen külföldre küldetett, s alkalma nyílt Clausius zürichi, Magnus berlini és Kirchoff heidelbergi nagynevű tanárok oldala mellett természettudományi ismereteit bővíteni. 1866-ben visszatért hazájába, s mint ideiglenes tanár, a budai polytechnikumnál nyert alkalmazást. 1869-ben rendes tanárrá nevezetett ki. 1870-ben pedig a műgyetemnél báró Eötvös minister által, a matematika-physika tanzéke felállítatván, ezen általa kiválólag kedvelt tudomány előadásával bízott meg. Később létesülvén a közélet tanodái tanárképezde, oda is ugyanezen tantárgy előadására tanárrá nevezetett ki. 1872-ben a magyar kormány által másodmagával ő küldetett a Párisban tartott nemzetközi metercongressusra, hogy ott Magyarországot önállólag, Austriától külön képviseljek,

Mint író legelőször 1854-ben lépett föl a Garay-árvák javára kiadott „Részvét hangjai“ című albumban; azután kizárólag szaktudománnyal foglalkozott. 1863-ban a természettudományi társulat titkára lett, s oly tudományos munkásságot fejtett ki, hogy a magyar tudományos Akademia 1866-ban levelező taggá választotta. 1867-ben a mérnökegyelet szintén titkárrá választá, s első szakközlönyének legelső szerkesztője lett. 1869-ben főként az ő indítványára a természettudományi társulat „Természettudományi közlöny“ című lap kiadására vállalkozott, melyet ő oly tapintattal és buzgalommal szerkesztett, hogy a nevezett társulat mindinkább népszerűbbé vált az országban, s csakhamar tagjainak száma 600-ról 4000-re emelkedett, s jelenleg a lap is ennyi példányban jelenik meg, mi nemcsak nálunk, hanem még külföldön is fejr holló, s a fényes eredmény dicsősége őt illeti.

Az akademiánál egy ideig a „matematikai értekezéseket“ szerkesztette; a „Budapesti Szemle“ című folyóiratnál pedig a természettudományi rovat rendes vezetője.

Külföldi lapok szintén átvették egyes értekezéseit, melyek a szaktudomány előbbrevitelének eszközlésére voltak hivatva.

1871-ben a természettudományi társulat alelnöknek választá; de miután figyemete az ő tapintatos vezetését nélkülözni volt kénytelen, csakhamar visszaválasztotta ismét titkárnak.

1873-ban méltó megiszteltetésben a tudományos Akademia által részeltetett, midőn őt rendes tagjainak fényes koszorujába emelni érdemesíté.

Tagja az országos statistikai tanácsnak; a közp. mértékhitelítő bizottságnak és a reáltanári vizsgáló bizottságnak.

Boldog házasságra 1870-ben lépett születt Egyházasbúki Derriacs Róza urhölgygyel, kitől az isteni Gondviselés két leánygyermekkel áldotta meg.

A legszebb korban levő szaktudósr a milyen büszke a haza, ép olyan nagy jövőre a várakozása, hogy nemzeti tudományosságunknak szentelve tehetségeit, annak fényét és előmenetelét tovább is eszközölni buzgó és hazafias kötelességének ismeri.

Es így lesz a kötelességből: érdem, melyet megkoszoruzni szokott a — nemzet elismerése és az utónemzedék halája.

SCHVARCZ GYULA.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Schvarcz Gyula.

Ha van név, mely a legközelebb multban villámszerűleg tűnt elő, s csakhamar a tündöklő csillag természetét elsajátítván, ragyogásának fénye az idővel együtt haladt előre és magasabbra, úgy hogy megdöbbenette az öregség bölcsességét és az ifjuság merész álomlátását: — az, bizonynyára azon név, melyet a jelen sorok homlokára tűztünk. Ha van, mivel egy nemzet az önértet legnemesbbikével dicsekedhetik, az kétségkívül azon álláspont, melyet a tudás régióban önállólag elfoglal; mert irva van: holt a tudomány nélkül való nép! Hálát érdemelnek azok, kik tudományosságunk zászlóját fennen lobogtatják; mert ők mutatják meg a bámuló világnak, hogy azon a zászlón, a magyar műveltség nemtője tűzvilágításban ragyog. Bizonynyára irigylésre méltó volna a katona dicsősége, ha a kard nyomában vér nem sarjadzanék; és mégis e dicsőség után mily égető szomjúsággal eped a hős? Hát még mily tiszta, fényes és szeplőtelen glóriája van a tudomány dicsőségének!? A ész nyomában jár: a haladás, a jóllét, az áldás! A vagyon, a szabadság: a tudomány emelőin táplálkoznak! A szónok, az író, a törvényhozó azon mesés világ tolmácsai, melyet a tudomány ellenállhatatlanul és feltartóztatlanul hódított meg magának. — És mégis, a szónoki erő, a szellem, a törvényhozói képesség és a tudomány iránti apostolkodás, — bár egymást kölcsönösen feltételezik és kiegészítik, mindamellet leggyakrabban bizonyos önállósággal egyenként jelentkeznek, a mennyiben egyik vagy a másik tehetség tulsulyra emelkedék.

Egy hajszálnyira sem térünk el az igazságtól, midőn állítjuk, hogy ezen tehetségek Schvarcz Gyulában egyénesíték magukat. Igen jól tudjuk, hogy pár év óta szerzte az országban hangzatosná lón az ő neve; százszor és százszor olvassuk és halljuk parlamentáris föllépéseit és indítványozásait; sőt nem ritkán egy Deák, egy Glyczyi Kálmán, egy Eötvös és Csengery után is közvetlen szokták emlegetni. Azonban, a nagy közönség alig sejtí, hogy ezen fiatal parlamenti tag, ki most szónoklataival gyujt és törvényhozói bölcsességéről tesz fényes és meglepő tanúságot; már évekkal ezelőtt nevének fényes nimbuszt szerzett; nimbusát a tudománynak és méltóvá lón a „tudós“ disznevezetre.

Midőn tehát Pantheonunkban megörökítjük életrajzát, kiváló figyelemmel kell lennünk, hogy azon episodokat érdemlegesen világítsuk meg, melyek vetélkedve tanuskodnak az ő alapos és mély tudományosságáról, sokoldalú miveltségéről és hatalmas lángeszének teremtő geniusáról.

Schvarcz Gyula született 1838, Dec. hó 7-én, Székesfejérvárott. Tehát most 32 éves, s már a világtudomány egyik elismert és ünnevelt bajnoka; a magyar törvényhozás disze, s státusférjaink koszorujának legifjabb, de bámult tagja! . Édes atyja mint tiszt, a Don Miguel nevű magyar ezredben szolgált, kinek korán bekövetkezett halála folytán, anyai nagy atyja, Horhy Mihály házánál nyerte első neveltetését. Nagy atyja maga is nagy tudományu és széles tapasztalatokkal bíró férfi volt, ki mezőgazdaságunk reformatóriójának egyik legelső szószólója és leghatalmasabb zászlóvivője lévén, az ifju szellemi irányának vezetésére rendkívüli hatást gyakorlott; míg áldott jó édes anyja gyöngéd befolyással nemesíté erkölcsi érzelmeit. Ekként tudományban és vallásosságban felnövekedvén, miután Sz. Fehérvárott a gymnásiumi oskolákat elvégzé, Pestre jött, hol a bölcsészeti és jogi tudományokat hallgatta, majd azután magasabb vágyainak tantalusi szomját enyhítendő, a müncheni és berlini híres egyetemeket kereste fel, hol akkor Európa legünnepeltebb tudósai foglalák el a tanszékeket. Schvarcz Gyula neki fektédt a tudományoknak; tanult, folytonosan, örökké tanult; lelke kielégíthetetlen volt és észével merészen áthatolt a buvárkodások legrejtettebb mélységein. Egyszerre egy londoni tudós társaság előtt egy angol nyelven irt értekezéssel nyilvánosan lépett fel „az emberi nem régiségéről.“ Első pillanatban merészségét egy husz éves ifju tüzes vérének voltak hajlandók tulajdonítani, midőn az értekezés folyama alatt az általános figyelem fel lőn korbácsolva az új eszmék eredetisége és szokatlansága által. Mindjárt ez alkalommal buvárkodásának oly fényes eredményét tünteté elő, mely a tudomány akkori állapotának előmozdítására befolyt. Hitele, neve és tekintélye egyszerre meg vala alapítva, úgy, hogy az ifju tudós legott a nagykorusítás ünnepét önértzetel ülteté meg. Angolországban végig hangzott a magyar tudós dicsősége, s nekünk ezen dicsőségéből azon nemes büszkeség jutott osztályrészül, hogy őt magunkénak, vértünknek mondhatjuk. Majd ismét angol nyelven jelentek meg tőle „a régi görögök geologiai nézeteiről“; „a föld belső melegségéről“; „az emberi fajok különféleségéről“; s „a naprendszer elmélet eredetéről“ ezimű nagy fáradsággal irt munkái, melyek nagyobb részben édes anyai nyelvünkön is napvilágot láttak. Ekként tudományos buvárlatainak kincseit idegen nyelven értékesítvén, külföldön emelkedett föl nagyobb szabású tudóssá, kit angol és franczia lapok egyhangulag halmozának el hízlegő dicséretekkel, s munkáinak azon hitelt biztosítá, hogy azokra külföldi tudósok mint kutforrásokra büszkén hivatkoznak; sőt tudományos érdemeiért több külföldi tudományos társulat által tag-nak választatott, melyeknek példáját azután a hazai magyar tudományos Akadémia is követni sietett.

Egy szempillantásig se legyen azonban az olvasó közönség azon téves nézetben, mintha Schvarcz Gyula hazai irodalmunk és magyar tudományosságunk iránt talán semmi érdeklődéssel nem viseltetett volna. Ő egyszerűen azon elvből indult ki, hogy világtudományt oly nép nyelvén kell előadni, mely leginkább foglal-

kozik annak tudományos buvárlatával, s bizonyára nemzeti dicsőségünk is izgatólag és lelkesítőleg lebegett lelke előtt, hogy a büszke külföld kénytelen legyen tisztelni a magyar nevet, mely egy tisztán tudományos buvárkodás hatalmas eredménye által nyert világhírt és soha el nem muló dicsőséget. És ő dicsőségét csupán hűdnek tekinté, melyen át lépett fel a magyar irodalmi téren. Megjelenése itt is meglepő volt; a tudomány-egyetem majd egyik, majd másik aknájából merített kincseket ragyogtatott, biztosan és merészen, hogy olykor még a tapasztaltabb szemeket is elkábította. Végre egyhangulag „tapasztalt“ tudósnak lőn elismerve a fiatal lángész. Most azután figyelmét leginkább hazai népnevelési és közoktatási ügyünkre fordítá, s e téren is csakhamar szaktekintélynek ismertetett el. Mindenekelőtt nagy áldozatkészséggel a statisztikai adatok gyűjtését kezdette meg, hogy közoktatásiügyi viszonyainkat fölmuttassa, a hazai néptanítók nyomorúságával a közönséget úgy, mint a törvényhozó testületet kézzelfoghatólag megismertesse; majd „közoktatási reform“ című nagy terjedelmű művében azon eszmét fejtegette: hogyan lehetne Magyarország állami jövőjét és demokratiai intézményeit, a népnevelési reform alapján kifejteni és virágzóvá tenni? Sőt, hogy ez irányban való nemes törekvéseit annál biztosabb siker koronázza, 1865-ben az irodalmi téren is nagyobb szerű agitatót indított meg, s az általa alapított „Uj korszak“ című folyóiratában élénk mozgásba hozá mindazon tényezőket, melyek eredményyel kecsegtettek, s legilletékesebb szaktudósokat nyerte meg közreműködésre. Ezzel sem elégedett meg, hanem a nép boldogítására irányzott átalakító eszméinek, a társadalmi téren igyekezett népszerűsítésére szerezni, miért is az „az országos köznépnevelési egyesület“ alapítá, s annak elnökeül megválasztatott.

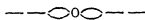
Ily mélyen beható hazafias és tisztán a nép boldogítását célzó eszméi általános viszhangra találtak az egész országban, s midőn Szekes-Fehérvár választó közönsége által 1868-ban országgyűlési képviselőnek választatott: tapsolt az egész ország és pártkülönbség nélkül szerencsét kívánt a fiatal tudósnak, hogy illetékes helyen alkalma nyilott dicső és magasztos eszméinek érvényesítésére. Nem sejtett szilárdsággal és tudományos szakismeretekkel lépett új pályája küzdsorompói közé, s mint törvényhozó döntőleg igazolta nagy tehetségéhez kötött várakozásunk legvérmesebb reményeit is. Nevének újabb dicsőséget, szónoklatainak varázs hatást, érveivel ellenállhatatlan meggyőződést szerzett, s pártkülönbség nélkül lőn elismerve, hogy nálánál, főként a reform kérdéseknek, nincs erősebb és hatalmasabb bajnoka. Hogy azonban, a meglepetések korszakát ismét elővárásolja: az államtudomány legkényesebb kérdéseit is minden alkalommal oly szerencsével és tapintatos alaposággal fejtegeté, hogy ime! a villámlás rohanó gyorsaságával státusférfiaink koszorujába küzdötte föl magát. Valóban sokoldalú miveltségének és lángészének merész alkotásait csudálva, legtalálóbban hasonlíthatjuk az elszánt argonauták vakmerő Jás on á h o z, ki az arany gyaput vad szörnyetegek tízokádó torkaiból szabadítá meg; míg ő a világtudományt hódította meg magának.

Életrajzát, vagy inkább tudományos működését már a legjelesebb külföldi folyóiratok és szaklapok ismertették; talán mi magyarok legkésőbb vettük észre, hogy közöttünk és előttünk kevt föl és nőt nagygyá geniusának dicsősége! Hiába! nekünk őseinktől öröklött nyavalyánk, hogy az élő világosság fénye vakká tesz ben-

nőnket és rendszeren csak az ő hideg sirja fölött, vesztességünk fájdalmában gyászdal helyett szoktuk elharsogni elismerésünk apotheosisát! Szerencse, hogy Schvarcz Gyula még — fiatal, s dicsőségének glóriája már hazánk határin túl, a külföld tudós világa előtt is ragyogva tündöklék!

Ő bizonyára hivatva van, hogy megpirítsa végzetes szokásunkat, s a tudomány fegyvereivel meghódítsa az ész és szívek millióit, hogy korának ünneplését, a jövőnek pedig halás megemlékezését kiérdemelje. A tudomány nem hal meg — soha. És a tudománynyal együtt él az ő neve a világtörténelem halhatatlanságot zengő lapjain.

És a toll, mely most tudományos érdemei halvány méltatásának gyöngye tolmácsa: egykor Clio kezében az örök dicsőség gyémánt vésűje leend, hogy babér koszoruját éppen megtartsa a mulandóság enyészetétől.

Nyomat: Hirtz és Zöfel Serviztár 2.sz.

TRZCIŃSKI GYULA.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Trzcini'ski Gyula.

Az 1848-iki vívmányok között legfontosabb és legfényesebb helyet foglal el: a közteherviselés kimondása. Soha önzőbb, igazságtalanabb és jogtalanabb visszaélés nem verhetett gyökeret az alkotmányban, mint volt nálunk a jobbágyok helyzete, s csak is a közteherviselés kimondásával lőn elismerve a jobbágyban az Isten képe, az — ember!

A közteherviselés pedig életre költé a katasztert, melynek alapján az állam házfentartására szükségelt adóztatása pontosan és lelkiismeretesen megtörténjék. Nálunk 1848-ban nem volt kataszter; vagyis nem birtunk adókulcs csal, mely nagyfentartásnyitva az okos és józan nemzetgazdaságnak. E téren tűnt ki azon férfiú, kinek e sorokban érdemeit megörökíteni szerencsénk van.

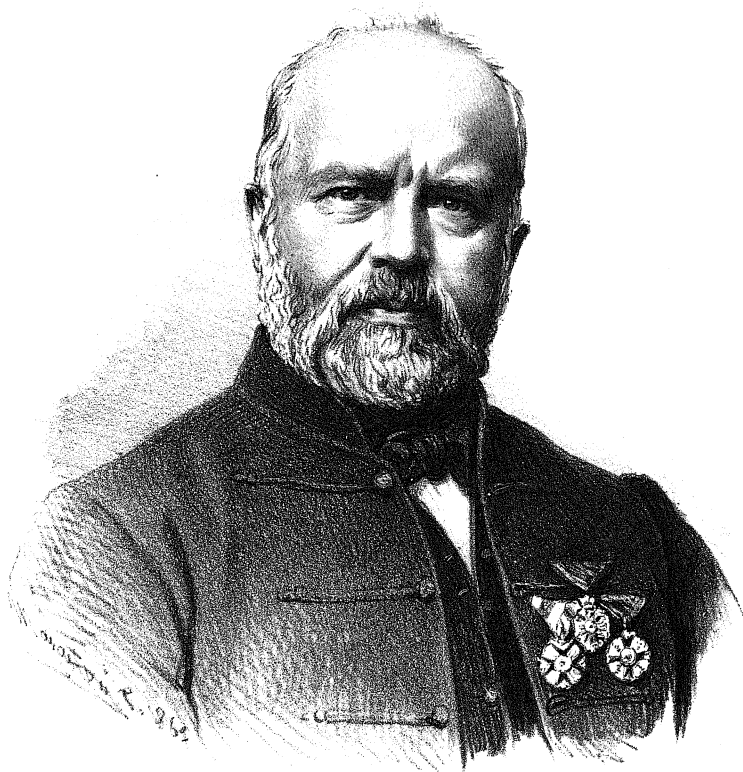
Trzcini'ski Gyula született 1829. Deczember 12-én, Árvavármegye Thur-dossin nevű mezővárosában; édes atyja, Domonkos, orosz-lengyelország egyik régi nemes családjának ivadéka, 1808-ban mint katonatiszt az osztrák szolgálatba lépett, s nejével a szintén orosz-lengyelországi származású Galviczi báró Zornberg Julia ur-hölgygyel Magyarországra telepedett meg. Alsóbb iskoláit Zsolnán, Léván és Tán; a bölcsészetet Nagyszombatban; a jogi tanfolyamot pedig a pozsonyi Akadémiában végezte; azután Árvamegye első alispánjának oldala mellett jurátuskodott; majd 1847-ben részt vett a pozsonyi országgyűlésen az árvamegyei követ oldala mellett. 1848-ban Alsó-Kubinban a nemzetőrség őrnagyának hadsegédévé választott; de csakhamar a beszercei első honvéd zászlóaljba lépven, mint főhadnagy Guyon hadtestében működött; s része van a branyiszközi csata dicsőségében. Később Görgey hadtestébe került, s hősiesen vőn részt az egész hadjárat diadalaiban és dicsőségében, míg nem a szerencsétlen világosi catastropha véget vetett vitézi álmainak!

Ekkor hazafias önfeláldozásaért jutalmul besorozták osztrák közembernek; de betegeskedése folytán négy hónap mulva szabadon bocsájtották. Azonban anyagi viszonyainál fogva a megélhetés szüksége kényszeríté, hogy azon felszólításnak engedjen, hogy mint németül tudó fiatal ember állami szolgálatba lépjen; de hamar belátta, hogy e téren magyar érzelmű hazafinak semmi jövője sincs; miért is trpintatos kombinálása folytán az akkor megkezdett ideiglenes kataszter munkálathoz ment át mindjárt 1851-ben. Mint lelkiismeretes, ügyes és becsületes hivatalnok polgártársainak tisztelétét kiérdemelte; előljárói ajánlatára pedig 1855-ben Pozsonyban fogalmazóvá

neveztetett ki az adóbizottmánynál és a pénzügy igazgatóságnál. 1857-ben már a bécsi ministeriumhoz rendeltetett mint fogalmazó; majd 1865-ben az állandó kataszter becslésénél a központban felügyelőnek léptetett elő. 1867-ben Lónyay által pénzügyministeri titkárrá, 1870-ben pedig osztálytanácsossá neveztetett ki, s kedvenc szakmájában, a kataszter körül fényes és maradandó érdemeket szerzett magának.

Mi azon meggyőződéssel zárjuk be a jelen életrajzot, hogy a java korban levő férfiúnak érélye, tudományossága és tevékenysége még sok üdvös és fényes gyümölcsöt terem a hazának, melyek egykor nevét fentartják a történelemben.

Nyom. Reiffenstein & Rosch Bocsben, 1867.

DR. FROMMHOLD KÁROLY.

Több külföldi jeles Rend Lovagja.

Kiadta: Sárkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Frommhold Károly.

Bármely ország mivelődésének történetét nézzük, meg kell győződünk, hogy a szellemi haladásra való lökés mindentütt visszahatási mozgalomtól eredt, melyet a mély érzelem képviselői — a költők, valamely, a nemzetiséget, a hazát szégyenítő hatás ellenében előidéztek, átalánossá varázsoltak.

Németországban Geszner és Bodmertől, Göthe és Schillertől, Körner és Arndtug költők valának azok, kik az elfrancziásodó, s majd később a francia jármat nyögő németeket nemzetiségi és önállósági öntudatra ébresztették: épen úgy mint hazánkban Kazinczy és Berzsenyiek, Vörösmarty s Petőfiek. Itt mintott fejt ki mozgalom; s a mozgalom: — élet. Minden hazafiban föllángolt azon vágy: vajha nemzete, hazája virulna, ezen hazafiaknak pedig azt mondta a költő, hogy „hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül.“

A hazai tudomány minden mezeje megnépesedék, s lelkesült munka mindentütt sikert aratott. Minden pályán fejlődtek ki önálló egyediségek, ezeknek száma s nagysága pedig a mértékláb, ha valamely nemzet életrealóságára, haladására, nagyságára következtetni akarunk.

Ezen hazai szellemi mozgalom egyik szülöttje, az abban kifejlődött önálló egyediségek egyike azon jeles férfiú, kit ime bemutatunk.

Frommhold Károly született 1810. November hó 10-én Iglón, Szepes-megyében. Az elemi és gymnásiumi iskolákat szülő városában s Lőcsén végzé; a bölcsészeti tanfolyamot pedig Késmárkon az evangélikus lyeumban hallgatta, miután időközben Sárospatakon a magyar nyelv megtanulása végett egy évet töltött, hol egyszersmind az alkalmat megragadván Kézynek a híres physikai tanárnak jeles előadásait szorgalmasan látogatta, kinek főként köszönheti beavatását a természettudományokba. — 19 éves korában Pozsonyba ment, s ott az országos hírű Kovács-Martini tanárnak szakmájára vonatkozó nagyérdéki oktatásaiban részesült, ki az ifjonekban a természettudományok iránti rendkívüli érdekeltséget oly mérvben fölfokozá, hogy a tudós tanárra maig hálával s mély tisztelettel emlékezik. Pozsonyból Pestre jött, s az orvosi pályára szentelvén magát, öt év lefolyta után tudori oklevelet és szülészeti diplomát nyert.

Mindjárt orvostudorrá történt felavattatása után magasabb sugallatoknak engedve, ismereteinek bővítése végett Bécsbe sietett, hol a kórházakat nagy szorgalommal látogatta, s e mellett legkivált Ettingshausen, jeles physikai tanár előadásait hallgatta. A birodalmi fővárosból Pestre visszatérvén mint orvos gyakorlatilag nagy sikerrel kezdett működni, s jeles készütsége s tudományossága folytán legott az akkoron épülő budapesti lánchidnál alkalmazott angoloknak orvosává választatott. A gyakorlat azonban nem vonta el őt azon mély szemlélődéstől, melyet kedvencz tudo-

mányának — a physikának szentelt, kivált mivel buvárkodásának sarkpontjául tűzte ki: hogyan lehetne a külföldi villanygyógyászati kísérleteket hazai földre átültetni és a villanygép javítása által folyamának alkalmazhatóságát szélesbiteni? E téren tett első észletei és tapasztalatainak tükre azon jeles és tudományos beccsel bíró értekezlet, melyet 1840-ben „a magyar orvosok és természetbuvárok első közgyűlésén“ tartott. Ez az első hazai mozzanat a villanygyógyászat mezején.

1843-ban jelent meg „Törvényszéki orvostan szabályai“ című könyve.

Az 1848-iki válságos napok tudományos buvárlatok között találták, melyektől egy időre búcsút vón, minthogy a pesti katonai kórodák igazgatóságával a magyar kormány által megtiszteltetett; majd az események lezajlásával az evang. egyház és iskolák felett felügyelő lett. E minőségében hazafias buzgalommal és fáradsámat nem ismerő emberszeretettel működött.

Ujabb időkbén egészen az ő kedvez tudományának — a villamgyógytanának szenteli minden idejét, úgy hogy ma már az idegbajok minden nemében, legkiválta „migraine“-nek nevezett s mostanig gyógyithatlannak tartott fejfájásnemben gazdag tapasztalatai útján a legfényesebb sikert mutathat föl.

Ezen tapasztalatokat 1865 végével „Eletrotherapie mit besonderer Rücksicht auf Nervenkrankheiten“ (villamgyógyászat különös tekintettel az ideg betegségekre) című munkájában bocsátotta a nyilvánosság elé. A megnyire sajnálunk kell, hogy ezen jeles munka eredetileg magyar nyelven nem jelenhetett meg: annyira örvendünk, hogy ezen munka megjelenése a külföld tudósait hazánk tudományának önállónak a külfölddel lépést tartó, sőt azt megelőző fejlődésével, haladásával — e szakmában a legnagyobb világitásban megismertette. Ezt bizonyítja nemcsak a külföldi szakférfiak egyhangu, hízegő elismerése s ösmertetése a szakbeli folyóiratokban; hanem az is, hogy a szerző Ferencz József király ő Főlsége által a Ferencz-Józsefrend lovag keresztjével földiszítetett, Badentől a Zähringi oroszlán, Oroszországtól Sz. Szaniszló jeles rendjeit, Würtembergtől a „a tudomány és művészet aranyérmét“ Bernát száz-meiningeni hercegtől szintén aranyérmet stb. stb nyert. És ez a tudomány kítettetése!

Ugyan annyi, sőt mondhatni — még több elismerésben részesül a külföldi szaktudósok részéről szerző „Constanter galvanischer Strom modificirbar in seinen Intensitäts- und Quantitäts-Werth“ című újabb műve, melyben a villanyerő alkalmazhatóságának az előbbinél sokkal tágasabb és szélesebb tért nyitó — villanykészülékbeli, általa föltalált tökélesítését ismerteti.

Ő a fővárosban egyik legkedveltebb és igen látogatott gyakorló orvos, ki nagy nyelvtéséggel, széles tudományyal és finom modorral bír.

Mi hazafias örömmel örökitettük meg őt Pantheonunkban, ki a tudományos világit előtt mint kitűnő szaktudós van elismerve, s nagyszerű és sikeres gyógyításainak híre pedig már átesapott hazánk keskeny határain, s messze külföldről jönnek, hogy tudományát igénybe vegyék.

nyomatott és Zoltán, ábrázolták 1. sz.

GUTHAY BENŐ.

Középszolnokmegye Tasnádi vál. kerület országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Guthy Benő.

Az elmúlt magyar országgyűlés fiatalabb tagjainak koszorujából szemeltük ki azon egyént, kinek nevével ékesítők ez életrajz homlokzatát, hogy egy jeles tehetségű és szónoki emelkedettséggel bíró képviselőt mutassunk be az olvasó nagy közönségnek.

Életpályájának áttekintése tiszteletet és elismerést ébreszt keblünkben, minthogy a szaktudomány, szorgalom, s becsület mezején szerzett magának maradandó érdemeket.

És a férfiúi erények legnemesbbike az, ha legyőzve az utainkat eltorlaszoló akadályokat, saját erőnkől emelkedünk fel, s népszerűségünket nem gyáva hízlekedéssel erőszakoltuk ki, hanem azon őszinteség által, melylyel az igazsághoz rendületlen hiúsággal ragaszkodni természetünké vált.

Állításunk igazolásául ügyvédi pályájára hivatkozunk, melyen megtörtéttelen erélyt fejtvé ki, habozás nélkül nyilváníttuk azon meggyőződésünket, hogy benne oly törvényhozót bírt a magyar parlament, ki mindenekelőtt a nép érdekeit és a haza javát tartotta szemel előtt.

Guthy Benő született 1827. Junius hó 2-án, Tasnádon, Középszolnokmegyében, előkelő régi nemes családból, melynek ősfája már a XIV-ik században virágzott, s fényes történeti multtal bír; nevezetesen ugyanezen családnak egyik ősatyja, Mihály, Mátyás, az igazságos király alatt 1459-ben nádor volt; a másik, György, pedig később országbíró. Hogy családja joggal származtatja le magát, a történetileg ismert Ország-Guthy-nemzetségből, azt híven őrzött hiteles okmányok világosan igazolják, melyek nyomán „Ország” praedikátummal mai napig is tetszés szerint élhet; de demokratikus érzelmeinél fogva csak ritkán használja.

Guthy Benő kisebb iskoláit szülőhelyén, a bölcsészeti, jogi és hittani tudományokat pedig, a debreczeni híres collegiumban végezte; majd azután gazdasági és mérnöki tanulmányozásoknak szentelé magát, míg nem anyagi helyzetének szűk körülményei által kényszerítve, becsülő és felszólamvizsgálati biztossá történt kinevezését el kellett fogadnia, mely minőségében, a politikától teljesen távol tartva magát, a kassai kerületben működött 1852-től egész 1859-ig, s hivatalos eljárásában követett pontossága és szigoru lelkiismeretessége folytán öt vármegye közelismerését és teljes megelégedését érdemelte ki, sőt az akkor felette rendelkező legfőbb hatóság által is, kitűnő és fáradhatlan munkássága elismerésül dicséret oklevéllel tiszteltette meg, melyben a többek között ezen szavak fordulnak elő: „fogadja ön ezen dicséret elismerést, s önnek jövője már előre és határozottan, minden körülmény között biztosítva van. —“

Az 1860-iki októberi legmagasabb diploma megjelenése következtében azonban egy szebb jövő hajnala kezdett derengeni hazánk sokáig elborult égén s a haza-

fiaknak rés látszék nyílni, hogy régen szunnyadozó erejüket a politikai küzdőterén érvényesítsék. Ekkor Guthy Benő szintén Pestre sietett, hol letévén az ügyvédi vizsgát, s miután alkotmányosságunk géniusa azonközben újra felölté sötét gyászfátyolát, hogy függetlenségét megőrizhesse, az ügyvédi pályára lépett, s csakhamar önállólag kezdett működni.

Ügyessége, pontossága és erélye folytán nemsokára a perlekedő közönség előtt keresett és kedvelt egyéniség lőn, s oly nagy perek gordiusi csomóját oldá meg szerencsésen, hogy az illetékes „Törvényszéki csarnok“ című jogtudományi szaklap Guthy Benőt, a pesti ügyvédi kar egyik kitünő szorgalmu és szép képzettségű tagjának nyilvánosan elismerte. Híre, neve, átcsapott a főváros széles határain, s a távol vidékről is jöttek hozzá, hogy egyes bajos dolgaikban nekik az igazság kiszolgáltatását eszközölje.

Ily nemes oldalról ismerte meg Dunavecse választó-kerülete is, mely őt 1869-ben tömeges aláírás útján meghíván, országgyűlési képviselőjelöltként föllépteté. Ugyan akkor, a Tasnádi választókerület is tömeges aláírással hívta meg, de ő azt tisztelettel megköszönvén, a Pestmegyei jelöltséget fogadta el, férfias bátorságot érezvén magában megküzdeni inkább Pestmegyében oly ellenféllel, melyet az uralkodó pestmegyei hatalom ellenére — egyedül a nép erejével akart legyőzni. —

Pártja erős tusát vívott, bár eredménytelenül; de Guthynak meg lőn azon diadala, hogy nevét az országban hangzatosá tevő.

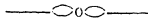
Föllépése, határozott programja és szónoki képessége oly hatást gyakorolt, hogy a tasnádi választó-kerület, képviselőjének halála után, 1870-ben Guthy Benőt újból meghívta és nagy szótöbbséggel megválasztá a törvényhozó testületbe. Szülőhelyének ezen kitüntető bizalma legszebb elismerése az ő hazafiúi és polgári érényei nek. 1872-ben roppant nagy pártja daczára, intriguák és erőszakoskodások következtében képviselői mandatumától elesett, mi Tasnádnak végtelen fájdalmat okozott.

Boldog házasságra még 1858-ban lépett Gortvay János, híres sárospataki tanár egyetlen leányával, Tercsike kisasszonynyal, egy szelid és finom műveltségű urhölgygyel, kitől az ég egy leány- és egy fiugyermekkel áldotta meg, kik szerető szülőiknek legnagyobb örömét és legfőbb boldogságát képezik.

Guthy Benő mint ember is, a társadalmi életben megteszi kötelességét, s minden oly vállalatot készséggel pártfogol, melyek nemzeti jóllétünk felvirágoztatását czélozzák; sőt a haza oltárán örömet gyujtja meg az áldo at lángját, csakhogy nagy, hatalmas és dicső legyen Magyarország.

Minden ízében a szabadság szeretete él és minden vágya, hogy használjon a népnek, tudván, hogy csak ott virágzik a szabadság és ott van a valódi hatalom, hol erős és boldog a nép.

Bizonyára emléke egykor méltó helyet foglaland el a magyar nép történelmének arany lapjain.

REGÉNYI ART FERENCZ

Kiadta: Sarkady István a „Hajn al” Szerkesztője.

Regenhart Ferencz.

Egy jeles és kitünő pénzügyi szakférfint van szerencsénk Pantheonunkba vezetni; egy nemes, lovagias jellemű és nagyvilági műveltségű magyar embert, ki a külföld becsülését kiérdemelte és hathatós tevékenységével a magyar név dicséretre szolgált.

Bár nagyobb mérvű financz műveletei legfőként a bécsi pénzpiacra ismertek; de genialitása igen emlékezetes módon tévé magát méltóvá Magyarország elismerésére is az által, hogy a gyönyörű, fejedelmi nagyszerűséggel és kőzlehelő varázssal bíró gödöllői urodalom megvétele a magyar királyi korona számára egyenesen ő közvetítette, s nemcsak megmenté azt vagy a parcellákra való felosztástól; vagy még rosszabb esetben az idegen kezektől, hanem a megvétel következtében bívós valóóság gyanánt a felséges királyi udvart Magyarországra hozta és végtelen öröme minden híj kebelnek meg is honosította.

Azonban ne higgye az olvasó, hogy életrajza folytán benne csupán egy számító pénzügyi kapacitást fog megismerni, ki gyakran nemes hevélylyel a közérdekek előmozdítását célozza, s a pénzvásárnak és a nagyobb szabású fizeteknek új forrásokat tud teremteni, melyek egyesek, vagy társulatok gyarapodását hatványozván, az összes közvagyyonosodásra jótékony befolyással vannak; — hanem mint lelkes hazafi, mint testestől-lelkestől hősvérű magyar ember, a feledhetetlen emlékezetű 1848-iki dicsőséges szabadságharcunkban is kitüntette magát, s mint vitéz tüzérkapitány Komáromban capitulált.

Regenhart Ferencz született 1830. Február 14-én, Pesten, Magyarország fővárosában, hol édes atya, a kereskedelmi kórház és nyugdíjintézet köztisztelőben álló igazgatója. — Iskoláit Pesten, a polytechnikumot pedig Bécsben kitünőleg elvégezvén, 1848-ban fiatal hévvel és hazafini rajongással lépett a honvédek közé, s részt vón a pákozdi, schwechati stb. csatákban; a komáromi híres kitérésekben, s midőn Klapka megmenté a katonai becsületet: ő is mint capitulans tüzérkapitány mondott bucsut azon szép reményeknek, melyek minden honfi kebelt dagasztának a haza jobb sorsa iránt! Azután gazdálkodással kezdett foglalatzkodni; midőn pedig pár év múlva a c a t a s t e r - r e n d s z e r életbe lépett, mely a politikai függetlenség teljes megőrzése mellett tágas tért nyújtott tevékenységre: ő nem késett kitünő tehetségeit e téren a nemzet javára érvényesíteni.

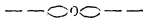
Előmenetele gyorsan történt . . . Előbb a pesti, később még a nagyváradi és

a kassai katastrális ügyek élén is állott részint mint felügyelő; majd mint az államfelszámolási bizottság elnöke. Ügyessége és szakavatottsága folytán a földadó provisoriumra nézve az előadói tiszttel bízott meg az országos budai pénzügyigazgatóságnál; majd Bécsbe tétetett át a pénzügyminisztériumhoz, honnét háromnegyed évi működés után önkéntesen búcsút vett, s 1864-ben igazgatótanácsos lőn a belgabanknál, mely nagy eszméjű vállalat főként az ő tapintatának köszönhető, hogy az akkor Bárány Sina birtokában levő gödöllői uradalmat megvásárolta; 1867-ben pedig, hogy ugyanaz a korona számára megvételtesse, hol az uralkodó családnak oly igéző kéjlaka van, mely azt ide vonza és meghonosítja az édes magyar földön. Így lett Gödöllő történelmi vezetésességű és abban Regenhart urnak gyöngéd, finom és nevezetes része van.

1869-ben alapítója és igazgató-tanácsosa lőn a „general banknak“; majd 1870-ben létrehozta a „Volks-“ és „Central“-bankok fusióját, s 12 millió befizetett roppant tőkével létesítette a nagy virágzású „Oest. allg. bankot“, melynek alelnökévé; 1872-ben pedig az igazgatótanács részéről elnöké választott. Továbbá ránk magyarokra nézve nagy fontossággal bír az ugynevezett „Albrecht vasut“, mely Galliczia és Magyarország fővárossát fogja összekötni azáltal, hogy Munkácsnál a magyar északkeleti vaspályához csatlakozik, s ezen vasuti vállalatnak alelnöke, a végrehajtó comiténak pedig elnöke és egyik legtevékenyebb tagja.

Vannak még nevezetesebb pénzintézetek és vállalatok, melyeknek alelnöke, vagy igazgatótanácsosa; valamint számos jótékony, közhasznú és művészeti egyesület megalapítója és áldozatkész pártfogója.

Mi hazafiai örömmel és büszkeséggel igyekeztünk lerajzolni életrajzát, mely érdemeit csak igen halovány vonásokban tünteti elő; de megvagyunk győződve, hogy a toll, mely emlékezetét e sorokban megörökíti a magyar történelem számára, az egyszer mind memnonszoborrá válik az unokák előtt, mely az ő dicsőségét örökké fogja zengeni és érdemei hálás emlékezetben fognak élni hí és haladatos honfitársai keblében és szívében.

DEGRÉ ALAJOS.

Vác vál. Kerület országgyűlési képviselője.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Degré Alajos.

A magyar parlament egyik jeles tagját és az irodalom szellemi és termékeny tollu bajnokát vezetjük Pantheonunkba, ki a törvényhozó testületben szinte oly mértékű előharcosa a demokratikus eszméknek, mint az irodalmi téren, a társadalmi élet új és nemesebb irányának egyik bátor teremtője.

Degrének részben változatos, kalandos és zajos életpályája van, melyben igen szépen domborodnak ki az érdekes és ingerlő mozzanatok; majd a szabadság és nemzeti jóllét iránt rajongó buzgalom, higgadt tevékenység és hazafias áldozatkészség váltja föl a fiatal évek játszi ábrándjait, s a költői lélek igézetes álmódzásából egy öntudatos valóra látszik ébredni. Így változtatja át a költőt is az élet, mely elroppen fejkünk fölött könnyedén, csalfa lidércz kába gyorsaságával. És mi marad a költő számára? . . . A dicsőség! Ez volt szomja, ez volt égető vágya, ez boldogsága, ez féltett mindene . . .! Mi volna az emlékezet, ha nem rajzolná azt zengő színekkel szépre a dicsőség kábitó glóriája? . . . A történelem: beszélő zene; hangokat ad a múltból, melyek a legvénebb hegedős: az idő mesteri nyirettyűje alatt késő századok után is villanyozólag és lelkesítőleg hatnak.

Degré 48 előtt mint művelt világi az érzések hullámzásainak örömeit engedte át magát, s a farkaságok sok tapasztalást nyújtottak neki; míg mint szellemi író a közvéleményt meghódítván magának, az olvasó közönség egyik kedveltje és kegyence volt. Majd 48-ban mint hővéd hűen és hősiességgel teljesíté hazafiai kötelességeit. Azután jött a rideg abszolutizmus perzselő korszaka, melyben az elbusult hazafi csupán lánglelke föllengezésében talált enyhét és vigaszt, s mint nemes törekvésű író nevének el nem muló dicsőséget és hervadhatatlan koszorút szerzett; — midőn pedig az ég megalégtelte a magyar nemzet szenvedéseit, s az alkotmányosság újra visszaadott: mint országgyűlési képviselő az ellenzék egyik jeles és határozott jellemű tagja lőn, nem ellenmondási viselkedésből; hanem komoly és áthatott meggyőződésből, mely a viszonyok és körülmények természetében találja magyarázatát.

Degré Alajos született 1820-ik évben, Január 6-án, Lippán, Temesmegyében. Iskoláit kezdé Aradon, folytatá Szegeden, s a jogot Nagyváradon végzé. Az 1843-iki pozsonyi országgyűlésen néhai Vukovich Sebő, akkori temesmegyei követ oldala mellett működött, s nemcsak az ott gyakornokoskodó ifjuság körében némi vezérszerepet játszó, hanem az írói pályán is igyekezett jeles tehetségeit érvényesi-

teni, s gyorsan lön a legkeresettebb lapok kedvelt beszélyírója, sőt irt egy drámát is, melyet „Zsaruk és fia“ című alatt legelőször Pozsonyban adtak elő; majd „Iparlovag“ című három felvonásos vígjátékkal gyönyörködteté ottani barátait, mely később a pesti nemzeti színpadon is be lett mutatva. Ezen első fellépéseinek sikere villanyozólag hatott géniuszának illetésére, s oly szorgalmas és termékeny lön, hogy a színpad számára folytonosan társalgási vígjátékok írásával foglalkozott, melyek közül kiválólag nagy tetszésben részesült: „Eljegyzés álarcz alatt“ című 3 felvonásos vígjátéka. A „félreismeret lángész“ „Férj és jegyes“ „Segítsünk egymáson“ című vígjátékok szintén a kritika teljes méltánylásával találkoznak.

1846-ban ő is a híres „tizek“ egyike volt, kik között Petőfi, Jókai, Lisznay és Tompa szerepeltek, s irodalomtörténeti szempontból mint merészen álmódott forradalom mindig esztanós eseményke marad, mely legalább az akkori szerkesztői és kiadói viszonyok jellemzésére vet különös világot.

1848-ban részt vón a márcziusi napok zajos mozgalmaiban; majd azután mint önkénytes-harczolt a lázadó szerbek ellen, később pedig mint honvéd, a reudes hadseregbe lépett át, s mint vitéz huszárkapitány Tura és Nagykáta között, az oroszok elleni harcokban, több sebet kapott.

A világsi katastrophá szomorú gyászta hozott a hazára, s a hősök és hazafiak tildözött vadak gyanánt ismeretlen vidékeken valának kénytelenek bujdosni! Mennyi kaland, mennyi nyomor van a bujdosó nyomában! Nagyon hosszúra terjedne ez életrajz, ha ezen időbeli élményeit és szenvedéseit akarnók lerajzolni.

1853-ban ismét megjelent a nyilvánosság előtt „Két év egy ügyvéd életéből“ című két kötetes regényvel. Ezt egymásután követték: „Kalandornő“ 2 kötet; „Salvator Rosa“ 3 kötet; „A sors keze“ 2 kötet; „Az ördög emlékiratai“ 2 kötet; „A számtizött leánya“ 2 kötet; „A nap hőse“ 2 kötet; „A kék vér“ 2 kötet.

A színpadon pedig „Bál előtt és után“ című 2 felvonásos vígjátékkal aratott tetszést, melyet „Az atyja szöktet“ és „Megitta“ című kisebb vígjátékok követték.

Ezeket kívül irt száznál jóval több elbeszélést lapokban, albumokban és különféle folyóiratokban, melyeknek egy része összegyűjtve öt kötetben önállólag is megjelent. 1856-ban népismeri és világtapasztalatok szerzése végett beutazta Németországot, Belgiumot, Franciaországot és Angliát. 1870-ben a váci kerület országgyűlési képviselőnek választotta, s törvényhozói tisztét lelkiismeretesen és hivatással betöltvén, 1872-ben újra megválasztatott.

Degré boldog házasságban él Koller Ilma urhölgygyel, s több kedves gyermek szerető ragaszkodása édesíti meg családi életét, melyet varázsszerű ragyogással tölt be az olvasó közönség elismerésének örökfényű nimbusa, s legyen bár egykor pusztává Váczott mostani idylli lakása: neve élni fog a történelemben!

HIERONYMI KÁROLY,

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Hieronymi Károly.

Midőn jeles és szakképzett hazánkfíát az olvasó-világnak szerencsések vagyunk bemutatni, mindenekelőtt tekintetbe kell vennünk azon nagyfontosságú hatáskört, melyet ténylegesen elfoglalni hivatva van, s annak helyes és alapos betöltése által egyrészt a nemzet érdekeit és javát mozdítja elő; másrészt pedig magának maradandó érdemeket szerez. — Szerintünk a nemzeti művelődés, jóllét és vagyonosodásnak leg-hatalmasabb emeltyűjét és legtermékenyesebb alapját: a közlekedési eszközök képezik, melyeknek jósága a polgárisult államok anyagi emelkedésének életfeltétele gyanánt méltán tekinthető. A közlekedés kútforrása a földészet, gyártás és kereskedés virágzásának; szükségképeni előmozdítója a nagyobb és gyorsabb eszmecserének és a felvilágosodásnak; villámszerű eszközlője a szabad eszmék terjedésének.

Nálunk a közlekedés eszközeivel és a közmunkák rendezésével legelsőb az 1825-iki országgyűlés kezdett kihatóbban foglalkozni; de miután közlekedési eszközeink előállításának majdnem egyedüli forrása a közmunkákban rejtett, melyeknek súlyos terheit csakis a szegény jobbágyoknak kellett viselni; sőt még azokon ők vámat is erőszakoltattak fizetni, míg a nemesek szabadok voltak!!! — Valóban be kell vallanunk, hogy közlekedési politikánk nem csak sérelmes baklövés vala, hanem a legnagyobb jogtalanság is. Gróf Széchényi István volt az, ki az 1847-diki országgyűlés elé egy kimerítő és az ország jövőjét magában foglaló közlekedési-tervet nyújtott be, melynek alapelve volt, hogy egész közlekedésünk központja: Buda-Pest legyen. De legnagyobb áldás az 1848-diki év terjesztett reánk: a közös teherviselés elvének kimondásával és megalapításával.

Az országos közóhajnak véltünk eleget tenni, midőn egy ily kitűnő szakember arczképét és életrajzát kised pantheonunkban megöröktítettük.

Hieronymi Károly született 1836-diki október hó 1-án, Budán, hol édes atyja a vasutak főmérnöke volt; édes anyja, Fischer Terézia urhölgy, gyöngéd figyelmet fordított gyermekének nevelésére. Kisebb iskoláit Budán és Pozsonyban elvégezvén, a műgyegetem jeles és szorgalmas növendéke lett. 1856-ban Budán, a testvér-fővárosnál mint mérnök alkalmaztatott; majd aztán Máramarosmegyében tette át lakását, hol a legelső tereposításokat roppant nehézségekkel végrehajtotta oly fényes sikerrel és gyümölcsöző eredménnyel, hogy 1861-ben megyei főmérnökké választatott, s mint ilyen ügyessége és szakismeretei által hírnevet szerezvén magának, az 1867-ben ala-

kult magyar közlekedési és közmunkák ministeriumánál elnöki titkárrá neveztetett ki; később pedig tevékenységének jutalmául osztálytanácsossá léptetett elő.

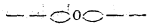
Mennyire megnyerte ministerének bizalmát és elismerését: legvilágosabban bizonyítja azon fényes kitüntetés, hogy mindig ő van megbízva azon nehéz és kényes szerepléssel, hogy a minister helyett az országházban illetékes felvilágításokat adjon.

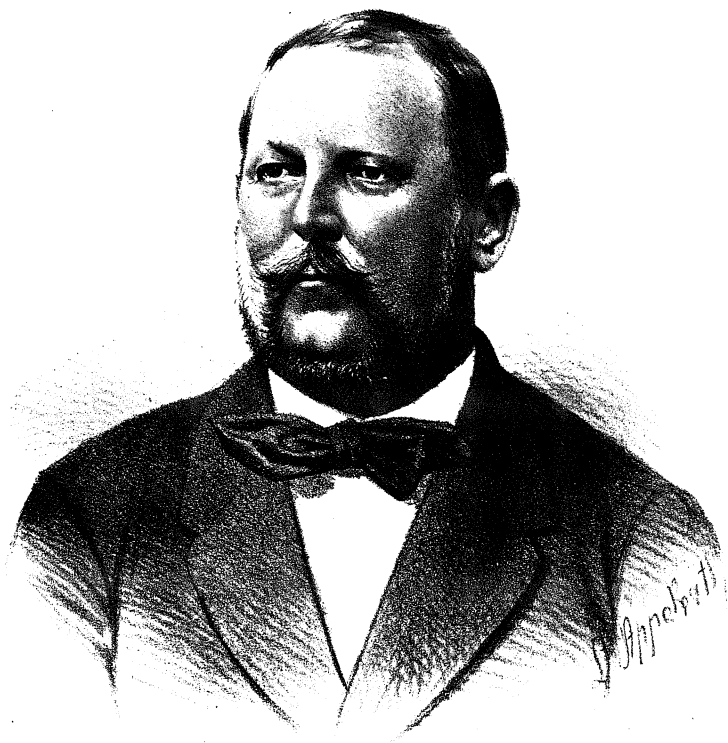
A szintén 1867-ben alakult mérnöki-egylet igazgatójává; 1869-ben első titkárrá választá.

1868-ban a magas kormány őt küldötte Franciaországba és Belgiumba, hogy az ottani közlekedési eszközöket és a közmunka intézményeket közvetlen tanulmányozza, hogy aztán tapasztalatainak eredményeit hazai viszonyainkhoz képest alkalmazni lehessen. 1871-ben ministeri tanácsossá; később helyettes államtitkárrá neveztetett ki.

A természettudományi, történelmi és vasúti társulatoknak; valamint több közhasznú intézetnek és jótékony egyletnek tagja. Mint szakíró „A kőutak fenntartásáról” című munkájával ismerteté meg nevét és a szaklapokban több kitérő cikket írt. — 1867-ben boldog házasságra lépett az ünnepeilt országos képviselő, Várady Gábor szelleműs és bájos leányával, Gabriellával, ki férjét békros elfoglaltatásai után az örzéngyal szendéségével és varázsával szokta enyhíteni és megvigasztalni.

Mi a lelkes és hazafias szellemű jeles férfitől közlekedési ügyünk és a közmunkák tapintatos rendezésének tárgyában sok jót és sok údvózt várunk, s hol a szakismeret, erély és akarat megvan: ott a várakozást megtestesítés és valóság szokta mindenkor koronázni.

PÓLYA JÓSEF,

Bars megye lévai vál. kerület országgyűlési

Képviselője.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Pólya József.

Ez album nyíltan bevallott független irányánál fogva alig lephetném meg az olvasót érdekesebb alakkal, mint midőn a magyar parlamentnek ezen tehetséges és minden párt őszinte és osztatlan tiszteletét mindjárt legelső fellépése alkalmával megnyert fiatal tagját szerencsém van bemutatni.

Ő, bár életpályájának legszebb delén áll, mindamellett életében oly jelentékeny és változatos mozzanatok találunk, melyek egy egész keretbe illesztve, — hogy költői kifejezéssel éljünk: — élénk és gazdag színű festményt; vagy inkább vonzó és gyönyörködtető panorámájú tájképet nyújtanak.

Pólya József született 1829. év, Január 9-én, Kis-Sáró községben, Barsmegyében; édes atya, Dávid, közszeretben állott protestáns lelkész volt, ki néjével, Péter Erzsébettel együtt gyöngéd gondot és kiváló figyelmet fordított gyermekének nevelésére, s ő a gymnasiumot, bölcsezetet és a jogi tanfolyamot kitűnő sikerrel végezte és lelkében erős elhatározással lőn, hogy politikai pályán érvényesíteni szellemi erejét és tehetségeit; azonban a sors gyakran szeszélyes játékok út az ember reményeivel és komoly törekvéseivel. Épen azon epochalis időszakban végzé be jogi tanulmányait, midőn a dicsteljes emlékeztű 1848-ik évben megriadt a szabadság arany trombitája. Bűvös hang volt az a honszerelentől izzó kebelnek, s egy husz éves ifju tettevágyó lángolásával vett részt örökké nevezetes önévédelmi harcunkban, melynek gyászos kimenetele után nem csak a hazát veszté, hanem az absolutismus sötét éjjelében nem látott pislogó fényt, mely a jövő göröngyös utait megvilágította volna. Erős és férfias elhatározásra volt szüksége, s ime! ű eltökéllé: újra az iskola porait nyelni, ismét — tanulni; azért is a pápai főiskolában a theologiai tanzakra iratta be magát, hogy a viszonyok természeténél fogva, a lelkési, vagy a tanári pályán használhasson forrón szeretett hazájának és gyöngéden kegyelt nemzetének.

Mint végzett hittanhallgatót, a dunántuli helvét hitvallásu egyházkerület, 1851-ik év végén, a pápai főiskola egyik rendes tanárának választotta, s mint olyan a történelmet és a latin irodalmat adta elő egész 1856 végeig, midőn a kecskeméti egy-

házközség által az ottani főgymnasium történelmi tanszékére meghivatván, ezen meg-tiszteltetést elfogadta, s egész 1861 végeig oly kitűnő tapintattal és szaktudomány-nyal felelt meg magasztos hivatásának, hogy az egyháztanács bizodalma őt már 1857-ben, a nevezett főgymnasium igazgatójává is megválasztani sietett. Midőn pedig az októberi diploma folytán a protestáns egyház autonóm jogaiba teljesen visz-szahelyeztetett, s a kecskeméti egyházközség örvendetes áldozatkészséggel elhatározá az ötvenes évek kezdetén fenállott jogakadémia visszaállítását, Pólya József jogtanárrá lett megválasztva, s ezen minőségében, mint a köz- és magyar magánjog tanára, egy éven át működött.

1861-ben egyszerre bucsut mondott a tanári pályának, melyen hervadhatatlan érdemeket szerzett magának és neve élni fog a Múzsák fölszentelt falai között!

És mi volt ezen elbucsuzásnak oka? — kérdi méltán az olvasó. Ha lélektani tanulmányainkat szabad latba vetni: bizonyára keble istenének szózata volt az, mely fölriasztá őt és utalt egykor kedvencz álmaira, merészen égő vágyaira és rendíthetetlen elhatározására, hogy politikai pályán fogja hazáját szolgálni. Most az 1861-diki alkotmányos sphaera, a küzdőterre szólítá a hazafiakat, s ő fölként lélekkel sietett szülő megyéjébe, hol néhány bizottmányi gyűlésben tevékeny részt is vőn; de csak-hamar a hatalom szava megakasztá az alkotmányos élet további folyását, s ő a pro-visoriumoktól nem kevésbbé idegenkedvén, mint gyűlölte az absolutismust: visszavonult a nyilvánosság szinpadáról és solymosi birtokán gazdászati és politikai tanul-mányokkal foglalkozott; de a társadalmi életben tenni és hatni nem szűnt meg; sőt mint a lévai kaszinó igazgatója és a bars megyei gazdasági egyeslet választmányi tagja, később pedig titkára, bámulatos tevékenységgel és rendkívüli munkásságot fejtett ki a hazafias közszellem ápolására és a nemzeti közérdekek iránti érdekeltség fejlesztésére és fokozására.

A közvéleményt egészen megnyeré, népszerűsége a legmagasabb fokra emel-kedett, s midőn a megyék 1867-ben újra visszanyerék hatáskörüket: őt Bars megye közönsége egyhangulag választá főjegyzőjének. Velős tollát, kifogástalan erélyt és hozzáférhetetlen jellemét 1871-ben a megye azzal jutalmazá, hogy ápratlan lelkesedéssel választá alispánjának. 1872-ben pedig, többszörös felszólításnak és pártérdekeknek engedve, elvállalta a képviselőjelöltséget, s csakugyan szavazattöbbséggel országgyűlési képviselőnek lőn kikiáltva, melynek következtében alispáni székéről leköszönt, mely alkalommal a jelenvolt megyei közönség pártkülönbség nélkül igen érzékeny bucsut vőn szeretett alispánjától, s a megye körül szer-zett érdemeinek elismerését jegyzőkönyvileg örökíté meg.

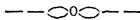
Az ő hazafias munkásságának és buzgó tevékenységének beigazolására fényes statisztikai adatokat találunk Bárs megye társadalmi életének nyilvános mozzanataiban. Ugyanis a bars megyei lőtenyésztő bizottmány elnöke; a lévai és az aranyos-maróthi takarékpénztárak választmányi tagja; a bars megyei gazd. egyeslet titkára, s mint ilyen az évenként rendezni szokott terménykiállítások intézője és vezénylő lelke; a lévai államképezde igazgató-tanácsának tagja; a bars megyei iskolatanács jegyzője és a lévai dalárda elnöke.

Mint finom műveltségű és tudományosan képzett férfi az írói tollat is könnyen és igen otthoniasan tudja érvényre emelni, s több politikai és szépirodalmi lapban jelentek meg tőle cikkek és tudósítások, melyeknek tárgyait nemzetiségi és közmívelődési kérdések, vagy társadalmi és anyagi fejlődésünk ügyei képezték.

Mint országos képviselő október 5-én a választfelirati viták alkalmával lépett föl először egy meglepő és nagyhatású beszéddel, mely pártkülönbség nélkül szemé-lye iránt nagy tiszteletet ébresztett és politikai tanulmányai iránt kiváló reputációt költött.

Nagyobb szabású politikai szereplése sok szerencsével kezdődött, s személyé-
ben jelentékeny erőt nyert a parlament; erős hazafiságot és törhetetlen meggyőződést
a közügy. És ő neki csak egy büszkesége van: a haza; és legfőbb ohajtása: a nem-
zet dicsősége.

És csak a dicső nemzet egy hazában tud jelesinek számára Pantheont építeni, melyben a lánglélek emlékézete és tevékenysége örökké él!

1870. évi országgyűlési képviselet

MOLNÁR ISTVÁN,

országos képviselő, osztálytanácsos és honvéd-kapitány.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Molnár István.

Egy derék hazafit mutatunk be, kinek szerénysége párhuzamban áll szilárd jellemének tisztaságával. Mint országgyűlési képviselő, mint főhivatalnok, mint hazafi a szabadságharcban, egyképen híven és becsületesen megfelelt hivatásának.

Molnár István született 1826. Augustus 20-án, Parnón, Zemplénmegyében, jó nemes családból. Édes atyja, István, mint földbirtokos teljesen független életet élt; édes anyja, született Vitéz Anna urhölgy vala. Iskoláit, különösen a jogi tudományokat Kassán 1847-ben végezte, s legott Zemplénmegyénel tiszteletbeli jegyző lett. 1848-ban elején a nemzetőrségnél mint segédtsitz szolgált; de később az első honvédszászlóalj felállítása alkalmával mint közember lépett dicső honvédeink közé, s a tisztí rangot, a pákozdi csatában, kitüntetett vitézségeért nyerte; azután a 13-ik zászlóaljnál századosá léptetett elő.

A világosi gyászos fegyverletétel után Törökországba menekült, honnét azonban 1850-ben visszatért hazájába, s itt a szabadságharcban való becsülésre méltó részvételeért az osztrák hadseregbe mint közkatona besoroztatott. Majd megszabadulván a katonai pályától, zemplénmegyei kelecseyi birtokán gazdálkodással kezdett foglalkozni egész 1861-ig, midőn a terebesi járás főszolgabírójává választatott.

A rövid ideig tartó alkotmányos élet erőszakos besztüntetésével, megint visszavonult jószágára, mig 1867-ben a vallás- és közoktatási ministeriumhoz osztálytanácsossá ki nem neveztetett, mely hivatalában buzgóságot és hazafias tevékenységet fejtett ki, s a rágalomnak nem sikerült az ő tiszta jellemén egy foltot sem ejteni, legközelebb pedig a honvédelmi ministeriumhoz ministeri tanácsossá léptetett elő.

1869-ben és 1872-ben a terebesi kerület által országgyűlési képviselőnek választatott, s mint ilyen teljes mértékben bírja a ház becsülését.

Még 1853-ban megnősült Nyék y Leon a urhölgygyel, kitől az isteni gondviselés egy fiu és két leánygyermekkel áldotta meg.

Képünk az új honvédek öltözetében mint századost tünteti elő, minthogy legfelsőbbleg újra ki lett nevezve honvédszászadosnak.

BOGDÁN VINCZE.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Bogdán Vincze.

A magyar országgyűlés egyik szerény; de sokoldalú tudományossággal bíró tagját mutatjuk be az olvasó közönségnek.

Mint törvényhozó leginkább az osztálygyűlésekben egyes szaktárgyak elemzésénél és megvitatásánál tűntette ki magát. És valóban ő a legkülönbözőbb természetű tudományos ismereteket karolta fel, hogy azokat bővebb tanulmányozásának tárgyává tegye. Különösen szenvedélyes kedvelője a homeopathiának. Már mint juratus a pesti tudományos egyetemenél, a jelesebb orvosok előadásait készséggel hallgatta, s bár hajlamai és vágyai az orvosi pályára vonzották, mégis a jogi tudományoknak szentelé magát.

Mint családtagja, a nevelészeti téren oly kiváló képességgel bír, hogy házi és családi köre példányképp gyanánt hozatik fel szélesen kiterjedett ismeretségének meszsze körében. De lássuk életpályáját, melyet a viharok ostromlottak; de ő mint ember és mint hazafi híven állott meg a becsület mezején.

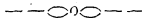
Bogdán Vincze született 1819 év, november hó 20-án, Bánát-Komlóson, Torontál vármegyében, hol atyja, György, köztisztviselőként állott polgár és tekintélyes kereskedő volt, s ki mint pesti háziúr, a fővárosban is ösmeretes; édes anyja, Konda Mártha urasszony, gyöngéd figyelmet és szerető gondot fordított gyermekeinek nevelésére. Kisebb iskoláit Temesvárott, a bölcsészetet Szegeden, a jogot Sáros-Patakon elvégezvén, 1839-ben mint patvarista Torontálmegyénel működött; majd Pesten jurátuskodott, míg 1842-ben letévén a censurát, mint önálló ügyvéd Bánát-Komlóson letelepedett. Becsületessége, pontossága és lelkiismeretessége folytán anynyira tisztelt és keresett ügyvéd lön, hogy 1846-ban Hertelendy Károly urodalmi ügyészenek választá. 1848-ban pedig a bánát-komlósi kerület által, a pesti nemzetgyűlésre, képviselőnek választatott.

Ezen minőségében mindvégig híven szolgálta a hazát; ott volt Debreczenben, Szegeden és Aradon, míg nem a világosi szomorú catastropha után bujdosásban keresett menedéket. 1850-ik év, April havában, a katonai haditörvényszék elé állíttatott; azonban megjövén a legmagasabb amnestia, ő is szabad lön. Szabadságát megnyerte ugyan, de ügyvédségért két ízben hasztalan folyamodott. Egy ideig várt és tírt; — de van egy láthatatlan hatalom az ember fölött, mely előbb utóbb hódolatra kész. A ki nem hiszi: ne akarja megismerni . . .

Azt a láthatatlan hatalmat szükségnek hívják. Az ügyvédségtől eltítva, kénytelen volt más nemű szakismereteit értékesíteni, hogy mindennapi kenyerét becsülettel megkeresse. Hivatalt vállalt tehát — napi díjjal. Szerencséjére a pénzügyészetí és a technikai szakmáokban is jártassággal bírván, a katasztrónál mint becsülő biztos alkalmaztatott. Ezen, a politikától teljesen független állásában oly szorgalmat fejtett ki, hogy a felsőbbek becsülését megnyervén, 1853-ban inspektorrá neveztetett ki.

Temesvár és vidéke csakhamar tisztelettel telt el a becsületes és hazafias szellemű hivatalnok iránt, ki egyszersmind homoeopathiai gyógyításaival nagy népszerűségre emelkedék. Szives, vendégszerető háza pedig, hol családi béke, egyszerűség és valódi belsőség uralkodott, példányszerűség gyanánt tűnt fel mindazoknak, kik ezen szentélyt átlépték. 1861-ben, az alkotmányos élet felvirradtával, első teendője volt hivatalától búcsút venni, s Temesmegye csakovári kerülete által országgyűlési képviselőnek választatott. Majd az országgyűlés feloszlátása után, Aradon régi pályáját, az ügyvédséget folytató. 1862-ben gr. Nádkó Kálmán és gr. Szapáry Antal torontálmegyei urodalmainak főügyésze lett.

1869- és 1872-ben régi választó-kerülete, Bánát-Komlós ismételve országgyűlési képviselőnek választá, s mint ilyen, a jobboldali eszmék és elvek harczosa. Még 1850-ben boldog házasságra lépett Tóvisi Kutsuba Emilia urhölgygyel, egy áldott lelkű és felkent szellemű honleánynyal, ki szeretett férjét két fiu és három leánygyermekkel örvendezteté meg. A lelkes családátjának nevelési gondjait egy jeles házinő és kitűnő családanya gyöngéden és önfeláldozó szeretettel osztja meg, hogy gyermekeikben nyerjen a haza, az erény és a becsület. Az ily nemes szülőkön az Isten áldása van!

MIHALOVICH ÖDÖN,
Zeneszerző.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Mihalovich Ödön.

Egy ünnepezt nevének öltő, ki lángeszével és teremtő géniusának alkotó erejével egyszerre és váratlanul lepte meg a műszerető magyar közönséget, kiről még a Wagnerféle zene írálynak legmegrögzöttebb ellenségei és üldözői is kénytelenek elismerni, hogy „nagy zenetehetség!” Az új zene-iskola barátai pedig meteoroknak szeretik tekinteni, s ez a leghatálmásabb és leghangzatosabb műkritika!

Villámlás gyanánt jelent meg a nyilvánosság színpadán, s a szó legtisztább értelmében megjelenése: esemény volt!

A bámulat álmélkodásával telt el a műízlés, midőn tapasztalá az ő zeneszerzeményeiben a lángész föllengező visióinak, és a tudomány természetes merészségének csudálatos őszhangzatát. Nála nem egyedül a költészet igézete búvól, hanem a tudás valósággá alakul, s egyszerre hódítja meg a szívet és az agyvelőt!

A zene általában véve nem egyes nemzetek sajátja, hanem az egész világ nyelve. Noha minden tisztelettel vagyunk a tisztán nemzeti zene eszméje iránt, de egy nagyobbszabású zeneköltőt cosmopolitai szempontból kell megfigyelni; kivált ha — mint ő — az új zeneiskola híve, s nem a jelennel kaczerkodik, hanem szeméit merészen a jövőre függesztve, művészetének irányával magasabb reformeszmékért küzd.

Egy bírálója jellemzőleg azt mondja róla, hogy „fiatal kora daczára már is annyi komoly tanulmányt, gondolkodó lelket, s gazdag színezetű képzelőtehetséget egyesít magában, mennyi sok — könyvek és zenészeti pultok tömkelegébe temetkező — zeneszerzőben élemedett korában sem találunk.“

Tehát a művilágban zeneköltőnek és zenetudósnak egyhangulag lőn elismerve, s mi az olvasó közönségnek kívánunk kedveskedni, midőn arczképét és életrajzát Pantheonunk fényes keretében megörökítjük.

Mihalovich Ödön született 1842. September hó 13 án, Fericsancze nevű községben, Slavóniában, előkelő nemes családból. Édes atyja, Péter, tekintélyes földbirtokos volt; édes anyja született Szallopek Terézia urhölgy kiváló gondot fordított gyermekének neveletésére.

Slavóniára nézve meg kell jegyeznünk, hogy az csak az újabb korban lett így elnevezve, s az absolutismus idejében, az önkényű birodalmi felosztás folytán különítettett el; hajdan Magyarországnak Dráván tuli kerületét képezte, bizonyítja állításunkat a magyar történelem, a Corpus Juris és azon nagy polemia, mely e tárgyban a harminczas években folyt, különösen pedig az 1836-iki „Tudományos Gyűjtemény“ napnál világosabban kimutatta.

Ezt azért hozzuk föl, nehogy valami idegennek hóbortja támadjon az ő tősgyökeres magyar származását kétségbe vonni és tőlünk elvitatni akarni.

A gymnásiumi iskolákat Pesten végezte, s már akkor keble sugallatát követve

a derék Mosonyi tanítványa lón, s tőle nyerte első zeneismereteit, 1865-ben Lipcsébe, a zenészek eme híres mekkájába sietett, s ott egy évet a híres Hauptmann Mór oldala mellett töltött. Azután Münchenbe ment, s ott a nálunk is jól ismert nagynevű zeneszerzővel, Bülow Hans-val lépett belső baráti viszonyba, kinek utmutatásai szerint a zongorajátékban tökéletesítette magát. Itt ismerkedett meg személyesen Wágner Richárdal is.

Mint zeneszerző nyilvánosan 1867-ben lépett föl először Meiningenben, a németek által rendezni szokott zeneünnepélyen, midőn kiválasztott zeneszerzők legérdemesebb szerzeményeit adják elő. Ugyan ily zeneünnepély volt rendezve 1872-ben Casselben is, midőn „A rém hajó“ című szerzeménye adatott elő, melyet 1873-ban mi is hallottunk a Vigadó nagy termében, a pesti Wagner-egylet javára rendezett zenekari hangversenye alkalmával.

Először, Meiningenben, az „Athénei Timon“ nyitányval lépett föl, mit Shakespeare tragoediájához irt, s nálunk 1870-iki zenekari hangversenyében mutatott be.

Ez volt Magyarország fővárosában első fellépése, midőn az előadott művek mind az ő saját szerzeményei valának.

Nagyszerű és páratlan hatást idézett elő!.. Legszigorubb bírálói nem tudták elkerülni, hogy kritikájuk mentlegyen a — tömjéntől. Elismerésüket áradozó szavakban kénytelenek voltak kifejezni...

Ez győzelem volt!.. Vagyis inkább a győzelem diadala!.. Az ünneplés!

Szerzeményei következők: 1. „Nyitány“ Shakespeare „Athénei Timon“ tragoediájához. 2. Holdvilágos éjjel. 3. Hősi induló. 4. Zongora-ábránd. 5. A vihar regéje. 6. Ünnepi előjáték. 7. Győzelmi hősdal. 8. Bevezetési zene Shakespeare „Romeo és Juliájához.“ 9. Csata dal. 10. A rém hajó. 11. „Nocturne“ című zeneszerzeményét Liszt maga hangversenyében adta elő, midőn a szerzővel egyszersmind belsőbb baráti viszonyba lépett. 12. „A Viharhoz“ című Rückert költeménye után vegyes karra, nagy zenekarkísérettel.

Ezeket kívül két füzet dal jelent meg tőle. És irt hazai és külföldi lapokban zenekritikákat.

Legujabban „Hagbarth és Signe“ című regényes operán dolgozik, a Wagnerféle irányban, melynek „előjátékát“ 1870-iki hangversenyében már bemutatta, melyről nagy dicsérettel és kiváló elismeréssel szólott akkor a kritika.

Általában zeneszerzeményeiben eredeti gondolatokat és költői föllengését találunk; a hév és szenvedély pedig hatalmasan és megkapólag nyilatkozik bennük. Az ő művészete mindig roppant hatást képes előidézni, sőt magával tudja ragadni a hallgatót a magasba, s teremtő lángesze iránt tiszteletteljes fogalmakkal telünk el.

A zenevilág tiszteletének és elismerésének adott nyílt kifejezést akkor, midőn őt a pesti Wagner-egylet elnökének megválasztani érdemesíté.

Üdvözljük őt fényes pályáján, s a ki oly korán megtudta hódítani a Múzsát és a közvéleményt: annak számára nagy és beláthatatlan jövő várakozik!

Mi csak szerény koszorut nyújtunk neki, midőn ez album lapjain megőrkíteni szerencsénk van, hanem a történelem van hivatva, hogy Clio vésztűjével dicső nevént bevésse a halhatatlanság könyvébe.

RESSEL HENRIK

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Ressel Henrik.

 lán gész teremő erejét rendesen megbámulják; de magát az embert, kié tulajdonképen az a lán gész, — nemcsak hogy ignorálják és kicsinyítik, hanem gyakran gyáva irigységből, vagy alacsony haszonlesésből dőre üldözések tárgyává és célpontjává tenni nem á tallják!

Ha az olvasó birja „Hajnal“ albumom II. és III-ik kiadásait, ezekben bővebben olvashatni Ressel Jó zsefről, a csavargözösök e nagynevű feltalálójáról és méltatlanul üldözött hatalmas lán gészről, ki felfedezésével új korszakot alapított az ipar és kereskedelem számára, s a közforgalmat nemcsak milliók roppant összegével gyarapította, hanem a közvagyonosodás leghatalmasabb tényezőjét hozván mozgásba, az általános jóllét előmozdítására hathatós és tevéleges befolyást gyakorolt.

Érdemeit csak gyászos halála után kezdték méltányolni és dicsőítésére emeltek neki márványból emlékszobrokat!.. Míg életben volt: szenvedett, túrt és küzdött a nyomorral, pedig egész életét az emberiség javának előmozdítására szentelte; de azt csak halála után tudták észrevenni, s akkor igyekeztek törekvései iránt legalább áldott emlékének hállával adózni.

Atya sorsából kézzelfoghatólag tanulhatott volna a világ; mert hiszen: könyvek, röpiratok és ismétárak terjedelmesen és kimerítően tárgyalják a nagy „Ressel Jó zsef“ életét és csuda találmányát; mégis, midőn lán gészének mintegy folytatás gyanánt fia, Ressel Henrik, ama új találmányával lépett elő, hogy a csavargözösök tetszés szerint irányozhatók is, — nem talált mai napig sem kellő méltánylásra!.. Már pedig az ugynevezett propelleresavarok irányozhatóságának feltalálásával az összes gőzhajózás kormányzásában nagyfontosságú változások és átalakulások fognak történni, melyek a forgalmat és a közlekedést tetemesen és rendkívüli haszonnal könnyítendik. Ezen új feltalálással a csavargözösök tökéletesítése látszik befejezve lenni, s annak tudományos és részletes leírását a hamburgi „Hansa“ című folyóirat 1867-ik évi 87-ik számában olvashatni.

Az ily nagyszerű találmány: világ esemény!.. Ő az egész világnak közös kincsét alkotott, s méltó arra, hogy életrajzát minden nemzet ismerje meg.

Ressel Henrik született 1829-ben, Triestben, hol édes atya, a legnagyobb feltűnést előidézett Csavargözösöt létrehozta. Igen gondos és sokoldalú neveletésben részesült, s figyelmét korán lekötötték édes atyjának eszmái és géptani munkálatai;

különösen az erőmútan és a mennyiségtan iránt nagy előszeretettel tanusított; sőt a szépművészetek iránt is kiváló hajlammal viseltetett.

Már ifju éveiben lángeszének nyilatkozatai több irányban nyilvánultak, s édes atya nem egyszer kiáltott föl: „hogyan létesítem e száz irányba iparkodó külön nemű elem összhangzatu egységét, hogy az egésznek ne ártsak?!“ Azonban édes atya 1845-ben Velenczébe tétetvén át, hol az ifju Ressel a művészeti pályát választá magának, s a szépművészeti Akadémia növendéke lön egész 1848-ik évi Martius hóig, midőn a német származásu Ressel, édes anyjával és testvéreivel az olasz forradalmisták dühöngése elől Triestbe volt kénytelen menekülni, hol édes atya gr. Gyulai, katonai és polgári kormányzó által ez időben egy új tengerészeti parancsnokság létesítésével és szervezésével bízott meg.

Ezután múltani működéshez látott, s 1849 elején belépett a már híressé vált triesti gépgyárba mint gép rajzoló, s csakhamar az összeállító mérnökségre emelkedvén, 1857-ik évig nagy buzgalommal és főnökének kiváló megalégedésére működött. Ezen minőségében tevékeny részt vön az osztrák hadi tengerészet részére történt kerék és gőzcsavar-gépek összeállításánál, minthogy azok ezen nevezetes gyárban készítették.

Egyéb munkáiból főlemlítjük: az iszapkotró gőzgépet, a triesti és a dalmáciai kikötőknel; a vízmerő gőzgépet, mely a Rovigoi mocsárok kiszáritása végett nagy sikerrel alkalmaztatott és a saját eszméje után készített lapátkerekű gőzös mintáját.

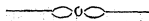
Azután atya óhajására a hadi tengerészetnél vállalt szolgálatot; de miután imályszerűleg bálványozott édes atya 1857-ik év, október 10-én a jobb létre átszenderült, ő testben lélekben megunta az ott tapasztalt intriguákat, s 1858 közepén bucsut mondott a tengerészeti pályának, s függetlenül kezdett szakmájában működni, s ezen időben keletkezett, a tetszés szerint irányozható csavargőzös találmányának első csirája.

Majd nagyobb utazásokat tön Európában; míg 1860-ban Grätzban; 1864-ben pedig Bécsben önállólag letelepedett és szakmájában igen szép műveket létesített, nevezetesen az osztrák hadi ágyu-sajkák „Borjufóka“ és „Küzdő“ feltűnőbb művei közé tartoznak; ugyszintén egy 230 lóerejű csavar-gőzgép. Ezeken kívül nagyszerű épületeket és vízvezetéseket mesterileg létesített.

1861-ben, midőn Chrudim városában az édes atya tiszteletére emelt emlékszóbor lélepleztetett, a városi tanács által egyhangulag Chrudim városa dispolgárává választatott; valamint az északamerikai Ressel-választmánynak is tiszteletbeli tagja.

De az ő egész lelkét és lángeszének minden működését legfőként új találmánya foglalja el, hogy azt az emberiség javára létesítse.

Adja Isten, hogy mielőbb valósuljon és akkor a népek emlékezetében örökké fog élni és az emberiség hálája fogja koszoruzni emlékszóbrát!

SOOS JÓZSEF,

Apát, püspöki helynök és váczi kanonok.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Soos József.

Az egyházi rend koszorujából egy jeles és nagy műveltségű férfit vezetünk Pantheonunkba, ki magas hivatását az Úr szőlőjében az Isten dicsőségére és embertársainak épülésére igyekszik teljesíteni; másrészt nemes jótékonyágai által a keresztény szeretet legdicsőbb erényét örömet gyakorolja, s kire rá illenek sz. Pál szavai: „A szeretet tetetés nélkül legyen; gyűlölvén a gonoszt, s a jóhoz ragaszkodván.“ (Sz. Pál levele a Rómaiakhoz 13. rész, 9.)

Soos József született 1815. Január 30-án, Ludrova községben, Liptóme gyében, hol édes atya, János, polgár volt; édes anyja Nemes Tolt Éva igen erkölcsös nevelésben részesítette gyermekét. Iskoláit szülőhelyén kezdé, s folytatta Nagyselmeczen, Rózsahegyen és Váczt. 1830-ban a váci semináriumba növendékpapnak vétetett föl, hol a bölcsészetet hallgatta, azután a négyévi tanfolyamu istenészetre a bécsi Pázmáneumba küldetni érdemesített, s itt azáltal tünt ki, hogy mint harmadéves istenész, a nyelvekből a tudori szigorlatot dicsőreteaen kiállotta. 1838-ban áldozárrá fölszenteltetvén, előbb Kecskemétre, azután Hatvanba tétetett káplánnak, s mint ilyen a hitágazati, vagyis dogmatikai tudományokból állotta ki a szigorlatot; később Főegyházán működött; 1840-ben dicsőült gr. Nádasdy püspök udvarában mint iktató és levéltárnok alkalmaztatott. 1844-ben szentszéki jegyző lett. 1849 végén püspöki titkárrá léptetett elő. 1850-ben póttnár volt. 1851-ben szentszéki tlnök, s egyszersmind ceremoniarus. 1853-ban rendes tanárra neveztetett ki, s egyszersmind zsinatvizsgálóvá, 1854-ben pedig rendes házasságvédővé lön. 1859-ben a növendék-papság igazgatásával bízattván meg, kanonokká lett előmozdítva, s mint ilyen 15 éven át atyai szelidséggel párosult bölcs szigorral vezénylé az ifjuságot, s alatta létesült a „Pázmánról“ nevezett önképző irodalmi egylet. 1862-ben a kegyes alapítványok kezelője volt; 1863-ban csongrádi főesperes; 1864-ben a boldogságos Szűzről címzett mogyoródi apát; 1870-ben székesegyházi főesperes; 1871-ben püspöki helynök; majd 1872-ben örkanonok lön.

Ekként jutalmazá meg az egyház hí és ihletett szellemű fiát, ki jótéteményeiért az emberiség hátlájára is méltóvá tette magát.

A Szent István és a Szent László jótékony és közhasznú társulatoknak alapító tagja; valamint mint felvidéki születésű ember tót nyelvű testvéreink mivelődése

iránt is érdeklődéssel viseltetvén, a Nagyszombatban keletkezett Szent Adalbert nevű olvasó könyvkiadó társulatnak is egyik alapító tagja.

Nem akarjuk itt fölhozni azon mindennapi könyvradományokat, melyekben a hozzá folyamodó szükölködők csoportja részesül; mert ő szerényen azon elvet vallja, hogy ne tudja a bal mit a jobb kéz tészén. Mindamellet meg kell említenünk a váczai káptalannál és szülöghelyén tett jótékony alapítványait, melyek az ő jó és áldott lelkét oly fényben tüntetik elő, hogy emlékezte élni fog az utókor előtt is, mely nevét áldva fogja említeni.

DR. KOVÁCH PÁL,

Apát és Váci Kanonok.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Kovách Pál.

Egy derék, patriarkális jellemű főpapot mutatunk be az olvasó közönségnek, ki egyházi és hazafiúi kötelességeit mindig szigorú lelkiismeretességgel teljesítette, s tapintatos modorával és őszinte bánásmódjával, a társadalmi életben, a közviszeteletet kiérdemelte; míg széles tudományosságaért az irodalmi téren szerzett el nem hervadó babérokot.

Kovách Pál született 1810 október 6-án Vácztól, hol és fölváltva Pesten, a gymnasiumi és bölcsészeti iskolákat elvégezván, a jogot a pesti egyetemen hallgatta; azután Hontmegyében mint esküdt működött, s időközben a királyi tábla hites jegyzőjévé is fölvattatott, sőt a vármegye által a magas helytartótanáshoz hivatalos állomásra is ajánlatot, s már Budára fel is idéztetett az eskü letételére, midőn szeretett édes anyja elhunytá után ismét fölébredt lelkében a papi pálya iránt régebben táplált vágya, s az ősi Buda helyett a szerény Kalocsára utazott, hol a papnövédek közé legott fölvétetett; azonban egészségi szempontból Vácra tétetett át, s miután az istenészeti tudományokat magáévá tette volna, 1834. ápril 9 én áldozárrá fölszenteltetett. Még mint kispap, 1833-ban, egy szigorlatot állottki az összes jogból, elnyerni remélvén az akkora papnövédekben föllállítani szándékolt köz és magánjogi tanszéket, mely szép és tüdvös szándék maig jámbor ohajtás maradt!

Bemutatván első szent mise áldozatát, Dorosmára rendeltetett káplánnak, hol a még hátralévő szigorlatokat letévén, 1835-ben a jogtudori oklevelet nyerte el. Ezen ünnepeélyes alkalommal tartott értekezést „be locis Credibilibus“ (A káptalanokról és Conventekről, mint hiteles helyekről) nagynevű Moeenásának, dicsőült gróf Nádasdy Ferencnek, mint az akkori váci püspöknek dedikálta. Azután két évig Félégyházán segédlelkészkedett, mely időköz alatt minden tires idejét a francezia és olasz nyelvek megtanulására fordítván, 1837-ben a püspöki udvarhoz hivatott, hol mint igdtató, levéltárnok, szentszéki jegyző, püspöki könyvtárnok, titkár és szertartó buzgósággal igyekezett hivatalának megfelelni. 1847-ben végre elnyerte Vácztól az oly régen ohajtott jogi tanszéket, s az 1848 iki év nagy eseményeinek kezdetéig tanította a köz és magán polgári jogot. Ekkor azonban a szabadságharcz riadója az ő lánglelkében is viszhangra talált, s minden izében érezte, hogy most honpolgári kötelességek teljesítésére van utalva, s buzditó szavakkal a nemzeti ügy mellett agítált.

Midőn azután szépelgető kicsinyhitűségnek keresztelt cégéres árulás véget ve-

tet Világosnál nemzeti jobbléttnek édesen ápoltt reményeinek, gyáva ellenségeink nagy bífnak tartották, hogy ő is hű maradt a honszerelemben és üldözött bujdosó lón hontalanul saját hazájában!

1850-ben a lelkipasztorkodásra szentelte magát, s Dorosmára lelkésznek neveztetett ki, hol később alperessé, 1861-ben pedig a boldogságos szent szűz Máriáról czimzett mogyoródi apáttá léptetett elő. 1864-ben váci kanonokká lón, s jól megérdemelt állásában a közbecsülés glóriáját vívta ki magának.

A jogi szakirodalmat több jeles értekezéssel gazdagította, melyek a „Religio“ hasábjain láttak napvilágot. Készített egy terjedelmesebb munkát is a „magyar közjogról,“ mely a budai censura és a régi emléktű helytartótanács kedvező nyilatkozata daczára kéziratban hever! 1848-ban „Szemelvények az 1791 és 1827-iki országos egyházi választmányok munkálataiból“ czimű művét adta ki.

Mint kitűnő szónok levén ismeretes, több egyházi beszéde nyomtatásban is megjelent, melyek közül különösen említésre méltónak találjuk az 1869-ben, a bécsi kapucinus atyák templomában Szent István királyunk ünnepén mondott gyönyörű egyházi beszédét, melylyel akkor a politikai nagyobb lapok is foglalkozának.

1851-ben kiadta „Manuale Parochorum“ czimű jeles munkáját, mely több kiadást ért és számtalan példányban forog közkézen. 1861-ben „A magyarhoni törvényhozás történeti vázlata“ czimű munkája jelent meg, s egyszersmind feltűnő cikkeket között a „Magyar Állam“ hasábjain, melyek a laikusok figyelmét is nagy mértékben magukra vonták.

Vác városa közbecsülésének maradandó jelét adta azáltal, hogy őt városi képviselőnek választotta, s ő nemes gondolkozásának és honfiai érzelmeinek adta tanuságát, midőn közkívánatra a váci honvédszobrot 1866-ban egyházi szertartással fölszentelni hazafias szép kötelességének ismeré.

Az idők elmúlnak; az ember halandó. . . A hamu és a por: a végtelenség szeszélyes játéka; de az érdem az örökkévalóság fényességében ragyog, s az unokák emlékezete alkot számára igazi halhatatlanságot!

Nyomat. Hirta és Dalk. Eszt. 1868

OSZTROVSZKY JÓZSEF,

A m. kir. Curia legfőbb ítélőszék bírója.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Osztrovszky József.

Osztrovszky József született Szegeden, 1818. Január 12-én. Az elemi és gymnásiumi iskolákat szülőhelyén; a jogi tanulmányokat pedig Pozsonyban végezte, hol egyszersmind a jurátusi szép napokat is tölté, s társai között egyenes lelkéért és nyílt szívűségéért igen kedvelt és szeretett egyéniség vala. 1840-ben az ügyvédi szigorlatot letévén, Szegedre sietett, hogy tehetségeit és tanulmányait szülővárosa javára érvényesítse. Az akkori politikai mozgalmaknál fogva természetesnek találjuk, hogy ő is a megyei gyűléseket szorgalmasan látogatta, s nem egyszer szólalt föl a köztügy érdekében. Majd Kossuth halhatatlan emlékeztető „Pesti Hirlapjának“ lón rendes levelezője, s nemcsak a városi; de a megyei dolgokat is szabatosan és eleven tollal kezdé bonczolgatni. Legfőbb törekvése volt, a democraticus eszmék alapján, a társadalom különböző osztályait egyesíteni, mely az idők szelleménél fogva neki nagy mértékben sikerült is.

Midőn Klauzál a 40-iki országgyűlésről haza érkezett, éji zenével tisztelték meg, mely alkalommal ő tartott hozzá egy csinos beszédet, szép bizonyosságát adván szónoki képességének.

Élénk részt vett továbbá az első polgári kaszinó alkotásában; valamint ő volt egyik buzgó létrehozója a szegény-ápoló intézetnek is, úgy, hogy Szegeden a koldulást csakhamar meg lehetett szüntetni; azonban ezen jótékony intézet 1850-ben meg lett szüntetve.

Osztrovszky naponként népszerűbbé és tiszteltebb egyéniséggé emelkedett, s mondhatni, hogy egyik legkeresettebb ügyvéd volt, s irányadó szerepet játszott. 1846-ban Palásthy Leopoldina urhölgygyel lépett boldog házasságra; majd 1848-ban városi tanácsnökká választatott; de csakhamar a pesti nemzetgyűlésre osztatlan bizalommal a bel és felsővárosi kerületek által képviselőnek lett kikiáltva, s mint ilyen 1849-ben Szeged kerületére kormánybiztossá nevezetett ki. A világosi sötét emlékü katastropha után halálra ítéltetett, mely ítélet kegyelem útján hosszas fogságra változtatván, 1855-ben nyerte vissza szabadságát.

A mint börtönének ajtai megnyíltak, hazasietett, hol sokat hányatott és sokat szenvedett családját aggályos helyzetben találta, s miután az ügyvédségtől el lett tiltva, a trieszti biztosító társulatnál főügynökséget fogadott el, s ő volt az első, ki a biztosító társulatok magyar könyvvezetését behozta. 1856-ban Pestre kellett lakását

áttenni, s itt, mint aki a biztosítási ügyekben alapos ismeretekkel bír, „az első magyar biztosító társulat“ létrehozásában és szervezésében jelentékeny részt vőn. s annál mint főfelügyelő nyert alkalmazást.

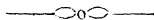
1859-ben visszatért Szegedre, s egyik hí barátja czége alatt ügyvédkedni kezdett, s az októberi legmagasabb diploma megjelenése után nagy lelkesedéssel polgármesterré választatott. És ő e nagyfontosságú tisztének közmegelegedésre felelt meg.

Midőn a rövid alkotmányosság erőszakosan megszünttetett, hazafiúi kötelességének ismeré előkelő állását a „Pesti biztosító intézet“ kerületi főügynökségével föleserélni.

1867-ben a felelős magyar ministerium megalakulván, ő higgadt és mérsékelt természeténél fogva a Deákpart elveit és meggyőződését tette sajátjává, s mint a szegedi szabadelvű kör elnöke nagy buzgalmat és tevékenységet fejtett ki az eszmék tisztázására, s megnyerő modorával még ellenségeinek is becsülését kiérdemelte.

1869-ben a királyi Curia, mint legfőbb ítélőszék bírójává neveztetett ki, s azóta ezen minőségében messze hangzó nevet és általános tiszteletet tudott magának kivívni.

Boldog házasságát az isteni Gondviselés négy gyermekkel áldotta meg.

NAGYVÁRADI HORVÁTH GYULA.

Országgyűlési Képviselő.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Nagyvárad Horváth Gyula.

A magyar törvényhozó testület fiatalabb nemzedékének egyik jeles tehetségű és szép képzettségű tagját van szerencsénk Pantheonunkba vezetni, ki messze utazásaival sok világtapasztalatot és nagy műveltséget szerzett magának, s a parlamentben történt rögtönzött beszédeinek éles logikájával és szónoki emelkedettségével kivívta képviselői társainak azon figyelmét, mely a megérdemlett elismerés szüleménye szokott lenni.

Nagyvárad i Horváth Gyula született 1843-ik év, Január 24-én, Háromszékteleken, a testvér Erdélyországban; édes atyja, Károly, közbeesülésben kiérdemült királybíró volt Háromszéken; édes anyja, Bély Jozefa urhölgy, egy ősrégi fényes család ivadéka vala. A gymnasiumi iskolákat Brassóban, Marosvásárhelyen és Udvarhelyen végezte, s azután 1859-ben a heidelbergi híres egyetemen bölcsészeti tanulmányoknak szentelte magát. 1860-ban egy lelkes hazafi nemes hevével és a szabadság iránti rajongással sietett Olaszországba, hogy a magyar legióba vétesse be magát; onnan meghiusult reményekkel 1861-ik év közepén Genfbe ment, hogy megfigyelje az ottani népnevelészet i mozgalmakat. Innen a mesés kelet felé vette útját, s meglátogatta Görögország fővárosát, a classicus hírű Athént; majd Konstantinápolyba vitorlázott, honnan szeretett hazájába tért vissza, s mezőgazdasággal kezdett foglalkozni.

1864-ben boldog házasságra lépett báró Splényi Berta urhölgygyel, egy lelkes és szelleműs honleánnyal, kitől az isteni Gondviselés két fiugyermekkel áldotta meg.

Később az alkotmányos élet föltámadásával, mint bizottmányi tag, élénk és tevékeny részt vón Küküllővármegye gyűlésein, s a közügy érdekeinek meleg szószólója volt; különösen pedig a népnevelés hőkeblű előmozdítója levén, a küküllőmegyei református iskolák főfelügyelőjévé választatott; valamint az erdélyi egyház-község is zsinati tagjainak sorába emelte.

1872-ben Küküllőmegye felső kerülete által országgyűlési képviselőnek választatván, mint ilyen alapos és tapintatos föllépésével beigazoló, hogy személyében nyert a magyar parlament.

Záradéku meg kell említenünk azon rendítő csapat, mely őt és családját 1854-ben mélyen lesújtá, midőnéde s testvérét Károlyt forradalmi szándék gyanuja miatt a gyáva önkény mártír halállal kivégeztetni nem irtózott. Most sirján a nemzeti kegyelet virágokat természet, s az egész ország imája egyesül, hogy legyen könnyű neki a föld!

DR. BÖKE GYULA,

egyetemi m. tanár.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Böke Gyula.

A magyar orvostudomány roppant előhaladását bizonyítja azon jeles férfiú életrajza is, kinek neve a jelen sorok homlokzatán ragyog. Ő is egyike azon lelkes és buzgó szakembereknek, kik az orvostudományt egyes ágaiban előbbre vinni segítik, hogy ekként az emberiség javára munkálván, annak soha el nem muló hálójára tegyék magukat méltókká.

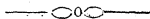
Böke Gyula született 1832, November 8-án, Tatán, hol édes atyja, Simon, kereskedést űzött. Az előkészítő iskolákat szülőhelyén és Pesten elvégezvén, az orvosi tudományok hallgatása végett Bécsbe ment, hol 1858-ban az összes orvosi tudományból tudori oklevelet nyervén, mint másodorvos a közkórházban alkalmaztatott. 1859-ben Würzburgba ment tanulmányainak bővítése és tapasztalatok szerzése végett, s különösen a fülgyógyászat volt észleleteinek legfőbb tárgya. Nehéz földadat volt, mert ezen szakma még akkor az egyetemeken nem is tanítottott, hanem kórboncolások alkalmával és a kórházakban kellett neki azt folyton buvárlani, s ekként egészen a tapasztalásra és a gyakorlatra volt szorítva. De benne a tudomány emberére talált, s midőn 1860-ban Pesten letelepedett, különösen a fülgyógyászatra szentelte magát és csakhamar jó hangzásu nevet szerzett magának nemcsak a gyakorlati téren, hanem elméletileg is kitűnő cikkei által, melyek hazai és külföldi lapokban láttak napvilágot.

1868-ban az orvosi könyvkiadó-társulat kiadta: „A fülgyógyászat tankönyve“ című, s 312 lapra terjedő jeles munkáját, mely e szakmában a legelső magyar mű, s szerzőjének a műkritika teljes elismeréssel adózott, tanulóit és az emberiséget pedig hálára kötelezte le.

Az orvosegyletnek és a természettudományi társulatnak tagja; a Rókus és a gyermekkórházak rendelő orvosa; 1867-től fogva pedig a tudomány-egyetemen a fülgyógyászat magán tanára.

1863-ban boldog házasságra lépett Freund Etelka urhölgygel, kitől az ég egy leánygyermekkel áldotta meg.

Tevékenysége, szakismeretei és tudományos képzettsége által egyiránt kivívta, a köztiszteletet, s legújabbán egy Pesten létesítendő Poliklinika megalapításán fáradozik, mi külföldi fővárosokban napjainkban már alig hiányzik valahol. Adja Isten! hogy buzgalmát méltó siker koronázza, s neve sokáig legyen disse az orvosi testületnek!

Dr CARL JOSEF SCHWARZ.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Schwarz Károly.

Egy magyarországi születésű bécsi gyakorló orvos neve ragyog ez életrajz homlokzatán, kinck belehüllési és villamgyógyászati intézete sűrű látogatásnak örvend s nevének már igen jó hangzást tudott szerezni.

Schwarz Károly született 1839. Május 23-án, Hód-Mező-Vásárhelyen, Magyarországon. Édes atyja, Miksa, szintén orvostudor volt Eszéken, hol Károly fia a gymnásiumi és a bölcsészeti iskolákat elvégzvé, az orvosi tudományokat a bécsi egyetemen nagy sikerrel hallgatta, s miután 1861-ben tudori oklevelet nyert, a nagyhirű Türr professor oldala mellett működött; azután a bécsi kórházban elsőrendű segédorvos volt, s egyszersmind Währingben mint gyakorló orvos önállólag tőn szerencsés gyógyításokat.

1867-ben Bécsben állandóan letelepedvén, az első belehüllési intézetet alapította, s a tüdő, torok és az idegbetegségeket rendkívüli sikerrel gyógyítja.

Mint speciális orvostudor igen fényes hirben áll, s egyszersmind Baden és Vöslau fürdőikben mint gyakorló orvos szokott a fürdő-idény alatt működni.

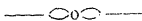
Szaktájáról bel és külföldi lapokban bőven és tudományosan több ízben értekezett.

Tagja az orvosi karnak és az orvosi egyletnek; valamint több külföldi egylet is tagjainak sorai közé számítja.

1871-ben Donat Henriette kisasszonyt vezette Hymen oltárához, ki öt egy fiugyermekkel örvendezteté meg.

Különösen mint szakiró az osztrák, bajor és az olasz fürdők leírásával nagy figyelmet ébresztett.

Intézete van: Opernring, a gyönyörű Drascheféle palotában.

DR. JOSEF BERGER

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Berger József.

Magyarországi születésű bécsi gyakorló orvos, ki különösen az orr, száj, nyak, torok, gége, és mell-betegségekben ritka ügyességgel és rendkívüli hatással tud gyógyítani.

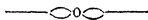
Született 1838. Martius 18-án, Algyő nevű községben, Csongrádmegyében. A gymnasiumot Szegeden; a bölcsészetet és az orvosi tudományokat Bécsben végezte, s 1863-ban tudori oklevelet nyert.

Mint segédorvos Sigmund, Hebra és Türk híres professorok mellett működött; míg 1869-ben önállólag kezdett szerepelni.

Több bel és külföldi lapban irt igen jeles szakcikkéket, melyek szakmájában az orvostudományt előbbre vinni segítették.

Tudománya és szerencsés gyógyítása megérdemlett hirben áll, s neki nagy népszerűsége van.

A szenvedő emberiség hálája kíséri lépteit!

Élymt. Horn és Zebai Szerkesztés 2.sz.

SAMARJAY KÁROLY.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Samarjay Károly.

Egy mivelt lelkű, szelid és buzgó tevékenységű férfit vezetünk Pantheonunkba, ki a magyar írók „régibb gárdájából“ való, s neve 1848 előtt és az „ötvenes“ évek elején jó hangzással birt az irodalmi téren, s bár azóta is szokott írni egyes politikai, vagy társadalmi ügyeket fejtegető cikkeket; de nagyobb szabásu működését leginkább az ügyvédi pályán érvényesíti.

Samarjay Károly született 1821. April 6-án Rév-Komáromban, nemes családból. Édes atyja, János, földbirtokos volt; édes anyja született Beliczay Erzsébet urhölgy vala. Az elemi és gymnásiumi iskolákat szülőhelyén; a bölcsészeti és jogi tudományokat pedig Pozsonyban végezte. Letevén az ügyvédi censurát, Pesten ügyvédeskedett; azután a Bánságban tizenkét évig nevelő volt, majd később újra visszatért az ügyvédi pályára, s előbb a Bánságban; azután pedig Pozsonyban folytatta régi működését.

Azon közben lelke fellengzéseinek nyilvános hangokat adva, az irodalmi téren is megismertette nevét, s tőle több önálló munka látott napvilágot; nevezetserint: „Költemények.“ Buda, 1845. „Kelet gyöngyei.“ Pest, 1847. „Dalok az alföldről.“ Pest, 1847. „Magyar nyelvtan,“ kezdők számára. Pest, 1847. (két kiadást ért.) „Praktische Anleitung zur Erlernung der ungar'schen Sprache.“ Pest, 1847 (két kötet s több kiadást ért.) „A gyermekbarát“ Pest, 1850. (Megjelent Magyar, német és francia nyelven.) „Német nyelvtan.“ Bécs, 1853. (két kötet) „Az Aesthetika főtárgyai“; Oeser után szabadon átdolgozva, Komárom, 1853.

Pozsonyban minden jótékony intézet és közhasznu vállalat buzgó pártfogója, s lelkiismeretességével és áldozatra kész emberbaráti nemes érzelmeiért köztiszteletet vívott ki magának, s bátran elmondhatni róla, hogy nagy népszerűséggel bír.

Boldog házasságra másodsor Schiller Ilona urhölgygel lépett, kinek édes atyja pesti ügyvéd volt, s az isteni Gondviselés ezen lelkes honleánytól három fiuval és egy leánygyermekkel áldotta meg, míg első házasságának két gyümölese volt.

KOPERNICZKY ISTVÁN.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Koperniczky István.

Minden magyar ember, ki Esztergomban megfordul, kíváncsian tekinti meg az ottani nevezetességeket, melyek közül bizonyára az új papnövelde teljes mértékben kiérdemli a figyelmet, melyet néhai Scitovszky herczeg-primás áldozatkészsége hozott létre, s annak építési vezetésében nagy érdemeket szerzett azon egyházi férfiú, kinek nevét ez életrajz homlokán olvashatni.

Koperniczky István született 1813. September hó 7-én, Ujbányán, hol édes atyja, András, egyszerű becstületes polgár volt; édes anyja, Maczko Julia, vallásos gonddal nevelé gyermekét, ki is nagy sikerrel elvégezvén a gymnasiumi tantárgyakat, 1832-ben a papi pályára lépett, s mint papnövendék, a bölcsészeti és isteni tudományokat Nagyszombatban hallgatta. 1839-ben az ur szolgájává fölszenteltetvén első vérnélküli áldozatát az ősrégi visegrádi templomban mutatá be a Mindenhatóknak; azután Hodrusbányán káplán lett, honnét egy fertály év lefolyása után esztergomi karkáplánná nevezetett, s később karigazgatóvá léptetett elő. 1849-ben Esztergomban előbb a papnövelde lelkiigazgatója; azután pedig házi aligazgatóvá lőn. 1861-ben czimzetes kanonokságra emeltetett; míg 1868-ban valóságos pozsonyi kanonokká lett kinevezve.

Életének kiváló episodját képezi azon időköz, t. i. 1864—1865, midőn az új, Szent István királyunk tiszteletére emelt papnövelde épült, melynek vezetése körül maradandó érdemeket szerzett magának. Végül az ő egyházi szaktudományáról tanuskodik az, hogy a szent misék és a zsolozsmák kijelölése végett használatban levő ugynevezett „Directoriumot“ már több mint husz év óta folyvást szerkeszti.

Mint ajtatos, derék pap köztisztületben részesül, s mint ilyen méltó helyet foglal el albumom diszlapján.

DR. HARTL ALAJOS.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Hartl Alajos.

A tudomány minden ága az emberiség különféle érdekeinek és anyagi előhaladásának tényezésében kisebb-nagyobb szerepet játszik; hatalmas, vagy épen döntő eszköz. Azonban az ember külső és belső szervezetével, vagy is kizárólag magával az emberrel, a legapróbb részletekig, egyedül az orvostudomány foglalkozik. Méltó tehát, hogy annak művelőit és kezelőit közelebbről megismerjük, s az érdemeket méltányolván, a jelesek emlékeztétét tartsuk föl az utóvilág számára.

A főváros egyik kedvelt és keresett gyakorló orvosát van szerencsénk Pantheonunkba vezetni azon férfuban, kinek neve ez életrajz homlokzatát ékesíti, ki a laicus közönség teljes és odaadó bizalmát kiérdemelte; a szakembereknek pedig tiszteletteljes elismerésére tette magát méltóvá.

Hartl Alajos született 1826. April 13. Tatában, Komáromvármegyében, s korán elhagyottot árvaságra jutván, az élet keserűségeivel hamar megismerkedett, melyek azonban őt el nem csüggesztették, hanem rugékonyságot kölcsönöztek tevékenységének, s önparkodása és buzgó szorgalma folytán, a gymnasiális iskolákat szülőhelyén kittäni sikerrel elvégezvén, a bölcsészeti és jogi tudományokat Győrött hallgatta. Ekkor az ifju különös hajlamot és ellenállhatatlan vonzalmat érezvén a papi pálya iránt, Veszprémben, a semináriumi növendékek közé fölvétetett, hol másfél évet szentelt a theologiai tudományoknak, midőn bekövetkezett az 1848-iki év újja alkotó vihara, s az egész országon végig harsant az istenített szabadság igéző trombitája. E búvós hangok az ő lelkében is élénk viszhangra találtak, s forró szive egész föllengésével érezte a nagy nemzeti ügy fontosságát és ama varázslatot, mely a hazafit elodázhatatlan és szent kötelességek teljesítésére ragadja.

Bucsut mondott tehát a papi pályának és fegyvert ragadott a haza és nemzeti igazaink bátor védelmére. A kis papból jó katona vált, s a honvédek sorában hadnagyi rangra emelkedett és részt vón számos véres csatában. Midőn azután az édesen táplált szép reményeket a világosi szomorú catastropha széjjel robbantotta, s gyászba öltözött siró édes anya gyanánt az egész haza: a honvéd sorsa: bujdosás leve.

1850-ben mérnöki pályára lépett; de a következő évben keble sugallatát követve, orvosnövendéknek iratta be magát, s 1857-ben az orvostudori oklevelet el is nyerte. Bécs tagadhatatlanul mindig híres volt az orvostudomány nagyobb szabásu és messze kiható mozgalmairól. Ő is oda sietett, hogy ismereteit és tapasztalatait

bővitse és hatványozza, s e végből buzgó és szorgalmas látogatója volt az ottani egyetemnek és a kórházaknak; majd visszatérvén hazájába, Pesten, a sz. Rókus-kórház sebészi osztályánál mint tiszteletbeli segédorvos működött, s egyszersmind a helybeli egyetemen a szüléset gyakorlati és műtői részét tanulmányozta, oly sikerrel, hogy 1858. január 1-én a szülésmesteri oklevéllel tiszteltetett meg. Ugyanazon évben a budai helytartótanács egészségügyi osztályánál fogalmazó-gyakornoknak neveztetett ki, később pedig az egészségügyi bizottmány jegyzőjévé léptetett elő. 1860-ban több hónapon át mint osztályos főorvos minden díjazás nélkül szolgált az emberiséget. 1862-ik év végén a pesti kényszerítő dologház főorvossává választatott, s egyszersmind ugyanazon évben a helytartótanácsnál ő Felsőge kegyelméből tiszteletbeli fogalmazónak léptetett elő.

Midőn a magyar felelős ministerium megalakult, ő az ujjonnan szervezett belügyi ministerium közegészségügyi osztályánál fogalmazónak; azután pedig titkárnak neveztetett ki.

Az alkotmányosság új életre támadása folytán, a fővárosi választó polgárság által egyhangulag városi képviselőnek választatott, mely általános megítisztetés és bizalom és a közszeretet oly nyílt kifejezésének mondható, hogy az által a jeles és népszerű orvos szeplőtelen hazafiságát ismerték el, s kívánták kitüntetni.

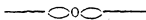
Tagja a budapesti orvosegyletnek; a természettudományi társulatnak; az orvosi könyveket kiadó társaságnak pedig alapítója; valamint más közhasznú és jóteköny intézeteknek és vállalatoknak is áldozatkész pártfogója.

1866. Junius hó 14-én lépett boldog házasságra Miltner Ferencz, zenekari tanár szellemdús és bájos leányával; Ludovikával, ki mint ügyes és szerencsésen sikerült tájképek festője messzebb körben is szép nevet szerzett magának, s művészi képességének elismerésül a steyermarki természettudományi társulat által oklevés rendes tagnak választatott. Az isteni Gondviselés gyöngéd szerelmüket egy kedves leánygyermekkel áldotta meg.

Hartl mint gyakorló orvos, a legelőkelőbb családok kedvence és számtalan áldja az ő tudományát, kiket kitűnő gyógykezelésével az emberileg bizonyosnak képzelt haláltól megmentett és visszaadott az életnek.

Egy orvosnak pedig legszebb dicsősége: az emberek halála. Ez képez halántéki körül nimbust és nevének ez biztosítja a — halhatatlanságot.

Mert csak az él igazán a jövőnek, ki embertársainak emlékezetében emel magának emlékoszlopot. Ezt nem dönti meg az idő, sem a hatalom; ez örökké való! .

DR. PÁPAY DÁNIEL,

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Pápay Dániel.

A budai Császárfürdő derék orvosát van szerencsénk bemutatni, ki sokoldalú képessége, finom modora és tapintatos gyógykezeltése által szélesebb körben az elismerést és tisztelet koszoruját kiérdemelte.

Pápay Dániel született 1832, február 26-án Kolozsvárott, régi nemes családból, mely „járjai és szylí“ előnévvel élt. Édes atyja birtokos vala, ki Magyarországból szakadt Erdélybe, hol boldogházasságra lépett Csávássy Kiss Mária urhölgygyel, ki gyöngéd gondot fordított gyermekeinek nevelésére. A gymnasiumot és bölcsészetet Kolozsvárott elvégezvén, az orvosi tudományokat Pesten és Bécsben tette sajátjává. 1854 Januárban orvosá avatattott, s már Májusban Szalontán gyakorló orvos lett, hol oly népszerűséget szerzett magának, hogy a szomszédos Bihar, Arad és Békésmegyékben is elterjedt hírneve és a szenvedők tömegesen keresték föl; sőt 1856-ban városi orvossá egyhangulag választatni érdemesítették.

1859-ben odahagyta Szalontát és két évet külföldön töltött, hogy tudományos ismereteit és szakképzettségét az ottani egyetemeken és a kórházak látogatásával szélesítse és öregbítse. Különösen Berlinben és Göttingenben a chemiával tüzetesebben és behatólag foglalkozott; Árisban és Londonban pedig leginkább kedvencz szakmáját, a nőgyógyászatot kiváló gondnal és figyelemmel tanulmányozta. 1861-ben többrendbeli külföldi oklevéllel visszatért hazájába, s a lelkes Szalontai sietett őt újra visszanyerni, egyhangulag választván ismét városi orvosnak, hol 1870-ig a szenvedő emberiség javára és hálájára méltólag működött. Ekkor a fővárosba jött, s itt 1872-ik év végén a hírneves budai Császárfürdő orvosává választatott, s most legfőbb célja: hogy ezen jeles és gyógytekintetben kitűnő hatású fürdőt megérdemelt híre emelje, s egyszersmind szélesebb alkalmat nyilts a nőgyógyászat terén szerzett külföldi tapasztalatait is nagyobb mérvben érvényesíteni.

Tagja a budapesti orvosegyletnek; a természettudományi társulatnak és az országos tisztviselő-egyletnek, mely központi orvossává is megválasztá.

Boldog házasságra 1862-ben lépett Hollószeghy Irma urhölgygyel, egy szelleműs honleánynyal, ki anyai ágon a történelmi nevezetességű Thurzó-családból származik, s az isteni Gondviselés szerelmüket két nagyreményű fiúgyermekkel áldotta meg.

Adja Isten, hogy kívánt siker koronázza azon hazafias törekvését, melynek legfőbb célja, hogy t. i. a honi fürdészetnek általában új és hatalmas lendületet adand!., Hazánkban tömérdek gyógyfürdőhely van, s mégis a közvagyonosodás nem csekély hátrányára elhanyagolják!.. Csak apostol kell, s az eredmény biztos... Az apostol pedig a nemzet hálájára teszi magát méltóvá!

DR SIEGMUND VILMOS.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Siegmund Vilmos.

Egy buzgó, szorgalmas és rendkívül tevékeny férfit vezetünk Pantheonunkba, kinél a tehetség akarattal és ügyszeretettel párosul. Most ifju rajongással lelkesedik az irodalom iránt; tesz, ír, hat és alkot; majd a jogtudomány előbbrevitelén munkálkodik oly lankadást nem ismerő pietással, hogy az öregek elismerését és a fiatalabb nemzedék tiszteletét egyképen ki tudta érdemelni magának.

Mint író, mint jogtudós és mint ügyvéd egyképen közbecsülést; nevének jó hangzást és hirt szerzett, miért is méltó helyet foglal el a jelesek koszorújában.

Siegmund Vilmos született 1837. Február 2-án, Budán; édes atya, József, főhadbiztos volt, s szabadságharcunk alatt a magyar kormány debreczeni székhelyén odaadó hűséggel teljesíté hazafiai kötelességét; édes anyja született Szilávy Vilma urhölgy kiváló gondot fordított gyermekének nevelésére.

Iskoláit Kassán és Nagyváradon elvégezvén, a jogi tanfolyamot a pesti egyetemen kitűnő sikerrel hallgatta, s 1864-ben a jogtudományokból tudori oklevelet nyert, s letévén az ügyvédi vizsgát, legott önállólag kezdett működni.

Mint író már az ugynevezett „ötvenes években“ kezdett szerepelni, buzgó igyekezettel terjesztvén a hazafias szellemet és a nemzeti mivelődést. Különösen első nyilvános föllépése 1854-ben történt, a Garay árvák javára „Részvéthangjai“ című album szerkesztésével; azután számos pesti és bécsi, magyar és német nyelvű lapnak és folyóiratnak lett szorgalmas munkatársa; majd később „Estike“ „Hunnia“ és „Zeitbilder“ című hetilapokat szerkesztett; 1861-ben pedig az „Ungarische Presse“ című politikai hetilapot alapította, melyet még 1862-ben is szerkesztett. Vannak köztűt és kötetlen dolgozatai, csinos novellái, fordított színművei és szépészeti értekezései, melyek a tehetség és a sokoldalúság elvitázhatlan bélyegével bírnak. Szakirodalmi működésének nagyobb mérvű hullámlása 1869-ben, a budapesti ügyvédi egyeslet „évkönyvének“ szerkesztésével kezdődött; majd 1870-ben a „Themis“ cz jogtudományi hetiközlönyt alapította, s mindkettőt kitartó buzgalommal és lelkiismeretes tapintattal a mai napig folytatja.

Az ügyvédi egyesletnek 1866-ban történt megalakulása óta tagja; 1869-től fogva pedig tevékeny titkára. Az 1869-ki első országos jogászgyűlés létrejövételében munkás része van, melyen az ő kezdeményezése folytán az általa nagy gonddal kidolgozott „ügyvédi rendtartási törvényjavaslat“ megvittatván, Horváth Boldizsár akkori minister által elfogadtatott és az országgyűlés elé beterjesztetett, mely csakugyan — csekély módosítással — törvénynyé szentesítettet.

Mint ügyvéd nagy irodát tart és nemcsak széles összeköttetésekkel bír, hanem kiváló népszerűségnek is örvend.

Boldog házasságra 1864-ben lépett Petrovits Zsófia urhölgygyel, egy szellemdu és bájos honleánnyal, kitől az isteni gondviselés négy gyermekkel áldotta meg.

Mi csak vázlatosan rajzoltuk életét, jóllehet eléggé bővelkedik az oly gazdag mozzanatokkal, melyeknél a méltányló elismerés örömet hosszasabban elidőz; de deli koránál szép és tehetségénél fogva egy fényes jövő reményében Clio vésztjére bizzuk, hogy ezen szerény fényképet egy megörökítő szoborrá domborítsa ki, s neve műveiben és az utónemzedék emlékezetében éljen!

Wagner László.

Midőn ezen jeles szaktudósunk arcképét és életrajzát Pantheonunkba bevezetjük, alig tehetünk az általa képviselt tudomány magasztalására egyebet, mint a mezőgazdaság nagy horderejét és kiváló fontosságát politikai, nemzetgazdasági és társadalmi tekintetben különösen hangsúlyozzuk; átöleli az — úgy szólván, egész életünket; az általános jólét és a közvagyonosodás leghatalmasabb tényezője, államiságunk legbiztosabb alapja és független önállóságunk rendíthetetlen talpköve.

Ha maga a tudomány bámulatunkat méltán fölkölti; kell, hogy annak művelőjét feszült érdekeltségünk teljes rokonszenvé kísérje.

Wagner László született 1843. Május 28-án, Pesten, nemes családból; édes atya Dániel köztisztviselőben álló tudor és buzgó honpolgár; édes anyja Weninger Mária urhölgy. — Az elemi, gymnasiumi és a műegyetemi tanulmányokat elvégezvén; két évig a magyar-óvári gazdasági intézet növendéke volt; azután Nagy-Czenken jeles gazdászunk. Hajnik János oldala mellett működött; majd Salm herczeg morva és csehországi birtokain igyekezett megfigyelni az ottani mezőgazdasági viszonyokat; később külföldre ment, s különösen Németországban a Rajna vidékén és Franciaország borgazdag vidékein a szőlőszet és borászat tanulmányozásával hosszabban foglalkozott. 1867-ben Németország gazdasági és ipar viszonyainak tanulmányozására szentelte idejét, s e végből a legnagyobb gazdaságokat és a legnevezetesebb gyárakat meglátogatta.

Ugyanazon évben Ausztria felhívására, a magyar kormány megbízásából a párisi világkiállításon mint biztos az osztrák gazdaságot és ipart képviselte, s az ezen tárgyakról szóló hivatalos jelentése föllett véve azon nyolcz kötetes munkába mely kormányköltségen az egész világkiállításról megjelent.

Azután Angolországba ment az ottani gazdasági és borászati viszonyok tanulmányozása végett, honnét 1868 tavaszán tért vissza azon megtisztelő meghívás folytán, hogy a hazai műegyetemnél megürrült mezőgazdasági tanszéket foglalná el.

Ez időtől fogva nemcsak mint tanár, hanem mint szaktudós is fényes nevet és messze terjedő hirt szerzett magának, s a nemzetközi kiállításokon Magyarországot kormányi megbízásból több ízben képviselte; nevezetesen Kassalban, Nápolyban és Lyonban; 1873-ban pedig a bécsi világkiállításon királyi biztos volt, s az ő felhatósága alá tartozott Magyarország összes gazdasági, vegyészeti, ipar és gépészeti produktuma kiállítóinak sokasága.

Mint szakíró 1862-ben lépett föl az első Magyarországbani aratógép ismertetésével, 1868-ban „A Természettan elvei alkalmazásukban agazdászatra, külö-

nős tekintettel Magyarország gazdasági viszonyaira“ című és 340 lapra terjedő munkája jelent meg; ezt követték; „Gazdasági műszaki vegytan“ 423 lap „Die Bierbrauerei“ 540 lap, mely most ötödik kiadásban fog megjelenni. „Tabak Produktion“ 365 és legújabban „Landwirtschaftliche Pflanzen-Produktions-Lehre“ című nagyobb munkájának 576 lapra terjedő első kötete látott napvilágot, mely közelebb magyar nyelven is meg fog jelenni.

Ily roppant szellemi munkásság és tanári hivatásának bokros elfoglaltsága mellett 1869—70-ben szerkesztője volt a „Gazdasági közlönynek“ s 1867-től fogva évenként 3—4 ivre terjedő röpiratot szokott kiadni „Land und Volkswirtschaftliche Zustände in Ungarn“ czim alatt, melyeket a német lapok után közlenek, sőt más európai nyelvekre is lefordítják, s már ezen körülmény eléggé igazolja azoknak fontosságát és horderejét.

Tudományos működésének jutalmul nyerte el a „Ferencz József“ és az olasz „Szent Móríc és Lázár“ jeles Rendek lovagkeresztjét; továbbá a portugali „Nossa Seuhor“ rend középkeresztes vitéze; a brazíliai császári „Rózsá“ rend tisztje; — és számos külföldi és hazai tudományos és gazdasági egylet tagja.

Ősokat irt és sokat működött, hogy a magyar név dicsőségét ragyogtassa a világnak, s el kell ismernünk, hogy a magyar mezőgazdaságnak tudományra való emelésében jelentékeny része van, s hozzá tehetségénél fogva még nagy remények kötvék és méltó várakozást táplál a haza!

Boldog házasságra lépett 1868-ban Stuller Ilka kisasszonnyal, egy szellemben és testi bájakban megáldott kedves urhölgygyel.

Tudom, érzem, hogy nagyon is tárgyilagos voltam életrajzának megírásában, s inkább csak babérleveleket szedtem össze a történelem számára, melyek így is hervadhatlanok maradnak és nevét képesek megörökíteni az utónemzedék emlékezetében; — de éveinél és nagy műveltségénél fogva tőle sokat várhatunk, melyek hazai mezőgazdaságunk terén az üdvös és elmaradhatlan reformokat előidézik, s emlékének biztosítják Clio vésűjét, hogy örökké éljen a halhatatlanság kiirthatatlan és megezőfolthatatlan igazságokat zengő lapjain, melyek az idővel együtt élnek és a tudománynyal együtt szűnnek meg az emberiség legdrágább kincsei maradni.

Adja Isten, hogy a remény valóság; a valóság pedig az ő dicsőségét zengje a hazának és hazánkról a --- a világnak!

UGRON GÁBOR,

Udvarhelyszéki vál. Kerület országgyűlési képviselője.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Ugron Gábor.

A magyar parlament fiatal nemzedékének egyik legfiatalabb tagjának nevét irtuk ez életrajz homlokzatára, kinek rövid, de kalandos életpályája változatos mozzanatokkal tündet el, s nála a férfias szilárdság, jellem és az ész oly tüneményeinek hullámzását szemléltük, mely megérdemli, hogy ékes panoráma gyanánt az olvasó közönség elé részletes megvilágításban állítsuk.

Napjainkban a kornak épen úgy, mint a szellemnek egészen más követelményei vannak, miként a boldog egyszerűség hajdanában. Ma már nem csak az idő érleli meg az észet, s nem egyedül az öregségnek tulajdonítatik — bölcsesség; hanem gyakran az ész szárnyalja túl az időt, midőn korának fogalmait szikrázó találmányaival felülhaladja, s az új eszmék ámulattal töltik el az öregek történeti emléké — bölcsességét!

Ki tudja, mily közel lehet az idő, midőn egy lángész meghódítja az égnek firmamentumát és léghajóink a nap, hold és a csillagok régióiban kötnek ki?!? . .

Valóban a fiatalabb nemzedéknek egész más hivatása van ma, mint volt egykor, s az ifjú erőktől sem tagadják meg most már szükkeblőleg a — dicőségét.

Hajdan csak a küzdelem keserűsége volt osztályrésze; ma annak babéraiban is illőn osztozik

És mindezen bámulatos átváltozást a tudomány csudás hatalma eszközél!

Mai időben nem elég sokat tudni, hanem sokat és folyton kell tanulni, hogy a világmívelődés és az általános előhaladás rohanó menetével lépést tudjunk tartani. Különbön elmaradunk! És most a maradás egy jelentőségű a — halállal! Múmia lesz az emberből! . .

Bocsásson meg az olvasó, hogy egy életrajz keretében azon gondolatoknak adunk kifejezést, melyek körülrajonak bennünket, midőn eme jeles fiatal tagját a magyar országgyűlésnek Pantheonunkba bevezetni szerencsénk van, ki ugyyszólván az élet virágjában maga és tehetsége iránt szép reményeket költött az egész országban, s mi ezen szép remények bölcsőjéhez kivántuk az olvasó figyelmét utalni.

Ugron Gábor született 1847. April hó 15-én Udvarhelyszék Szombatfalva nevű községében előkelő székely családból, mely Ábránfalvi előnévvel él. Édes atyja, Lázár, Felső-Fehérmegye köztisztellettű Főispánja; édes anyja, Simén Rozália urhölgy, az erdélyi régibb nemes családok egyikének ivadéka.

Iskoláit Székely-Udvarhelyen, a jogi tudományokat pedig a pesti és bécsi tudomány-egyetemen végezte, s a bírói és állami vizsgákat letévén, 1869-ben egy éves önkéntes lón a József főherczeg nevét viselő gyalogezredben. Azután Pesten és szülőhelyén magasabb tanulmányokkal és az irodalommal foglalkozék.

1871-ik év, Január havában kalandos vágyaitól izgatva, Franciaországba sietett, hogy ott a köztársaság javára ajánlja föl kardját és katonai tehetségeit. Azonban az árgusszemű poroszok kijátszása végett Olaszországnak volt kénytelen utját venni, hol Garibaldi táborához szegődött, s azzal részt vón a dijoni véres csatában, melynek diadalmos eredménye a poroszok visszaveretése volt; de ők is visszavonulásra lőnek kárhóztatva az akkoriban kötött fegyverszünet következtében, s Saone-Loir megyében tétlenül időztek a béke végleges megkötéseig. Ezután Párisba ment, s ott volt a „Commune“ egész uralma és küzdelme alatt, s az „Ellenőr“ számára irt igen érdekes és szellemdus leveleket, melyek akkor a közönség kedvencz olvasmányainak tárgyát méltán képezték.

Midőn az események másként alakultak, ő tanulmányok és tapasztalatok szerzése végett Angolországba utazott, honnét 1872-ben az országgyűlési képviselők új választása alkalmából haza hivatott, s mint képviselőjelölt az Udvarhelyszéki választó kerületben lépett föl.

Udvarhelyszék 14,500 választóval bir, kik közül 9185 élt szavazó jogaival, s Ugron Gábor 4662 szavazattal lett országgyűlési képviselőnek megválasztva.

Az ottani választási elnök egy ideig jónak látta mandatumát visszatartani, míg annak kiadását egy ministeri rendelet meg nem parancsolta, s ő az igazolt képviselők közé soroztatott. Mint ilyen első beszédét a honvédelmi ministerium budgettárgyalása alkalmával tartotta és pedig közvetlen Ürményi Miksának ismeretes föllépése után.

Beszéde bár rögtönzött volt; de élénk, szellemes és szikrázó, s magát nemcsak jeles szónoknak mutatta be, hanem meggyőzte a házat arról is, hogy személyében a magyar parlament egy új és kiváló talentumot nyert.

Ily szerencsével vette kezdetét politikai pályája, s a ki, mint ő, folytonos tanulmányoknak él, s minden új eszmét kellőleg megfigyel: az, a jövő embere; és
övé a — jövő!

PROF. ALOIS EGGER.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Egger Alois.

Ezen derék és tudós tanárt azért is méltónak találjuk egy magyar Pantheon keretébe illeszteni; mert a trónörökösnek, Rudolf királyi főhercegnek volt éveken át buzgó és jeles tanítója.

Született 1829. január 5-én Karinthiának, Flattach nevű községében. Az iskolákat Klagenfurtban, az egyetemet Grätzban és Bécsben végezte. Azután a tanári pályára lépett, s miután egy ideig előbb helyettes, azután Olmützben segéd tanár lett volna, 1855-ben mint rendes tanár a laibachi gymnasiumhoz tétetett, honnan 1857-ben a bécsi akadémiai gymnasiumhoz neveztetett ki, s itt a német nyelvet és német irodalmat adja elő.

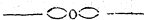
1862-ben a trónörökösnek és Gizella főhercegasszonynak tanítójává választott, kiket fölvaltva Meranba és Ischlbe kísértett.

Mint jeles német írónak több munkája jelent meg, melyek közül nálunk is ismeretes: „Jahrbuch des oest. Alpen-Vereines.“ című munkája. Ugyan ő írta: „Deutsches Lehr und Lesebuch für höhere Lehranstalten,“ továbbá: „Gothe in den Alpen.“ és „Über Schiller in Marbach“ című műveket.

Tagja a karinthiai történelmi társulatnak; az osztrák és német „Alpen-Verein-nek, a bécsi középiskolai tanár-egyletnek és több jótékony és közhasznú intézetnek.

1863-ban boldog házasságra lépett Moser Laura urhölgygyel, kitől az isteni gondviselés három fiúgyermekkel áldotta meg.

Jelenleg a Schiller-emlék bizottságnak egyik legtevékenyebb tagja és jegyzője, s hisszük, hogy a nagynevű költőt dicsőségéhez méltó emlékekkel fogják megtisztelni az ő közreműködésével.

VALBACH MÓR.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Motto: Az értelmes ifjuság egyesületei legjobb
tenyésztő helyei az alkotmányos polgárságnak!
Az értelmes ifjuság egyesületei legerősebb
védbástyái az alkotmányos szabadságnak!

Valbach Mór.

Egy derék, lelkes és szelleműs férfit vezetünk Pantheonunkba, ki az egyesülés mezején és a társadalmi téren oly buzgó tevékenységet, szellemi erőfeszítést és anyagi áldozatkészséget tanusított; valamint az igaz hazafi nagyobb szabású kötelességeit oly öntudatosan tudta teljesíteni, hogy neve nemcsak szülővárosában, hanem szélesebb körökben is ismeretessé lön, s mi bokros érdemei méltánylásának kívánunk nyilvános kifejezést adni, midőn arczképét és életrajzát a jelesek koszorujában megörökítjük, hogy ekként szerény adatokat szolgáltatassunk a történész számára, ki a nemzeti köznevelődés összes tényezőinek igaz és hű leírásával fogja megörvendeztetni a világot.

Valbach Mór született 1836. April hó 20-án, Nagykanizsán, Zalavármegyében, hol édes atyja, Jakab, Poroszországból huszonnégy éves korában letelepedvén, mint nagykereskedő és becsületes polgár igen tisztelt nevet és általános becsülést szerzett magának.

A gymnásiumi oskolákat szülőhelyén 1851-ben elvégezvén, további kiképeztetés végett Bécsbe ment, honnét 1853-ban Nagykanizsára visszatérvén, édes atyja egyenes ohajtásának engedve, az ő oldala mellett kezdett működni. Azonban a száraz üzleti dolgok csak igen kevés tápot nyujtának emelkedett lelkének, s hajlamai és vágyai magasabb szárnyalást adtak az ő finom szellemének, s türes idejét leg többnyire könyvek olvasásával és a tudományok búvárlatával szerette tölteni; de a mellett hathatós és buzgó tevékenységet fejtett ki az oly humanistikus czélok elérésére, melyek a társadalomnak és a közjólét előmozdításának javára szolgáltak.

Mindenekelőtt az egyesülés ujabbkori eszméit karolta föl, s az értelmes ifjúságot maga körül sorakoztatá, melynek következtében az ő vezetése és közreműködése mellett többnemű ifjúsági egylet alakult Nagykanizsán, melyek a ifjúság hazafias szellemének mivélésére, nemesítésére és a közügy iránti melegebb érdeklődésnek emelésére irányultak.

Honfiui elkeseredéssel tapasztalta ő azon szomorú tény, hogy az előtte mindenekelőtt kedves magyar nyelv legtöbb társas körben teljesen elhanyagoltatik, s az ifjúság leginkább idegen nyelvek tanulásával bibelődik a hazai nyelv rovására. Eme visszás helyzet meggátlása végett 1865-ben „magyar társalgó kört“ létesített, hol kizárólag a magyar nyelv lett társalgási nyelvnek alapszabályilag kimondva, s egyszersmind a hazai irodalom ápolása és terjesztése is nemes czélul kitűzetett. Itt heten-

ként kétszer tartattak felolvasások és szabad előadások, melyekből az oroszán rész őt illeti. Ezen egyesület három évi rövid fenállása után megszűnt ugyan; de elvitázhatatlan jótekingony nyomokat hagyott hátra maga után.

A dalegylet szintén neki köszönheti nagyobb mérvű virágzását, melynek ő legmelegebb pártfogója, s hogy a számos idegen ajku tagok között a magyar szellemet megóvja, a külföldi énekek szövegeit magyarra fordította át az egyesület számára.

1866-ban több rokonérzetű barátjával a torna-egylet alapításához látott, mely fontos tényezője a köznevelészetű ügynek csak igen gyéren volt elterjedve még Magyarországon! Itt is nehézkesen ment az előre, míg 1867-ben ő az egyesület élére hivatván, annak vezetését ritka erélylyel ragadta meg, s az egyesületet, a most már egymás után alakuló honi torna-egyletek előtt kiváló tekintélyre emelte. Az ő aegisse alatt ezen egyesület rendezte 1870-ik év September havában az első országos torna-ünnepélyt, melynek akkor nemcsak a hazai, hanem a külföldi lapok is méltó jelentőséget tulajdonítottak.

Ezen ünnepély rendezése alkalmával két nagy és nemes eszme lebegett előtte; t. i. hogy a tornászati ügye hazánkban lehetőleg legszélesebben kiterjesztessék és hogy a torna-egyletek ifjúságát egymás között szorosabb összeköttetésbe hozza; mert szépen választá jelszavának: „az értelmes ifjúság egyesületei legjobb tenyésző helyei az alkotmányos polgárságnak! Az értelmes ifjúság egyesületei legerősebb védbástyái az alkotmányos szabadságnak!“

Ezen országos és momentuosus ünnepély a nagykanizsai torna-egylet zászlójának fölvatásával volt összekötve, mely alkalmossal V a l b a c h ur szelleműs, emelkedett és igen megkapó eszméktől szikrázó remek szónoklatával a roppant nagyszámu hallgatóságot hosszan tartó lelkesedésre ragadta, s az, gyorsírászati jegyzet után egész terjedelmében közöltetett a „Zala-Somogyi Közlöny“ 1870. évi 38-ik számában.

És ezen diadalmas ünnepélynek lőn következménye, hogy még ugyanazon év December havában, a magyar torna-egyletek képviselőket küldöttek Pestre az országos torna-szövetség megalkotására, melynek hét tagból álló központi bizottmányába V a l b a c h ur is beválasztatott. Ez alkalmossal azon kellemetes meglepetésben is részesült, hogy a debreczeni torna-egylet képviselői által egy diszesen kiállított oklevéllel tiszteltetett meg, melyben az országos torna-ügy előmozdítása körül szerzett érdemeinek elismerésűl, a debreczeni torna-egylet tiszteletbeli tagjának történt megválasztásáról ünnepélyesen értesítettik.

1871-ben a magyar közoktatási minster megbizásából, a nagykanizsai torna-egyletnél két tantárgy oktatását vállalá magára és pedig a tornászati történetét és annak elméletét, melyeknek sikeres előadása annál nagyobb dicsőségére válik, miután ebbeli szakkönyveink magyar nyelven akkor még épen nem léteztek.

Bokros elfoglaltsága nem gátolta őt, hogy ugyancsak 1871-ben a tűzoltó-egylet szervezésében és létesítésében közreműködjék, s miután a szükséges pénzmennyiséget sok nehézséggel előteremté, az egyesület megalakulását biztosította, mely hálából elnökönek választani sietett.

Népszerűségénél fogva 1867-ben Zalamegye tiszteletbeli jegyzőjének; az új szervezés alkalmával pedig a kereskedelmi gremium által kereskedelmi ülnöknek

választatott a nagykanizsai királyi törvényszékhez. A városi képviselő testületnek szintén egyik legbuzgóbb tagja, ki több szakbizottságban működven, a közügyet hiven szolgálni mindig emberi és honfiai legszebb hivatásának ismeri.

Továbbá a nagykanizsai „takarékpénztárnak“ választmányi tagja; az ottani leszámítoló banknak igazgató-tanácsosa. Ugy szintén a helyi izraelita hitközség elöljáróságának tagja. Majd 1871-ben előregedett édes atyja nyugalomba vonulván, ő sógorával együtt vette át az üzlet vezetését.

Ime egy tevékeny és sokoldalú egyéniség... De nem volna teljes és egész élet-rajza, ha legszebb és legnemesebb jellemvonásait hallgatással mellőznők.

Ugyanis, a tudomány és szépművészetek lelkes barátja és igazi pártfogója levén, a hazai irodalmat, színészetet, zenét, s művészi dolgokat melegen és bőkezűen szokta gyámolítani, s róla őszinteséggel és az elismerés meghatottságával lehet elmondani, hogy nálánál nincs hivebb és nemesebb barátja — a szellemnek!

Sőt nagy műkedvelő levén, több ízben jótékonny czélú hangversenyek alkalmával maga is közreműködött, s szerény megjelenésével és kellemesen csinos hangjával mindig érdekeltséget és hatást volt képes előidézni.

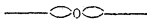
A szegények és a humanus intézmények hasonlóképen dicsérik jótékonyságát; valamint minden közhasznú vállalat nemes lelkű és áldozatkész istápolója.

Magán és társas életében modora finom és megnyerő, miért is igen számos barátja és tisztelője van.

Sok ily jeles férfiut kívánunk a hazának és akkor a felvilágosodás, s a miveltség sajátja lesz az egész magyar nemzetnek!

Ő nem magának él, hanem a közjónak és az általános előhaladásnak... Szívében arany nap gyanánt ragyog a — haza! És egy gondolata van: a közmivellődés előmozdítása!

Ilyen ember méltó az utónemzedék emlékezetére!

Kovács Ernő.

Avácsi országos fegyrintézet és államfogház jelenlegi igazgatójának neve áll ez életrajz homlokzatán, ki minden időben buzgón teljesítette hazafiúi kötelességeit, s szép multja méltán megérdemli, hogy ez album lapjain helyet jelöljünk ki számára.

Kovács Ernő született 1825. September 14-én, Túrje községben, Zala-megyében; édes atyja, Vendel, földbirtokos és sok éven át kiérdemült megyei tisztviselő volt; édes anyja született Rákóczy Juliana urhölgy vala.

Iskoláit Pápán, Kőszeghen, Keszthelyen és Nagykanizsán végezte, azután a Hovátországban levő bellovári katonai intézetbe adatott, honnét három évi tanulás után mint hadapród a várasd-kőrösdi határőrvidéki ezredben kezdette meg a tetteleges katonai szolgálatot.

1845-ben Zalavármegye által ajánlva, a magyar nemes testőrseregbe léptetett át, hol 1848-ik évi September hónapig maradt, midőn lelkes társaival odahagyva Bécsset, a honvédseregbe vétette föl magát.

Ő főhadnagyi ranggal Görgeihez osztatott be tábornoki segédtszéknek, s mint ilyen ő volt az első, ki ezen minőségben a vezérré kinevezett Görgei oldala mellett működött.

Később a pozsonyi katonai parancsnoksághoz segédtszék minőségében helyeztetett át; majd az Aradot ostromló 30-ik zászlóaljhoz százados sá léptetett elő s részt vőn az új és Ó-aradi csatákban. Később ezen zászlóalj parancsnoka lőn, s hősiessen vett részt a bácsbanáti, melenczei, tómasovácsi, uzdini véres csatákban; valamint Tittel, Karlowitz és Bukowetz nevű sánczok ostrománál és a csajkások őrvidekén lezajlott kácsi csatában. Bátorsága és vitéz tettei folytán őrnaggyá emelkedett; de az Ó-becsei csatában elfogatván, hadi fogoly lőn, s előbb a pesti új épületbe, majd Aradra hurczoltatott, hol 1850. Martius 14-én kötél általi halálra ítéltetett; azonban Haynau 16 évi várfogságra szelidítette azt, s ő 1856 ik év végén meggyelmezés utján szabadult ki börtönéből!

Ekkor a mindennapi élet kiáltó szüksége új pályát választani kénytelenítette, hogy kenyerét maga emberségéből képes legyen megkeresni.

Szerencséjére a katonai intézetben bő alkalma volt a mérnökséget tanulni, valamint privát mulatságból a várfogságban szintén gyakran foglalkozott matematikai tanulmányokkal; miért is a mérnöki pályára lépett, s miután 1860-ban a

budai polytechnikumnál a mérnöki vizsgát kiállotta, 1861-ben pestmegyei almérnöknek választatott, s egyszersmind az utúgyek tárgyában mint bizottmányi tag szerepelt.

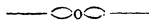
A viszonyok változtával hivatalos állásáról lemondani hazafias szép kötelességének ismeré, s újra mint magán mérnök működött.

1865-ben Pestmegye tiszteletbeli főmérnökévé nevezetett ki, s egyszersmind a váci püspöki urodalomnál mint rendes mérnöknyert alkalmazást, míg 1868-ik évben, a börtönúgyek rendeztetvén, az igazságügyminister által a lipótvári országos fegyintézet igazgatójává kineveztetni érdemesítettett, honnan 1870-ik évben Vácra, az országos fegyintézet és államfogház igazgatójává tétetett át, s azóta itt erélylyel és ritka buzgalommal működik, hol nemcsak a fegyelem szigoru és pontos fentartása szükségeltetik, hanem a szigort párosítani kell gyakran az emberiség hatalmas eszméje iránt táplált nemesebb és gyöngédebb érzelmekkel.

Vagy is: erélyes és szigoru a követelésekben és a rendszabályok alkalmazásában; de gyöngéd és atyai az engedményekben és a hatalom gyakorlatában.

Ő pedig ilyen alkalmas és derék igazgató!

Boldog házasságra 1858-ban lépett Roskoványi Gusztika urhölgygyel, egy lelkes és finom miveltségű honleánynyal, kitől az ég egy fiu és két leánygyermekkel áldotta meg.

CELSEI GUTMANN HENRŐ.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Gelsei Gutmann Henrik.

Ezen nagyérdemű hazafit szép hely illeti egy magyar Pantheonban, kinek élete egy egész vidékre nézve jótékony hatású; sőt valódi áldás Ő nemcsak a népnevelészet előmozdítására bőkezű áldozatokat tett, hanem Nagykanizsa városának művelődése és közvagyonosodásának hatványozására is hathatós befolyással közreműködött.

Gutmann Henrő született 1806. Julius hó 16-án, G e l s é n, hol édes atyja mint bérlő élte le napjait. Az iskolákat Nagykanizsán elvégezvén, 1824-ben a kereskedelmi pályára lépett, s miután Magyar és Erdélyország legnagyobb részét, Austriát és Steyermarkot beutazta volna, 1836-ban önálló kereskedést nyitott, s azt csakhamar oly virágzásra emelte, hogy már 1840-ben mint nagy kereskedő szerepelt, s czégje megérdemlett tiszteletben és tekintélyben részesült.

Ugyanazon évben megnősült, Strasser Anna urhölgyet vezetvén Hymen oltárához, kivel boldog és példányszerű házasságát az isteni Gondviselés öt fiu és négy leánygyermekkel áldotta meg, kik édes atyjukban tisztelik az erényt, szeretik a jóságot és félik a becsületet!

Valóban, ha derék fiai édes atjuknak nyomdokain járnak: akkor büszkeségei leendnek a társadalomnak és méltó diszei a hazának.

Ő tevékenyen részt vesz a társadalom összes mozgalmában, melyek a közmívelődés, előhaladás és az általános jólét előmozdítását czélozzák.

Különösen a nagykanizsai főgymnasiumra 500ftot áldozott; később pedig mint az iskola-tanács elnöke a közös iskola alapját 2000 ftnyi nagylelkű adománynyal vetette meg; miért a közoktatási minister hálás köszönetét is kiérdemelte magának.

A buda-pragerhoffi vasutat létrehozó társulatnak ő volt mozgató és alkotó szel-leme, s ezen vasut-vonallal Nagykanizsát jelentőségre emelte és kereskedésének virágzását forgalmi és üzleti tekintetben biztosította; sőt a közlekedés által beköszönteni szokott magasabb irányu civilizatiót meghonosította.

Midőn pedig a messze vidéken elterülő vad erdőségek értékesítésére vállalkozott, s az itt termelt tölgyfákat francia és angol kikötőkbe szállította, s azokat pénzzé csinálta: a közvagyonosságnak új forrását nyitotta meg, s az érzéketlen fából lőn kenyér és lőn — pénz, mely azután munka segélyével, a földművelés útján ismét újabb produktumok előteremtésére szolgált hatalmas eszközzel.

A város ügyeinek vezetésében folyton részt vesz, s a nyilvános tanácskozásokban éles és beható esze által tündöklök. Szava súlylál és értékkal bir, s az egész közönség osztatlan tiszteletét és nagyra becsülését megnyerte.

Minden helybeli pénzügyi, jótékony és közhasznu intézet élén az ő nevével találkozhatni, s áldozatkészsége mindig ébren van, ha a szép, nemes és a jó ügy érdekében tenni kell.

Több mint husz év óta elnöke a nagykanizsai kereskedelmi és iparbanknak; a leszámítoló banknak és a takarékpénztárnak pedig a elnöke.

Ezeken kívül több humanistikus és jótékony intézet igazgatója, mely tisztet minden anyagi érdek nélkül a közjó és az emberiség javára szokott teljesíteni.

A szűkölködők valláskülönbség nélkül nemeslelkű pártfogójukat és istápolójukat tisztelik és kegyelik személyében, s ő mindig hajlandó jótétemények gyakorlására, miért is Isten áldása kíséri cselekedeteit.

De országos jelentőségű tettekkel is ékesítérdemeinek koszoruját; mert a tudomány, az irodalom és a művészet lelkes és buzgó támasza; a haza hí fia és a nemzeti közérdekeknek mindenkor készsége előmozdítója.

Polgári és honfui érdemeinek illő elismerésül gr. Andrassy Gyula miniszterelnök által ellenjegyezve, Urunk királyunk által magyar nemességgel lett kintüntetve, s neki és törvényes utódainak a „Gelsei“ előnév használata legfelsőbbleg engedélyeztetett.

Ez nem volt jutalom, melyre nem is vágyik; mert öntudatában találja legszébb jutalmát; de a nemest megilleti a nemesség.

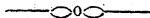
A polgári és hazafiai erényt méltón ékesitheti a — korona

És gróf Andrassy Gyula tudottgyöngéd lenni, hogy a megérdemlett nemesi koronával őt kintüntetni legalázatosabban ajánlja az Uralkodónak.

Az ily új nemest szives örömmel üdvözöl minden régi nemes, ki nem az üres czimben találja gyönyörűségét, hanem azt az érdem és az erény glóriájának szereti tekinteni.

Bizonyára nemes tetteinek emlékezete örökké fog élni az unokák hálás emlékezetében.

Mert ő egész életében igazán — nemes!

Dr SUGÁR FÁBIUS.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Sugár Fábius.

Egy, a legszélesebb körben ismert gyakorló orvos neve áll ez életrajz homlokzatán, ki az elméleti téren a gyógytani tudományokat előbbre vinni segítvén, mint szakíró is megérdemlett hírből és tekintélyben részesül, s méltó arra, hogy hazafias és tudományok érdemeinek elismerése gyanánt egy magyar Pantheon jeleseinél koszorújában megörökítsük.

Sugár Fábius született 1820-ik évben, Borsodmegye Mezőkövesd községében. Édes atya, Jakab, kamarai haszonbérlet volt, s kiváló becsületes jelleme és szigorú rendszeretével az egész vidék tisztelőjét kiérdemelte; édes anyja, született Resovszki Klára uróné, jótékonyága, gyöngéd nőisége és háziasszonyi kintűnő tulajdonságainál fogva nemének példányképe, családjának pedig bálványá vála.

Az ifju, a legjobb szülők gondos vezetése alatt magánneveléstől nyerte első oktatását; majd a gymnásiumi és a philosophiai tanulmányokat Miskolczon, Debreczenben és Nagyváradon kintűnő sikerrel végezte, s már tanuló korában a költészet iránt gyöngéd vonzalommal viseltetvén, társai nevében kötött és kötetlen szónoklatokkal ő üdvözlő leggyakrabban tanárait, kik az eszes, jóindulatu és szorgalmas tanulót kiváló szeretetben részesítették.

Az orvosi tudományok hallgatása végett Pestre jött; azután bővebb tapasztalatok szerzése végett, a prágai, bécsi és a páduai egyetemeket látogatta, s 1843 és 1844-ben a bécsi tudomány egyetemen nyerte el a tudori oklevelet.

A következő évben a közkórházban működött, s miután forrón szeretett hazájában rokonainak látogatása végett rövid időt töltött volna, nagyobb utazást tőn Németországban, Belgiumban, s 1846 elején Párisba érkezett, hol az első évben több kórházra, s az érdekesebb elméleti előadások megfigyelésére terjeszkedett ki, míg nem a hírneves Ricordnál megállapodott, kinek a nemi betegségekben új korszakot képző tana és bámulatos sikerei arra bírták őt, hogy a szellemdus mester előadásait hallgassa és rendszerével közelebről megismerkedjék. A meggyőződés áthatottságával és előszeretettel vonzódott a nagy tanárhoz, kinek oldala mellett a hátralevő évet kizárólag töltötte.

Párisban szélesebb körben tette magát ismeretessé, s ő a léha társalgás helyett itt is hazájának kívánt némi szolgálatokat tenni, s a magyar nyelvet nagy gondnal és ügyes tapintattal tanította, s azt magasabb rangu egyénnel megkedvelte; sőt a nemzeti irodalomra is igyekezett a francziák figyelmét fölköltetni.

1848 elején Párisból Londonba ment, hol a nagymérvű kórházakat és egyéb nyilvános intézeteket tette tanulmányozásának tárgyává, midőn egyszerre híre szárnyalt a nemzeti mozgalom eseményteljes napjainak. A szabadság hatalmas hangjára rajongó kebellet és honfi átszellemüléssel sietett Észak-Németországon keresztül hazá-

jába, hol rövid időt családja körében töltvén, a fővárosi események folytán Pestre jött, s mint honvéd vőn részt a szabadságháboruban. Azonban rövid volt katonai pályája, mert több hónapig tartó győzedelmes hadjárat után, a szerencsétlen móri csatában mint főhadnagy az ellenség által elfogatott, s egész 1851-ik évig hadifogoly volt, s a besoroztatástól csupán eszélyessége, nagy határozottsága és betegsége folytán volt képes megmenekülni.

Sok testi és lelki szenvedés után, 1851-ben szabadon bocsáttatván, a mostoha idősk által megtört édes anyja vigasztalására sietett, s bár magának is tüdülésre lett volna szüksége, saját baját feledte, hogy beteges édes anyjának ápolására szentelhesse minden idejét.

Midőn édes anyja eltávozott egy jobb világba, nehéz szívvvel elhagyá a vidéket és ottani barátait, s az 1853-ik év legnagyobb részét a bécsi közkórházban, hirneves hazánkfának, Dr. Siegmund tanárnak női osztályán töltötte, s ugyanazon év vége felé Pesten mint önálló gyakorló orvos telepedett le, természetesen egészen új elemek között. . .

1859-ben boldog házasságra lépett Neugebauer Francziska urhölgygyel, egy bájos, finom miveltsgű, lelkes honleánynyal, kitől az ég egy reményteljes fiuval és egy kedves leánygyermekkel áldotta meg.

1860-ban „Orvosi Napló“ czim alatt egy évkönyv szerkesztésére vállalkozott, mely megjelenése alkalmával kartársainak kiváló részvételével és a műkritika teljes elismerésével találkozott. Ezen évkönyvet 1865-ig szerkesztette, mely évenként majd nem egészen az ő saját dolgozatait és észleleteinek magyarázatát tartalmazza. Itt látott először napvilágot „Az orvosok, s az orvosi tudomány Magyarországon, a legrégebb időktől fogva századunk elejéig“ czimű miveltőds történeti rajza, mely általános érdekenél fogva külön röpirat alakban is megjelent, s tudományos készütsége iránt emelkedett itelettel tölté el a szakembereket.

Folyton lelkiismeretes megfigyeléssel kíséri a tudomány előhaladását, különösen a szakmájába vágó újabb elméleteket; sőt maga is örökké buvárkodik, s észleleteit hazai és külföldi lapokban szokta közzé tenni.

A magyar nyelv iránt egész rajongással levén elteleve, ifjabb éveiben szép-irodalmi fordításokkal is örömet foglalkozott, melyeket álnév alatt bocsátott a nyilvánosság elé.

1871-ben Borsodmegye bizottmányi tagjának; 1872-ben pedig Pestmegye tiszteletbeli főorvossává választani érdemesíté.

Tagja a budapesti királyi orvosegyletnek; a természettudományi társulatnak és több jótékony és közhasznu intézetnek.

Mint ember finom miveltsgű, előzékeny és udvarias férfit. Modora megnyerő és vonzó szívelyessége által mindig kellemes jelenségnek tűnik elő; de főként a szenvedő emberiségnek egész odaadással és a legmelegebb emberszeretettel tudja magát, tudományát és gazdag tapasztalatait áldozni, s ekképen annak hálájára is méltóvátette magát.

Az emberiség hálája pedig hiven megfogja őrizni emlékezetét!

DR HEINRICH RITTER v. WEIL,

Kais. Rath, Director und Inhaber der orthopädischen Heilanstalt in Währing.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Vitéz.

Dr. Weil Henrik.

Egy nagyszerű és az orvosi tudomány szigorú követelményei szerint berendezett testidomító gyógyintézet tulajdonosának nevét tűztük ez életrajz homlokzatára, kinek gyógykezelése alatt számos magyarországi egyén fordulván meg; de másrésről az ő intézete európai hírből áll: méltó arra, hogy életrajzával a magyar olvasó közönség is közelebbről megismerkedjék.

Weil Henrik született Württemberg fővárosában, Stuttgartban. Édes atyja, Dr. Carl Ritter von Weil, a császári és királyi külügyministeriumban udvari és ministertanácsos volt; édes anyja született Engelmann Eszter urhölgy gondos neveltetésben részesített gyermekét.

A gymnásiumi iskolák bevégeztével, az eróműtan, természettan és vegytan volt tanulmányozásának legkedvezőbb tárgya; sőt egy ideig a műegyetemet is látogatta, míg kehle vonzalmának és hajlamainak engedve, Heidelbergben a gyógyászat tanulását megkezdette, s azt a bécsi tudomány-egyetemen, a legnagyobb sikerrel fejezte be, s maga a hírneves Oppolzer tanár róla írásban mint legkitünőbb tanítványainak egyikéről nyilatkozott.

Mint orvostudor, sebész és szülésmester több éven át Bécsben gyakorlatilag működván, nemcsak szerencsés gyógyításaival kedvelté tudta magát tenni, hanem kartársainak figyelmét is képes volt magára vonni az általa összealkotott új műszerek feltalálásával, melyek közül a nevére elnevezett négyrésztű Weilféle fogó és a testidomító görbe kés még az illetékes orvosi szaklapok által is mint nagyfontosságú találmányok üdvözöltettek és az ő tudománya iránt emelkedtebb itéletet és elismerést keltettek.

Később kizárólag a testidomítással foglalkozott, s annak tanulmányozása végett európai utazást tőn, hogy a legjobb hírből álló nemű intézeteket megnézze, s azok szervezését tanulmányozza. Azután az ekként szerzett észleletei és tapasztalatai megfigyelésével egy saját önálló rendszert alkotott, mely a tudománynak megfelelő és a legünnepeltebb orvostudorok és tanárok méltó elismerésével találkozott.

Intézete Bécstől mintegy 20 percznyi távolságra esik Währing nevű helységet uraló magasabb helyen, egy gyönyörű ligethen, hol a palotaszertű, s izléssel épült

mezeilak pompázik, mely roppant kiterjedésű kertjével imponant látványt nyújt, s a szemlélt igézetes hatással tölti el.

Belül bámulatos rend és tisztaság uralkodik, s a férfi és női cselédek egyiránt figyelmesek és készséggel adnak kívánt utmutatást.

Maga Weil ur és neje pedig a finom modor és az előzékeny udvariasság megtestesült mintaképei, s az idegenben mindjárt képesek a bizalmat fölébresztelni.

Különösen ki kell emelnünk, hogy neje született Gam Babette urhölgy, egy messze hirben álló lembergi szemorvos leánya, nemcsak férje életének áldása, hanem neki nagy segítségére is szolgál, s a gyógykezelés alatt levő gyermekeknek valódi édes anyja, miáltal ezen intézet lakói között egészen családias otthonosságot találunk, s ama szép harmónia, nyájias vidorság és könnyed elevenség, mely a magasabb és szegényebb születésű gyermekek között uralkodik: bizonyára gyöngéd tapintatról tesz tanubizonyságot.

Ezen intézet a laicus világ és az orvosi kar előtt messze terjedő hirben és tekintélyben áll, hol a hátgerincez, váll és a csipőcsontok elgörbüléseinek, az izmok bénulásainak, a csuklók összehuzódásainak, a hibás formájú csontoknak és egyéb külső testi bajoknak tudományos gyógykezelésével szerencsés eredmények létesültek, s Weil ur nejjével együtt a szenvedők háláját kiérdemelték.

A derék orvostudor tudományos érdemei legfelsőbb helyen is méltányoltatván, császári tanácsossá kineveztetni érdemesítették; továbbá ki lett tüntetve a spanyol királyi Izabella és a török császári Medjidje rendjelekkel.

Tagja a bécsi császári orvosegyletnek és más közhasznu és jótékony intézetnek.

Weil ur legszebb férfi korában van, most 40 éves. Nyujtsa is a jó Isten hosszu életét, hogy tudományát sokáig érvényesítse a szenvedő emberiség javára!

Végül azok végett, kiknek netalán szükségök találna lenni az ő gazdag tapasztalataira és elismert tudományára, szívesen följegyezzük, hogy nagy hirben álló intézete van Bécs közelében, Währing nevű községben, Stiflgasse 3. Rendel: 3 órától 5-ig.

DR. CSACSKÓ IMRE.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Csacsó Imre.

A nemes szerénységnek meg van az a sajátos természete, hogy az érdemeket egyszerűen úgy tekinti, mint az öntudat vigasztaló őrangyalait; de messze távol van attól, hogy azokból erényt kívánjon csimálni. Albumom céljánál fogva csupán hazafias kötelességet hiszek teljesíteni, midőn a magyar tudományosság egyik kitűnő bajnokát és a bírói igazságszeretet egyik hűséges kezelőjét vezetem be egy oly Pantheonba, mely fényes világításban tűnteti elő az ész és tettek dicsőségét, hogy hathatós példákön tudjon fellelkesülni a jelen és utó-nemzedék, s egyszersmind emlékeztetik nyilvános elismerés által halhatatlanitassék.

Csacsó Imre született 1804. november 5-én, Váczott, polgári szülőktől, kik gyermekük nevelésére nagy gondot fordítanak. Iskoláit szülőföldjén és Budán elvégezvén, harmadéves bölcsésznek Pestre jött, hol a jogi tudományokat is kitűnő sikerrel hallgatta a tudományos egyetemen, s már mint első évi jogász, a bölcsészeti szigorlatokat kiállván, a szépművészetek és a bölcsészet tudorává avatott fel; később pedig jogtudori oklevelet is nyert. 1828-ban letévén a censurát, ügyvéddé esküdt fel. Hajlamainál fogva, kitűnő tehetségeinek érvényesítésére, a tanári pályát választván, a kassai akadémiához neveztetett ki, hol a természetjogot és a magyar nyilvános jogot adta elő. 1834-ben a győri Akadémiához tétetett át, hol a közbecsülés és tisztelet oly magas fokára emelkedett, hogy Győrvármegye táblabírájává megválasztani érdemelte, mi annál szokatlanabb kitüntetés vala, minthogy ő születésével nem öröklé a nemesi oklevelet, hanem tudományosságával vívta ki az ünneplés eme rendkívüli nemét. Győrvármegye példáját követték bachai, fűssi és a vecsei nemes székek is; sőt 1843. mint szakember meghivatván az iskolai ügyek bizottságába, az ez ügyben készített jeles munkálat az ő tollából folyt, melyet azután a megyék utasításul adtak országgyűlési követeknek.

Széles tudományosságának és érdemeinek nagyobb mérvű méltánylásaul 1848-ban, a Helytartótanács tanulmányi bizottságához ülnöknek neveztetett ki; majd 1848-ban feloszlatatván a Helytartótanács, ő egy ideig mint győr-fehérvári tanküreteli felügyelő működött; majd azután Pesten magánzólag időzött, míg nem az élet gondjaitól erőtlenül, kénytelen volt az állami főügyészségnél alkalmazást vállalni. 1851-ben Pestmegye törvényszékéhez ülnökké neveztetett ki, s egyszersmind az elköszött jószágok felett ítélő bíróságnak is tagja lőn, mely minőségében az ártatlan szenvedők keserűségét lehetőleg enyhíteni törekedett. 1854-ben Jászberénybe rendeltetett mint az ottani törvényszék alelnöke, honnan 1856-ban Budára az országos törvényszékhez tanácsossá léptetett elő; 1859-ben pedig ugyanazon ranggal a pesti

főtörvényszékhez tétetett át. Végre 1860-ban, a királyi ítélő tábla birájává neveztetett ki, s a nagyérdemű és a törvénykezés eljárásaiiban roppant gazdag tapasztalatokkal bíró férfiú legközelebb a legfőbb ítélőszékhez tétetett át. . .

Lássuk most már szakirodalmi munkásságát, melylyel magának a „tudós“ elnevezést fényes dicsőséggel kivívta. Már mint kassai jogtanár lépett fel az irodalmi téren tudományos értekezésekkel, melyek akkoriban különböző szakfolyóiratokban láttak napvilágot. 1839-ben pedig önálló munkát írt: „Bevezetés a természeti jogba és a tiszta általános természeti jog“ czim alatt, megjelent Győrött. 1843-ban új munkával lépett fel ezen czim alatt: „Büntetésjogi elméletek, tekintettel a büntetés fajaira, különösen a halálbüntetésre, hogy mikép gyakoroltatott az régi és újabb népeknél?“ Bécs, két részben. Az első rész elméleti; a második pedig történeti jelleggel bír. Ezen jeles munkája a magyar tudományos Akadémia által, a nagy jutalomra volt ajánlva, s dicséretet nyert mind két munkája.

Továbbá még a következő munkái jelentek meg, u. m. „A büntető jog elemei.“ 1850. „Az 1852. Május 27-iki ausztriai birodalmi büntető törvény magyarázata.“ 1853, mely oly figyelmet költött, hogy jeles Paulerunk az egyetemen tankönyvtől is elfogadta „Az ausztriai es. büntető perrendtartás magyarázata.“ 1854. két kötet. „A francia polgári törvénykezés, különösen a bírósági szervezet és annak alapelvei.“ 1867. „A büntetés rendszeréről általában, különösen a halálbüntetés Poroszországban.“ 1870.

Ezenek kívül Horváth Boldizsár, volt igazságügyminister egyenes felszólítására „a büntető törvénykönyvről“ szóló törvényjavaslatot elkészítette, mely roppant terjedelmű munkája, a törvényhozás határozatára várakozik.

Irodalmi és bírói elfoglaltatása mellett nemes lelkének költői hajlamait követve, örömet adta át magát tíres óráiban a zeneművészetnek is, s azt oly tökélylyel gyakorlá, hogy saját zeneszerzeményeit „Magyar hangok“ czim alatt kiadván, abból egy diszpéldányt Nagy-Asszonyunk, Királyné ő Felségének felajánlott, mely igen kegyelmes fogadtatásban részesült.

Tudományos és művészeti érdemeiért, a magyar tudományos Akadémia már 1839-ben tagjává választotta; a zenedének pedig választmányi tagja, s műbíráló bizottságának elnöke; ugyszintén az ujabban alakult ügyvédi egyesület büntető osztályának elnöke, valamint a jogász-gyűlés állandó bizottságának tevékeny tagja, s annak büntető osztályának is vezénylő elnöke.

Első házasságából három élő gyermeke van; másodsor 1858-ban lépett új házasságra született Babarczy Terézia urhölgygyel, egy lelkes és szellemben gazdag honleányval.

Ime, rövid áttekintését adtuk jeles veterán tudosunk életpályájának, mely arról győzött meg bennünket, hogy az ő érdemeinek glóriájánál egyedül csak szerénysége — nagyobb. De Clio nem ismer szerénységet, hanem márványra vési a tevékenység és a szellem dicsőségét, hogy örök életet biztosítsion választottjainak.

DR. KÉTLI KÁROLY

egyetemi m. tanár.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Kétli Károly.

A tudomány és az új eszmék fényes körmenetének zengő diadala harsog mindennütt, hol a művelődés deleje vonza és magával ragadja az embereket... Iszonyu dörmöböléssel zajongnak a gyárak; megelevenült a lelketlen drót, s megbeszélni képes a föld mind a négy tájának legtitkosabb gondolatainkat; míg a gőz hatalmas csudáitól álmélkodik a bámuló világ!... Hogy a roppant és rendkívüli általános előhaladásban óriási léptekkel vőn részt: a gyógyászat, vagy orvostan,—a mint tetszik, — aztkönynyű feladat volna beigazolni, ha egy életrajz keskeny keretébe hozszadalmas részletek beilleszthetők volnának. Mi csupán a száraz tény igazságát constatáltuk, mi pedig annál nagyobb szerencse az emberiségre nézve, minthogy a tudomány ezen ága különösen és legfőképen a lét és a látható mindenség legnemesebb teremtményével, az emberrel ex professo foglalkozik.]

Azért is az orvosi tudomány egy jeles művelőjét van szerencsénk az olvasóközönségnek bemutatni, ki elméleti és gyakorlati téren igen szép hangzású nevet szerzett magának, s méltó arra, hogy szerénysége tulzáσαι daczára, megérdemelt helyet jelöljünk ki neki ez album lapjain.

Kétli Károly született 1839. Szeptember 14-én, Csurgón, Fehérmegyében, hol édes atyja, György, közbecsülésben álló gazdatiszt; édes anyja, születési néven Hoff Karolina asszony, szerető gondot fordított gyermekének nevelésére. Az elemi és gymnasiumi oskolákat Székesfehérvárott végezte, s miután az érettségi vizsgát kiténőleg kiállotta, az orvosi tudományokat Pesten és Bécsben hallgatta, s 1862-ben megnyeré a tudori oklevelet. Ekkor segédtanár lett a II-ik belgyógyászati kórodán, s mint ilyen négy évig nagy buzgósággal működött, mi közben féléven keresztűl helyettes tanár is volt. Szorgalma és fényes tehetsége folytán az orvostanári testület figyelme személyére irányulván, ösztöndíjjal külföldre küldetett, hogy különösen az idegkór tán és a villámgyógyászat terén képezze ki magát, s megfigyelje a legjelesebb külföldi tudósok ezen szakmákban követett eljárását. És ő hiven és lelkiismeretesen megoldá feladatát, s tudásvágygyal és a tudomány iránti rajongó lelkesedéssel meglátogatta Bécs, Berlin, Heidelberg, Basel, Zürich híres tudományegyetemeit, s érintkezésbe tette magát a legünnepeltebb szaktudósokkal, s két év után ismeretekkel és tapasztalatokkal gazdagon tért vissza inádott hazájába, hogy a méh szorgalmával gyűjtött kincseit itthon érvényesítse.

1870-ben a pesti tudományegyetemhez, a villamgyógyászat magán tanárává neveztetett ki; azután a szegény gyermekkórház tiszteletbeli főorvossává választott; valamint a Rókus kórház rendelő orvossává is kinevezeteni érdemesítettett.

A gyakorlatban egyike a főváros keresett és népszerű orvosainak; az elnléti téren pedig tudományos képességének igen fényes jeleit adá, s mint orvos-író hangzatos névvel bír, s ebbeli működésére statistikai adatok összeállításával kívánunk világot deríteni.

Ugyanis, az irodalmi téren következő szakértekezések az ő tollából láttak napvilágot, melyeknek bár minden megjegyzés nélkül csak ezimeit adjuk; de azok után is könnyen megítélhető az orvostudomány roppant előhaladása:—1. A „digitalin“ méreg hatása a szív működésére 2. A fellasi lükteés; 3. Crouppos tüdőlob régibb mellhártyalob maradványaival; 4. Adalékok a szivbántalmak jelzéséhez, kifejlődéséhez és gyógyításához; 5. Adatok a tüdőlobban előjövő üregek korisméjéhez; 6. a gyomorrák egy esete kórismei szempontból; 7. Kórbonezeti tanulmányok a hurutos tüdőlob körül; 8. Megjegyzések a viszer lükteésről; 9. A Basedow-kórról; 10. Kórodai adatok a nehézkór tanához; 11. Az arcz-ideg hűdéseiről; 12. A gyermek hűdésekről; 13. Villamgyógyászati tanulmányok kísérleti uton; (külön is megjelent.) 14. Közlemények az idegkórta köréből; (szintén önállón is megjelent.) 15. Adatok a gyermekhűdés lényegének kiderítéséhez; 16. A szivfonatszába (angina pectoris) és ezekenkívül számos kisebb eredeti értekezés és fordítás.

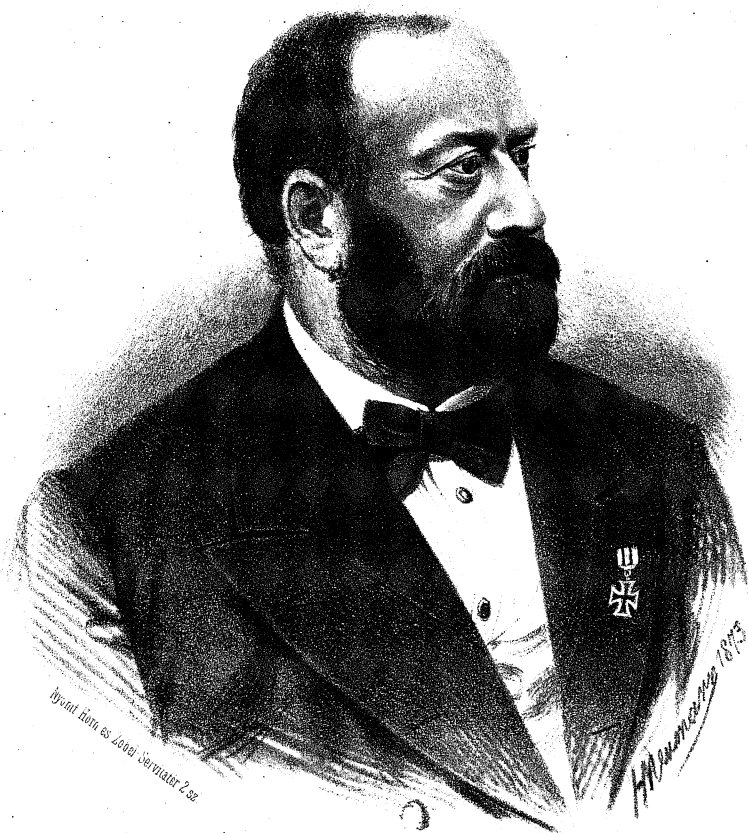
Ugy hiszem: nem szükséges ezen gazdag szellemi munkásság horderejét laicus kezekkel commentározni; elég elismeréssel szólt arról az illetékes szakkritika, s azon körülmény, hogy a budapesti orvosegylet másodtitkárának választotta. Tagja továbbá a természettudományi társulatnak és a magyar orvosi könyvkiadó társulat igazgató-tanácsának.

Boldog házasságra 1871-ben lépett a nemzeti színház jeles és kedvelt drámai színésznőjével, Szigligeti Anna urhölgygyel, a magyar irodalom nagyérdemű és koszos veterán bajnokának; Szigligeti Edének lelkes és szelleműs leányával, kit ezen házasság leszakított a hir és dicsőség ígész deszkáiról, melyeken egykor közvetlen Jókainé, e nagy és ünnepelel művész után, roppant tanulmány és a szinpad iránti rajongó lelkesedéssel tudta megnyerni a közönség elismerését és aratta a babérokat, melyekről lemondani a szív édes álmaiért: bizonynyára a ritkább jellemvonások áldozó elhatározásához tartozik.

Az isteni gondviselés szerelmi frigyüket egy fugyermekkel áldotta meg.

Mi szerencsét kívánunk a fiatal tudósnak, hogy valamint a szinvilágot egyik csillagától megtudta fosztani: úgy hódítsa meg magának tudományával Clió vésűjét, mely a késő unokáknak szokta megbeszélni az igazi érdemeket!

DR. HERMANN BEIGEL,

Director des Maria-Theresia-Frauen-Hospitals in Wien,
ehem. Professor an der med. Fakultät
des Charing Cross Hospital in London, etc. etc.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője

Dr. Beigel Herman.

Egy messze földön ismert nevű gyakorló orvost és tudományosan művelt férfit vezetünk Pantheonunkba, kinek változatos mozzanatokban gazdag életrajza, mint egy meglepő panoráma, nagy mértékben felkölti az olvasó figyelmét és érdekeltségét.

A nagyobbszabású tudósok az összes emberiség javának előmozdítását célozván, az egész világ büszke szokott lenni rájuk; de az emberi viszonyok egyeseket onnan mégis bizonyos meghatározott helyhez és bizonyos nemzethez kényszerítenek. Őt e tekintetben is magasán látjuk a mindennapiság szűk fogalmait messze tulszárnyalni. Ugyanis: Angolország fővárosában mint jeles tanár működött; mint porosz szülétesű hazafi törzsorvosi minőségben részt vón a porosz-francia háboruban, s a vaskeresztet érdemelte ki; Bécsben az angol elvek nyomán az asszonyi betegségek gyógyítása végett kórházat létesített. Mi hozzánk magyarokhoz pedig szép lelkű neje, a Kállay előkelő nemes család egyik virága által van kötve.

Beigel Hermann született 1830. April 7-én, Jarocin nevű községben, Posen porosz tartományban, hol édes atyja tanító volt; édes anyja, született Goldrin Johanna, nagy gondot fordított gyermekének nevelésére.

Az elemi iskolákat szülőhelyén, a gimnásiumot Breslauban; a bölcsészetet és az orvosi tudományokat Breslau, Greifswald és Bécs egyetemlein tette sajátjává. 1856-ban Berlinben elnyerte az orvos-tudori oklevelet, s egyszersmind a Németországban szokásos államvizsgát is kitűnő sikerrel kiállotta.

Még mint tanuló fényes tehetségének hangzatos bizonyítványát adta, midőn az egyetem által kitűzött pályadíjjal elnyerte, s ezen megkoszorozott munkája következő czim alatt látott napvilágot: „Untersuchungen über Harn- und Harnstoffmengen, welche vom Gesunden ausgeschieden werden bei gewöhnlicher, knapper und reicher Diät und beim Gebrauche einiger antiphlogistischer Arzneimitteln.“ 1855.

Azután szülőhelyén gyakorló orvos lón, s egyszersmind a Reinitzi fürdő rendelő orvosa. 1861-ben kiköltözött Angolországba, s ott magának oly nevet és népszerűséget tudott szerezni, hogy előbb a londoni Metropolitan Free-Hospitalnak, azután a Farringdon dispensary kórháznak is rendelő orvosává választatni érdemcsinált; később a „Charing Cross Hospital“ orvosi egyetemi karánál tanár lett.

Érdemeinek, és széles tudományosságának elismerésétül az anthropologiai (embertani) társaság a lelnöknek választotta. A „Der Anthropological Revue“ czimű

szakfolyóiratot pedig tapintatosan és igen ügyesen több éven át angol nyelven szerkesztette.

Midőn a porosz-francia háború kitört, ő is zászló alá hivatott, s mint hazafi legszebb kötelességének tartotta a felhívásnak engedni, s az északi seregnél mint törzsorvos az egész győzedelmes hadjárat alatt buzgón és nagy szakavatottsággal érvényesítő tudományát, miért is a vasrendlovagkeresztrel lett kitüntette.

Vége lévén a poroszokra nézve oly diadalmas eredményű háborúnak, ismerősi azt ohajtották volna, hogy állandóan Németországban telepednék le; ő azonban lakhelyül Bécsot választotta, hol erélyes és fáradhatatlan közreműködése által „Mária Terézia“ nevű asszonyi kórházat létesített, hol szegény beteg nők minden ellátásban és gyógyításban ingyen résztulnek. Ezen az emberiségre nagy fontosságú intézet 1872. Deczember hó 15-én lett tünnepélyesen a nyilvánosságnak átadva, s méltó a megtekintésre, miért is följegyezzük, hogy az van: Bécs, Józsefváros, Laudongasse 26-ik szám alatt.

Itt tudománya épen oly nagy fényben tűnik elő, mint emberszeretettől áthattott nemes szive . . . valóban méltóvá tette magát az emberiség hálájára!

Mint szakiró külföldi és bécsi szaklapokban kitünő cikkekkel és értekezésekkel gazdagította az orvosi tudományt, s önálló munkái oly tekintélyes számmal vannak, hogy a „Wiener med. Wochenschrift“ habozás nélkül nyilvánítja: „Man könnte damit eine kleine Bibliothek anfüllen.“

Tagja a német természetvizsgálók Leopold-Károlyféle császári Akadémiájának; ugyszintén számos bel- és külföldi tudományos és közhasznú társulatnak, s mint gyakorló orvos rendkívüli népszerűségnek és tiszteletnek örvend.

1873. Junius 19-én oltárhoz vezette Kállay Melliss urhölgyet, mely házasság által számos előkelő magyar családdal lépett rokonságra.

Ő el nem muló hirt és nevet szerzett magának, és méltán örökitettük meg ez album lapjain.

BOLTIZÁR JÓZSEF

Bold. Sziiz Máriáról cz. Albey Prépost és Selmeczbányai vál. kerület
országgyűlési képviselője.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Boltizár József.

Midőn ezen derék és lelkes egyházi férfiúnak arczképét és életrajzát Pantheonunkba bevezetjük, mindenekelőtt az ő dicsőségére el kell mondanunk, hogy mint országgyűlési képviselő 1874. Junius havában az incompatibilitási törvény alkotása alkalmával bátran és szelleműs szónoklattal védelmezte a parlamentben a világi papok, elvitázhatatlan jogait, egy időtlen indítvány ellenében, mely oly szellem-szegénységet és poltrom izgádkodást tanusított, hogy gazdája talán nem is volt akkor otthon.

Az előhaladás és a kor szava méltán követeli, hogy a törvényhozásban még az iparosok is vegyenek részt, s ime egy eszeveszett gondolattal az előhaladás és a művelődés régi és harczedett bajnokait, — mondanók, — vezéreit: incompatibilisekké kívánta valaki tenni! . . . No, de tessék érdemlett feledékenységre nevet . . .

Boltizár József született 1821. február 4-én Szent-János mezővárosban, Pozsony megyében, nemes családból; édes atyja, István, a Batthyányi család uralmi főtisztje volt; édes anyja, született nemes Papanek Teréz urhölgy, vallásos buzgalommal vezette gyermekének erkölcsös neveltetését. Az elemi iskolákat jó szülőinek házánál szorgalommal végezte el, azután a gymnasiumot részint Szent-György városában; részint Tatán, mint a piaristák convictusának növendéke hallgatta. 1837-ben az esztergomi érseki főmegyében növendékpappá vétetett föl, s mint ilyen a bölcsészeti tudományokat Nagyszombatban; az istenészetet pedig a bécsi Pázmáneumban jelesen végezte. 1844-ben áldozárrá fölszenteltetvén, első szent miséjét áhitattal mutatta be az Urnak, s Nyitramegyében Ujlakra vendeltetett káplánnak, hogy az Úr szőlőjében a hívek lelki üdvét munkálja; de csakhamar még azon év folytán Esztergomba vétetett át Miskolc Márton fölszentelt püspök és primási helyettes oldala mellé Szertárnoknak. 1847-ben az egyházmegyei hivatalnál előbb tolnok, később levél és könyvtárnok lett. 1852-ben nékai Scitovszky hercegprimás által titkárrá előléptetni érdemesített.

1857-ben Selmeczbánya sz. királyi város közönsége általegyhangulag lelkes szívé választotta; Főpásztor pedig kerületi esperessé és tanfelügyelővé nevezte ki, míg ő Felsege ugyanazon év Május havában egyházi érdemeinek jutalmá gyanánt, a Boldogságos szűz Máriáról címzett Albey Préposttá emelni legkegyelmesebben méltóztatott.

Ezen időtől fogva szakadatlanul a gondjaira bizott nyáj lelki üdvén munkálni igyekezett; s főként a népnevelés előmozdításán fáradozó buzgalommal törekedett, úgy hogy az elemi iskolák czélirányos rendezése és egy leánynevelde létesítése neki köszönhető; de hazafias kötelességének ismeré a város java és érdekeinek munkálásában is mindenkor hathatósan részt venni; különösen 1859-ben az országos érdektű hires selmeczi bányászati Akadémia ügyében egy küldöttség élén Bécsben járt, s meggyőző érvekkel sikerült a német kormányt lebeszélni azon kegyetlen szándékáról, hogy a kérdéses Akadémiát Bécsbe helyezze át, mint azt ellenséges indulata tervezni jónak látta!

Áldozatkészségét és jótékonyágát hirdetik az általa részint megújított; részint kijavított közhasznú intézetek; a templom és a szép kálvária, hol az ember lelke örömet társalkodik megváltó Istenével és vétkei fölött bűnbánólag zokog.

Hogy egy ily jeles pap a város közönségének szívét megnyerte, bizonyítja azon körülmény, hogy 1873-ban báró Mednyánszky lemondása után nagy szó-többséggel választott országgyűlési képviselővé, s ő ezen minőségében az egyház és a haza java előmozdítására szenteli tehetségeit.

A magyar parlament csak gratulálhat magának, ha kebelében egy ily Jézus szíve szerint való és hazafias jellemű pap foglal helyet.

Ezt nem felekezeti elfogultság, vagy a tömjénezés gyávasága mondta tollunk alá, hanem azon szent meggyőződésünk, melyet az egyház magasztos hivatása iránt táplálunk. Valóban nem ismernék nagyobb szerencsétlenséget az országra nézve, mintha bármely parlament egyházi kérdéseket az egyháziak nélkül akarna tisztázni.

A magyarnak mindig az volt legnagyobb sérelme, ha „sine nobis de nobis“ erőszakoltak nyakára törvényeket.

Pedig a mit magunknak nem akarunk, ne akarjuk mi azt másnak.

Ez az igazság!

WAHL ALBERT,

Az Alföldi vasut vezér-felügyelője.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Wahl Albert.

Egy kitért tulajdonokkal bíró férfit vezetünk Pantheonunkba, ki külföldön távol hazában született, s jelenleg magyar polgár és második hazája gyanánt szereti és imádja — Magyarországot.

Nálunk mint vezérfelügyelő az alföldi vasut élén áll, mely vasúthoz részünkről különös rokonszenv csatlakozik, minthogy ez lesz összekötendő hazánkat Fiume által az adriai tengerrel, s akkor megvalósulhatnak régi álmaink s a magyar ipar és kereskedelemnek megnyílik a — világ!

Wahl Albert született 1832. Junius 30-án, Franciaország, Mühlhausen nevű községében, hol édes atyja Benjamin kereskedő volt. Miután iskolákat járt volna, 1846-ban a „Dollfus Mieg et Cie“ világhírű cégnél szintén a kereskedési pályára lépett, s ama nagy és tekintélyes háznál bő alkalma nyílt a kereskedelem szövevényes titkaival alaposan megismerkedni.

1852-ben Strassburgban, mint hivatalnok, a vasutnál nyert alkalmazást, hol ügyességét oly módon képes volt kitértetni, hogy már 1853-ban Párisba, a francia nyugati vasut központi hivatalához áttétetni érdemesítettett. 1855-ben, midőn a francia társaság átvette az osztrák vasutat, Bécsbe rendeltetett, s már mint hivatalnok működött. 1860-ban a déli vasutnál lett felügyelő. 1869-ben az alföldi vasúthoz vezérfelügyelőnek neveztetett ki, s tapintatos részt vőn az itt szükségeselt hivatal szervezetében; azután pedig az egész vasut kereskedelmi és adminisztratív ügyeinek vezetését vette át, s nagybuzgalmu működése épen oly közelismerést szerzett nevének, mint általános tiszteletet vívott ki magának alárendelt hivatalnokai részéről, kik iránt mindig nyájjassággal és finom modorral viseltetik.

Nagy és elévülhetetlen érdemet szerzett magának „az első magyar hivatalnok-egylet“ körül, melyet az osztrák hason intézettől szerencsésen elválasztott és saját lábára állított, miért is annak elnökévé választott, s mint ilyen az 1874. April 26-iki nagy gyűlést magyar nyelven nyitotta meg, minthogy nemcsak magyar polgár; de magyar is akar lenni, azért szorgalmatosan tanulmányozza a hazai nyelvet. Képzeltető, hogy ezen tettével viharos éljenést idézett elő. Meg is érdemli az ily férfit!

Tiszteletbeli tagja a bécsi hivatal-egyletnek; levelezője a budapesti kereskedelmi kamarának és a Waggon kölcsönző társulat igazgató-tanácsosa.

Boldog házasságra 1862-ben lépett Eidlitz Ernestine urhölgygyel, kitértől az égy égy fiu és égy leánygyermekkel áldotta meg.

DR MORITZ KAPOSI,

Docent an der k. k. Universität in Wien.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Kaposi Mór.

Egy hirves hazánkfának arczképét életrajzát örökitjük meg Pantheonunkban, ki mint bécsi gyakorló orvos és egyetemi magán tanár nemcsak köztiszteltben áll, hanem a szaktudósok osztatlan elismerését is kitudta magának érdemelni.

Kaposi Mór született 1837, október 23-án, Kaposvárott, Somogy megyében, hol édes atya tanítói hivatásának szentelte napjait. Iskoláinak egy részét szülőhelyén végezte; a felsőbb gymnasiumot Pozsonyban; az orvosi tudományokat pedig Bécsben hallgatta, s magát mindig mint kitűnő tanuló tüntette ki 1861-ben nyerte a tudori oklevelet, s nyolcz éven át a nagynevű Dr. Hebra és jeles hazánkfia, Dr. Sigmund tanárok oldala mellett működött, miközben 1866-ban egyetemi m. tanárrá kineveztetni érdemesítettetett.

Az orvosi szakirodalom terén két nagy munkával örökitette meg nevét és szerzett magának elneméülő dicsőséget; — és pedig az egyiket, melynek czime: „Über Hautkrankheiten“ együtt dolgozta és adta ki Dr. Hebra tanárral, melynek IIIik része most van munkálatban. Ezen mű a tudományos világban nagy sentasiot keltett és más idegen nyelveken is gyorsan látott napvilágot. — A második munkájának első része „Die Syphilis der Haut und Schleimhäute“ czim alatt 1873-ban; a második rész 1874-ben jelent meg; a IIIik rész most van sajtó alatt, melyhez 76 életnagyságu rajztáblázat van magyarázatul csatolva. Ezen műve méltán meglepte az orvostudósokat, melyben bámulatos szakismerettel és a tudomány merész buvárlatával találkozunk.

Ezekon kívül számos munkája jelent meg részint önállólag; részint az illetékes szakfolyóiratokban, melyek szintén alapos ismereteiről és széles tudományáról tesznek nényes bizonyosságot.

Azért is Bécsben egyik legkeresettebb gyakorló orvos; mint tanárt pedig tanítványai bálványozzák.

Az ily férfi dicsőségére szolgál a magyar névnek és büszkék lehetünk rá, hogy őt a miénknek mondhatjuk.

Boldog házasságra 1869-ben lépett Dr. Hebra tanár bájos leányával, Márta urhölgygyel, kitől az isteni gondviselés két gyermekkel áldotta meg.

ÖTEVÉNYI NAGY FERENCZ.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője

Ötevényi Nagy Ferencz.

Mídon derék íróársunk arczképét és életrajzát Pantheonunkba bevezetjük, mindenekelött meg kell jegyeztünk, hogy bár már a negyvenes években megkezdette irodalmi működését, s folytatta az ötvenes és hatvanas években; mindamellet nagy szerénységénél fogva nekünk jutott a szerencse, hogy ő hatlatós tevékenységének elismeréséül őt ez album lapjain megörökíthetjük.

Ötevényi Nagy Ferencz született 1828. Október 6-án, Győrött, hol édes atyja köztisztviselőben állott gabnakereskedő volt, ki a tudomány iránt nagy előszeretettel viseltetvén, igen gondos neveltetésben részesítetvé gyermekeit, s ha Pesten megfordult, azok számára nem haszontalan játékszereket vásárolt össze, hanem hasznos és mulattató könyvekre adta ki pénzét, melyeknek olvasása legkedvencebb időtöltésük volt nagy reményű gyermekeinek.

Iskolát Győrött, a bölcsészetet Pozsonyban végezte, hol már mint tanuló „Repkény“ című írott magyar lapot nagy ügyességgel szerkesztett; a jogi tudományokat Győrben hallgatta. 1848-ban az akadémiai ifjuság zászlóalját szervezvén, Karvalyi parancsnok segédtsíjtje lön; majd ugyanazon év szeptember havában Pestre jött, s jurátussá esküdtött föl; de alig hangzott el az eskü, ő legott a honvédek közé mint önkéntes-tüzér lépett s azonnal kellett neki indulni Pákozdra, s részt vón az ottani csatában. Alig kell mondanunk, hogy az egész szabadságháborut végig szolgálta becsületesen és honfi hűséggel, míg nem Aradon kénytelen volt letenni fegyverét! Ekkor hideglázban szenvedvén, haza bocsájtatt; de 1850-ik év első havának elején Temesvárott a császári hadseregbe mint köztívész besoroztatott, s több jeles hazafival gyalog kellett neki Bécsig, onnét Flórenczig az utat megtenni!

Itt a sok derék művelt magyar fiatal embernek pezsgő vére nem tudott nyugodni, s miután akkor nagy bűn volt a hazával, vagy a nemzet érdekeivel foglalkozni, — ők mulatságból, s a hazai nyelv iránti hódolatból „Flórenczi Scorpio“ című élelzapot indítottak meg, melynek ő is egyik legbuzgóbb és leghivebb munkatársa volt, s az általa a legjobb czikkre kitzított talléros pályadíjját is saját munkájával el nyerte, a tallért azután közösen és vidáman elvacsorálták.

Műszereteténel fogva itt többször érintkezésben állott a híres Markó-családdal, különösen annak három fiatalabb tagjával, Károlylyal, Endrével és Ferenczcel legyüngéd baráti viszonyba lépett.

Később kiváltatván, visszatért forrón szeretett hazájába, hol az ilyféle rebellis ember előtt az ügyvédi pálya elleven zárva, édes atyja üzletében segédeskedett; de bizony nem volt az ő hivatása.

1863-ban letette az ügyvédi vizgát, s azóta egészen az ügyvédi pályának él, s magának Temesvárott nagy népszerűséget és köztiszteletet aratott.

A város és lakosainak érdekeit mindig szemmel tartotta és azokat lehetőleg előmozdítani igyekezett. 1867-ben a zsidók érdekében lépett föl, s egy nyilvános kiáltványban fölhívta keresztény polgártársait, hogy a városi képviselőtestbe zsidót is választának. Azonban nem igen talált viszhangra; sőt ellenséges hangok fenyegetőleg emelkedtek ellene; de ő azért nem riadt vissza, s folyton ezen humanus elvénélk érvényesítésére törekedett. 1870-ben a temesvári munkásegylet elnöknek választotta, s ő számukra szabályokat is dolgozott ki, melyeket a ministerium helybehagyott; de mindamellett az egylet több akadály folytán tényleges működésében gátolva van, s minden buzgalma mellett kívánt sikert nem arathatott!

Ugyancsak 1870-ben a József külvárosi önkéntes tűzoltó-egylet főigazgatójának Őrnagyi ranggal megválasztatván, e téren oly tevékenységet fejtett ki, hogy az országos tűzoltó-gyűlésen az országos választmányba megválasztatni érdemesttetett.

Legujabban a város egy fizetéses altűgyészt keresett, ki követeléseit rendes díjjazás mellett behajtaná, ő tekintve a város anyagi helyzetét ingyen ajánlkozott ezen tisztt betöltésére; miért is ezen áldozatkészségeért tiszteletbeli főűgyésznek választatott.

Mint író Vahot Imre kedvelt „Pesti divatlapjában“ lépett föl 1844-ben; azután Frankenburg „Életképeiben“ egy magvas értékezése jelent meg „egy novella-író barátomhoz“ czim alatt, melyben a novella kellékeit oly ügyesen tárgyalta, hogy a hatalmas triás, Toldy-Bajza-Erdélyi „Szépirodalmi szemléje“ is dicséretére méltatta. Több novella jelent meg tőle különféle lapokban; különösen az ötvenes években Nagy Ignác „Hölgyfutárában.“ 1859-ben egy ideig a tudományos irányu temesvári „Delejtű“ czimű lapnak szerkeztője volt. 1860-ban az ezen sorok írója által szerkesztett „Népujsága“ czimű lapnak szintén munkatársa volt. 1861-től fogva politikai tartalmu röpiratokkal kezdett föllépni, s olykor a „Törvénytészéki Csarnokban“ jogi kérdések vitatásával foglalkozik.

Boldog házasságra 1855-ben lépett Onderka Hermína urhölgygyel, a millygyertyák tulajdonképeni feltalálójának derék és szép árvájával, kitől az isteni Gondviselés négy élő gyermekkel áldotta meg, kik életének legfőbb örömét képezik.

DR VIDOR ZSIGMOND.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Vidor Zsigmond.

Egy, a fővárosban, legszelebb körben kedvelt gyakorló orvos neve áll ez életrajz homlokzatán, ki egyszersmind a tudományos irodalomban mint szakíró hirt és hangzatos nevet szerzett magának.

Vidor Zsigmond született 1835. Okt. 7-én, Nagy-Kállóban, Szabolcsmegyében, hol édes atyja, Jakab, tisztességes polgár vala; édes anyja Popper Betti urhölgy volt. Az elemi iskolákat Miskolczon, a gymnasiumot Pesten, a piaristák ügyes vezetése alatt végezte, s letevén az érettségi vizsgát, az orvosi tudományokat a pesti egyetemen hallgatta, s mint ötödéves tanuló azon szerencsében részesült, hogy dicsőült Dr. Balassa tanárnál felvezető vala az egyetemi sebészi kórodában. 1859 végén Dr. Hirschler mellett segédeskedett; 1860-ban elnyerte az orvostudori oklevelet. 1861-ben Bécsbe ment, s a híres Arlt és Jäger tanárok oldala mellett fél éven át működött. 1862-ben Pesten önállóan letelepedvén, különösen mint szemorvos szélesebb körben tette magát ismeretessé. 1868-ban a szegény gyermek-kórháznak; 1871-ben pedig az izraélita kórodának rendelő főszemorvossá vá választatott.

Tagja az orvosegyletnek; a természettudományi társulatnak és több közhasznú és jótékony intézetnek.

1866-ban boldog házasságra lépett Davidssohn Zsanét urhölgygyel, kitől is ég öt gyermekkel áldotta meg.

Mint szakíró következő jelesebb munkák által aratott dicsőséget; 1863-ban az orvosok pesti gyűlésén „A görbe látásról“ című jeles értekezését olvasta föl, mely a vándorgyűlés évkönyvében látott napvilágot. 1864-ben „A glaucoma tanának utolsó tíz évi története“ az orvosi hetilap számaiban jelent meg. 1871-ben „A szivárványhiány két esetéről“ és „Visszapillantás a szegény gyermekkórházban 1869-1871-ben kezelt szembetegségekre“; — továbbá „A szarucsap néhány műtét módjáról“ című értekezései nagy sensatiót keltettek. Ő fordította le Dr. Carioni Stellwag Károly „A gyakorlati szemészet tankönyve“ című nagyszerű művét mely 771 lapra terjed és a tudománynak ezzel igen hasznos szolgálatot tett.

Adja Isten, hogy a tudomány diszére és az emberiség javára még sokáig működjék!

Képezte: H. K. K. 1884

H. K. K. 1884

DR. LECHNER ÁGOST,

Egyetemi ny. r. jogtanár.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Lechner Ágost.

A pesti tudomány-egyetem egyik kedvelt jogtanárának nevét tftztük ez életrajz homlokozatára, ki jelenleg az összes magyar közjogot adja elő; tehát oly tárgyat, mely most a fontosabb napikérdések közé tartozik, miután a jó közigazgatás nemzeti jóllétünk leghatalmasabb tényezőjét képezi, s így a fiatal nemzedék jövőjére nagy fontossággal bír.

Lechner Ágost született 1834. November 1-én, Budán, hol édes atyja, József, országos építészeti főigazgató volt, mint ilyen az első magyar ember, s egyenesen József dicsőült Nádorunk fenhatósága alatt állott; édes anyja, Kuglen Amália urhölgy vala.

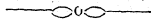
Az elemi és gymnásiumi iskolákat Budán, a bölcsészetet Pesten, a jogi tanulmányból három évet Pesten hallgatott, midőn mint kitűnő tanuló császári ösztöndíjjal a bécsi egyetemre küldetett föl, hol 1856-ban elvégezvén tanulmányait, később a tudori oklevelet is elnyerte.

Azután segédtanár, majd a magyar jog helyettes tanára lón Pozsonyban. 1861-ben a magyar állam-jogtörténet és statistika nyilvános rendkívüli tanárává; 1866-ban pedig rendes tanárrá nevezetett ki. 1867-ben a magyar felelős Ministerium megbízásából a magyar közjogot és a közigazgatási jogot adta elő. 1869-ben a pesti tudomány-egyetemhez a magyar közigazgatási jog nyilvános rendes tanárává lett kinevezve, s 1872-től fogva a magyar alkotmány-jogot is előadja.

Előadása értelmes és szabatos, s mint jeles jogász mind hallgatói, mind kortársai előtt kiváló tiszteletben áll. 1873-ban egyetemi jogkari dekánnak választatni érdemesítettett.

Mint szakíró több rendbeli cikket irt, melyek közül „Az önkormányzat” című nagyobb értekezése figyelmet ébresztett a tudományos világban.

Adja ég, hogy sokáig legyen disse a magyar jogtudománynak!

DR SCHULEK VILMOS,

Egyetemi ny.r. tanár Budapesten, a kolozsvári tudomány-egyetem orvoskarából
volt első „Rector Magnificus.”

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Schulek Vilmos.

Az általános orvostudomány nagy előhaladásában bámulva kell szemlél-nünk azon tényezők összeműködését, kik tehetségeiket egy-egy külön szakmára szentelvén, azt merész bűvárlatokkal előbbre vinni életük legszentebb feladatának tüzték ki.

Azon férfiú, kinek nevét ez életrajz homlokzatára tüztük, különösen a s z e m é s z e t e t t e tanulmányainak legfőbb tárgyává, s fiatal kora daczára már is oly hírt és elismerést szerzett magának, hogy a budapesti tudományegyetem orvosi tanárkara egy hangulag szemelte ki és ajánlotta őt, hogy a szemészeti tanszékre legfelsőbbleg kinevezessék.

A tekintélyes tanártestületnek ezen választását a tudomány avatott emberei szerencsésnek állítják, s hogy méltán: arról multja kezeskedik, s minthogy nálunk u j e m b e r : alkalmat veszünk arczképét és életrajzát az olvasóvilágnak bemutatni.

Schulek Vilmos született 1843. April 21-én, Pesten, hol édesatyja, Ágoston, a kereskedelmi Akademia jeles tanára volt; édes anyja, Zsigmondy Augusta, korán elhalálozván, mostoha anyja, igazi édes anya módjára nemes buzgalmat és gyöngéd gondot fordított a gyermek nevelésére. Az elemi iskolákat szülői házánál végezte; a gymnasiumot részint a debreczeni híres collegiumban, részint a pesti piaristák vezetése alatt kitűnő sikerrel hallgatta, s letevén az érettségi vizsgát, az orvosi tudományok elsajátítása végett, a bécsi nagyhirű tudományegyetem növendéke lett, s közben félétet töltvén a pesti egyetemen feleldhetetlen Balassánk kitűnő előadásainak hallgatása tekintetéből.

1866-ban orvos és sebész-tudorrrá és szülészmesterré avattott; azután ismereteinek bővítése végett hirneves külföldi egyetemeket látogatott meg; különösen pedig félétet töltött Berlinben Dr. Graefe tanár oldala mellett, kit a tudományos világ a szemészet legünnepeltebb mesterének ismer, s ő örökös büszkeségének tartja, hogy ezen nagy férfiú szerény tanítványa lehetett. Londonban, Párisban és Németország több egyetemen szintén időzött; de huzamosabban Utrechtben, Hollandiában, Dr. Donders híres tanár és kitűnő szemész oldala mellett tartózkodott.

Visszatérvén Bécsbe, Dr. Arlt jeles tanár oldalán kezdé meg működését, s csakhamar mint egyetemi tanársegéd alkalmaztatott. 1872-ben a kolozsvári or-

vosszebészeti tanintézethez rendes szemészeti tanárrá neveztetett ki; midőn pedig még ugyanazon év október havában ugyanott az egyetem föllállított, hasonló minőségben oda helyeztetett át, s már a következő évben, t. i. az 1873—74-re „Rector magnificus“-nak az orvoskarból választatni érdemesített.

Ezen minőségben két megtisztelő küldöttség élén voltszerencsésrésztvenni és pedig Urunk királyunk ő Felségének 25 éves jubilauma alkalmával és a Rokitszky ünnepélykor; mindkétszer mint szónok ő tolmácsolta a kolozsvári egyetem hódolatát és tiszteletét.

Mint tanár finom modorával és hatásos előadásával teljes mértékben megnyerte tanítványainak becsülését és ragaszkodó szeretetét; mint gyakorló orvos pedig gyorsan lett a kolozsváriak kedvenczvé; miért is nagyon érzékeny elválás következett be mind növendékei, mind a közönség részéről, midőn 1874-ik év April havában a budapesti egyetemhez nyilvános rendes tanárrá kineveztetvén, állandó lakását a két testvér haza fővárosába áttenni kényszerült.

Távozása alkalmával maradandó emléket hagyott maga után azért, hogy az ottani szemkórodának a szegények javára 300 frtnyi alapítványt tőn, mely nemes ténnyel emberbaráti érzelmeinek elévülhetetlen bizonyítványát adta.

Tagja a heidelbergi szemészegyletnek; a bécsi orvos-egyesületnek; a budapesti orvos-egyletnek pedig lev. tagja.

Mint szakíró a hazai és külföldi orvos-lapokban és folyóiratokban jó hangzásu nevet szerzett magának; czikkjei és értekezései erőteljes nyelvezeténél és tudományos buvárkodásánál fogva fölköltötték a szaktudósok figyelmét és kiérdemelték elismerésüket.

Ilyen férfit nyert legujabban a fővárosi tudomány-egyetem, s ily jeles szemészt a szenvedő közönség.

Mi szívesen üdvözljük őt szép pályáján, s meg vagyunk győződve, hogy az olvasó szintén osztozik azon érzelmekben, melyek vezettek, hogy őt Pantheonunk keretében megerökíteni kívántuk

DR SCHWIMMER ERNŐ,

Egyetemi m. tanár.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Schwimmer Ernő.

Egy jeles és tudományosan művelt orvostudort vezetünk Pantheonunkba, ki a gyakorlati téren fényes nevet szerzett magának; az elméleti téren pedig az orvosi tudományt előbbre vinni segítette.

A gyógyászatban megindult mozgalmak által előidézett nagyfontosságú reformok mintegy előttünk valósultak meg, úgy hogy a tudományos tekintélyben álló Bertin habozás nélkül állítja, hogy a gyógytudományban, különösen a kórismében egy évtized alatt nagyobb változások történtek, mint azelőtt tíz emberi élet lefolyása alatt!

Az újabb kor teremtménye azon szakma is, melynek buvárlatára és fejlesztésére szentelte magát azon férfiú, kinek neve ez életrajz homlokzatán áll.

Értjük a bőrkórtant, melyet ő a tudomány-egyetemen előad, s egyszersmind első volt, ki ezen szakmát magyar nyelven tudományos szerkezetbe öntve, egy vastag füzetben napvilágra bocsátotta.

Mindenesetre a bőrbetegségek fölismerése és gyógykezelése nemcsak orvostudományi szempontból bir fontossággal, hanem laicus felfogás szerint szépészeti tekintetből is. Mert az ember úgy van alkotva, hogy rá a külsőségek mindig hatást gyakorolnak, s a bőrbetegségek a jó izlést fölülte szokták boszantani.

Tehát nemcsak a szenvedő emberiség hálájára tette magát méltóvá, hanem az esztetikai fogalmak külső értékesítésére is befolyást tud gyakorolni.

Schwimmer Ernő született 1837. November 14-én, Pesten, hol édes atyja, Dávid, szintén gyakorló orvos vala. Iskoláit szülőhelyén kezdette; azután a felsőbb osztályokat Budán, az államgymnásiumban végezte, hol az érettségi vizsgát letévén, a pesti egyetem növendéke lón, hol harmadfél évet töltvén, a bécsi tudomány-egyetemen folytatta és végezte be az orvosi tanulmányokat. 1861-ben az orvosi és sebész-tudori oklevelet elnyerte, s három éven át résztint a közkórházban mint másodorvos; résztint az európai hírességű Hebra tanár oldala mellett mint segédorvos nagy buzgalommal működött.

1864-ben nagyobb utazásra indult kelet felé, s bejárta Egyiptomnak nevezetesebb városait; megnézte a Pyramisokat és utazott Sahara sivatag pusztáján. Ezen két hónapig tartó utazásában tett tudományos tapasztalatait és élményeit leirta, melyek az „Orvosi lapok“ 1864-65-iki folyamában jelentek meg.

Ugyanazon év vége felé Pesten állandóan letelepedvén, mint gyakorló orvos kezdett működni, s különösen, a bőrbetegségek gyógykezelésében rendkívüli siker és ügyesség által tűnván ki, csakhamar a főváros kedvelt és keresett népszerű orvosai közé emelkedett.

De különösen elméleti téren buvárlá szakmáját, s megfigyelt minden újabb jelenséget, s észleteit hazai és külföldi szaklapokban közölte.

1870-ben a pesti tudomány-egyetemhez magán tanárrá kinevezeteni érdemestítettett, s ezen minőségében írta „Börkórta” című munkáját, melynek első füzetét a magyar orvosi könyvkiadó társulat 1871-ben adta ki.

Első magyar mű ez ezen szakmában, melynek folytatása a 2-ik füzetben nem sokára meg fog jelenni.

A magyar szakirodalomban munkájával elvitázhatatlanul egy jelentékeny hézagot töltött be; őt pedig szakmájában az illetékes kritika tekintélynek ismerte el.

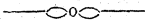
Legközelebb több collegájával szövetkezett, hogy más nagy városok példájára, nálunk is egy Poliklinikát létesítsenek, mely a szegénységnek és a tanulóknak kimondhatatlan hasznára fog szolgálni. Ezen fontos intézetet alapító társaság őt választá a Poliklinika első ideiglenes elnökének.

Boldog házasságra 1867-ben lépett Kern Ilona urhölgygyel, kitől az ég egy fiu és két leánygyermekkel áldotta meg.

A derék orvos tagja a budapesti orvosegyletnek és a természettudományi társulatnak; valamint több közhasznú és jótékony intézeteknek is kész pártfogója.

Ime, a tudományos pályán egy jeles szakemberrel ismertettük meg az olvasót, kit érdemeinél fogva méltán megillet a nyilvános elismerés, melynek mi kifejezést kívántunk adni, midőn ez album jeleseinek koszorujában megörökítjük!

És azok, kik a tudományt előbb vinni segítik: azok együtt élnek a tudománnyal! Mert a tudomány nem hal meg soha! És az utónemzedék áldása kíséri annak bajnokait!

DR. HERTZKA KÁROLY.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Hertzka Károly.

Az orvostudomány egyik fiatal; de széles ismeretekkel bíró bajnokát mutatjuk be az olvasó közönségnek, ki mint gyakorló orvos, a főváros kedvelt és keresett népszerű orvosainak koszorújában méltán foglal helyet, míg az elméleti téren mint szakíró nevének igen szép glóriát szerzett.

Valóban az általános előhaladás különféle tényezőinél alig találkoznak nagyobb jelentőségű mozgalmak merészebb hullámzásával mint az orvostudományban! Roppan és nagyszerű vívmányokat tett a tudás szellemi világában és az élet gyakorlatában!

A villamgyógyászat szintén az újabb kor áldásos teremtménye, melynek művelésében és fejlesztésében szép érdemeket szerzett magának azon férfiú, kinek nevével ékesítők föl e sorok homlokzatát.

Hertzka Károly született 1849. Martius 22-én, Pesten, hol édes atyja, Náthán, közbecstülésben állott nagykereskedő volt. Édes anyja, egy áldott lelki jó asszony, miután korán özvegységre jutott, nagy gonddal és éber figyelemmel vezette gyermekének neveltetését, s mind az erkölcs, mind a tudomány iránti szeretetre igyekezett őt hozzászoktatni. A gimnásiumi iskolákat kitűnően Pesten végezte, s letévén az érettségi vizsgát, édes anyja serkentése folytán a jogi tanfolyamot kezdette meg, s bár tehetségeit ezen a pályán is tudta volna érvényesíteni; de legbensőbb hajlamainak ellen nem állhatván, egy félév mulva az orvosi tudományok hallgatása végett előbb a bécsi, azután a lipcsei tudomány-egyetemek szorgalmas növendéke volt.

Azután előbb Németországban, majd Bécsben is orvos-sebész tudori és szülészmesteri oklevéllel lett kiténtetve.

Ekkor a villamgyógyászat terén nagy tekintélyben álló Benedikt tanár oldala mellett mint segédorvos kezdett működni, míg 1871-ben Pestre tevén át állandó lakását, itt önálló gyakorló orvos lőn és az ideg bajok gyógyításában felmutatott szerencsés eredmények által igen kedvelt és kegyelt orvos lett, kit legszelesebb körben ismernek és szívesen látnak.

Írói képességének már igen korán és váratlan sikerrel adta fényes jeleit. Ugyanis még 1864-ben, tehát 15 éves korában, a Dr. Römer által kifizött pályá-

kérdésre egy munkát nyújtott be: „Az arcz és koponyatan története főbb vonásai és lélek meg boncztani szempontból való bírálata“. — És dicséretet nyert!

1868-ban szintén irt egy ily czimű magyar munkát: „Az állati élettan kézikönyve, különös tekintettel az emberre“.

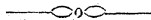
De különösebben mint szakiró 1869-ben szerzett magának ismertebb nevet azon jeles cikkekkel, melyek az ő tollából hazai és külföldi orvosi lapokban láttak napvilágot.

1870-ben „Lähmung und Krampf“ czimű érdekes munkája önálló füzetben jelent meg. Szintén külön lenyomatban adta ki „Incontinentia und Enuresis“ czimű magvas értekezését, mely előbb egyik szaklap hasábjain keltett feltűnést.

1873-ik évi Martius havában a kilencz év óta megjelenő „Pester medicinisch-chirurgische Presse“ czimű szaklap szerkesztését vette át, melyet azóta ügyesen és szakavatott tapintattal vezet.

Időközben egy éves önkénytes levén, a tartaléknál katona-orvossá kineveztetni érdemesítettett. Tagja a budapesti orvosegyletnek, a természettudományi társulatnak és más jótékony és közhasznú intézetnek. Az egészségügyi bizottság lipótvárosi egyik alkerületének pedig elnöke.

Ki oly korán kivivta magának a köztiszteletet és az elismerést, ahhoz méltán köthetjük ama reményt, hogy jövődöbéli tetteiért nevét egykor a történelem is megfogja örökíteni.

DR. JELENFFY ZOLTÁN.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Jelenffy Zoltán.

A tudomány szintoly merész mint üdvös előhaladásáról semmi sem tesz fényesebb bizonyosságot, mint azon tapasztalati tény imponáló valósága, hogy egyes egyének bizonyos szakmáknak szentelve magukat, azokat a tudás legvégső határáig kibányászni elodázhatatlan feladatuknak ismerék.

Főképp pedig az orvostudományban megdöbbenve észleljük ama megszertü mozgalmat, melyet az egyes szakmák, vagyis az orvostudományban különféle elágazásainak művelői előidéztek.

A tisztelet ama bívös nimbusa, mely régebben az ügyes universalista működését környezé, napjainkban átszállott az ugynevezett speciálistákra, kik szakadatlan buvárlatokkal és örökös tanulmányozással nemcsak fejlesztették a gyógytant, hanem csudás vívmányokkal folyton gazdagítják a — tudományt.

Midőn a fővárosi orvosi kar egyik fiatalabb tagjának arczképét és életrajzát szerencsénk van az olvasó közönségnek bemutatni, tesszük azt albumom czéljánál fogva, hogy egy előre törekvő szellemmel és egy nagy jövőjü fiatal tehetséggel megismertessük olvasóinkat, ki mint specialista a gyakorlatban szélesebb körben; az irodalmi téren pedig még a külföld előtt is ismertté és jó hangzásúvá tudta tenni nevét.

Jelenffy Zoltán született 1847 június 19-én Szatmárott, hol édes atyja, Károly közbecsülésben állott gyakorló orvos volt; édes anyja, született Esze Katalina urnő, korán a sirba szállott, s ő legelső gyermek éveiben nélkülözni volt kénytelen az édesanya pótolhatatlan szeretetét! Iskoláit szülőhelyén, Eperjesen, Sárospatakon és Sopronban végezte; az orvosi tudományokat pedig a bécsi tudomány egyetemen tette sajátjává. 1869-ben, tehát 22 éves korában már az összes orvosi tudományból tudorrá avattatni érdemesítettet

Azután részint az allgemeine Krankenhausban; részint Dr. Stoerk híres hazánkfiának oldala mellett mint assistens működött.

Majd tudományszomja és magasabb vágyaktól sarkalva, Európa leghíresebb egyetemeinek látogatására indult, hogy tanulmányait gyarapítsa és tapasztalatokat szerezzen magának.

Egy évet töltött Német, Francia és Angolországok egyetemén s mindentűt igyekezett személyesen megismerkedni az általa választott szakma legtüneteiből több bajnokaival.

Különösen ránk, magyarokra nézve fölötté hízegőleg örökítette meg nevét Párisban, a tudomány emberei előtt az által, hogy az ő ajánlatára Fauvel klinikáján az ugynevezett világító golyók chusterk(Sgel) lettek alkalmazva a gége mesterséges megvilágítására; a Drummondféle világítás pedig a különös esetek számára tisztelettel félretétetett.

Azonkívül utazott Schweiczen, Orosz-, Lengyelországban. Oláh és Törökországban, hogy magának földrajzi és népismereteket szerezzen.

1872-ben állandón Pesten telepedett le, s azóta mint gyakorló orvos a torok és gége bajokban nagy sikerrel működik.

Mint orvosiró a szakirodalomban buzgó munkássága által jelentékeny nevet vivott ki s „Eine neue Methode zur Ausrottung von Kehlkopfpolypen“ című jeles és fontos munkáját, a híres Dr. Mackenzie angol nyelvre is lefordítani érdemesnek találta; ugy szintén nagyobb mérvű figyelmet ébresztett a szakemberek előtt egy általa összeállított készülékkel, melynek célja az egyszerű világítás kényelmes alkalmazása a gége bajoknál, minek leírását, „A gége mesterséges megvilágításáról“ cím alatt a „Gyógyászat“ 1874-iki folyamában és külön lenyomatban is bőven olvashatni.

Továbbá következő megemlítésre méltó szakértekezések jelentek meg tolla alól: „Ueber die Fixation der Giessbeckenknorpel während der Phonation“ „Gegen die Laryngofission“ „Der musculus cricothyreodius.“

Ezekon kívül számos cikket irt szaklapokban és folyóiratokban, melyek az ő buvárkodó szellemét előnyösen tüntetik elő.

Tagja a budapesti orvosegyletnek és a természettudományi társulatnak; a budai Szt. János kórházban pedig a torok és gége betegek kezelésével van megbízva.

E vázlatos életrajzzal beigazoltuk azon állításunkat, hogy jövője iránt méltán táplálunk a legszebb reményeket, s nem habozunk kimondani, ha áll azon axioma, hogy az orvos áldás az emberiségre nézve: hogy személyében nyert a szenvedő emberiség és nyert a — tudomány.

Mi életrajzának csak kezdetleges vázlatát adhatjuk . . . Clio hivatása, hogy azt egykor fényes vonásokkal kiegészítse.

DR. KÖVÉR KÁLMÁN.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Kövér Kálmán.

A fővárosi orvosi kar fiatalabb nemzedékének egyik kitünő tagját mutatjuk be az olvasó közönségnek, ki fényes reményekre jogosítólág kezdette meg pályáját, s nevének már is jó hangzást vivott ki a szakemberek előtt.

Mint szellemidus és fürkésző lélek ő is az orvostudomány egyik különleges ágára, nevezetesen: a gyermekgyógyászatra szentelte magát, jöllehet az orvostudományban nagy szakavatottságot és kiváló képzettséget sajátított el magának.

Különösen mint szakíró tudományos észleleteit és buvárlatait élvezetes irálylyal párosítva, figyelmet ébresztő értekezésekben boesájította nyilvánosság elé, melyek közül többet német nyelvű szaklapok is közölni érdemesnek találtak.

Sőt szorgalma, munkássága és ügybuzgó lelkesedése által az elismerés ama fokára emelkedett, hogy szakmájában szava súlylyal és értékkel bír.

Kövér Kálmán született 1841. október 26-án Jászberényben, hol édes atyja, András, mint városi néptanító 30 évi buzgó működés után, közelismeréssel nyugdíjaztatott; édes anyja, Korbéli Apollónia urasszony, vallásos irányu gondos nevelésben részesítette gyermekét. Iskoláit szülőhelyén és Egerben végezte. Miközben az egri egyházi főmegye növendék papjává fölvétegett, de másfélév után bucsut mondott a papi pályának és hajlamait követve, 'az orvosi tudományokat a pesti egyetemen hallgatta oly kitünő sikerrel, hogy mint negyedéves végzett orvosnövendéket nagyemlékezetű Balassánk ajánlata folytán 1866-ban, a Ludoviceumban, a sebesülteknél rendes segédorvosnak alkalmazták.

1868-ban orvosudorrá avattatott föl, mely alkalommal a fölavatási ösztöndíjat elnyerni érdemesítettett.

Már mint orvosnövendék a szegény gyermek-kórházat nagy előszeretettel és ernyedetlen buzgalommal látogatta, hol már 1867-ben mint segédorvos alkalmaztatott, mely minőségében Dr. Bókai tanár oldala mellett három évig működött oly lelkiismeretes tapintattal és igazi szakavatottsággal, hogy az utolsó két évben mint első segéd a kórház igazgatását Bókai igazgató főorvos távollétében, vagy akadályoztatás esetében, többször önállólag vezette.

1870-ben az orvostanári kar neki ítélte a Beneféle ösztöndíjját, hogy magát a gyermekgyógyászatban külföldön még inkább kiképezze és bővebb tapasztalokat szerezzon. E célból két évet töltött a külföldi egyetemeken, egyszersmind szorgalmasan meglátogatta mindenütt a lelenz és gyermekkórházakat, s igyekezett szakmájának minden titkába alaposan behatolni, hogy tanulmányait a szenvedő emberiség javára annál nagyobb eredménynyel értekesíthesse.

Nevezetesen huzamosabb ideig tartózkodott a bécsi, prágai, berlini; lipcsei, müncheni, tudomány-egyetemeken, és Stettinben az ottani hirneves gyermek-kórház tanulmányozása végett; a bécsi lelenzházban pedig mint himlő-oltóintézetben az oltással bő alkalma volt foglalkozni. Ezeken kívül utazott Németországban, Dániában, Svédhonban; mindenütt tanulmányozva és szakmájának minden jelenségeit jól megfigyelve, a méh szorgalmával gyűjté tapasztalatait.

1871-ben a vallás és közoktatásügyi ministerium által a porosz és szászországi Kumys-gyógyintézetek látogatásával bízott meg, hogy eme keleten híressé vált lótejbó orvosi hatását a tüdővész ellen, tanulmányozza, s arról véleményes jelentést tegeyn.

Egy életrajz szűkkerete miatt kénytelenek vagyunk az olvasót az 1871. és 1872. évi „Orvosi hetilap“ hasábjaira utalnunk, melyeken „Az Ottensteini Kumysgyógyintézetéről,“ „Észrevételek az Ottensteini Kumysról“ „A Charlottenburgi Kumys-gyógyintézet és „A berlini Liebigféle Kumysgyár“ cím alatt kimerítő ismertetése látott napvilágot; mi csupán annyit jegyeztünk meg, hogy az ő jelentése folytán a magyar kormány által nálunk fölláttani szándékolt Kumys-gyógyintézet létesítése teljesen elejtetett.

Mint szakíró már orvosnövendék korában figyelmet ébresztett „Sebestültek körül tett tapasztalatok, különös tekintettel a gypskötésre“ című és 1866-ban megjelent jeles értekezésével.

Később számos értekezés, cikk és műbírálat jelent meg tőle; valamint külföldi tapasztalatait is élénk tollal rajzolta le.

Különösen megemlítjük „Beléndek maggali mérgezéséről“ című munkáját, melyet külföldi szaklapok és folyóiratok is utányomatni méltónak ítélték.

Továbbá: A „bőralfecskendési gyógymód értéke a gyermekgyógyászatban“ ugyiszintén nagy figyelmet érdemlő cikksorozat jelent meg tőle. „Gyermekápolás“ cím alatt, mely egy egészet képezvén, nagyon kár, hogy önállólag is meg nem jelent; végül megemlítjük: „Az idült agyvízkór szerzett alakjáról“ és a „viziszonyorról“ cz. értekezéseit.

Legközelebb pedig, „Adatok a himlő gyógytanához“ című cikke ébresztett szenzációt, melyben a tengeri nyulakon tett oltási kísérleteiről is emlékezik.

Ezekon kívül számos szakbeli, természettudományi és közegészségügyi dolgozatok jelentek meg tőle részint szakközlönyökben; részint politikai lapokban, melyek írói nevének és hitelének megalapításában közremunkáltak. Mint értesülve vagyunk legközelebb a fővárosban „Gyermekgyógyintézetet“ szándékozik állítani, s hiszszük, hogy az eddig szerzett népszerűségét tetemesen fogja növelni.

Tagja a budapesti orvosegyletnek és a természettudományi társulatnak; a jáász kerületi orvos-gyógyszerész egyletnek pedig választott levelező tagja.

Boldog házasságra 1874-ben lépett, a derék jáászkerületi főorvos, bájos és szellemdús leányával Orbay Varga Ilka kisasszonynyal.

A pálya nyitva van . . . előre! . . . A jövő keze folytatni fogja ez életrajzot és az idő fon koszorut az érdemnek.

DE TEÖREÖK KÁLMÁN.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Teőreök Kálmán.

A fővárosi gyakorló orvosok koszorujából, a fiatalabb nemzedék egyik kiváló tehetséggel és tudományos műveltséggel bíró jeles tagját vezetjük Pantheonunkba, ki mint orvosiró hangzatos nevet és az illetékes szakférfiak elismerését tudta kiérdemelni.

Teőreök Kálmán született 1841. Január 2-án, Bártfán, Sáros megyében, régi nemes családból, mely „Árvai“ praedikátummal bír, s a török elleni háborúk alatt harcias szelleme által tünt ki, mint az kitetszik I. Leopold király okleveléből, melyben a családnak elvesztett nemesi levelét megújítja és annak vitéségéről nagy dicsréttel emlékszik meg. Édes atyja János, bártfai közszeletben állott evangélikus lelkész volt, ki mint jeles pomológ messzebb körben nemesfajú gyümölcssei által tette magát híressé; édes anyja, Pólay Amália urhölgy, az édes anyák példányképe volt.

A gymnasiumot Eperjesen elvégezván az érettségi vizsga letétele után Pestre sietett, s legforróbb vágyait követve az orvosi tudományokra szentelte magát és pedig sok nehézséggel kellett neki küzdenie, minthogy édes atyja korán elhalálozván, a szerető édes anya csekély nyugdíjából nem nyújthatott segélyt a tudományok irántantalusi szomjjaledő ifjunak; 1865-ben orvostudorrá avatattott, azután a sebészeti és szülészei okleveleket nyerte el, s egyszersmind a Rókus kórházban segédorvosá kinevezetett. Itt két évig Kovács Sebestyén Endre és Lumniczer tanár oldala mellett működött; majd régi ohajtása teljesült, s feledhetetlen emlékezetű Balassánk oldala mellé került, s a nagynevtű mellett másfél évet töltött észlelve, figyelve és tapasztalatait gazdagítva. Ennek rendtű halála után Kovács József — jelenleg egyetemi rector magnificus alatt végezte be műtűi pályáját.

1869-ben egyetemi ösztöndíjjal a magyar kormány segélyezésével külföldre utazott, s leghuzamosabb ideig Bécsben, Berlinben, Párisban és Londonban tartozkodott; különösen ez utóbbi helyen alkalmá volt Sir William Fergusson és Sir Henry Thompson hirneves angol sebészek műtűleteit megfigyelni és azoknak előadásniból tudományát bőviteni. Azután meglátogatta Németországg hiresebb egyetemeit és kórházait; a koppenhágai egyetemet, Schweiczet, stb. 1870-ben Párisból a francia-poros háboru folytán kénytelen levén távozni, déli Németországot járta be, s különösen Baden, Württemberg és Bajorországban szorgalmas látogatója volt a sebesült kórházainak, s itt szerzett észleleteit és tapasztalatait kimerítő cikkekben közölte az „Orvosi hetilap“ című szaklap hasábjain, s azóta számos cikkek és bírálat került ki tolla alól, melyek leginkább a műtűi sebészet terén mozognak, és ezen tudomány elővitelében közreműködőleg kívánnak hatni.

Két évig tartó külföldi utazásából 1871-ben, a mély szorgalmával gyűjtött tapasztalatokkal gazdagodva visszatért hazájába és Pesten letelepedvén, önállólag kezdett működni, hogy jeles tehetségét a szenvedő emberiség javára érvényesítse.

Tagja a budapesti orvosegyletnek és a természettudományi társulatnak; a budapesti gyermek-menhelynek pedig főorvosa, mely áldásos intézet főként nálunk, hol még mindig kénytelenek vagyunk egy országos lelenozházat nélkülözni, — valódi jótétemény, s számos gyermek lesz megmentve az emberiségnek, kik különben elhagyatottságban és nyomorban veszttek volna el!

D^E TORDAY FERENCZ.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Torday Ferencz.

Azon jeles férfi, kinek arczképét és életrajzát van szerencsénk Pantheonunkba bevezetni a gyermekgyógyászat és a természetterén irodalmi munkássága és sikeres gyakorlati gyógyinódja által népszerű nevet szerzett magának; valamint az illetékes szakférjak becsülését és elismerését is kinyerte.

Torday Ferencz született 1841. Junius 10-én Abaujmegye Léh községében, régi nemes családból, mely Tordáról, Erdélyből szakadt Magyarországra. Édes atya, Gábor, nagy műveltségű és közbecsülésben állott reformatus lelkész volt, ki szerény állását korán egy jobb világ örömeivel cserélte föl, özvegyet és két árvát minden támasz nélkül hagyva vissza! Azonban jó édes anyja, született Kurecska Anna, nem rogyott össze az élet terhe alatt, s küzdelmei között legfőbb gondja volt, hogy gyermekeinek tüdvős és nemes irányu nevelést adjon.

Az ifju korán megismerkedett a nélkülözésekkel és megtanulta az önfentartás nehéz feladatát. Iskoláit mint ösztöndíjas tanuló Miskolcra és Sáros-Patakon kitűnőleg végezvén, Rozsnyón az érettségi vizgát állotta ki; azután az orvosi tudományok hallgatása végett Pestre jött, hol már mint harmadéves orvosnövendék nagy előszeretettel a gyermekgyógyászat iránt viseltetett, s Bókay tanárnak egyik legkedveltebb tanítványa volt. Negyedéves korában egy boncz-tani készítményeért az egyetemi tanács által pályadíjjal lett kitüntetve, mely koszoruzott műve a nemzeti Muzeumban látható. 1865-ben orvostudorrá avatott; majd a sebészi, szülési és szemési okleveleket is elnyerte, s a gyermekkórháznál segédorvosnak választatott, hol már egy pár éven átelőbb is sikeresen működött. Itt a szemészeti osztály önálló vezetésével is gyakran lett megbizva.

Mint orvosi rök leginkább az „Orvosi hetilap“ és a „Szemészet“ című szaklapok hasábjain vívott ki magának nevet és elismerést, úgy hogy az orvosi könyvkiadótársulat őt bizta meg „A gyermekbetegségek tankönyve“ című nagy német munka lefordításával, melyet Dr Kétly barátjával a legnagyobb meglepedésre végzett, s ez idő szerint e különleges szakmára nézve a legjelesebb tankönyvnek van elismerve.

Körülbelül hat év óta a nemzeti tornaegyletnél a boncztan, élettan és az életrendtan tanára levén, legközelebb egy munkát adott sajtó alá „Boncz-élet és életrend-tan“ czim alatt a tornatanítók számára, mely e nemben hézag betöltésére van hivatva.

Különösen a „Szemészet“ című lapot folyvást jeles cikkekkal gazdagítja, melyek buvárlatainak és észleleteinek eredményét tárgyalják. E szaklaphoz azon gyöngéd érzelem és belső tisztelet is csatolja, melylyel dr. Hirschler iránt viseltetik, kinek oldala mellett művelte ki magát és gyűjtötte tapasztalatait, s kivel együtt volt már a gyermekkórházban is.

Tagja a budapesti orvosegyletnek, hol előadásokat is szokott tartani; továbbá a természettudományi társulatnak és az orvosi könyvkiadó-társulatnak. Két év óta a magyar nemzeti színház rendes orvosa, mely állásra a tagoknak osztatlan bizalma választotta.

Boldog frigyre 1869-ben lépett Léder Anna urhölgygyel, kitől az ég két gyermekkel áldotta meg.

DR. ISZLAI JÓZSEF.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Iszlai József,

Az orvostudományak hosszu évezredeken át legmostohább gyermeke volt a fogászat, mely komolyabb és alaposabb buvárlatnak alig szolgált tárgyaul, s elvégre is csak újabban lett az gyümölcsözövé téve az emberiségkiszámíthatatlan javára.

Azért kedves dolgot vélünk cselekedni, midőn a főváros egyik jeles fogászá-
nak arczképét és életrajzát Pantheonunkba bevezetjük, ki szakmáját tudomá-
nyosan érti és kezeli, s azonfelül az összes orvostudományban otthon érzi
magát; változatos élete pedig oly ékes panorámákat tüntet elő, melyek az olvasó fi-
gyelmét és érdekltségét teljes mértékben fölköltik.

Iszlai József született 1840 okt. 2-án Dicső-Szent-Mártonban, Kükölli-
megyében, hol édes atya, Lajos, az ügyvédi pályán működött; édes anyja szüle-
tett Csánády Eszter urhölgy gondos nevelésben részeltette gyermekét.

Az elemi és gymnasiumi oskolákat Székely-Kereszturon, Medgyesen és Ko-
lozsvárott elvégezvén, cs. kir. követelmények folytán két évig Nagy-Szebenben a
jogi tudományokat hallgatta. 1861-ben Párisba ment, hol egy évig azon
természettudományi tárgyakat hallgatta, melyek az orvostudomány köréhez tartoz-
nak; aztán Londonba sietett, s ott az intézetek tanulmányozásával töltötte ide-
jét. 1862-ben visszatérvén orvosnövendékké lön, s miután egy félévet a bécsi
egyetemen is töltött volna, ugyanott 1867-ben orvostudorrá fölavattatni érde-
mesítettet. 1868-ban a szülési oklevelet, 1869-ben pedig a pesti egyetemen a se-
bészi és szemészi okleveleket nyerte el, s miután nagynevű Balassánk és utódja
Dr. Kovács József oldala mellett a műtői gyakornokoskodást elvégezte, a műtői
diplomával is megtiszteltetett,

Azután sebésztanársegéd volt két évig; 1871-ben Selmeczen bányake-
rületi műtőorvosnak választatott, hol másfél évig működött. Majd Londonba
ment és ott a fogászatot tanulmányozta s miután arra nézve képesítő bizo-
nyítványt nyert, 1873-ban visszatért Pestre, s itt mint fogorvos állandóan le-
telepedett, s nemcsak a közönség bizalmát és tiszteletét kiérdemelte, hanem a szak-
férfiak becsülését is megnyernie sikerült, s mondhatni, hogy ő szakmájában nem-
csak a tudomány színvonalán áll, hanem tekintélynek van elismerve.

Tagja a természettudományi társulatnak, a budapesti orvosegyletnek és a
selmecci orvosok és természetvizsgálók társaságának.

Tudványó lélek és buvárkodó szellem jellemzi őt, s a fővárosi közönség gra-
tulálhat magának, hogy ily jeles és szakképzett férfit bir; mert az orvosban leg-
főbb kellék, hogy a mit tud: értse is és mit a ért: azt tudja is gyümölcsözövé tenni,
hogy a szenvedő emberiség haláljára magát méltóvá tegye.

Es ez az orvos diadala és koszoruja!

Dr. HOCHHALT KÁROLY.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Hochhalt Károly.

A fővárosi orvosok ifjabb nemzedékének koszorújához tartozik azon férfi, kinek nevét ez életrajz homlokzatára tűztük, hogy őt mint a jövő egyik szép reményét bemutassuk az olvasó közönségnek.

Nevét mint gyakorló orvos és mint szakíró, szélesebb körben tette ismeretessé, s személyében a szenvedő emberiség nagy érdekei és az orvosi tudomány egyik buzgó harcossát ünnepli.

Hochhalt Károly született 1846. Julius hó 7-én, Pesten jómodú polgári szülöktől. Édes atyját és édes anyját született Sfurm Erzsébetet, korán elvesztvén, az önévelés és az önképzés nehéz munkájára lett utalva. Iskoláit Nagy-Kőrösön és Pesten elvégezvén, az érettségi vizsga letétele után az orvosi tudományokra szentelte magát, s 1868-ban a pesti tudomány-egyetemen az orvostudori oklevelet; majd a sebészi és szülészti okleveleket is elnyerni érdemesíttetett.

Azután a Rókus kórházban különféle főorvosok oldala mellett különféle osztályoknál sikeresen és buzgó lelkiismeretességgel működött egész 1872-ik évig, midőn tanulmányainak bővítése és tapasztalatok szerzése végett külföldre ment, s nevezetesen a bécsi, lipcsei és berlini egyetemeken különféle tantárgyakat hallgatott és a legélelkebb érdeklődéssel megfigyelt minden jelenséget, melyek ujabbán az orvostudományban és a gyakorlati gyógyászatban nevezetes hullámzást és előhaladást idéztek elő.

Visszatérvén hazájába, legott önállólag kezdett működni, s különösen az 1873-ki kolera alkalmával a Ferencvárosban mint kerületi járványorvos, oly önfeláldozó készséggel és buzgósággal működött, hogy az emberiség haláljára méltán érdemessé tette magát.

Mint szakíró a „Gyógyászat“ című szaklapnak jeles és tevékeny munkatársa, melynek hasábjain „A vér átömlesztés műtétének jelen álláspontja“ tudományos cikkével nagyobb sensációt ébresztett, s magát mint észlelő és buvárkodó fiatal tudóst mutatta be az illetékes szakférfiak előtt. Ezen hosszú értekezésében két számon keresztül tárgyalja a szaktudomány ezen legujabb és egyik legérdekesebb tanát, mely a laikusok figyelmét is nálunk és külföldön egyiránt nagy mértékben fölbresztette; az orvosok kezébe pedig egy új életmentési fegyvert nyújt. Ezen tan főcélja, hogy bizonyos műtői eljárás által az embervér mennyiségileg pótolható és minőségileg javítható akként, hogy közvetlen, vagy közvetett uton a beteg visszerébe idegen ép vértetik át.

Továbbá számos kisebb dolgozatait elhallgatva, az általa két év óta ügyesen szerkesztett „Orvosi Naptárt“ emlitjük meg, melyet tartalmához illoleg a Légrédy testvérek fényes kiadásban szoknak évenként kiállítani.

Tagja a budapesti orvosegyletnek és a természettudományi társulatnak.

A fiatal és szakképzett gyakorló orvos ugyszólván életpályája hajnalán áll, s már is hangzatos nevet és a szakférfiak elismerését kiküzdötte magának.

Mi a bemutatás szerepéhez szigoruan ragaszkodunk, s Olio vésűjére bizzuk, hogy tovább jegyezze érdemeit, s egykor az emlékezet könyvében nyujtson neki megérdemlett babért!

NAGY GYÖRGY,

Biharmegye Székelyhídi vá. Kerület országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Nagy György.

Nem könnyű feladat jutott osztályrészül, midőn a magyar parlament ezen jeles fiatal tagját Pantheonunkba bevezethetjük; mert ama delejes és rohamos hatás, melyet a budgetvitában mondott nagyszabású beszédével méltán aratott, s az öregek bölcsességét ámulattal tölté el, míg a fiatalok legmerészebb törekvésű vágyait meglepte; valóban azon hatással szemben érezzük feladatunk nehézségeit, melyeket csupán hazafias örömünk képes leküzdeni, s el kell ismernünk, hogy egyszerre, villámszerűleg egy új, s eddig ismeretlen lángész áll előttünk, ki itthon, saját geniusának ihletésére, a tudomány tantalusi szomjától égetve, csöndes házi tűzhelyénél gyűjté össze az ismeret és a tudás kincseit; átbuvárlá az összes találmányok arany bányáit és megtanulta a közvagyonosodás és az állam legtitkosabb, de leghatalmasabb tényezőit.

Hol volt eddig? . . . Ki ő? . . . Ily és hasonló kérdések özöne hangzott szerteszét fülünk hallatára . . . A meglepetés megbocsátható kíváncsisággá lön a laikus közönség körében. Kérdezősködtek jobbra, kérdezősködtek balra, s a felelet mindentűtt lakonikusan úgy hangzék, hogy ez egy portentum! . . . A közönség pedig azt magától is tudta, érezte; hanem a portentum származását kívánta ismerni, hogy honét került az az országházba? mert hiszen a meteorok hullásának is meg van az ő csillagtani oka . . . Már pedig csakugyan az égből lehullott meteor gyanánt lehet tartani az oly fiatal embert, ki megbirkozik a magyar financztudománynyal, ezzel a legujabb Sphynx-szel. A régi tapasztalás sokat megszokhatott nálunk és sokat ganszolhat; de hogy a modern eszmék alkotó ereje újjá-tudja teremteni azt is, a mit oly

régcsrégen neveznek — pénznek?! . . . Hogy egy fiatal ember ifju évekkal és tekintélyes vagyonnal csattanó kaland és lázas mámor helyett, a közvagyonosodás és az államháztartás okszerű berendezésének új forrásaira és új tényező eszközökre tudjon utalni: — ez feltűnik még a mi korunkban is, a büszke XIX-ik század második felében, melyet egy szelleműs író a „meglepetések korának“ szeretett elkeresztelni.

Mi szerencsések vagyunk az olvasóközönségnek rövid életrajzával szolgálni. . . . Szándékosan hangsúlyozzuk a rövid epithethont, mert hogy egy rövid életnek hosszabb keretet szabtunk: azt, tessék annak tulajdonítani, hogy ez a rövid élet nemcsak változatos és meglepő mozzanatokat tűntett fel, hanem a különczködés és romanticismus játsszi és érdekesítő élményeit is élénk és ékes panorámákban mutatja elő.

Nagy György született 1839. November 4-én, Érsemjén, Biharmegyében, előkelő régi nemes családból, mely „Peresmartoni“ előnévvel él, s rokonságban van anyai ágon a Kazinczyakkal, gróf Károlyiakkal és más nevezetesebb családokkal. Édes atyja, Gábor, megyei tisztviselő, s földbirtokos volt, ki nevével, született Rápolti Nagy Jozefa urhölgygyel együtt kiváló gondot fordítottak gyermekük első nevelésére, s igyekeztek, hogy ügyes és szakavatott nevelők vezetése alatt nyerjen alapot, melyen egy szebb jövő reménye épül. Később Debreczenben iskolázott, a jogot pedig Pesten 1859-ben végezte. A birói vizsgák letétele után az ügyvédi pálya nem levén inyére, összeszedte magát és hazament gazdálkodni és a szó szoros értelmében — tanulni . . . Az újabb civilizációnak és a komoly tudományoknak lón buvárlója; olvasott és tanult egyre, szakadatlanul és fáradtságot nem ismerve, s így lón, hogy a nemzetgazdászathban ritka jártasságot sajátított el magának. És pedig megjegyztetni kérjük, hogy midőn a nemzetgazdászatot emlitjük: értjük ama szászfejú és ezerágazatu tudományt, mely iszonyu méhében űrzi az égen ragyogó napot, a földön az utolsó fűszált és a föld gyomrában kávalygo tñneniényeket. Széles annak a birodalma, hártart nem szabott még neki a tudós és vége a jövő titkai közé tartozik.

Persze, hogy azt a sokat, a mit olvasott és tanult: nem rejtette sovány tudósok módjára véka alá, hanem értékesítette a gyakorlatban . . . Ha égett a feje gondolatoktól: nem párologtak el azok a szoba báládatlan falai között, hanem szétpattantak és gyümölcsöt hoztak a valóságban . . . Mindenesetre különös egyéniség, ki a tudomány és az élet chemiai processusát föltalálta. Sokan megtanulhatnák tőle, mert ő nem kért találmányára kizárólagos szabadalmat, hanem ha valaki mintagazdaságát megbámulja és megkérdezi: micsoda varázs erővel boszorkányozta ide ezt a búvós khánaánt? — akkor szerényen és önérzetesen azt fogja felelni: tanultam és a mit tanultam, azt érvényesítettem is! Ez az egész!

Ezt pedig jó lesz tudni nagy Magyarországnak!

Azonban ne higye senki, hogy a folytonos tanulás elvonta őt a közügyektől; hiszen épen azért tanult, hogy a közügyet gyakor előmozdíthassa és a nemzeti fejlődés

hatványozására befolyhasson; azért 1865-től fogva buzgó és tevékeny részt vón a biharmegyei gyűléseken; valamint a társadalmi élet mozgalmaiban is közreműködött, s a mivelődés minden hullámzása iránt nagy érdeklődéssel viseltetett,

1867-ben a párisi világműkiállítás megtekintése alkalmából beutazta az egész Franciaországot és Németországot. 1868-ban az irodalmi téren nyilvánosan lépett föl egy történeti kérdésben az 1848-iki nagy események fénykorából, s a Nagy Sándor debreczeni támadására vonatkozólag, a Görgei védelmezők érveit erőlyesen visszautasította, s azon megczáfolthatatlan igazságot hangsúlyozá: hogy Görgeit nem azért tartja ő árulónak, mert sikert nem aratott, hanem mert azt megkísérteni is elmulasztá!

1869-ben az akkor demonstrationalis zajjal megnyitott nápolyi anticonsiliumra sietett, s ott egy lelkes és fulminans beszédet tartott olasz nyelven, melyben kiemelte, hogy a nemzetek anyagi és pénzügyi szerencsétlenségének legfőbb okozója: a hadseregek állandósága! Azért is fölhívta a gyülekezetet, hogy mindenki hazájában igyekezzék odahatni, hogy a kormányok szüntessék meg az állandó hadseregeket igénylő politikát, s ha talán a népek érdekében háboru törne ki, azon esetre nemzeti hadseregek létesítsenek. A gyülekezet az eszmét általánosan határozattá emelte, de ki tudja mikor fog teljesülni?! . . Ez alkalommal beutazta az egész olaszországot, s Turinban meglátogatta hazánk nagy fiát, Kossuth Lajost.

1870-ben ismeretes levén a porosz-francia háboru lefolyása, s a sedani catastropha után a köztársaság kikiáltása, ő, hogy meggyőződjké, ha valjon a francziákat valósággal lelkesíti-e a köztársasági szellem? egy különcz merészsgével, hon hagyva forrón szeretett családját, elindult Franciaországba, s annak vidékeit nem kis veszellyel összevissza barangolá, s midőn meggyőződék, hogy valósággal él a nép keblében, a köztársaság iránti vonzalom és ragaszkodás, akkor Kossuth Lajoshoz sietett, s a nagy ember körében egy pár hetet töltött, ki fiaival is megismerteté a jeles fiatal embert, kitől egy izben Kossuth, meglepetve széles olvasottsága és ismeretudása által, nyomatékosan kérdezé: hol nevelték önt? Mire az ifju büszkén azt felelte, hogy — Magyarországbán! „No akkor élni fog hazám, ha ilyen ifjakat nevel!” — mondotta égre szegzett szemekkel az egykori kormányzó.

Majd azután nyughatatlan vágyai Schweizba csábitották, hol különösen az ott nagy virágzásnak örvendő népnevelési ügyet és a philantropikus és humanisztikus intézményeket ritka buzgalommal, s bámulatos előszeretettel tanulmányozá.

Visszatérvén Franciaországból, Székelyhídon az érmelléki takarékpénztár alapításában fáradozott, s annak első elnöke ő volt; ugyszintén a lótenyésztési bizottság is elnöknek választotta; továbbá a biharmegyei gazdasági egylet alelnöke és Bihar-megye érmelléki egyházközség világi tanácsbirója, s minden közhasznu és jótékony intézet alapító és pártfogó tagja.

Roppant népszerűségét bizonyítja az, hogy 1872-ben a Székelyhídi választó

kerület által zajos lelkesedéssel és egyhangulag lett országgyűlési képviselőnek választva, s ezzel országos szereplése kezdetét veve.

Említettük nagy szabásu politikai beszédét a budgetvitában és kiemeltük annak hatását, mely annál nagyobb fényt vet kitűnő tehetségeire, minthogy a közvetlen megelőző napokban, a pénzügyi szaktudományban magas tekintélyvel bíró Ghyczy Kálmán és gr. Lónyai Menyhért szólottak, kik után hatást aratni mindenesetre: — esemény!

A nimbus, mely most halantékait körülsugározza: az idővel fog nőlni, s a jövő az ő dicsőségéről fog beszélni.

Ez a tudomány hatalma!

1859-ben lépett boldog házasságra Benyiczky Emma urhölgygel, egy kedves szende teremtéssel és szellemdus honleánynyal, ki öt György, Ákos, Ernő fiukkal és Emma leánykával örvendezteté meg.

SZATHIMÁRY KÁROLY.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Szathmáry Károly.

Han van tudomány, melynek gyakorlati haszna és roppant fontossága az állam és társadalom egész szervezetében; az egyesek és népek jólléte és közvagyonosodása előmozdításában előkelő és hatalmas szerepet játszik: ugy bizonyára a nemzetgazdaság az, mely az állam anyagi érdekeit; a társadalom boldogulásának feltételeit, s a nemzeti munka, ipar és forgalom különböző és változatos elágazásait és sokszerűségét tárgyalván, végeredményképen: a köz-háztartás nagy horderejű és életbevágó ügyével ismertet meg bennünket. — Hazánkban nem nagy számát ismerjük azoknak, kik e jelentékeny tudománnyal ex professo foglalkoznának, ha bár egyes ágaiban kitűnő nevek jókora csomóját említhetjük, melyeknek hire és dicsősége áttört országunk keskeny határain. Azért is hazafias önérzetünk egész melegével vezetjük Pantheonunkba Szathmáry Károly arczképét és életrajzát, ki mint nemzetgazdasági író nem csak tisztelt és becsült nevet szerzett magának, hanem érdemeinek maradandó emlékezetét is megörökítette.

Szathmáry Károly született 1824-ik Augustus 30-án, Hódmező-Vásárhelyen, Csongrádmegyében; édes atyja, Sámuel, szerény állású gazda; édes anyja, született Soos Erzsébet, egy igen jómódu szentesi család ivadéka, szerető gondot fordítottak gyermekük neveltetésére, hogy a hazának hasznos polgárává, a társadalomnak pedig jeles tagjává képződjék. — Elvégezvén szülőföldjén a gymnasiumi iskolákat, Debreczenbe ment, hol a bölcsészeti és jogi tudományokat hallgatta; majd azután gyakorlati tapasztalatok szerzése végett Toronyi József, a híres alföld egyik legnevezetesebb ügyvédnek oldala mellett működött; később Madas Károlynál jurátuskodott; azután Darányi Ignácéhoz, gróf Teleky jószág- és jog-igazgatójához ment gyakoroltnak. Itt oly ügyességet és szakismeretet fejtett ki, hogy gróf Teleky Domokos őt titkárául választani érdemesíté, kinek oldalán jelen volt az 1846-iki erdélyi országgyűlésen; 1847-ben pedig, a pozsonyi országgyűlés tartama alatt censurázott.

Midőn az 1848-iki események szétrobbantották az államkormányzás régi közegeit, s az alkotmányos eszmék alapján a felelős magyar ministerium megalakult:

Klauzál Gábor, a vezetése alatt álló földmivelés és kereskedelmi ministeriumnál előbb mint segéd, pár hó múlva pedig mint valóságos fogalmazót alkalmazta Szathmáry Károlyt, ki fél év után titkárrá léptetvén elő, helyét mindvégig honfiai hűséggel és odaadó becsületességgel töltötte be. — Azon szomorú catastropha után, mely szabadságháborunkat oly gyorszal befejezni erőszakolta, — ő is bujdosásban keresett menedéket, s hogy mindennapi kenyerét megszerezhesse: az egykori ministeri titkár egy falusi jegyző mellett mint irnok volt kénytelen működni. — 1850-ben elfogattott; de a sors jó kedvében úgy akarta, hogy a békésmegyei királyi biztos által szabadon bocsáttassék; mire ő anyai hányattatás után nyugalmat ohajtván, Békésmegyében megtelepedett, s ügyvédkedéssel kezdett foglalatoskodni. Buzgósa és lelkiismeretesége folytán oly népszerűségre emelkedék, hogy nem sokára a város tiszti ügyészvé választattott, s mint ilyen, a helybeli közttyekek iránt nagy érdekeltséget tanusítván, igen sok érdemet szerzett magának.

Midőn meggyékszerte gazdasági-egyletek alakultak, melyek nagyobb mérvű nemzeti mozgalmak szüleményei valának: Szathmáry Károly minden tevékenységét a békésmegyei gazdasági-egylet felvirágzásának előmozdítására szentelé; majd részt vett azon erélyes és imponant küzdelmekben, melyek 1859-ben megmenték a protestansok autonomiáját, miért hadi-törvénszék elé állítottatott ugyan, de minden komolyabb következmény nélkül szabadon haza bocsáttatott. — 1860-ban, az alkotmány idősleges visszaállítása alkalmával, Békésmegye főjegyzővé választá, mely tiszttét, a megyék erőszakos feloszlatásaig, kiváló elmethetességgel és gyakorlott eleven tollal teljesíté. 1861 végén Pestre jött, és átvette a „Magyarország“ című nagy politikai napilap felelős szerkesztését, s azt sok szellemmel a legszabadelvűbb irányban vezette, mignem egy kifogás alá eső cikk következtében hadi-törvénszék elé állittatván, fél évi börtönrre ítéltetett, melyet a hirhedett Károlykaszárnyában meg is kezdett; de egy legfelsőbb amnestia csakhamar visszaadá szabadságát. Ezután az alföld-fümei vasutnál volt titkár 1865-ig, midőn az első magyar gőzhajózási társulat által előbb titkárrá, azután igazgatóvá választattott, mely hivataláról 1870-ik évi Martius hóban, a közte és az igazgató-választmány között felmerült nézetkülönbség folytán lemondott.

Szathmáry Károly ily országos érdekű elfoglaltsága mellett, mióta a journalistikai térről visszalépett, egészen a nemzetgazdasági irodalomnak szentelé magát. De mielőtt ezen fontos működéséről részletesebben szólnának, az olvasó közönség iránt vélünk kötelességet teljesíteni, ha legelőbb is rövid átpillantását eseteljűk összes irodalmi tevékenységének.

Szathmáry Károly azon időben volt debreczeni tanuló, midőn a fölébredt nemzeti szellem az irodalomban nyert istápolást és villámszárnyakat, hogy mérszebben tudjon pillantani a jövőbe; — s minthogy írói hivatásának öntudatával birt, megkísérlé szépirodalmi dolgozatokkal nyilvánosan fellépni, melyek Garay „Regélőjében“ és Frankenburg „Életképeiben“ láttak napvilágot. Később a gr. Teleky Domokos által szerkesztett „Erdélyi Hiradóban“ politikai irányu cikkekkkel lépett fel; Pozsonyból pedig a kassai „Képes Ujságnak“ lett levelezője. 1848-ban a Bajza „Kossuth hirlapjának“ volt segédszerkesztője, s oly munkásságot fejtett ki, hogy majd

minden második szám vezércikke az ű tollából folyt. Bujdosásában a forradalmi népdalok gyűjtésével is foglalkozott, melyek azonban, midőn irományai kormányilag elkoboztatni rendeltettek, — örökre oda veszének. — 1850-ben „Az ő-conservatívek és új Magyarország“ című röpiratot írt, mely sajtó viszonyainknál fogva német nyelven név nélkül jelent meg. Ugyanazon időtől fogva folytonosan rendes munkatársa volt a „Pesti Naplónak“, melyre egyenesen br. Kemény Zsigmond szólította fel; míg 1862-ben — mint említők — a „Magyarországot“ szerkesztette, melynek beszüntetése után, egész irodalmi működése a nemzetgazdasági téren mozog. 1867-ben az alföld és fiumei vasut kérdése alkalmával némelyek által a Zimonyi vonal igen erősen sürgettetett, miért is e tárgyban Szathmáry egy értekezést készített, mely az Akadémiában felolvastatván, Csengeri Antal jeles tudósunk és műbíró által oly fontosnak találtatott, hogy külön nyomtatban is megjelent: „A tervezett Zimonyi Fiumei vasut és Magyarország érdekei“ czim alatt.

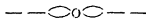
Ugyancsak az alföld-fiumei vasut hálózatában hazafiúi aggodalommal tapasztalá az alföld egyik nevezetes kereskedő városának, Bajának, mellözését, s hogy erre a közfigyelmet felébreszse, s legalább egy szárnyvonallal való ellátását eszközölje, írta: „Baja szerepe Magyarország kereskedésében és lehető összekapcsolása az alföldi vasuttal“ című munkáját, mely 1864-ben jelent meg. 1865-ben indította meg az első magyar nemzetgazdasági folyóiratot „Magyarország anyagi érdekei“ czim alatt, melynek megjelenését mind a lapok, mind a szakemberek egyhangú lelkesedéssel méltán üdvözölték; mert Szathmári mindent elkövetett, hogy a közönséget, a nemzetgazdasági tudományban kellőleg tájékozhassa. Ezen folyóirat előbb füzetekben, azután hetenként egyszer jelent meg az ő szerkesztése alatt egész 1868-ig, midőn másnemű elfoglaltsága miatt az országos ipar-egyesület rendelkezése alá bocsájította, mely az alapító életrevaló eszméjének dicsőségére, a mai napig is szépen futja pályáját. Ugyanazon évben írta: „Alföld és Fiume“ című nagyobb nemzetgazdasági munkáját, mely nemcsak az illetékes körökben gerjesztett nagy sensatiót, hanem a derék Fiume lelkes népét oly elragadtatással tölté el, hogy érdekeit ily meggyőző világitásban és nyomós hangsúlyozással látta nyilvánosan kifejezni, hogy a jeles munka jeles szerzőjét egy gyönyörű ezüst tintatartóval és egy arany tollal tisztelte meg. Az akadémia pedig dicséretre méltatta.

Ezeken kívül részt vett az országos gazdasági egyesület által kiküldött több bizottmányban, melyeknek kebelében a jegyzői tollal tiszteltetett meg. Így az olesó vasutak tárgyában kiküldött bizottmány terv-munkálatát Lónyay Menyhért, Hollán Ernő és Szathmáry Károly együtt elkészítvén, azt „olesó vasutak, Magyarország vasuti térképével“ Szathmáry közre is bocsájta 1865-ben. Szintén tevékeny közreműködésével jött létre az „erdészeti törvényjavaslat“, miért is az országos erdészeti egyesület által tiszteletbeli tagnak ünnepélyesen megválasztatott. A nemzetgazdasági irodalom terén kifejtett alapos és buzgó munkássága folytán szerzett érdemeiért Lónyay Menyhért és Csengeri Antal, kitűnő szakférfiak, ajánlatára a magyar tudományos Akadémia statisztikai és nemzetgazdasági bizottságának tagjává; Gorove minster által pedig a felelős ministerium megalakulása után, az országos statisztikai táncba neveztetett ki.

Az egyház és népnevelés körül nemes buzgalmának szintén fényes jeleit adá, melyek érdemeinek el nem muló emlékezetét megörökítették. Nevezetesen mint lelkes protestans, a békési református egyház presbyterévé megválasztatván, azok között emelkedett ki, kik az autonomiai nehéz és válságos küzdelmek árán az egyház önkormányzatát megmentették, s annak tartós életet és örök diadalt szereztek; miért is a körülbelül másfél százezer lelket számláló békés-bánati egyházmegye előbb tanácsbiróul; majd egyszersmind főjegyzőül is választá.

Midőn pedig a békési lakosság legelőjének felosztására bizottság alakult, mint tisztü ügyész azonnal elnökévé tétetett, s leginkább az ő hatályos szósólásának tulajdonítandó, hogy a közös földből 300 hold a községi gazdaságnak; 300 pedig a népiskolák számára lett oda ajándékozva.

Ha Szathmáry Károlyt mint embert tekintjük, ugy is: szellemdus, tevékeny és áldozatkészségű férfit, kinek érdemeit és nevének dicsőségét, a halhatatlanság nem-tője megőrzi, a legkésőbb unokák számára.

DR. TELESZKY ISTVÁN

Nagy-Várad város országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Teleszky István.

A magyar parlament ifjabb nemzedékének egyik legujabb tagját mutatjuk be az olvasó közönségnek, midőn Nagyvárad városa országgyűlési képviselőjének arcképét és életrajzát a Pantheon keretében megörökítjük.

Mielőtt a politikai szereplés küzdőmókára lépett volna, már neve hangoztatva járta be az egész országot, s mint jeles és éles elméjű jogtudóst köszönték az illetékes szakférjak, s midőn országgyűlési képviselővé választatott: pártkülönség nélkül elismerve lőn, hogy vele nyert a parlament.

Parlamenti szereplése azonban rövid s űt inkább a jövő reményének üdvözljük, melyre szép multja minden hazafit méltán följosgit.

Ő már előbb Nagyvárad érdekeinek előmozdításában; a jogtudományi téren és a szakirodalomban oly nevet szerzett magának, hogy teljes mértékben kiérdemelte polgártársainak nagyrabecsülését és azon tiszteletet, mely tehetségei előtt az ország-ház ajtaját megnyitotta.

Teleszky István született 1836. April 4-én Szatmárott, hol édes atyja János, közbecsülésben állott gyakorló orvos volt. Iskoláit szülőhelyén, Nagyváradon és Szilágy-Somlyón végezte; a jogi tudományokat pedig a pesti egyetemen tette sajátjává. 1859-ben nyerte el a tudori oklevelet, s letévén az ügyvédi vizsgát, Nagyváradon telepedett le, hogy ott az ügyvédi pályának szentelje magát.

Lelkiismeretessége, pontossága és buzgalma által csakhamar a közönség kedveltjévé lőn, s az alkotmányos időszak beálltával mind a városi, mind a megyei közgyűlésekben tevékenyen kezdett működni; a társadalmi téren pedig minden közhasznu és jótékony intézmény létesítése körül buzgó támogatást igyekezett kifejteni.

Nagyobb szabású és messzebb kiható működése azonban 1869-ben az első országos jogászygyűléssel vette kezdetét, midőn alkalmá nyílt tehetségét tágasabb körben érvényesíteni. A 2-ik jogászygyűlésen már önálló indítványt tett: a törvényes örökösödés tárgyában, mely el is lett fogadva, s nevének oly tiszteletet szerzett, hogy a jogászygyűlés alkalmával már a magánjogi kérdéseket tárgyaló első szakosztály elnökségével lett kitüntetve. 1873-ban pedig az igazságügy-miniszter által az igazságszolgáltatás reformja tárgyában tartott nagy enquetteben részvételre meghivatni érdemesítettett; majd később ugyancsak az igazságügy-miniszter által, a magánjogi törvénykönyv örökösödési része tervezetének készítésére bízott meg.

Mint szakirótól az „Ellenőr és a „Themis“ hasábjain olvastunk tőle cikkeket, melyek a jogtudomány körébe vágó kérdésekkel alaposan foglalkozának.

Legérdekesebb és legnagyobb sensatiót ébresztett munkája azonban „Ész-

revételek Dr. Hoffmann Pál általános magánjogi törvénykönyv tervezetére“ czim alatt 1873-ban látott napvilágot, mely igen sürűn nyomatva, 152 lapra terjed.

Ezen munkájában ügyes polemikusnak, jeles jogtudósnak és igen olvasott egyénnek tünteti föl magát, s nemcsak a szaktudósok elismerését kiérdemelte, hanem a törvényhozás méltó figyelmét is fölébresztenie sikerült.

Hoffmann ur „tervezetét“ részleteiben veszi szigorú; de elfogulatlan bonczolás alá, s oly nézeteket hangoztat, melyek a készítendő magánjogi törvényjavaslatra nézve igen becses a dalékokul szolgálnak, s hogy illetékes helyen is megérdemlett horderőt tulajdonítottak „észrevételeinek“: bizonyítja azon körülmény, hogy — mint fölebb említők, — az igazságügyminister által éppen ezen észrevételek következtében, a magánjogi törvénykönyv örökösödési része tervezetének elkészítésével megbízatni szerencsésítettet

És ez munkája értékére nézve minden dicsérő szónál beszédesebb elismerés!

Ő volt, ki a nagyváradi ügyvédegyletet indítványozta, s azt életbe léptetni elősegélte, miért is annak egyik szakosztályának elnökévé választatott.

Továbbá tagja az államvizsgálati bizottságnak és több oly egyletnek és intézetnek, melyek a közjó előmozdítását czélozzák.

1873-ban polgártársai bizalmából azon legszebb megtsiszteltetésben részesült, hogy országgyűlési képviselőnek választatott.

Ezzel tevékenységének és tehetségeinek a legtágasabb tér nyitvatott.

Boldog házasságra 1866-ban lépett Szabó Kornélia urhölgygyel, kitől az ég három gyermekkel áldotta meg.

Azon erős meggyőződéssel zárjuk be jelen sorainkat, hogy életrajzát a történelem folytatandja.

Dr FROMM PÁL.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Fromm Pál.

Midőn a magyar főváros egyik általánosan kedvelt és népszerű gyakorló orvosát szerencsénk van Pantheonunkba bevezetni: vízhangja kívánunk lenni azon tiszteletnek, melyben évek hosszú során át, a közönség által méltán részeltetik.

A tudomány, lelkiismeret és a valódi emberszeretet teszük az orvost igazán áldássá a szenvedő emberiségre nézve, ki — úgy szólván — mindent a mit tud, csak azért tanulta és mindent a mit az élet tapasztalásban nyujt neki, csak azért karolta föl, hogy az ember belső és külső nyavalyáit megtörhesse és minden betegség alkalmával lehetőleg hasznunkra legyen.

Fromm ur lelkiismeretes orvos és áldozatkész emberbarát, ki magának kivivta azon nimbust, mely működése iránt a hálát; nevének pedig a jó emlékezetet biztosítja, s méltó arra, hogy arcképét és életrajzát ez albumban megörökösítsük.

Fromm Pál, jelenleg Budapest fővárosa IV. kerületének, vagyis Pesten az ugynevezett belvárosnak kerületi orvosa, született Palotán, Veszprémmegyében, hol édes atyja, János, az ipartéren mint közbecsülésben állott gyártulajdonos működött; édes anyja született Asbóth Julia urhölgy gyöngéd gondot fordított gyermekeinek nevelésére.

Az iskolákat Pozsonyban, az orvosi tanulmányokat Pesten végezte, s 1841-ben orvostudorrá ünnepélyesen fölavattván, hogy lelkének magasabb vágyait kielégítse, Bécsbe sietett, hogy az ottani híres tanárokat hallgassa, s ekként tudományos ismereteit bővitse.

Mint eszes és tudányszomjas ifjú figyelmes hallgatója volt Rokiantanszkinak, Skodának, Jägernek, Hebrának stb. kik az ősz-orvostudomány leghatalmasabb zászlóvivőinek tartatnak.

Majd visszatérván szeretett hazájába, 1844-ben Dr. Sauer híres tanár mellett egyetemi tanársegédé lett a belgyógyászatból.

1848-ban az első magyar miniszterium megalakulása után a kereskedelmi miniszteriumhoz közegészségügyi fogalmazónak neveztetett ki; majd mint miniszteri biztos az ókéri táborba küldetett, hogy az ott mutatkozó kolera ellen való szükséges intézkedéseket tegye meg. 1849-ben szintén a kolera ellen működött és pedig az emberiség iránti lelkiismeretes áldozatkészségből mint vezető orvos az üllői

kaszárnyában; később a magyarok által ismét mint ministeri biztos Török-Szent-Miklósrá rendeltetett, hol akkoriban a kolera dühöngött.

A szabadságharcz után egy ideig a császári sereg tábori főkórházának osztályvezető orvosa volt. 1851-ben a pesti kerületi kormányzóságnál a közegészségügyi dolgokban buzgón közreműködni emberi kötelességének ismerte. 1852-ben tevékeny közreműködéssel részt vett a pesti bölcsőde alapításában, melynek rendes orvosává választatván, e nemes tisztét 1860-ig önzéstelen készséggel teljesítette, miért hogy emléke fenmaradjon: örökös tagjává választatott. Egyszersmind fölkarolta a szánalomra méltó lelenczek és árvák szent ügyét, s e tekintetben oly nemes emberbaráti áldozatkészséget tanusított, hogy a fővárosi közönség és a gyámhivatal részéről dicséret oklevéllel megtiszteltetni érdemesítettett.

Az 1860-ki legmagasabb diploma következtében beköszöntött alkotmányos időszakban Pest, terézvárosi kerületi főorvosnak választatott.

1866-ban a kolera és a hagymáz ragadozó betegségek ellen oly sikerrel és oly önfeláldozással működött, hogy nevét jegyzőkönyvileg megörökítették.

1872 és 1873-ban elnöke volt a lipótvárosi kolera-bizottságnak; valamint a budapesti orvosegylet által kiküldött kolera-bizottság elnökségével is megtiszteltetett. Ezen kettős minőségében kifejtett buzgalmaért legfelsőbb elismerésben részeltetni méltónak találattott.

Mindig ott látjuk őt, midőn vészes ragály fenyegeti az emberiséget, s egész odaadással küzd ellene, hogy hatalmának gátot vessen és terjedését megakadályozza.

Amellett a mell és szivbántalmakban, s általában a belgyógyászatban kitűnő sikerrel szokott működni.

Valamint a társadalmi téren humanistikus hajlamainál fogva főként a szegény árvák és lelenczek valódi jóltevőjük gyanánt áldják s valamennyi jótékony egylet és közhasznú intézet létesült, azoknak alapításában, vagy pártfogásában készséggel vett részt és ott van mindenütt, hol a közjó áldozatot követel.

Tagja a bécsi bölcsődének; a budapesti természettudományi társulatnak; az orvosegyletnek; az orvosok könyvkiadó társulatának, stb.

Megnősült 1855-ben Wágner Mária urhölgygyel, kitől az isteni gondviselés három leánygyermekkel áldotta meg.

Ilyen férfiu megérdemli, hogy nevét és érdemeit az utónemzedék számára megörökítsük.

DE CORZAN AVENDANO GÁBOR,

a budapesti állami kath. főgymnasium Igazgatója.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Corsan Avendano Gábor.

Az olvasó közönség kiváló érdekeltséggel fogja kísérni ezen jeles férfiú életrajzát, mely az emberi elme erejét és képességének sokoldalúságát fényesen illusztrálja, s a különböző szellemi tehetségek egyéni összpontosíthatásáról panorámaszerűleg tesz tanúságot.

Gratulálunk az állami katolikus főgymnasiumnak, melynek élén a tudomány ily derék bajnoka áll, kinek tapintata és szakavatottsága méltó megnyugvással és teljes bizodalommal töltheti el mindazokat, kiket a nagyfontosságú nevelési ügy és a jövő nemzedék sorsa érdekel.

Corsan Avendano Gábor született 1827. Augustus 20-án Szomolnok községben, Szepesmegyében, spanyol eredetű régi nemes családból, mely V-ik Károly császárral Spanyolországból Bécsbe jövén, onnét Magyarországra szakadt, minthogy egyik nagy őse I. Ferdinánd magyar király által, a magyarországi bányáknál alkalmaztatott. Ennek ivadékaí azután folytonosan hazai bányászatunknál működtek és pedig oly eredménnyel, hogy érdemeik megjutalmazásául Ferencz császár és király által magyar nemességgel lettek megajándékozva.

Édes atyja, Lajos, szintén bányahivatalnok volt; édes anyja, született Vendéghegyi Josefa asszony, gyöngéd gondot fordított gyermekének nevelésére. Iskoláit és pedig a gymnasiumot Eperjesen; a bölcsészetet Kassán: a jogot Eperjesen; a bányászatot és az erdészetet Selmecezen; a polytechnikumot Bécsben kitűnő sikerrel végezte. Az 1848-ki dicsőséges szabadságharcunk Selmecezen találta őt, s az ifju lelkesedés rajongásával lépett az akadémiai legióba, mely Görgei hadtestében közvetlen a rejtélyesen szerencsétlen véget ért Beniczky Lajos parancsnoksága alatt hősi elzántsággal küzdött a hazáért.

A világozi gyáva áruulás után, hogy a besorozást kikertülje, Bécsbe sietett, s az ottani híres polytechnikum növendéke lön. Azután a terhes tanári pályára lépett, s előbb Kassán, 1858-tól fogva pedig Pesten működik mint a mennyiségtan és a természettan tanára. 1867-ben az állami kath. főgymnasiumhoz igazgatóvá kinevezetni érdemesítettet, 1864-ben a magyar tudományos Akademia lev. taggá választotta „Az elemző mértan alapvonalai síkalakzatokra alkalmazva“ című jeles munkájaért. 1868-ban a pesti egyetemen a bölcsészettől tudori oklevelet nyert.

Mint sa kiró nevét a tudományos világ előtt tiszteltté tette, s munkáit az iskolákban tankönyvekkül használják.

Különösen élénk sensatiót idézett elő „A kettős számtan“ című munkája, melynek tudományos tárgyát magyar nyelven ő honosította meg nálunk. Egy ideig a „Tanügyi füzetek“-et is szerkesztette.

Tagja több tudományos és közhasznu társulatnak.

Megnősült 1855-ben Zacker udvari tanácsos leányával, Vanda kisasszonnyal, kitől az isteni gondviselés őt gyermekkel áldotta meg.

DÚSHEGYI MÁRTON,

Egy Buda-Pesti Nyilv. Reál-Gymnasium Igazgató-Tulajdonosa.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dúshegyi Márton.

Egy férfiúnak arcképét és életrajzát vezetjük Pantheonunkba, ki az életiskolájában hányattatások között és szakadatlan küzdelemmel szerzé tapasztalatait és igyekezett megismerkedni a tudománnyal.

A sallangos theoria ákom-bákom embereinek sokszor volt alkalmuk megbámulni az önerő és a gyakorlat merész neveltjeit, s arról kellett meggyőződniök, hogy a szellem és a lángész nem ismer előirt szabályokat, mert ime! ezek iskolai bizonyítványok nélkül is, a társadalomban szükségeseknek tudták magukat beigazolni, s életbölcsessel képesek voltak maguknak nevet, állást és kényelmes életet teremteni.

És régi axioma, hogy az élet sokszor kineveti az elméletet, s tény hogy a vén Európa gyakran csudálja az ifju Amerikát! . .

Hogy a név, mely ez életrajz homlokzatára van tűzve épen nálunk nem bir országos hirrrel és csattanósbab jelentőséggel: az olvasó sziveskedjék az ő negélyzetlen szerénysége mellett azon állásnak tulajdonítani, melyet jelenleg tényleg lelkiismeretesen betölteni legnemesebb feladatának ismeri; értjük: a nevelés téré, mely a közjó előmozdítását és az emberiség javát minden kitelhető módon eszközölni czélozza; mindamellett — fájdalom! hazánkban még mindig oly háládatlan pálya, hogy annak legérdemesebb bajnokai is csak kisebb körben számíthatnak elismerésre, vagy az oly irigyen osztogatni szokott — hálára!

Mindamellett hazafias büszkeséggel kell kiemelnünk, hogy ha Magyarországbab nevét nem hordozta is a hir büszke szárnyain, — van annak oly nimbusa, melynek fénye egykor Amerika és Európa határain végig csillámlott.

És azért meg vagyunk győződve, hogy az olvasó közönség tartós érdekel fogja olvasni ezen életrajzot, mely gazdagon tündeti elő a kalandos esélyeket, a sors tüneményes szeszélyeit és a küzdelem színezett panorámáit.

Majd azután tapasztalatokban dus, elhatározásban erős és kitarásban törhetetlen férfiú áll előttünk, ki az életet úgy tanulta ismerni a mint van; ki nem csinál föllegvárakat, hanem a megtestesült gyakorlat hive és apostola, s minden áron hazájának akar szolgálni, s e czélból az uj sarjadékhoz fordult, hogy annak irányt adjon az újabb nevelés elvei szerint, s nemzeti alapra fektetett rendszer mellett ki képeztetését valósítsa.

Egy szóval ő egész multjának szerzeményét az emberiség javára és nagy céljainak előmozdítására és hatványozására kívánja szentelni.

Dúsh egyi Márton született 1832. február 13-án, Nagyváradon, Bihar megyében, s korán elvesztvén szüleit, az árvaság keserűségeivel hamar meg kellett ismerkednie. Eszes és fogékony elméjű tanuló volt ugyan, mindamellett nem tartozott a szorgalmasabb növendékek közé, hanem annál inkább örült, midőn az 1848-ki nagyemlékeztű események alkalmával az elsők között, a honvédek sorába léphetett, mi nem történt minden nehézség nélkül; mert akkor ő még alig tizenhét éves vézna ifju vala; de kérelme és lelkesedése utat nyitott számára, hogy a dicsőség mezején megpróbálkozzék.

Mint tízes, a haza és szabadságért lángoló katona csakhamar hadnagyságra emelkedett, a hős tetteiről halhatatlan Bem dicső táborában.

Azonban a vöröstoronyi csata alkalmával orosz fogságba került és sok nyomoruság és szenvedés után Oláhországba hurcoltatott, honnét ügyes és furfangos esellel megszabadulván, Törökországba menekült, hol azután a megélhetés terhes gondjaival együtt támadtak lelkében a magasabb vágyak, . . . Most már nem csak kenyér kellett neki, hanem tudomány és világismeret!

Merész álmodozása volt az egy szegény menekültnek! De ő erős volt és határozott . . . Nélkülözni kellvén az iskolákat, könyveket szerzett és tanult folyton; különösen pedig az idegen nyelvek tanulására adta magát, s csakhamar meg lehetett elégedve a sikerrel úgy, hogy Marokko, Alexandria, Kairo és Afrika egyéb részeinek beutazása után Olaszországba ment, onnét Franciaország fővárosába, Párisba tért, hol 2 évet a nevelői pályán töltött; majd Spanyolországban találjuk, hogy népismereteit gyarapítsa.

Kalandos és nyughatatlan lelke innen Londonba vitte, hol kézművességgel kereste mindennapi kenyerét, s miután könnyen elsajátítá az angol nyelvet, leginkább természettudományi olvasmányokban lelte gyönyörűségét. Ekkor létesíté azon nevezetes találmányát, mely „napfény gyűjtő“ (Tageslicht-Reflector) czim alatt sorsa kerekét magasra volt viendő; névének pedig az emberiség emlékezetében a halhatatlanságot biztosítani ígérkezett.

Ezen találmánya nagy fontossággal bír az ipar előhaladásának tényezésében, minthogy az által a legsötétebb helyre a nap fénye bevezetetik, melynek áldását minden tévona nélkül beláthatni, főként gyáraknál és nagy iparüzleteknél, hol annyi sötét helyek a munkás embert megvakítással fenyegetik.

Amerika levén az új találmányok gyupontja és kincsbányája, most már az ő vágyainak is az új világ lón sovárgott Mekkája; pénze azonban nem levén, hogy mégis édes álmait megvalósíthassa, matróznak szegődött egy vitorlás hajóra. Azonban utközben az árbozról leesvén, oly tetemes sérülést szenvedett, hogy élete szintén komoly veszélyben forgott; de épen ezen szerencsétlenségnek köszönhető szerencséjét. A hajón ugyanis volt egy amerikai pap, ki megtudván, hogy magyar menekült és értesülvén utazásának céljáról, s annak életrevalóságáról is meggyőződévén, őt legott fölkarolta, s később módot nyujtott neki, hogy találmányát Amerikában csakugyan létesíthette is, s arra nemcsak szabadalmat nyert, hanem arany éremmel lón kitüntetve, s egyszersmind amerikai polgárnak ismertetett el.

Ekkor a szerencse zenithén látszék ragyogni, s ő gazdag ember lón; de újabb vállalkozások ismét tönkre tették, s szegényen hagyta oda Amerikát; azonban elég gazdagnak érzé magát tapasztalatokban, hogy 1867-ben, az általános amnestia kihirdetése után szeretett hazájába visszasieffen, s annak oltárán gyujtotta meg az

áldozat tömjénét; legyen annak szentelve tehetsége, tudománya és egész élete! Itthon szint szabadalmat eszközölt ki amerikai találmányára; de arról győződven meg, hogy a nevelési téren hevesebb és hasznosabb szolgálatot tehet édes hazájának. azért is Aradra ment, melynek lelkes közönsége melegen karolta fel legelőször az ügyes és tapintatos nyelvmestert; majd az ország szívébe, Pestre jött, hogy szélesebb körben érvényesítse képességeit.

Itt 1870-ben amerikai modorban egy intézetet létesített, hol idegen nyelvek tanulása mellett az iskolában előadott tanulmányokból elismert szakférfiak adtak correpetitíót, vagy ismétlést.

Egyszersmind egy évig „Angol és Francia nyelvlapok“ című heti közlönyt létesített, melyben oly rendszert követett, hogy a két nyelvet mindenki mester segélye nélkül önmagától megtanulhassa.

1871-ben már reál és gymnasiumi tan-nevelő intézetet alapított, mely 1872. aug. hóban a vallás és közoktatási ministerium által a nyilvánosság jellegével és államérvényű bizonyítványok kiállítási jogával lett fölruházva.

Ez első ilyenmű intézet, mely magános tulajdonát képezi, s annyira kivívta magának az elismerést és közbizalmat, hogy a kormány részéről épen oly dicséretekkel halmozták el, mint a milyenekben a napi sajtó, mint a közvélemény tolmácsolója, részeltetni hazafias kötelességének ismeri.

Igy annyi hányattatás, küzdelem és megpróbáltatások után újra a tevékenység küzdohomokján találkozunk vele, oly téren, melyen, hogy terhes feladatának megfelelően bizonynyára sok akadálylyal kell megküzdenie; de ő megtanulta és tapasztalta, hogy az élet a küzdések folytonos lánczolata; azokkal meg kell birkózni, hogy diadalt arassunk.

De tudja azt is, hogy a diadal nyujt pályabérül babért!

Kitűné és szakavatottan vezetett intézetéről részletes programmok állanak a közönség rendelkezésére, melyeket nem tudunk elég melegen a szülők és gyámok különös figyelmébe ajánlani.

De annyit nem tagadhatunk meg magunktól, hogy ki ne jelentsük a legtisztelietreméltóbb szakférfiak azon egyetemes meggyőződését, hogy az ő intézete: a főváros nyeresége.

Nagy csinnal, ügyes berendezéssel, elegans és tapintatos fölosztással, csak is iskolai célokra szánt és alakított intézetének helyisége országút 24. sz. alatt van.

Alig kell mondanunk, hogy a derék igazgató több hazai tudományos, jótékony és közhasznu társulat lelkes pártfogója és buzgó tagja.

Boldog házasságra lépett született Keszits Katalina bájos urhölgygel, kitől az isteni Gondviselés egyetlen fia gyermekkel áldotta meg.

Mi azzal fejezzük be érdekes életrajzát, hogy hazafias és emberbaráti működésére az isteni áldást kívánván, Clio vésztjére bizzuk, hogy nevét egykor nemzeti mivelődésünk történetkönyvébe jegyezze, hogy érdemeit ismerje az utónemzedék.

IFJABB LENDVAY MÁRTON.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Lendvay Márton.

Mennyi igéző emlék, milyen nemzeti ambitio és milyen személyes dicsőség van e névhez hozzáferrva kitörülhetetlenül, elválthatatlanul és megfoszthatatlanul?!... Az emlék egy elporhanyult levélkében; az ambitio nemes és büszke ohajtásainak teljesítésében; a dicsőség saját magának mintegy folytatásában és a történelem zengő megemlékezésében megtalálja boldogságát és azt a varázsszerű tükört, mely eredeti példányát hiven visszarágyogja, s bennünket édes álmak mesészerű rengésében andalít el, hogy a kegyelt multnak nagy és episodteljes jeleneteit, a mostani kor szemlélésének magasabb színvonalán ítélhessük meg.

Lendvay Márton!.. Furcsa név ez!!.. Eszünkbe jut a szerelem, a vezeklés és a dicsőség!.. Régi alakok döbrentő chaoszban káprázatos tánczra kerekednek előttünk, melyek csacsogva halkán és andalító bájjal beszélnek érthetlenségeket mindenről; majd zsi bongnak, s a panasz fuldokló megbánásával egy háládatlan pálya fölött igézetesen suttognak, mint a tavasz illatával játszó lenge szellő; vagy vilámlolva menydörögnek, mint terhes felhők viharos éjszakán... Mi hallgatjuk némán és mozdulatlanul... Sokáig kellemes hullámban rajzolódik elénk a szív és ész hódító jelenet; átgondoljuk, átálmodjuk; de még sem tudunk bívós hatásától szabadulni, s a hatás: minden; élet, dicsőség és maga a—halhatatlanság!

A magyar színészetnek bizonyára nincs eszményibb alakja, a közvélemény előtt, mint idősb Lendvay Márton; épen úgy, mint a római classicus férfit szép-ségnek mintája. gyanánt Alcibiades neve van ránk hagyományozva, s midőn derék fiának arcképét szemléli az olvasó: vissza fog gondolni az eszményesített mult deli szép alakjára, s a szerelem hódító lóvagját Phönixként megifjodva képzeldeni maga előtt; mert tagadhatatlan tény, hogy az ifju Lendvay édes atyjának legbensőbb énje, vonásainak hű képviselője, s egész lényének élő második kiadása.

Ifju Lendvay Márton született 1830. September 14-én, Kolozsvárott... Mielőtt tovább folytathatók, születését megelőző néhány év eseményeihez kell visszatérnünk, s előre megjegyezzük, hogy másutt is fogunk érdekes episódokat életrajzába beékelni, melyek koránsem zavarják az egész harmoniáját, hanem kalandossá és érdekesítővé teszik életpályáját, s úgy fog az olvasó előtt feltűnni, miként az való-sággal prózai és költői momentumaival lezajlott.

Ugyanis Kolozsvárott élt egy köztisztletben állott aranyműves család, mely

jó módban látta az idő kerekét tova forogni. Azonban a családfő meghal, egy özvegyet és egy árva leánykát hagyva maga után, kik a visszamaradt vagyomból csöndes és nyugalmas életet élhettek. A leányka évek mulva föltűnő szép hajadonná fejlődött; lengő deli termetét és arcának hódító bájait szemlélni jólesett a fogékony szíveknek. Épen legbűvösebb virágjában volt, midőn az idősb Lendvay Márton vendégszerepelné jött Kolozsvárra. Elég volt neki az igéző angyalt meglátni, s minden felfangosságát mozgásba hozá, hogy az ártatlan teremést meghódítsa és szerelmét magáévá tegye. Ő nem kisebb bűvész volt a prózai életben, mint az anyyi főcskét megzavaró föllépéseivel a színpadon... A leánykánál is győzött, ki odahagyva szülőinek házát, követte azon férfit, kinek szerelme neki boldogsága, üdve és mindene vala. Ezen frigynek gyümölcse lön: Gyula és Márton, az édes anyának két szemefénye.

Később elváltak egymástól... A büszke és odaadó hölgyet bizonyos könnyelműség szívében halálosan megsebzé. És egy ideig a vándor színészet keserű kenyerével táplálta magát és gyermekeit, míg végre kimerülve és megunva a portyázó életet, visszatért szülőhelyére—Kolozsvárra. Itt azalatt édes anyja újra férjhez ment egy rozsz emberhez, ki mindenüket elpazarolván, a végső nyomortól a jótékony halál mentette meg. Ily körülmények között az önkéntes szalma özvegyünö varráshoz látott, s abból tengette anyja, maga és két gyermeke életét. Egyszerre a kis családot nagy csapás érte: Gyula meghalt!.. Ez időtől fogva a kis Marczai az egész ház boldogsága, öröme és büszkesége vala.

Mondjuk e, hogy e hölgy Lendvay Márton édes anyja volt, s a kis Marcziból Lendvay Márton lön . . . ?

Első éveit, a szó szoros értelmében, a nyomor iskoláiban töltötte, s korán fejlődvén, csakhamar belátta és érezte azon inséges helyzetet, mit ocupán édes anyja örökös munkája tudott némiképen enyhíteni. Ez fájt az ő jó szívének, s kezdett azon módokról töprenkedni, melyek által valamit ő is tudna sorsukon lendíteni. Elhatározta tehát, hogy a kereskedési pályára lép, s ezáltal könnyít édes anyja munkáján, s a sovány keresetből kettecskén könyebben eltengődhetnek.

Kedve, hajlama nem volt ezen pályára; mert már gyermekkorában legszívesebben játszott színészdít; vagy fölváltva katonásdít is nagy kedvteléssel játszott, s kis társai között kivivta ama fölényt, hogy mindég ő volt az igazgató, vagy a hadvezér!

Tíz éves lehetett a kis Marczai, midőn édes atyja, Lendvay Márton, ismét Kolozsvárra jött vendégszerepelné. Édes anyja nem vett tudomást ott léttéről; de Marczai látta őt — a színpadon. El volt bűvölve, ragadtatva és sirt örömeiben bujában, s atyja játéka élénk hullámzást idézett elő lelkében, s egy ohajtássá istenült minden vágy szívében: atyja nyomdokait követni! színészsé lenni!

De az ábrándos fellengzéseket a rideg élet egy időre háttérbe szoritotta, s Marczai kereskedő inas lön egy jól meghizott szatócs bótjában, kinek egyszer az az esztelen kedve támadt, hogy egy vad csikót Marczival parancsolt vezetetténi. Lóval soha sem levén dolga még is engedelmeskedett buta gazdájának, s ime a tízes paripa Marczit levágta, álkapczáját ketté zuzta, két fogát kirugta, kettőt szálkákba hasította;

alsó fogorából pedig három bedült, s még ezen borzasztó kinokon felül egész testében az ijedségtől reszketve, sokáig volt álélvá. Ekkor nagy beteg lón, s ez alkalomból egy kolozsvári ügyvéd irt édes atyjának Pestre, melynek következtében az édes atya Pestre kívánta fiát, ki csakugyan, midőn fölgyógyult édes anyja roppant könnyullatása és szívbeli fájdalmai között elindult a fővárosba és pedig vácei fuvaros székén... Senki sem volt nálánál boldogabb! Bár mennyire sajnálta édes jó anyját; de a jövő fényes képei, álmodozásának föllegvárjai szívét örömmel töltötték el, s a vágyak legédesbikével remegve várta azon pillanatot, midőn édes atyját színről színre fogja ölelni.

Pesten édes atya nagy szeretettel fogadta, s többször intést adott neki, hogy csak színész ne legyen, hanem legyen inkább tisztességes kereskedő. Hogy Marczisehogy sem tudott kibékülni édes atya gondoskodásával és választásával, legjobban bizonyítja az, hogy megunva az atyai háznál élvezett jóllétet, 1847-ik év elején sző és bucsuzás nélkül elhagyá atya lakását, egy rövid bocsánatkérő levélkét hagyva hátra, melyben tudósítja atyját, hogy ő tovább nem tud ellenállani magának és elmegy vidékre — színésznek.

Legelőször Székes-Fehérvárott Kilényi társulatánál lépett föl, s csakhamar ügyes és hasznavehető tagnak igazolta magát ugy, hogy édes atya is kibékült később pályaválasztásával, s istápolni kezdé reményeit.

1848-ban megriadt a szabadság trombitája, mely elbűvölte a lángvérű ifjakat és öregeket, s nemzeti önvédelemre hívta föl. Ő hazát szeretni és nagy eszmékért lelkesülni megtanult már gyermekkorában édes anyjától, ki a munkaszünetet arra szokta volt fölhasználni, hogy fölolvassa kis családi körében Kisfaludy Sándor villanyozó és gyujtó hatásu regéit.

Lendvay mint katona jól és becsülettel töltötte be helyét, s kapitányi rangra emelkedett; két ízben pedig érdemjellel lett kitüntette, t. i. először a Damjánics alatti isaszeghi véres esata után; másodszer Buda várának ostrománál, minthogy ő volt a legelsők egyike a bécsi kapunál. 1849. Julius 11-én az Igmándnál történt csatában jelentékeny sebet kapott, melynek következtében Komáromba vitetett, s ott is maradt egész a capitulációig. Ekkor Törökországba volt szándéka kimenni; de édes atya iránti gyöngéd tekintetekből itt maradt a hazában és keblének folyton égő lángját követve, visszatért szeneszi pályájára, s Erdélyben, Szamosujvárott lépett föl először „Don Caesarban,“ a czimszerepet hatással játszva. Azután különféle társulattal bebarangolta az egész Magyarországot, míg nem Győrben, dr. Kovács Pál veterán írónk utmutatásait és megjegyzéseit megfigyelve és azokon okulva, egyszerre nagyobb szabásu színész gyanánt kezdett föltűnni. 1851-ben Kolozsvárott rendezőnek választatott. 1852-ik év, augusztus 17-én Pesten, a nemzeti színházban lépett föl „Lázár pásztor“ című színműben, midőn atyjával együtt szerepelni az országos színpadon először volt szereneséje.

Ezután vidéken egyik legkedveltebb és legrouinirtabbelsőrendű színész volt, míg 1855-ben újra föllépett a nemzeti színpadon az „Ördög Naplója“ című darabban, melyben nagy sikert és tetszést aratván, legott a nemzeti színházhoz szerződötett és nemsokára buzgalmaért és igyekezetéért gr. Ráday, akkori intendáns, a „Mátyás fia“

czimű darabot jutalomjátéka gyanánt adattá elő, mely annál nagyobb kitüntetés vala; mert az szerződésileg nem volt neki kikötve. Hatást és tetszést nagy mértékben aratott, s a fiatalság és az egész közönség értékes emlékekkel halmozta el.

Ez időtől fogva örökösen tanult és szemlátomást haladt, s 1856-ban mint Romeo lépett föl, midőn a kedves és szeretetre méltó, F á n e s y I l k a, kit 1858-ban vezetett Hymen oltárához, — először lépett föl az örök szépségű Julia szerepében. A közönség zajosan megtapsolta Romeót és Juliát, s a siker nagyszerű és fényes volt.

E buzgó derék pár serkenti egymást, s egyik sem ismer megállapodást a tanulmányozásban, mert a művészet fogalma egy a végtelenséggel; a valódi nagysághoz nehéz, merevdélyes ut vezet, mely körül kábító örvények hemzsenek. . . Mindkettő lelkestül, rajong és ábrándos izgultsággal csüggy pályáján. Tanulni és folyton előhaladni: mindennapi édes kenyerük, s valóban mindkettő művészi tehetségükkel és egyéni érdemeiknél fogva kivirta a méltányló közönség osztatlan tetszését, s őket nemcsak a színpadon örömet szemléli, hanem a társadalmi életben is igen kedvelt és becsült személyiségek.

Idővel a legnagyobb szerepeket láttuk tőle fényes sikerrel játszani, melyek közül az igazi tehetség, tanulmány és művészi erő beigazolására megemlítjük Dózsa Györgyöt, Bánkbánt, Fernandót az Ármány és Szerelemben; II-ik Rákóczy Ferenczet, Hamletet, Guttenberget, Scheridánt, Mirabéaut, Moor Károlyt, Robin orvost, Maróth bánt, IV. Henriket, Othellót, Antoniust Julius Caesarban, Macbethet, a bárót a Báró és Bankárban; Romeót, Don Caesárt stb. és még sok egyéb más hozhatnánk föl, melyek nagy haladásáról és művészi dicsőségéről tanuskodnak.

Most már egy bevezétt művész, ki mindig előre tör, a tökély magasabb fokát kívánva elérni. Még ellenségei is elismerik tehetségeit és színpadi előnyeit, s azok, kik sokszor gancsolták játékát, most legjobban sajnálkoznak fölötte, hogy egy nagy betegsége után még mindig nem léphet föl, s töredelmesen bevallják, hogy a nemzeti színház fájdalmasan kénytelen nélkülözni — L e n d v a y M á r t o n t.

Adja Isten, hogy sokáig legyen dísze és dicsősége nemzeti intézetünknek és sokáig legyen a p o s t o l a legdrágább hazai nyelvünknek!

FACKH KÁROLY.

A magyar nyugoti vasut Igazgatója.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Fackh Károly.

A nyugati vasut igazgatójának neve áll ez életrajz homlokzatán, melynek tulajdonosságát, mint jeles és művelt szakembert hazafiúi örömmel mutatjuk be az olvasó közönségnek. Már maga ama vaspálya-vonal, melynek vezénylete élére választottott oly nagy fontossággal bír hazánkra nézve, hogy annak rövid körvonalozása mindenkit egyképen érdekel. Ugyanis ezen vaspálya egyrészt a déli vasut székesfejérvári állomásától; másrészt az osztrák államvasutttársulat győri állomásától Pápan át Kis-Czellbe; innét Sárváron, Kőrmenten, Szent-Gothárdon, Feldbachon, Fähringen és Gleisdorfon át Grácza, Steyerország fővárossába vezet; tehát a Duna jobb partján fekvő országrészek vasuti hálózatát kiegészíti; s míg egyrészt a közlekedést és a külkereskedést előmozdítja; jelesen pedig a magyarországi gabonakivitelt nyugot felé, főleg Schweizba közvetíti; másrészt a híres stejervas szállítását hozzánk tetemesen megkönnyíti, s azonfelül eddig parlagon heverő kőszénbányák jövedelmező forrását nyitja meg.

Ily nagyfontosságú vasut igazgatója megérdemli, hogy közelebből ismerjük életének mozzanatait.

Fackh Károly született 1834. október 23-án, Budán; édes atya József, huszárezredes volt; édes anyja, Amália, a mártyr halállal kimult dicső honvédtábornok Pöltenbergnek volt nővére. Iskoláit Budán elvégezvén, a bécsujhelyi katonaintézetbe adatott, honnét 1853-ban hadnagyi ranggal lépett a rendes hadseregbe. Később magasabb tanulmányozás végett a bécsi geographiai intézetbe ment, s azután, mint főhadnagy, a hadsegédi kárnál működött. Az 1859-iki olasz hadjáratban gróf Gyulay oldala mellett, a főhadiszálláson vett részt, s magát annyira kitüntette, hogy kapitányi rangra emeltetett, s egyszersmind a hadjelvényekkel ékített érdemkereszttel díszesítettetett föl. 1860-ban bucsut mondott a katonai pályának, s boldog házasságra lépett. Házassága után egy ideig Zalamegyében, szegvári birtokán visszavonult, a mezőgazdaságnak élt; majd eladván birtokát, a déli vaspályánál alkalmaztatott, hol a vasuti üzlet minden ágában működött. Midőn 1867-ben a magyar ministerium megalakult: az ő szakképessége méltánylásul a vasuti és hajozási főfelügyelőséghez előbb biztosnak; utóbb pedig felügyelőnek lett kinevezve. 1869-ben a nyugoti vasuthoz vezénylő főtitkárnak hivatott meg; majd később a vállalat igazgatójává neveztetett ki.

Még mint kormányhivatalnok, midőn 1868-ban Poroszországban éhség uralkodott, a gabonaszállítás pontosságaért, a porosz korona rendjellel jutalmaztatott meg; a miért pedig a magas kormány rendelete folytán herceg Napoleon kíséretében részt vett, a francia becsületrend lovagkeresztjével ékesített föl.

Mint ember finom miveltségénél és jótékonyásra kész hajlamainál fogva áldozatkész pártfogója minden szépnek, jónak és nemesnek. Számos jótékony és közhasznú intézet anyagi támogatása mellett, alapító tagja az országos magyar és a Zalamegyei gazdasági egyesületeknek; ugyszintén a mérnök-egyesületnek. Mint igazgató és mint hazafi, a rá bízott vasut vezényletében soha sem téveszti el az ország javát és anyagi vagyonosodásunk hatványozását.

Ily egyén megérdemli, hogy ez album lapjain megörökítettük.

EICHLLEITER ANTAL.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Eichleiter Antal.

Magyarország határain túl, messze, az egész mivelt világon ismert hangzásu névvel bír a Ganzféle gyár, mely remeke és büszkesége az egész magyar gyári és műiparnak. Itt a munka, szorgalom és az ügyességnek örökös ünnepe van. Élő és mozgó kis város, hol a gőzgépek rettentő zaja, a kovácsolások fülhasító lármája, a vasak sikoltó csörömpölése egyrészt szédítő fogalmat nyújt az örökös zürzavarról; másrészt pedig meglepetve ismerjük meg a munka hatalmas diadalzenéjét.

Ezen gyár Ganznak rettentő halála után, 1869-ik év, május hó 24-én egy részvényes társulat tulajdona lön, s annak élére elnöknek Somsich Pál ünnepelt jeles hazánkfia; alelnöknek pedig Eichleiter Antal ur lön egyhangulag megválasztva. Somsich urról másutt szólunk; itt a kittünő szakember, Eichleiter ur életrajzával kívánjuk a nagy közönséget megismertetni.

Eichleiter Antal született 1831. Martius 1-én Augsburgban, hol édes atyja, András közbecsülésben állott néptanító volt; édes anyja, született Steinhardt Karolina gyöngédgondotfordított gyermekének nevelésére. Iskoláit, valamint a polytechnikumot szülőföldjén elvégezvén, a thüringeni vasúttársulatnál nyert alkalmazást mint a főgépész segédje; öt év mulva Nürnbergben a „Klett et Comp.“ cégű nagyszerű gyárhoz mérnöknek ment, hol három évig működött, midőn 1858-ik év, Junius hó 21-én Magyarországra jött, s a Ganzféle gyárban előbb mint felügyelő, 1864-től fogva pedig mint igazgató erélylvel és nagy szaktapintattal igyekezett az üzlet emelésére és kiterjesztésére befolyjni.

Már maga Ganz kiváló sulyt és bizalmat helyezett Eichleiter ur kittünő szakismereteibe, s így történt, hogy Ganz erőszakos halála után másfél évig az egész gyár önálló vezetése teljesen rá ruháztatott; midőn pedig 1869-ben egy consortium alakult, hogy ezen üzletet tovább folytassa, ugyanakkor alelnökké, s egyszersmind főfelügyelővé választatott.

Mint derék és lelkes férfi több magyar vállalat élén áll; nevezetesen: a budai ipar és kereskedelmi kamara igazgatója; a salgó-tarjáni kőszénbánya és Waggongyár társulat igazgatótanácsosa; valamint több jótékony és közhasznu intézet áldozatkész pártfogója. A népnevelés iránti nagy érdekltségét fényesen bizonyítja be az által, hogy Pesten, a Széchenyi-téren egy magániskolát alapított, hol valláskülönbség nélkül nyerhetni oktatást.

Mig ekként második hazája, Magyarország iránt, a legőszintebb rokonszenvvel viseltetik, s polgári kötelességeit egész készséggel teljesíti; koránsem feledkezett meg saját nemzetiségéről sem, hanem a Budapesten keletkezett német egylet létrehozásában tevékenyen közreműködött, s annak elnökévé választatott.

Megnősült 1856-ban, Wuntsch Dorottya urhölgyet vezetvén Hymen oltárához, kitől az ég öt gyermekkel áldotta meg, kiket magyar szellemben és haza szeretetben neveltet.

Mielőtt a jelen életrajzot bezárnók, meg kell említenünk, hogy a Ganzféle gyárban leginkább vasúti kocsi kerekek és az úgyhézvezt kereszt-sinek készülnek, melyek e nemben páratlanul állnak az egész continensen és Amerikában. Ezeken kívül évenként ezer meg ezer mázsára menő öntött vas-áru cikkek, gőzgépek, malmok, s különféle gépek szállítatnak széjjel.

Ezen egyszerű gyár igazán a magyar műipar dicsősége!

BOTTLIK LAJOS.

a magyar keleti vasut Főigazgatója.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Bottlik Lajos.

Magyarország állami, nemzetgazdászati és kereskedelmi érdekeinek legfontosabb tényezője, s anyagi közboldogulásunk legfőbb előmozdítója: a vasutügy, mely nálunk mindaddig csak igen szűk körre volt szorítva, míg nemzeti újjá ébredésünk folytán, a felelős magyar ministerium ki nem lett nevezve, mely hazai törvényhozásunk útján annak bámulatos lendületet adni legszentebb kötelességének ismeré. Nem lehet szándékunk a különféle vállalkozások és vasuti hálózatok részletezésébe bocsátkoznunk, mit egy életrajz kerete meg sem is engedne; hanem egy lelkes férfit kívánunk az olvasó közönségnek bemutatni, ki tehetségeit a vasutügynek szentelvén, ma már a magyar keleti vasut élén mint főigazgató áll, s annak lelkiismeretes és tapintatos vezetésével az általános forgalom és közlekedés előmozdítására és hatványozására honfui buzgalommal törekszik.

Bottlik Lajos született 1832. Augustus 23-án, Székes-Fehérvárott; édes atya, János, köztisztelőben megőszült tekintélyes táblabíró volt, s mint jómodu földbirtokos függetlenségénél fogva a szabadelvű reformoknak őszinte barátja volt; édes anyja, Pálffy Terézia urhölgy, gyöngéd gondot fordított gyermekének nevelvén. Iskoláit Pápán és Pozsonyban végezte; a négy évi folyamú jogi tudományokat pedig a pesti tudományos egyetemen hallgatta; azután letelvén az ügyvédi cenzurát, az akkori viszonyoknál fogva birtokára vonult vissza, s egész csendben a mezőgazdasággal foglalkozott, s egyszersmind nemzetgazdászati tanulmányozásoknak szentelé magát, míg 1861-ben az alkotmányos sphaerában megkezdé Pesten gyakorlatilag az ügyvédi pályát, s nevének pontossága, lelkiismeretessége és szakismereténél fogva csakhamar igen jó hangzást vívott ki.

1868-ban a kassa-oderbergi vasut-társulat által jogtanácsossá választott, s a vállalatot keletkezésétől fogva a leghathatósabban gyámolította, s az ő éber és fáradhatatlan őrködése, s tapintatos eljárása volt egyik főtenyező, hogy sok küzdelem daczára ma már igen szép virágzásnak örvend. Ugyan azon évben az Alföld-fumei vasuthoz szintén jogtanácsossá lett megválasztva, melynek érdekeit szintén hatalmasan és lelkiismeretesen mozdította elő, s az igazgatóság legbensőbb hálójára tette magát méltóvá. 1869-ben a keleti vasut jogtanácsosa és helyettes főtitkára lett. 1870-ik év tavaszán pedig ugyancsak a keleti vasut főigazgatójává egyhangulag megválasztott.

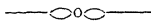
Alkalmunk volt azon jegyzőkönyvbe pillanthatni, melyben főigazgatóvá történt egyhangu megválasztásáról van szó, s arra vonatkozólag az üzletigazgatóválasztmány Bottlik ur képessége iránt nem csak föltétlen bizalommal nyilatkozik, hanem egyenesen bevallja, hogy ő nagy mértékben segíté elé azt, hogy a közhasznu és fontos vállalat a terv és eszmény köréből a valóság terére lépett; továbbá nagy elismeréssel kiemelvek abban az ő sokoldalú tapasztalatai és szakismeretei, melyeket a vasuti dolgokban szerzett, s azokat kellő alkalommal mindig ügyesen és alaposan tudja érvényesíteni.

Szándékosan hivatkoztunk magára az eredeti jegyzőkönyvre, mely egy tekintélyes és szakértő testület ítélete levén, szakmányi tekintetben a legkitűnőbb diplomának tekinthető, melylyel szemben könnyelmű gyanúsításnál nem volt egyéb egy bizonyos lap elhamarkodott ráfogása, mintha Bottlik ur magas állását kormány pártfogásnak köszönhetné.

Köszönheti bizony jeles tulajdonainak, finom és megnyerő bánásmódjának, ügyes, elegans modorának; becstületes hazafiuságának, mindenek föltt pedig dugzagdag szakismereteinek és bőséges tapasztalatainak, melyeket a vállalat virágzásának előmozdítására értékesíteni legszentebb kötelességének ismervén, a társulat javát, érdekeit és hasznát minden tekintetben emelni és sokszorosítani buzgón törekszik.

Nyilvánosan tudva van, hogy a Wahrung vállalkozók visszalépése folytán ezen vasut építkezése első pillanatban nagy akadályokba ütközött, s legfőként a főigazgató tapintatának és bölcsességének kell tulajdonítani, hogy nagy küzdelmekkel ezen akadályok immár elhárítvák, s a vállalat, nem ugyan nehézségek nélkül; de bizton-sággal közeledik teljes megvalósulásához,

Midőn tehát némelyeknek küllőnz kedvük szottyan ezen nehézségekre nézve nyilvánosan felszólalni, azoknak egyszer mindenkorra csak azt lehet válaszolni az olvasó közönség tájékozása végett: hogy azon nehézségeket az igazgatóság legjobban tudja és nemcsak beismeri, hanem azoknak elhárításával kötelességét mindenkor kész teljesíteni, s a vállalatot kitzított célja felé komolyan és eredményesen képes vezényelni. Ekként a hallgatag szakavatottság termi meg azon nemes gyümölcsöket az emberiség javára, melyek a henczegő avatatlanság előtt teljesen ismeretlenek levén, időtlen felszólalásaival soha sem lehet ártalmára az ügy szentségének.

BLASKOVICS FRIDOLIN.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Blaskovics Fridolin.

Egy magyar szakembert mutatunk be az olvasó közönségnek, ki a dráva-dunai vasut-vonalon mint főfelügyelő van alkalmazva. Nagy fontosságu ezen vasut-vonal, mely Báltaszéktől Zákányig huszonegy mértföldet fut be, s az építési költsége egyelőre 11,109,000 forintra tétetett. Nagyfotosságu azért, mivel hazánk két legnagyobb megyéjét Somogy és Tolna vármegyéket köti össze egy részről a fővárossal; másrészt pedig a Zákány-zágrábi vasut által az adriai tengerrel.

Nem szükséges részletesen esetelnünk ezen két megye gazdagságát, sem azon nagy érdekeket, melyek nemzetgazdászati szempontból ezen vasut mellett hatalmasan és döntőleg harcznak; mi legfőként culturalai tekintetből kívánjuk annak előnyeit és hasznát hangsúlyozni. Tudva van ugyanis, hogy ezen két megye a népesebbek közé tartozik, mindamellett közlekedési eszközök hiányában civilisatioja nem felel meg a modern követelményeknek. Midőn tehát ezen vasut a két megye közvagyonosodását roppant mérvben fogja hatványozni; egyszersmind gőzerővel maga hordja be az általános művelődés szellemi röppentyűit.

De ki kell emeltnünk még azt is, hogy ezen vasut által a dúsgazdag bonyhádi kőszénbánya fog értékesitetni, s ekként hazánkban a tüzelő anyag tetemesen szaporitattván, lehetőleg azon reményt táplálhatjuk, hogy a téli hideg ellen olcsóbban fogjuk lakásainkat melegíteni, mi finanziaális tekintetben a legajánlóbban tünteti fel ezen vasut fontosságát.

Midőn tehát ezen vasut előnyeit, fontosságát és hasznát röviden körvonaloztuk, alkalmat veszünk magunknak, hogy derék vezénylő főinspektorának arczképét és életrajzát a magyar közönségnek bemutassuk.

Blaskovics Fridolin született 1833. Junius 12-én, Pozsonyban, nemes családból; édes atyja a nevelői téren elévülhetetlen érdemeket szerzett magának, miután előbb Ausztriában a gróf Frisféle nevelő-intézetnek köztisztelői igazgatója volt; utóbb pedig maga nyitott Pozsonyban nevelő-intézetet, mely nemes feladatának közmegelegedésre felelt meg; édes anyja Kalchberg Katalina urhölgy, nővére volt báró Kalchberg Józsefnek, ki egyideig az osztrák kereskedelmi ministerium vezetője volt; ujabban pedig a kassa-oderbergi vasut társulat igazgatótanácsának alelnöke; valamint több más vasuti társulat tevékeny és buzgó igazgatótanácsosa.

Kisebb iskoláit Pozsonyban hallgatta, azután a bécsi polytechnikum szorgal-

mas és jeles növendéke lett, melyet 1853-ban elvégezvén, a cs. k. országos építészeti igazgatóságnál alkalmaztatott. 1857-ben egy ideig magán vállalkozónál működött; de még ugyanazon évben a tiszai vasúthoz ment, s részt vőn a tervezési és a vonal kijelölési terhes munkálatokban. 1867-ben az üzleti és a pályafentartási szakkörben foglalatoskodott; azután pedig a kolozsvári vonalnál mint mérnök a tervezési munkálatokkal lett megbízva. 1868-ban a kassa-oderbergi vasutnál mint osztálymérnök működött, s különösen Liptó Szent-Miklóstól Ruttkáig a pálya tervezés és kijelölés általa történt.

Ily munkásság és buzgó tevékenység elég kitűnő bizonyítványt nyújtott az ő szakképességéről és a vasutak körül szerzett tapasztalatairól, melynek folytán a dráva-dunai vasut-társulat őt választá főfelügyelőnek, s az ő tehetségére és szakismereteire bízta ezen igen fontos vasut vezetését, mely egyes vidék jóléte előmozdításával az általános nemzeti előhaladás gyarapítására szolgál.

Üdvözljük ezen vasutat, mert a nap, melyen az első gőzmozdony ezen huszonegy mértföldnyi hosszúságu vonalon végig ropogott; Tolna és Somogy megyék örömtünnepe volt, s egyszersmind lelkes lakóikra nézve egy szebb és boldogabb jövő hajnala.

Végül ezen életrajzot azzal zárjuk be, hogy kíváncsi olvasóinkkal tudassuk, hogy a derék főfelügyelő ur 1861-ben nősült meg Náko Sándorka urhölgygyel, egy derék és lelkes honleánynyal, kitől az ég két gyermekkel áldotta meg, kik a jó szülők legfőbb boldogságát képezik.

DR. PÉCZELY IGNÁCZ.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Péczely Ignác.

Egy kalandos, furfangos, s mozzanatokban igen gazdag és változatos életrajz játszik le az olvasó előtt, mely regénynek, vagy csattanós költeménynek is beillenek, hogy kellő világitásba helyeztünk egy merész szellem villámlásait; a férfias elhatározás bátor küzdelmeit és egy igazi lángész teremtő alkotásait.

Valóban fölötte érdekfeszítő és tanulságos azon jeles férfiú életpályája, kinek nevével ékesítők föl ezen sorok homlokzatát.

Kora gyermekségében rendkívüli hajlamokkal bírt a plasztikai művészet iránt, s a nélkül, hogy valaha utmutatást nyert volna, a természet csudás ösztönéből gyönyörű szobrocskákat faragcsált. Később ifjúságának legszebb éveit a mezőgazdaságnak szentelte; majd az élet viharaitól hányatva: fényképészettel és rajztanítással foglalkozott; azután mérnök lőn oly geniálitással, hogy a szakemberek kénytelenek voltak képességét megbámulni. Egyszerre az ember lőn tanulmányainak tárgya, s észlelni kezdé az emberi szervezetet és mindenekelőtt alkotott magának egy képzelti anatómiát, mely későbbi tapasztalatai szerint megegyezett a tudományos anatómiával! Ennek alapján kezdett gyógyítani; de ezen mesterségbe egészen a véletlen szeszélye sodorta, s miután sikertilt neki az első pátiens szerencsésen meggyógyítani, bucsujárásképen tódultak hozzá az emberek és ő mindig tudott segíteni, s ezrek és ezrek háláját kiérdemelni. Gyógyított pedig ingyen, minden anyagi érdek nélkül. De azért mégis föllázította maga ellen az okleveles orvosokat, s letilták a gyógyítástól!! Mert hiába! a tudománynak meg volt hajdan a bolondos hóbortja, hogy szerette magát az élettől teljesen elkülöníteni, s a mysticismus vakító fényével övezni, s legnagyobb becsének azt tartották, hogy önmagaért létezik, s az emberiség tevékenységéhez és a társadalom mozgalmához semmi köze! . . .

A letiltás életére döntő befolyással volt! . . . Egy erős jellemű és meggyőződéstől áthatott férfiú nemes elhatározásával hozzá fogott az orvosi tudományoknak, s tanult buzgón és szorgalmasan, s nagy sikerrel nyerte meg az — orvosi diplomát . . . Most már szabad neki gyógyítani! . . .

Mindezt ő nehéz küzdelmekkel, mégis a természetesség bizonyos könnyűségével vihette véghez; de az olvasó, a pusztá szemlélet terén egy merész szellem és egy valódi lángész szokatlan és büszke vállalkozásainak kénytelen elismerni.

Senki sem ingathat meg minket azon mélyen átértett meggyőződésben, hogy minden lángésznek magasabb küldetése van, kik a Gondviselés kezében hatalmas eszköztül szolgálnak, hogy az emberiség javára irányuló isteni szándékokat valósítsák. És, hogy nagyobb szabású tudósnak nem elég csupán azt tudni, mit nélkülülé mások is tudnak, hanem apostolává kell emelkednie ujeszmének, mely leggyakrabban váratlansága által korának fogalmait tulszárnyalja; de az idő, mint gondos és jótékony nyár megérleli, s egyszerre arra ébred föl a meglepett világ, hogy él, mozog; ott van mindenütt: palotában és kunyhóban; bibor és rongy között; szóval: az emberi-ség közkinésévé vált!

Ő is, hogy orvosi pályája ne csak az emberiségre legyen áldás és jótétemény, hanem magát a gyógytant is tudományosan előbbre vinni segítse: egy meglepő fölfedezést tőn, egy új eszmét mondott ki, melyre nézve, ha észleletei és tapasztalatai állanak és számtani bizonyossággal birnak, akkor az összes orvostudomány nagy változásnak néz elé; igen sok rejtély és két ezer évet túlélt mysteriumok kulcsa leend a szaktudósok és a gyakorló orvosok kezében.

Ugyanis, midőn még „csuda doktornak“ nevezték, s annak szerette tartani a laicus tömeg, egy izben idegbetegségbe esett és megmagyarázhatatlan iszonyodást érzett az emberi szemek iránt. Egyszer történetesen egy uri ember nyitott be hozzá, kívül háttal fordulva beszélni udvariatlanságnak gondolván, fölemelte szemeit, melyek véletlenül az idegen szemeivel találkoznak. E perczben futólag delejes remé-gés fogta el Péczelynek egész valóját, s jó emlékező tehetsége visszaidézte elmé-jébe egy még 1838-ban, gyermekkorában, egy bagolylyal történt esetét, kinek midőn lábát eltörte volna, vér futotta el szemét, s később, midőn már egészen meggyógyult, egy barna foltocska maradt vissza szemében. A visszaemlékezés rögtön nagy gondolatot teremtett, s az analogia útján az állatról az emberre következtetett, s nyugodt lón; és csakugyan azon ember szemeiben bámulva szemlélte az „iris“ beszélő tüneményeit.

„Ön össze van testében zúzva? — kérde a bizonyosság tudatával a „csudadoktor.“

„Honnét tudja azt Uram?“ — válaszolt meglepetve az idegen.

„Szemeiből!“ — volt Péczely rövid; de határozott magyarázata.

„Épen azért jöttem Önhez!“ — fejezte be az idegen.

Ez időtől fogva észleleteinek és tanulmányainak legkomolyabb tárgyává tette az emberi szemeket; illetőleg a szemgolyó körüli színes gyűrű; vagyis tudományos nyelven az „iris“ sajátságait, s az ott mutatkozó vonalok, pontok és ködalakok jelenségeiből a régi és újabb bajok és nyavalyák miségét az első pillanatra képes meghatározni, s azok utmutatásai szerint fölötte megkönnyül a *diagnostica*, vagyis azon mesterség, mely által a külsejekre nézve hasonló betegségek egymástól megkülönböztetnek és alaposabbá válik a gyógykezelés.

Ezen felfedezését tizenkét éven át szerzett tapasztalatok nyomán egy tudományos szerkezetbe igyekezett önteni, s azt átadni kívánván a tudománynak, hogy az emberiség javára érvényesítse; de ime! most akadt csak bökkenőre! Midőn a természettudomány ugy szólván az élettel egyesült és a társadalomban csudákat teremt; az orvostudomány régi czopfjának hívei szent borzadalommal teltek el az új eszme hallatára; fölébredt a nyomorú irigység és a gyáva kiskorúság, s egy önkivüli

állapotban pöffeszkedőleg azt merészlik képzelni, hogy meg lehet állítani a — haladást!!!!!!!

Ilyen sorsa volt Galilaeinak, Columbusnak, Resselnek, a csavargózósok e lángeszű teremtmőjének és sok más száznak, kik az új eszmét megpendítették és találmányuk varázsával felbőszítették az irigy világ tehetetlenségét, melynek dühödöngő dühe csak akkor tombolta ki magát, midőn nyakára nőtt az eszme, s ádázatából a bámulat és az elismerés tapsoló ígizetébe pottyant át!

Mi ismerjük az ő vas akaratát, határozott jellemét és roppant széles orvosi ismereteit, s hisszük, hogy lesz elég ereje megküzdeni a tolakodó hullámokkal, s fedezésének tudományos alapját meg fogja tudni vetni az orvostudomány terén. Ezt az emberiség java követeli, melyért nemesebb és melegebb szív; becsületesebb és lángolóbb lélek nincs, mint az övé!

Most tehát lássuk életének és működésének mozzanatait részletesebb megvilágosításban.

Péczeley Ignác született 1826. Január 26-án, Monyorókeréken, Vas megyében, hol hasonló nevű édes atyja, egy patriarkális jellemű és köztisztletben állott derék és lelkes hazafi mint szakavatott gazdatiszt működött; édes anyja született Karácson Terézia urhölgy, egy buzgó és ősi erényekkel tündöklő matróna, az édes anyák és a házi erények mintaképe volt.

Iskoláit Szombathelyen járván, gyors felfogás, könnyű tanulás és nagy emlekező tehetség által tűnt ki; de az előadások folyama alatt leginkább szoborkák faragcsálásával foglalkozott oly elmélyedéssel, hogy egyszer tanára rajta csipte, s megbámulván ügyességét, azonnal irt atyjának, hogy küldje fiát — Rómába, a szobrászat tanulása végett; azonban az édes atyja közelében kívánta tartani fiát, s ősi magyar szokás szerint legjobban szerette itthon.

Midőn a bölcsészeti tanfolyamot elvégzé, atyja nyomdokait követve, szinte gazdatiszt lón, míg 1848-ban megriadván a szabadság ígész trombitája, ő a fertőmelléki nemzetőrök tisztje lett, kiket gyorsan és ügyesen tanított be a katonai dolgokba. Majd a sopronmegyei önkéntesek vezényletével bizott meg, kikkel több véres csatában vett részt; később a honvédekhez lépett át, s mindig hősiiesen, elszántan és vitézül viselte magát, míg nem a nagyszombati csatában sebet kapott, s Pozsonyba a kórházba vitettet, hounét nem kis veszélylyel édes jó anyja haza vitte, hol hamar kigyógyulván, Komáromba sietett, s hazafiai kötelességeit mindvégig hűségesen teljesítette.

A nagyemlékű események lezajlása után Kaposvárra belebuzott, hol egy időre a katasternél volt kénytelen állomást vállalni; azután fényképészettel foglalkozott, majd a gymnasiumnál mint rajztanár alkalmaztatott és a legnagyobb megelégedésre felelt meg feladatának. 1857-ben katastrális munkálatok teljesítésére vállalkozott és genialitásának nemcsak fényes jeleit adá, hanem a mérnöki szakmában bámulatos ügyességet tanusított.

1861-ben szülőinek ölelésére sietett Egervárra, hol hosszabban időzván, 1862-ben a hajdu megbetegedett, s miután orvos nem volt, az ő édes anyjától kértek valami orvosságot, ki tudván, hogy fia sógorától, Dr. Gulyás János kaposvári

gyakorló orvos és vármegyei fizsteletbeli physikustól hasonszenvi-örvosszereket hozott magával, a hajdut hozzá utasította, ki minden tiltakozás daczára kénytelen volt a beteg állapotát megfigyelni, s jó- emlékező tétetsége- segélyével bizonyos lapdácsókat adott neki. A hajdu jobban lett, minek híre eszeveszett gyorsasággal terjedett el a vidéken, s azután jöttek hozzá vakok, sánták, siketnémák és mindennemű kétségbeesett betegek, s ő fényes sikerrel és roppant szerencsével gyógyított, úgy hogy Egervár bucsúhelylyé lön, s őt mindenki „csuda-doktornak“ tartotta.

Megjegyeztetni kérjük, hogy Péczely a szemekkel való felfedezését még ekkor, egészen laicus korában tette, de annak nagyfontosságától annyira át volt hatva, hogy azt az emberiség javára érvényesíteni élete legelső és legfőbb feladatának tűzte ki.

Híre, neve és tekintélye nagy lön az egész vidéken, a legintelligensebb emberek meg voltak lepetve sikeres gyógyítása által; midőn a megyei főorvos karhatalmat kért a megyétől, hogy őt minden további gyógyítástól erőszakosan eltíltsa. Péczely engedett, s megígérte, hogy nem fog gyógyítani, míg nem leend diplomája. De most a községek kezdettek mozogni és tömegesen folyamodtak a helytartótanácshoz, hogy neki engedessék meg a gyógyítás. A problematikus kérdést elvégre úgy oldá meg Péczely, hogy feljött Pestre, s 36 éves korában beiratta magát orvosnövendéknek. Pénze nem volt; de a „csuda-doktor“ a fővárosban is oly szerencsét csinált, hogy becstületes keresményéből legalább tizenkét szegényebb sorsú ifjabb társának tette lehetővé, hogy az orvosi tudományokat bevégezhessék. Olyan ritka ember volt ő, hogy nem élt magának és keresményéből másokat tett boldoggá.

1868-ban a nagyhírű bécsi tudomány-egyetemen tudori diplomát nyert, s legott hazájába sietett, s a főváros egyik legkedveltebb és legnépszerűbb gyakorló orvosa lön, ki a hasonszenvi gyógmód szerint nagyszerű és bámulatos gyógyításokat tesz, és pedig saját önálló systemája szerint, mely a szem „irisének“ sajátságai és tünetényei magyarázatában és alkalmazásában nyeri alapját.

És valóban! a megczáfolhatatlan logika szól mellette. Mert tény az, hogy a philosophia mennyire fölhasználta a régi bölcsék azon sarkalatos állítását, hogy „a szem a lélek tükre!“ Az orvostudomány pedig karöltve a psychologióval megalapította azon tétel igazságát, hogy „mens sana in corpore sano.“ Ez pedig megfordítva is áll, hogy t. i. a beteg testben: beteg a lélek! Már most, ha a láthatatlan és ismeretlen lélek tulajdonságait, működéseit és legfőbb sajátságait külsőkép a szemekben észlelvén, szavakkal képesek vagyunk megjelölni; kell, hogy a test rendes működését gátló betegségek is valamiképen külsőleg jelentkezzenek. Ha pedig a szem: a lélek tükre, s ha áll, hogy mens sana in corpore sano; akkor tehát biztos logikai következtetéssel kereste Péczely a betegségek külső jeleit a szemekben.

Hogy pedig a józan logika rideg következtetései szerint ésszerűleg kereste ott, azt durva henczeggéssel megczáfolni nem lehet. Ez oly felfedezés, melynek első sorban az orvosok gratulálhatnak; kik eddigelé némely esetben csak úgy „találomra“ kezdték a gyógykezelést.

És hogy némely elvont betegségek az idő mennyiségére nézve mily arányban és miképen jelentkeznek a szemekben? az, ezen felfedezés fejlesztésének elődázhatatlan fóladata.

Maga a hasonszenvi gyógymód sem egyszerre lett azzá, mi jelenleg; vagyis: nem született Minervaként Jupiternek fejéből, s az igen természetes, mert az eddig uralkodott gyógyászati összes ismeretekkel ellentétben látszék állani; alaptételei és gyógyszerkezelései sajtáságosak, s mérges harcra hívta két ezer év megszokott bölcsességét és csakis hosszú idő után nyerhetett tanszéket a tudomány-egyetemén! Pedig több mint egy évtizeddel haladja meg a félévszázadot, mióta Hahnemann a hasonszenvi gyógymódot tudományos szerkezetbe öntve, átnyújtotta a világnak!

De általában megézáfolthatatlan tény, hogy az össztudomány tömördekgazazata eleintém mákszemnyi volt; piczi csillag a lét végtelenségében; alig vették észre, vagy ha tetszett a nyilvánosságnak leereszkedőleg észrevenni: gúny és kacaj volt az „ismerkedés“ legelső jutalma!

Newtonnak a fáról leeső álma új eszme teremtésére adott alkalmat; Fulton, a gőzhajózás halhatatlan emlékezetű feltalálója, azon kétségbeesett öntudattal halt meg, hogy családjának nyomort és 100,000 dlr adósságot hagy gyászos örökségül; Franklin sárkányjának szögéből kipattanó szikra ma már az egész világgal beszél; sőt a villanyosságot, a magnetismust fölhasználták gyógyításra is, melyek mint sok száz más kérdőjelei lőnek a tudománynak, s azokra az idő volt hivatva alaposan megfelelni... Olyan a világ, hogy az újdonságok kíváncsiságát gyötirik; míg az új eszmék csak lázas izgatottságok és forradalmak után nyernek megtestesülést és a társadalomban úgy mint a tudományban csak hosszú vezeklések után foglalhatják el jól kiérdemelt helyüket.

Mi, a műkritika minden negélyezése nélkül hangsulyozzuk Péczely felfedezésének nagy horderejét és roppant fontosságát, mely korántsem hypothesiseken, hanem tapasztalatokon alapul, miután az ő gyógykezelése alatt egész legiója a betegeknek fordult meg, kiket szerencsésen visszaadott az életnek.

És valóban laicus eszünknel fogva nem tarthatunk valami százazabb valóságát a józan logikának, mint azt, hogy, ha a bölcs, a lélek tükrét a szemben föl-találta; miért nem állhatna elő egy orvostudor azon új eszmével, hogy a szem nemcsak a léleknek, hanem a testnek is tükré!?

Ezzel a psychologia régen tisztában van, s most az orvostudományban Péczely törekszik azt érvényre emelni, s meg vagyunk győződve, hogy a jövő neki fogja itélni a babért, a dicsőséget és a halhatatlanságot.

És neve örökké fog élni a pártatlan és elfogulatlan történelem lapjain, s emlékezetét az emberiség hálája fogja megőrizni a — feledéstől!

DUMBA MIKLÓS.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dumba Miklós.

Egy érdekes személyiséget van szerencsénk Pantheonunkba bevezetni, kinek ajánló deli külseje nemes és mivel léleknek szolgál hüvelyűl.

Családi neve a pénzvilág előtt; az ipar és kereskedelmi téren nagy tekintélyben áll, s ő annak fényes nimbuszt kölcsönzött, midőn tanulmányozásainak kedvenc tárgyává a művészetet választá, s az anyagi gazdagságot szellemi felemelkedettséggel párosítva, mint a művészet bőkezű pártfogója és hatalmas Moecenása lépett föl, s magának a nyilvánosság ítélőszéke előtt maradandó érdemeket szerezvén, méltó lön, hogy az irodalom és a művészet kezét fogva egyttiesen örökítsék meg, a történelem számára.

Csak futólag reflectálunk azon zordon időkre, midőn sok igazi lángészt mostoha körülmények magukkal sodortak a feledékenységbe, kik pedig valódi ihletével bírtak művészi hivatásuknak; de elfáradtak az anyagi küzdelmekben és nyomtalanul tűntek le a világ szinpadáról, a nélkül, hogy valaki ismerte volna őket!

Ezen szomorú játéka a sorsnak meghatotta szívét azon férfunak, kinek arczképét és életrajzát jelenleg megismertetni kívánjuk a nagy közönséggel; — és szilárd eltökéléssel, a művészet iránti magasztos szeretetből elhatározá, hogy ő támasza, serkentője és pártfogója lesz mindazoknak, kik hivatást éreznek, hogy egykor a művészet, büszkeségeivé küzdenek föl magukat.

Hogy erős és rendíthetetlen volt elhatározásában: azt oly eredmények igazolják, melyek az ő buzgó tevékenységének, áldozatkészségének és műszeretetének ledönthetetlen emlékoszlopaik képezik.

Nevének nemcsak általános tiszteletet és közelismerést szerzett, hanem varázslat övedzi azt, milyet a kegyelet fon azok halantékai körül, kik az előre törekvő ész merész röptülését istápolják és elősegítik.

Mindig nagy problema marad, ha az emberiség művelődésének előmozdítására kik voltak nagyobb befolyással: maguk a művészek-e; vagy azok, kik szárnyakat adtak a művészek gondolatainak és lehetővé tették álmólátásaikat?

Hivatkozhatnánk a világtörténelemre, s felhordhatnók az egyes századok művészeti mozgalmait, melyeket hatalmas és bőkezű Moecenások idéztek elő; de magában ez életrajzban oly fényes adatokkal találkozunk az olvasó, hogy azok leghangosabb tanúságot tesznek arról, hogy egy valódi műpártoló igazi áldása az emberiségnek és buzgó harcossza a közművelődésnek.

Dumba Miklós született 1830. Julius hó 24-én, Bécsben, hol édes atyaf Sterio Dumba, bankár, nagykereskedő és török főconsul volt, s közbeesülésben és kiváló nagy tiszteletben állott; édes anyja, Kurti Mária, Magyarországból származott urhölgy vala, ki finom és gyöngéd gondot fordított gyermekeinek nevelésére.

Kisebb iskoláit, a gymnasiumot és a bölcsészetet Bécsben végezte épen 1848-ban, midőn a szabadság eszméje villámlás gyanánt rendítő izgalomba ejté egész Európát. . . A lelkes és tette vágyó ifju hévvel és rajongással lépett az akadémiai legio sorai közé, s bátor elszántsággal vett részt mindazon mozgalmakban, melyeknek lelke és központja akkor az úgynevezett „aula“ volt.

Természetesen, a viharok erőszakos lecsendesítése után fiatal szép ábrándjairt neki is száműzetés lön érdemetlen jutalma; s ő tanulmányainak folytatása végett Németországban az erlangeni híres egyetemet látogatta, majd azután Athenben bevégezvén, egyetemi tanuló pályáját, keleten tőn nagy és hosszú utazásokat, mindenütt régészeti és művészeti tanulmányozásokkal szorgalmasan foglalkozva; Kis-Ázsia, Afrika és az egész európai Törökország nevezetességeit megismerlve, s egyszersmind műkincseket gondosan gyűjtögetve.

Három év mulva visszatérvén szülőföldjére, édes atyja ipar és bank-üzletének vezetésével kezdett foglalatoskodni, s bár e téren is jelesen tudta szakismereteit érvényesíteni; mindamellett főként a művészet iránt érdeklődött, így történt, hogy az osztrák műtársulat őt igazgatóná választván, azt, mint ilyen, tíz éven át tapintatosan vezényelte és virágzásának alapját megvetette; a zenebarátok társulata pedig elnöknek választá, s ezen minőségében hat éven át oly imponáló sikerrel működött, hogy leginkább az ő buzgalmanak és tevékenységének lehet tulajdonítani, hogy ezen társulat ma már egy gyönyörű saját házzal bír, hol leghíresebb művészek hangversenyeiket szokták adni.

Szintén észszel és áldozatkézséggel közreműködött az osztrák conservatorium ujjá szervezésének nehéz munkájában; mig a kezdő, de tehetséges énekesek és énekesnők számára ösztöndíjjakat alapított; sőt azoknak kimiveltetését tetemes áldozatokkal eszközli, s mind ezért azon boldogító öröm kárpótolja, hogy a művészet emelésére hathatós befolyással van.

Mint nagylelkű pártfogót és kitűnő műértőt, a birneves bécsi dalárda azon kintntetésben részelte, hogy elnöknek választá meg; továbbá Gondnoka a Muzeumnak für Kunst und Gewerbe; és tagja a szépművészeti Akadémiának.

Áldozatkézsége és a művészet különféle ágaiban tanusított alapos szakismereteinél fogva oly népszerűségre emelkedék, hogy 1870-ben a bécs-ujhelyi kerület által az alsó-ausztriai landtagba képviselővé; mint ilyen pedig az országgyűlés által a Reichsráthba választatott, s tiszta jelleme és szabadelvű politikai elveinél fogva minden párt becsülését kiérdemelte.

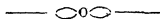
A művészet és a műipar körül szerzett érdemeit jutalmazá meg Urunk ő Felcsége, midőn Ferencz József és Vaskorona jeles Rendjeinek lovagkeresztjeivel kintnteté; a görög király pedig a Megváltó Rend lovagkeresztjével tisztelte meg; mig más külföldi uralkodók különböző rendjelek adományozásával nyilváníták magas elismerésüket érdemei iránt.

1863-ban lépett boldog házasságra, jeles hazánkfiának, Manó István köz-
tisztületben álló nagykereskedőnek Mária nevű leányával, egy bájos és lelkes magyar
honleánnyal, ki szeretett férjét egyetlen leánygyermekkel örvendezteté meg.

Mi egy szép és nemes cselekedetével kívántuk életrajzát bezárni, mely köz-
vetlen minket magyarokat érdekel, kikhez édes anyja vérénél és szeretett felesége
szerelménél fogva számíthatjuk őt.

Emlékszünk mindnyájan az 1863-ik év inségére és nyomoruságára. . . Ezen
nyomort és inséget enyhítendő, Dumba ur gróf Zichy Edmuddal szövetkezve:
létesíté az emlékezetes nagyszerű bécsi mtkiállítást, mely Magyarország szítkölködő
lakosainak igen fényesen és meglepőleg jövedelmezett.

Ily férfit megérdemli, hogy neve éljen örökké; éljen a szivekben és a tör-
ténét lapjain!

DR. CHORIN FERENCZ.

Arad város országgyűlési Képviselője.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Chorin Ferencz.

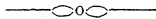
enki sem vádolhat bennünket, hogy ez album lapjain egyik, vagy másik párt iránt részrehajlással viseltetnénk, s kicsinyes előítéletek, vagy politikai elfogultság vezetné tollunkat. Mi minden párt vezérferfiain és kitünőségeit egyéni érdemeik szerint egyképen, a kellő nimbusban igyekszünk az utókor számára megörökíteni. Midőn magyar parlamentünk ezen jeles képzettségű, de fiatal tagjának arcképét és életrajzát szerencsések vagyunk bemutatni az olvasó közönségnek: csak azon nagy érdekeltségnek teszünk eleget, melynek hullámzása az egész országban tapasztalható volt, mikor 1871-ben az aradi képviselőválasztás alkalmával az ellenzék jelöltje nyert fényes diadalt, oly ember ellenében, ki a parlamentáris kormánynál magas és tekintélyes állást foglalt el. Ezen tény igazsága egyrésztől a psycholognak bőnyagot szolgáltat jellem tanulmányozásra; másrésztől pedig megfejtí azon tiszteletteljes kiténtetésünket, hogy őt az országgal közelebből megismertetni sietünk.

Chorin Ferencz született 1842. Május hó 11-én, Aradon; hol édes atyja, Károly, kö tiszteletben álló jeles gyakorló orvos volt; édes anyja születésére nézve Gottlieb Annának nevezetett. A gymnasiumot szülőföldjén; a jogi tudományokat pedig Bécsben és Pesten hallgatván; 1864-ben a pesti tudományos egyetemen tudori oklevelet nyert, s 1866-ban Aradon mint önálló ügyvéd kezdé meg működését, oly lelkiismeretességgel, tapintattal és igazságszeretettel, hogy csakhamar az aradi ügyvédi kar jegyzőnek választotta; majd az 1869-iki Heidelbergben tartott német jogászgyűlésre mint képviselőjét küldötte; Aradmegyénél pedig tiszteletbeli tisztí ügyész lévén, a legkényesebb büntügyi kérdések ügyes megoldásában tünt ki.

De nemcsak ügytársainak tiszteletét kiérdemelte, hanem az egész város közszeretetését megnyerte buzgósága, hazafias és emberbaráti tevékenysége által, miután nem keletkezett oly közhasznú és jótékony vállalat, melynek tervezésében és megalapításában részt ne vett volna; valamint mindazon kérdések megvitatásában élénken szerepelt, melyek a közérdekeket érintették, vagy az általános jólét előmozdítását célozták. Nevezetesen a Tornaegylet, s a megyei takarékpénztár hathatós közreműködésével jött létre.

Mint független és szabadelvű férfi az ellenzék programját tevén sajátjává, annak érvenyt és híveket szerezni legbuzgóbb feladatának ismeré; miért is nemcsak szóval hirdette elveit és meggyőződését, hanem az „Alföld“ című lapban villanyozó röppentyűk gyanánt szórta szét hatalmas érveléseit az ellenzéki elvek mellett. Másrészt mint szakíró a „Törvénytörési Csarnok“-ban jeles jogügyi czikkekkal ismertető meg magát.

Hogy rövid néhány év alatt a népszerűség mily magas fokára emelkedék? azt bizonyítja országgyűlési képviselővé történt megválasztatása. Azonban 1872-ben nagy pártja daczára, az ellenfél erőlködései folytán mandatumától elesett, mit őszintén lehet sajnálni.

HORÁNSZKY NÁNDOR

Országgyűlési Képviselő.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Horánszky Nándor.

A magyar országgyűlés ifjabb nemzedékének sorából egy tehetséges és jeles szónoki erővel rendelkező képviselőt van szerencsénk az olvasó-közönségnek bemutatni azon férfuban, kinek neve ez életrajz homlokán ragyog.

Multja önállóságának folytonossága; eszméinek és elveinek szabadelvűsége és meggyőződésének függetlensége az ellenzék táborába vitte őt, hol alapos képességénél fogva már is igen hasznos és jelentékeny nyereménynek lett elismerve.

Horánszky Nándor született 1838. Január 15-én, Egerben, Hevesmegyében, régi nemes családból, mely hiteles okmányok alapján III-ik András király idejéből veszi történeti leszármazását, s már Zsigmond alatt kiválóbb szerepet játszott. Édes atyja, János, mint megyei tisztviselő közbecsülésben részesült. Iskoláit, a bölcsészeti tanulmányokkal együtt szülővárosában végezte, a jogot pedig Pesten hallgatta. Majd azután bírói gyakorlatra lépett, s 1861-ben, midőn a királyi tábla újra alkotmányosan szervezve lett, ugyanoda fogalmazónak neveztetett ki. Ugyanazon évben megnyervén az ügyvédi oklevelet, Szolnok városa részéről azon megtiszteltetésben részesült, hogy az ottani törvényszékhez jogtanácsosnak választottott meg, mely hivatalos állásáról, a provisorium beköszöntése alkalmával lemondani hazafias kötelességének ismeré,

Ezután mint önálló ügyvéd kezdett működni, s lelkiismeretessége és buzgósága által a közvéleményt meghódítá magának, s a város érdekeinek és a nevelésügy előmozdítása körül szerzett érdemeiért, a katolikus autonomiai gyűlésbe képviselőnek; 1872-ben pedig országgyűlési képviselőnek választottott.

Fiatal hévvel és honfitui lelkesedéssel karolta ő fel a társadalmi élet javításának célravezető eszközeit; az anyagi vagyonosodás hatványozását és főként szellemi életünk és anyagi gyarapodásunk leghatalmasabb tényezőjét, t. i. a nevelésügyet.

Azért is a hasznos és jótékony egyletek és társulatok alapításában mindig közreműködött, nevezetesen a szolnoki takarékpénztár létesítésében nevezetes része van; valamint a közös iskola létrehozásának országnrésze is őt illeti, s mint a helyi iskolaszék elnöke és a megyei iskolatanács tagja folytonos tevékenységgel hat a nevelésügy terjesztésére és a tanulási vágy fölgerjesztésére.

Mint országgyűlési képviselő már több ízben föllépett a parlamentben, s ki-

vivta magának ama sikert, mely egy törvényhozó föllépéseinek legszebb eredménye, hogy a budgetvitában nagyobb szabású beszédét a ház figyelemmel és érdekeltséggel hallgatta végig.

Egy életrajz szűk határa nem engedi meg, hogy ezen beszédet hosszabban ismertethessük; de utaljuk az olvasót a napi lapokra, melyek kivonatosan közlik, s egyszersmind a szónok szép tehetségéről és bő pénzügyi tanulmányairól nagy elismeréssel nyilatkoznak.

És ha nem a pártok rövid távlatából és szűkkeblű elfogultságával lehet határozott ítéletet mondanunk, bizonyára ezen föllépése nagy reményeket költött és büszkék lehetnek rá választói, kiknek az iránta tanusított bizalmat fényesen erősítette meg.

1862-ben lépett boldog házasságra Koczka Emilia urhölgygyel, egy derék, szellemdús honleánnyal, kitől a gondviselés öt gyermekkel áldotta meg.

Ez életrajz rövid előzménye egy fényesebb jövőnek, s mi nemes kitartást kívánunk a derék képviselőnek, hogy egykor a nemzet ünnepelje és a történelem muzsája megdicsejtse!

RICHTER JÁNOS,

a nemzeti Színház zenekarnagya

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Richter János.

Ez a név egyszerre, villámszerűleg lett ismeretessé a magyar hazában, s nem fokonyként láttuk őt emelkedni, hanem legott mint bevégezett és nagyobb szabású zeneművész tűnt fel előttünk; sőt nemcsak, hogy a legkényesebb ízlésű közönséget teljesen kielégítette, hanem a műkritika is méltó elismeréssel járult dicsőségének ragyogásához.

Midőn a nemzeti színház zenekarnagyának kinevezték, a laicus tömeg idegen hangzása nevénel fogva azon meggyőződésben élt, hogy idegen művészszellez dolga, s mily édes volt a meglepetés, miután köztudomásra jutott, hogy ő bizony egy derek hazafi, testestől lelkestől magyar ember, vértünk és sajátunk!

Alig volt itthon, ime! zenekari hangversenyeket adott, melyeken classicus zenedarabokat mesteri vezénylete alatt mutatott be a műszeretű közönségnek, s azok által nálunk is egy magasabb élvezetet igyekszik megkedveltetni, népszerűsíteni és meghonosítani.

Kedves dolgot véltünk az olvasó közönségnek cselekedni, midőn jól talált arczképét és életrajzát Pantheonunk jeleseinek koszorujában megörökítjük.

Richter János született 1843-ban, April 4-én, Győrött, hol édes atyja, Antal, székesegyházi karmester volt; édes anyja, Csasinszky Josefine lengyelszármasú urhölgy, opera énekesnő vala, ki Németország nagyobb színpadaiban, Pesten, utoljára pedig Moszkauban nagy tetszéssel énekelt.

Iskoláit szülővárosában elvégezvén, a bécsi piaristák vezetése alatt folytatta gymnásiumi tanulmányait, midőn a Burg kápolnában egyszersmind mint énekes műlködött. Később a conservatoriumba sikerült neki bejutnia, minthogy már édes atyjától nyervén első zenei oktatást, a tehetség jelei nála nagy mértékben észlelhetők valának, s tanárai mindjárt fényes jövőt jósolának jeles tanítványuknak, ki igen kitűnő sikerrel ki állván a vizsgákat, az udvari operaszínház zenekarában mint vadászokúrtős nyert alkalmazást.

Ez szerény állás volt ugyan; de az ő nagyratörő lelke nem szűnt meg nyugodni, s örökösen magasabb zenei tanulmányokkal foglalkozott; így történt, hogy midőn 1862-ben Wagner Richard, eme nagy nevű és roppant hírv zeneköltő Bécsben járt volna, vezérkönyvét kívánván lemásoltatni, eme kényes és fontos munkára Richter János lön neki ajánlva.

Ezen szerencsés véletlen döntő befolyással volt jövőjére! A nagy mester csak-

hamar fölismerete benne, hogy itt egy ritka tehetségű ifjával van dolga, kinél a lángész lobbanásai észlelhetők; tehát magával vitte Münchenbe, s beavatta a zeneművészet legmélyebb és legcsudásabb titkaiba, s ő fogékony, értelmes és hű tanítvány vala. Wagner határozott irányt adott Richter művészetének, s az új zeneiskolának nincs nálánál buzgóbb, tevékenyebb és rajongóbb hive.

A zene az egész világ nyelvén beszél és az egész világ szívéhez. Megértik azt a föld egész kerekiségén, elbűvöli a tudományt és meghódol igéző hatalma előtt maga az — ész!

A Wagnerismus: a jövő zenéjét jelenti. . . Vagy is, nem egyes nemzeteké az, hanem az egész emberiségé! . . . Ám szeressék, ragaszkodjanak egyes népek nemzeti sajátos zenéjükhez; de az emberiség zenéje, mely által a különféle nyelvű emberek megértik egymást: bizonynyára méltán tölt el rajongással egy izzó kebelt!

Richter nem sokára a müncheni udvari színháznál karnagyi állást nyert, s mint ilyen főleg nagy és dicső mestere műveinek színrehozásában fáradozott, miután ő Wagner dalműveinek legavatottabb és legméltóbb tolmácsolója.

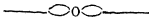
Mily rajongó lelkesedéssel és a csudálat áthatottságával van eltelve ünnevelt mestere iránt? bizonyítja azon esete, hogy midőn Wagner „Reingold“ című dalművét először előadásra kitűzték, s a kiállítást hiányosnak tapasztalta volna, lemondott az opera vezényletéről, s inkább megvált karnagyi állomásától is, hogy sem ő legkisebb ténynyel közreműködjék mestere művének netaláni megbukásában.

Ezután Párisba ment; majd Brüsszelben „Lohengrin“ betanításával és vezényletével foglalkozott. Innen Luzernbe, Wagnerhez, szeretett és bálványozott mesteréhez vonult, honnét 1871-ben a nemzeti színházhoz zenekarnagynak hivatott meg.

Visszanyervén őt a haza, elismert igazság, hogy a nemzeti színház zenekarába új erőt és új életet öntött; de különösen zenekari hangversenyeivel a műszerető közönség hálájára tette magát érdemessé.

Első nagy zenekari hangversenyét 1871-ik év, november hó 8-án adta, s mindjárt oly rendkívüli tetszésben részesült, hogy azóta tizenkét hangversenyben aratott diadalt és dicsőséget.

Üdvözljük őt fényes pályáján, s meg vagyunk győződve, hogy neve egykor legnagyobb zeneművészeink hervadhatatlan koszorújában fog tündöklenni.

Nyomt. Horn és Zöfel. Servitator 2. sz.

MOLNÁR KÁROLY.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Molnár Károly.

A magyar pénzügyministerium egyik osztálytanácsosát mutatjuk be az olvasó közönségnek, ki magas állásában oly szaktért foglal el, mely főként államtudományi szempontból kiváló képességet, elméleti ismereteket és gyakorlati tapasztalatokat igényel. Ő ugyanis, a pénzügyministerium jogügyi osztályának vezetésével van megbízva, mely szakmány nálunk csak igen kevés mivelőre talált, minthogy maga a nemzeti pénzügy is teljesen hiányzott. Holott az államháztartás és a nemzeti vagyon kezelésére és nyilvántartására leghatályosabb befolyással vannak azon jogi kérdések, melyek a pénzügy körül oly gyakran felmerülnek. Alapos és mélyen beható tanulmányozásnak eredménye lőn azon sokoldalúság, ügyes tapintat és gyors felfogása a különböző tárgyaknak, melylyel fényes hivatásának lelkiismeretesen megfelelni igyekszik. Hazafias kötelességet véltünk teljesíteni, midőn arczképét és életrajzát, bokros érdemeinek méltánylásánál, Pantheonunkba bevezetjük.

Molnár Károly született 1827. April hó 30-án, Eperjesen, Sárosmegyében, előkelő nemes családból, mely „Budai“ előnévvel bir. Édes atyja, Károly, közbecsülésben állott táblabíró volt; édes anyja, született Kieszler Karolina urhölgy, gyöngéd figyelmet és gondot fordított gyermekének nevelésére. Iskoláit, valamint a jogot is szülőföldjén, az evangélikus kollégiumban kintnőleg elvégezvén, 1846-ban tiszteletbeli megyei esküdtté választott. 1847-ben Pestre jött, hol mint jurátus nem egyedül vidám napoknak szentelé magát, hanem komolyan készült az ügyvédi pályára, s csakugyan 1848-ik év Junius havában letévén a köz- és váltó-vizgát, mint önálló ügyvéd kezdett működni. Azonban az akkori események hatásánál fogva, egész rajongással csüggyvén a haza jobb sorsán, mint hadbírói gyakornok, a magyar hadügy-ministeriumnál alkalmaztatott, smiután a hadbírói vizsgálatot kiállotta, a derék nádor huszár-ezredhez főhadnagyi ranggal hadbírónak neveztetett ki, s hazafiai kötelességeit mindvégig híven teljesítette. A harcok lezajlása után szülőföldjére tért vissza, s mint ügyvéd csakhamar oly nevet szerzett magának, hogy már 1850-ben kincstári urodalmi ügyészszé lett kinevezve. Ezen állásában azonban csakhamar üldözéseket volt kénytelen tapasztalni, minthogy ádáz irigyei ármánykodásainak sikerült ellene, a szabadságháboruból viselt dolgaiért, a katonai hatóságot felizgatni. Sok nyugtalanság után csakugyan 1854-ik év Január havában állomásától egyszerűen felmentettet; jóllehet előljárói működésével teljesen meg voltak elégedve, de a bűnös intriguáknak ellen

nem szegülhettek. Ő tehát Pestre jött, s ügyvédkedéssel foglalkozott, míg nem az akkori királyi ügyigazgatósághoz (causarum regalium) ki nem neveztetett, hol is elvégre, 1855-ben, az államszolgálatba véglegesen felvétetvén, a pozsonyi pénzügyigazgatósághoz fogalmazónak áttétetett, honnan 1856-ban a pesti pénzügyésrészhez segédelőadóul rendeltetett; majd még azon évben a bécsi pénzügyministeriumhoz segédfogalmazónak léptetett elő. Pontossága, ügyessége és tudományos képzettsége folytán, 1857-ben a soproni pénzügyi ügyészséghez előadónak; a következő évben pedig ugyanezen minőségben, a nagyváradi pénzügyi ügyészséghez neveztetett ki.

Hivatalos feladatának oly szakismerettel tudott megfelelni, hogy 1863-ban az akkor fenállott aradi pénzügyi ügyészségi kirendeltség főnökségére érdemesített; sőt 1864-ben a kiváló fontossággal bíró máramaroszigeti hasonló hivatal vezetésével bízott meg. Itt kifejtett buzgalma és hasznos szolgálatainak nagy mérvű eredménye legmagasabb helyen is elismerésre méltónak találtatván, pénzügyi tanácsossá neveztetett ki. Ugyanezen minőségben 1867-ik év Január hóban, a pesti pénzügyi ügyészséghez áthelyeztetett, hol mindaddig nagy szakavatottsággal működött, míg a magyar ministerium kineveztetvén, legott a pénzügyministeriumnál mint első ministeri titkár alkalmaztatott. Nehéz munka és nagy feladat várt itt az ő tevékenységére és alapos szakismereteinek érvényesítésére. Ugyanis a korona urodalmak ügyészi hivatalainak szervezésével és rendezésével lett megbízva. És ő a legnagyobb nehézségeket legyőzván, feladatát emberül megoldotta, mely által oly érdemeket szerzett magának, hogy 1869-ben Ő apostoli Felsége által osztálytanácsossá neveztetett ki, s mint ilyen, a pénzügyministerium jogügyi osztályának vezetésével lett megbízva.

Ezen életrajzban, a száraz tények összeállításával kivántuk a közfigyelmet azon jeles férfira vonni, ki meszszéágazó hivatalos körében, a szaktudományosság glóriáját kiviván, legnagyobb elismerésben és általános tiszteletben részesül. Az ő geniálitása gazdagon gyümölcsözött, a hazának. . . És java koránál, teltségeinél és lelkes buzgalmánál fogva méltó reményeket köthetünk jövőhez, melyeknek teljesülése egykor a történelem lapjaira lesz feljegyezve, s egyszersmind befejezésül szolgálанд ezen soroknak, melyekkel mi megörökíteni törekedtünk. . .

1855-ben lépett Hymen oltárához Adelsheimi Strobel Borbála urhölgygel, kitől az ég egy leánygyermekkel áldotta meg.

Mi tollal, ő tettel írja fel nevét a halhatatlanság könyvébe; és a tettek emlékezete örökké él az unokák szívében.

Árta. 2014 es Zohel Servitator 2. sz.

GOMBOS GUSZTÁV.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Gombos Gusztav.

Albumom irányánál fogva hazafui törekvésem legfőbb célja volt, hogy az olvasó közönséggel azon szaktereket közelebbről ismertessem meg, melyeknek hatása a nemzeti életben az általános jóllét és a közjó előmozdítására befolyást gyakorolt. A tér, a mező, mely a tevékenység és a valódi tehetség előtt nyitva áll, a szereplés különböző utait tárja fel, melyek végeredményben a haza javára irányulnak. Nálunk 1848 után kezdődtek a „Kataster“ körüli alaposabb munkálatok, melyekben előkelő részt vón azon férfiu, kinek nevét ez életrajz homlokán ragyogni látjuk.

Gombos Gusztáv született 1829. November 1-én, Nagy-Gombán, Somogy-megyében, a zágorhidai Gombos-családból, melynek Balázs nevű őse IV-ik Ferdinánd Király által 1560-ban, a zászlós urak koszorujába emeltetett és jószággal ajándékozott meg, a török hadjáratban, különösen pedig a perdőczi pusztai ütközet alkalmával kitüntetett vitézségeért. Ennek testvére, Gergely, ugyanazon időben Kányavár végvidéki erősség vajdája volt. Később is, a család egyes tagjai, a katonai pályán hirt és nevet szerettek maguknak. Gusztáv édes atyja, Imre, földbirtokos volt, s egészen gazdaságának szentelte magát; édes anyja, született Gajdóczy Mária urhölgy, gyöngéd szeretettel gondoskodott egyetlen gyermekük neveléséről, ki a jeles régi nemes családnak utolsó férfi sarja.

Iskoláit Kaposvárott és Pécsen elvégezven, a jogi tudományok hallgatása végett Győrbe ment, hol azonban az 1848-iki események őt is könnyen magukkal sodorták. Előbb a győri nemzetőrseregbe lépett; majd azután fiatal hévvel és rajongó lelkesedéssel Noszlopy Gáspárhoz csatlakozék, kivel mintegy 6000 főnyi szabad csapatot alakítván, kisebb csatározásokkal nyugtalaníták az ellenséget.

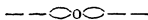
Később Somogy-megyében a megye szervezése után, a csurgói járásban esküdtnek választatott meg, s mint ilyen csak négy hónapig szerepelt, minthogy az ellenség előnyomulása következtében, az egész csapattal Komárom felé vette útját, honnan azonban Klapka tábornoktól azon utasítást vették, hogy a Dunántult tennék az ellenségtől szabaddá és ott ujoncozzanak. Egy ideig tehát Balaton-Füreden tanyáztak, míg a világosi catastrophának híre szétrobbantotta őket, és széjjelmentek a világba bujdosni! Négy heti barangolás után visszatért szülőhelyére; de csakhamar elfogták. Szerencséjére azonban fiatal kora megmentette őt, s egyszerűen haza küldetett. Othon részint gazdászattal foglalkozott, részint pedig Simon László oldala mellett az ügyvédi

gyakorlatnak szentelé magát. 1854-ben Somogyban, a katasterhez segédbiztosnak neveztetett ki, mely hivatalt annál készségesebben vállalá el, mert a politikától távol, a nemzeti ügynek vélt szolgálatot tehetni. Később Nagy-Váradra biztosnak, majd hat hó mulva az egész kerületre nézve állam-felszólalási biztosnak neveztetett ki, mely hivatalát családi körülményeknél fogva 1860-ban letevévén, Nyiregyházára tette át lakását, hol is irodát nyitván, a catastrális-ügyek elintézésére vállalkozott.

Most már önállólag és függetlenül érvényesíthető szakismereteit, melyeknek a gyakorlati tapasztalás még hatályosabb és fontosabb eredményt kölcsönzött. Működése Szabolcsmegyén túl, messze vidéken varázshatást gyakorolt, s tömegesen keresték fel mindazok, kik ez ügyben érdeklődtek, s nálánál az adóleszállítási ügyekben senki sem foglalkozott sikeresebben. Sőt kedvenc szakmájáról a „Pesti Napló“-ban is több közleményt bocsátott közre, melyek mindazok figyelmét felkölték, kik a nemzetgazdászattal ex professo foglalkozának. Így történt, hogy Lónyay őt, a magyar ministerium megalakulása után mindjárt ministeri titkárrá; majd 1870-ben ő Felsőge által pénzügyministeri osztálytanácsossá kineveztetni érdemesnek találtatott.

1865-ben boldog házasságra lépett Gömörmegyei születésű Eötvös Ilona urhölgygyel, egy lelkes és szellemdús honleánynyal, kitől az ég két leánygyermekkel áldotta meg.

Ezzel végére értünk életrajzának, mely szép világot vet egy szakember pályájára, ki saját erejével, tudományosságával és tehetségeinek nyilvános érvényesítésével küzdötte fel magát azon magas állásra, melyen a haza javát és a nemzeti érdekeket még nagyobb haszonnal és eredménnyel tudja és akarja előmozdítani, hogy nevét és érdemeit a történelem muzsája zengje majdan az utónemzedékek előtt.

Kászonyi és impérfalvai
CSÜTAK KÁLMÁN.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Csutak Kálmán.

El kell ismernünk, hogy a magyar fegyverek súlyának legdöntőbb értékét az erdélyi hadjárat szerzett, mely a nagy emlékezetű Bem vezérlete alatt sokszor csudákat mivelt. Alig lehet katona büszkébb, mint az, ki az erdélyi harci események merész tényezője volt. — Mind bátor és elszánt hősök valának, kiknek a világtörténelem kénytelen az elismerés glóriáját megszavazni.

Csutak Kálmán született 1820. April hó 13-án, Makón, Csanádmegyében, hol édes atyja, Imre, mint városi tanító közbeecselésben részesülve működött; édes anyja, Csanády Anna urasszony, tisztelt példányképe volt a házi erényekkel tündöklő magyar gazdasszonyoknak. Családja eredetileg Székelyföldről származik, s már a 17-ik század első felében nemességre emeltetett I-ső Rákóczy György erdélyi fejedelem által, kinek életét egyik őse megmenteni szerencsés volt, midőn őt a dühösen üldöző törökök elől egy facsutakba, vagy üregbe rejtette, hol kipihenván magát a kegyetlen harcban kimerült fejedelem, midőn az üldözéstől biztonságban volt, derék megmentőjének és utódainak hálából czimeres nemességet ajándékozott, s ez időtől fogva a család Kászonyi és impérfalvai előnévvel a Csutak nevet vette fel.

Csutak Kálmán iskoláit Nagy-Váradon elvégezvén, a magyar királyi testőrseregbe volt ajánlva; de előbb valamely cs. kir. ezredben kellett szolgálnia, s ő mint hadapród a 61-ik számú gyalog seregre lépett, s mint ilyen Olaszországba rendeltetett, hol Radezcky fővezér táborkaránál, Martiny táborkari-főnök vezetése alatt éveken át képezé magát, a hadtudományok elméleti és gyakorlati ágaiban. Majd túlhaladt életkoránál fogva, a királyi testőrseregbe nem léphetvén be, bucsut mondott a katonai pályának, s komolyan azon eszmével foglalkozott, hogy magát az ügyvédi pályára szentelendi, midőn 1848-ban megharsant a szabadság riadója. — Ekkor mindjárt a nagy-kikindai pártítás kitérésekor, torontálmegyei nádori-örbiztosnak nevezték ki, s erélyes föllépésének sikerült rövid idő alatt a rendet helyreállítani, miért akkori főherczeg István nádor és királyi helytartó elismerő irattal tünteté ki. — Később a honvédek közé lépett, s a táborkarnál alkalmaztatott, honnan a 27-ik zászlóalj alakítására és a vár erősítésének vezetésére Nagy-Váradra rendeltetett. Ezen zászlóaljnál 1849-diki Január 1-én századosá léptetvén elő, mint ilyen Bem táborkaránál kezdett résztvenni az erdélyi hadjáratban. Erélye, bátorsága és katonai tehetségeinek kitüntetése által csakhamar kedvence lőn az „öreg urnak“ — mint általában Bemet vitéz katonái gaszzkodásuk és tiszteletük jeléül szokták nevezni.

Különösen kitüntette magát a gálszécsi és szőkefalvi heves csatákban, midőn egy stratégiailag sikertelt oldaltámadással, a Mátyás-huszárok támogatása mellett, az ellenség egy kisebb gránátos csapatát kelepczébe szorítván, szerencsésen lefegyverezteté. Merész elszántsággal vett részt a nagy szebeni véres ütközetben is, hol saját zászlóalja elvesztvén őrnagyát, már futásnak iramlott, midőn ő halálmegvetéssel kezébe ragadta a zászlót, s felbuzdítván katonáit, azoknak élén hősiessen rontott előre, meghagyván gr. Bethlen Gergelynek, hogy a ki hátrál: vágassa le, vagy szúrassa agyon. Így sikerült neki az ellenség két háromfontos ágyuját diadalmasan elfoglalni, melyeket Urbán Nagyabányán Katona Miklóstól vett volt el; de egyszersmind a csata hevélyében nem vette észre, hogy zászlóaljával együtt az ellenség lovasai által bekerítettett; azonban az előrobogó Vilmos-huszárok kimentették a bizonyos veszélyből, s az elfoglalt két ágyut szerencsésen Bem elé vitték, ki az öröm kiáltását hallatá: „Vitézek vagytok!” — ugymond — és Csutakot azonnal őrnagygyá és a 27-ik zászlóalj parancsnokává nevezte ki.

Ezután az egész hadsereg visszavonulását fődözte Nagy-Szelindekig, hova mindnyáján testben és lélekben elfáradva érkeztek; de pihenésről szó sem lehetett, mert az ellenség nyomukban volt. — Az est homályánál új csata fejlődött ki, melyben Csutak vitézeinek feles számával az ellenségnek egy hegytetőn álló gyalogságára rohant, melyet hadállásából négyszer üzött el, s ugyanannyiszor veszté el a hegyet, míg egy ötödik hősiess rohammal végleg tette magát. — Január 24-én Nagy-Szelindeknél újabb csata volt, melyben Csutak hősi tulajdonait utoljára fényesen ragyogtatá, úgy, hogy maga Bem nyíltan bevallá, hogy a kivított szerencsés eredmény leginkább Csutak gyors és erélyes támadásának köszönhető. — Február 4-én történt a vizaknai véres ütközet, mely Bemre nézve, minden hősi erőfeszítésének daczára, szerencsétlenül végződött ugyan, de abban Csutak oly vitéztől viselte magát, hogy őt méltán tartották a nap hősiének, ki rettenthetetlen elszántságával oly dicsőséget aratott, hogy Bem őt a katonai érdemjellel megjutalmazni érdemesíté.

Ezután Csutak Kálmán némely kisebb csatákban fűzött új babérokat koszorujához; de nagyobb dicsőséget Szászváros elfoglalása által aratott. Ugyanis Csutak vitéz zászlóaljával már jó előre haladt Szászváros felé, midőn Bem hamis hír alapján, mintha az ellenség roppant számmal állana előttük, az egész sereget visszarendelé Melenczre, Csutak után pedig gr. Teleky Sándort futtatá, hogy azonnal térjen vissza csapatával a táborba. — Csutak azonban úgy gondolkozott, hogy ha még az éjjel be nem vonulnak Szászvárosba, úgy az egész magyar-sereg veszve lesz, miért is legott rohamot intézett a csak néhány oláh határőr által védelmezett hid ellen, s azt azon két ágyuval együtt elfoglalá, melyeket csak imént Czecc alezredes eszélytelensége játszott az ellenség kezébe. Ezen két ágyuból azután két lövést intéztetett a város felé, csupán azon ügyes hadi cselből, hogy az ott netán lappangó elleniséget megfélemlítse. Bem a legroszabbat gyanítva, az ágyulövések hallatára gr. Bethlen Gergelyt, a Mátyás-huszárok alezredesét, küldötte Csutak után azon szigorú parancsral, hogy halálös bűntetés alatt legott siessen vissza a táborba. Csutak már ekkor a városba volt bevonulandó, midőn egy oláh atyafi közeledett felé, ki ravasz meghunyászkodással kegyelemért és testvériségért esdekelt, mire a vitéz őrnagy a

neki békére nyújtott jobbot elfogadá; de e közben az oláh hirtelen egy két csővű pisztolyt rántott elő szíre alól, s azzal kétszer Csutakra tüzelni merészkedett, kit valóban vállban könnyeden meg is sértett. Erre Bethlen Gergely és Teleky Sándor az alattomos orgyilkost, kardjaikkal földre terítették. Ezen, majd életébe került, veszedelmes intermezzo után diadalmasan tartá bevonulását Szászvárosba; Bemnek pedig Bethlen által tiszteletteljesen megüzené, hogy szíveskedjék rögtön utána nyomolni; ki is értetülvén a történetkről, azonnal Szászvárosba vonult, s midőn Csutakkal találkozék, kezét megrázva e szavakat mondá neki: „Sie haben diese kleine Armeegeretet“ (Őn mentette meg e kis hadsereget.)

Innen kisebb, de heves csatározások után az örökké emlékezetes piskii hid felé vonultak. — Itt folyt le a legnagyobbserű és következményeiben a legfontosabb ütközet, melynek diadalában és dicsőségében Csutak Kálmánnak is osztályrésze van, ki ezután diszesített fel Bem által a másod katonai érdemjellel.

Martius hóban, csaknem járhatatlan bércek ormain vezeté át csapatját, s azzal a soborsini csatát vivta ki. — April 1-én alezredessé; julius végén pedig ezredessé léptetett elő, s mint ilyen Szegedre, a magyar kormány ideiglenes székhelyének védelmére rendeltetett, honnan Aradra vonult; majd azután Görgeyvel egyesülvén a világozi katastropha alkalmával, hősi fegyverét letenni kényszerült!

A hőssel, a vitéz ezredessel most a bosszuállást kívánták éreztetni; megfosztták tehát személyes szabadságától, s hadi-törvényszék elé állították, mely kimondá halálos ítéletét; de az felsőbb kegyelem útján tizenhat évi nehéz vasban töltendő várfogságra szelidítettett!

Nyolcz évi és hét hónapos szenvedés után nehéz börtönéből kiszabadulván, Aradmegyében mint magánzó elvonult életet élt, míg 1869. január hó 1-én a magas honvédelmi ministeriumhoz, a segédhivatalok igazgatójává ki nem neveztetett, mely minőségében az ősi jellemű férfiú szintén a köztisztelet és a népszerűség magas fokára emelkedék. — Tagja a budai lövészegyletnek, a kaszinónak; ugyszintén Aradmegye bizottmányának.

ANKER HUGO,

Pécsi kanonok.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Anker Hugó.

Egy lelkes és derék magyar pap, kinek legfőbb politikai szereplése összecsis a Horvátországgal létesült kiegyezkedéssel, s méltó arra, hogy nevét és nagyfontosságú működését ez album hasábjain megörökítsük.

Anker Hugó született 1826. február 7-én, Szombathelyen, Vas megyében, hol édes atyja, Jakab, a püspöki uradalom gazdatisztje volt; édes anyja, Mayer Anna, nagy gondot fordított gyermekének vallásos nevelésére. Miután szülőhelyén a bölcsészeti elvégzé, papnövendékké vétetett föl 1845-ben, s a négy évi istenészeti tudományok szorgalmas hallgatása után Pécsen áldozárrá szenteltetett föl; azután egy ideig Baranyamegyében káplán volt, majd a horvát nyelv megtanulása végett segédlelkészi minőségben Valpóra tétetett, hol csakhamar kívánt czélját elérvén, ötödfél év lefolyása után a Valpói plébánia helyettes lelkésze lön; később kegyurilag Veliskoveze község valóságos lelkészévé tétetett, 1870-ben pedig a pécsi székes-egyházi káptalan kanonokjává neveztetett ki.

Mint lelkész buzgóságánál és jeles szónoki tehetségénél fogva teljes mértékben kiérdemelte híveinek becsülését és őszinte szeretetét.

Mint politikus nyilvánosan 1867-ben kezdett szerepelni, midőn polgártársainak felszólítására mint képviselőölt lépett föl, s egyhangulag megválasztatott a horvát tartományi gyűlésre, hol tartózkodás nélkül mint az uniópárt lánglelkű barátja lépett föl. Innét azután megválasztatott a regnicolaris deputációba; valamint két ízben a magyar közös országgyűlésre küldött delegációba is.

Állása, elvei és meggyőződésénél fogva határozott híve volt a deákpartnak, s a magyar országgyűlésen horvát képviselőtársainak nevében több ízben szólalt föl, s magát jeles és alapos készülségű szónoknak ismertette el.

Egyházi és hazafiúi érdemeinek jutalmul urunk ő Fölsége 1869-ben, Zágrábban tett körutja alkalmával, Ferencz József jeles rendjének lovagkeresztjével tün-tette ki.

TÉREY PÁL.

Kiadta: Sarkady István, a „Hajnal” Szerkesztője.

Térey Pál.

Térey Pál született 1831. augusztus 28-án, Nagy-Károlyban, Szatmármegyében; édes atya, Károly, táblabíró és a gr Károlyi-család összes javainak főigazgatója volt, ki igazságszereteteért, s tudományosan alapos szakismereteiért közbecsülésben részesült; édes anyja, született Zaplethal Krisztina urhölgy gyöngéd gondot és nagy figyelmet fordított gyermekének nevelésére.

Iskoláit részint magánlag; részint intézetekben végezte, míg 1847-ben Pestre jött, hogy a jogtanulmányoknak szentelje magát; azonban az első évi jogtanfolyam hallgatása után, 1848. elején mint hadfi, a Miklós huszárok ezredébe lépett, s már júliusban tisztté léptetett elő. 1849. mártius hóban kapitány; augusztus 3-án őrnagy lett, s egyszersmind Klapka tábornok szárnysegéde. Majd a komáromi capitulatio után külföldre utazott, s a müncheni egyetemen vegyészeti és nemzetgazdasági tanulmányozásait folytatta. 1850-ben megnyervén a szabad visszatérhetési engedélyt, hazájába sietett, hol Szatmármegye titkárává nevezetett ki, mely hivatalos állomásáról azonban, a meghasonlott politikai viszonyoknál fogva, lemondott, s magányba vonult vissza, hogy nemzetgazdasági tanulmányainak háboríthatlan nyugalomban élhessen. Később Németország legelső és leghíresebb gazdasági intézeteit látogatta meg, s Hohenheimban mint tanuló iratta be magát. 1857-ben Angliába ment; majd Skótiát utazta be, hol mindenütt gazdasági tanulmányait gyarapította, s egyszersmind írta „Angol-Skóthoni naplóját“, mely 1859-ben nyomtatásban megjelent, oly nagy sensatiót gerjesztett, hogy a szakbeli kritika egyhangulag mint a magyar gazdasági irodalomban hézagpótló művet üdvözlé, s írójának az elismerés koszoruját nyújtá.

Visszatérvén Angliából, 1860-ban a gyakorlati gazdasági téren találjuk őt. 1862-ben a londoni világműkiállításra a magyar gazdák egyesületének főügyvivőjévé választatván, az egész műkiállítás tartama alatt Londonban tartózkodék. 1864-ben az országos magyar gazdasági egyesület, illetőleg a kormány felszólítása folytán Franciaországba utazott, hogy az ottani újabb kendertermesztési és feldolgozási rendszerrel jelentést tenne, mely küldetésének szakavatottan megfelelően, 1865-ben az országos magyar gazdasági műkiállítás tagja, bírálója és előadója lön; ugyanazon év végén a képviselőház új szervezésénél mint szakember tett kitünő szolgálatot. 1867-ben az országos központi bizottmány által a párisi műkiállításra Magyaror-

ság biztosának és képviselőjének nevezetett ki. Ezen világtárlat alkalmával, leginkább nyers terményeink részére, külön magyar osztály hasított ki az osztrák osztályból, melyet csakis Térey ur erélyének és hazafias buzgalmának lehet köszönni. Minden lehető elkövetett Térey ur, hogy a magyar névnek becsülést és dicsőséget szerezzen; más részről pedig honfi hűséggel azon igyekezett, hogy a külföld figyelmét és érdekltségét hazánk iránt felköltse, öregbitse és hatványozza. Nehéz feladatának emberül megis felelt, s nevét örökre emlékezetessé és hallhatatlanná tevő. Tapintata, ügyessége és szakképessége folytán működésének oly irányt, súlyt és eredményt volt képes adni, hogy a magyarországi gazdasági-, ipar- és művészeti egyesületek részéről egy bizottmány alakult, mely elhatározá, hogy Térey Pál urat a műkiállításnál szerzett gazdag és kitűnő érdemeiért egy értékes emlényvel tisztelendő meg. A művészileg készült gyönyörű ezüst serleg, melyet a bizottmány neki átnyújtott, egyik oldalán következő felirással van ellátva: „Magyarország iparosai és kiállítói az 1867-iki párisi világkiállításon Térey Pálnak, Magyarország királyi biztosának.“ A másik oldalon a bizottmány tagjainak névsora olvasható. Urunk Királyunk, Ferencz József ő Felsége, az oldala mellett levő felelős magyar minister utján, szintén legfelsőbb különös elismerését nyilvánította neki. Napoleon, a francziák akkori császára a becsületrend lovagkeresztjével tüntette ki; az „Academie Nationale“ ezínű tudományos társulat pedig sikeres, működéseért tagjává választotta.

Még egyéb kitüntetésekben is részesült; a világtárlati császári bizottság hálás elismerése jeleül mind a három nagy éremmel megtisztel, t. i. az arany, ezüst és bronz tisztelati érmekkel. Ugy szintén a Párisban alakult műkiállítási bizottság, mely a világ összes kiállítási biztsaiból áll, s állandó székhelye Párisban van: a magyarországi osztály elnökévé választotta. Ezen bizottságnak nagy, fontos és magasztos czélja van, minthogy tulajdonképen azért létesült, hogy a műipar és kereskedelmi összeköttetések az egész világgal folytonosan és állandóan fentartassanak, s ekként az 1867-ben már elért eredmények semmiképen ne kockáztassanak.

Azóta több üdvös vállalatnak alapítója, vagy részvényes tagja; az irodalmi téren pedig folytonosan több tekintélyes hazai és külföldi lapnak munkatársa.

1869-ben Baranyavármegye, Baranyavár kerületének országgyűlési képviselőjévé választott, s mint ilyen a II-ik osztálynak volt előadója.

Norton Mária angol nemzetségű urhölgygyel lépett boldog házasságra, kitől az ég egy fia és egy leány gyermekkel örvendeztette meg.

Mi Térey urtól, kinek előre törő szelleme, képessége és buzgó munkássága nyilvános elismerésében részesül, — még sokat várunk a haza javára és a magyar nép dicsőségére.

WILHELM RITTER V. GRÜNDORF

Bureau-Chef der k. k. priv. oest. Staatsbahn-Gesellschaft.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Vitéz Gründorf Vilmos.

Ezen név a német és magyar irodalmi körökben egyiránt igen jól ismeretes, nem csupán írói működése folytán, mely különösen a hadtudomány buvárlata körül forog; hanem azon díszes állásának hatáskörénél fogva is, melyet a szabadalmazott osztrák államvasutnak bécsi központi igazgatóságánál elfoglal.

Egy derék, talpig talált alakja a lovagi eszméknek, ki nemes sympathiával viseltetik a magyar nemzet iránt, s az államvasut érdekeiben előforduló mozgalmak tényezésében soha sem mellőzi a magyar irodalmat netán a német irodalom előnyére. Pedig ez a laicus közönségnél lehet nagyon is közönyös dolog; de a kiadók anyagi kérdéseinél hatalmas factor gyanánt szerepel.

Változatos életpályájának egy része harcok között zajlott le, s mint katona fényesen és becsületesen töltötte be helyét. Később mint hivatalnok közlegénységen kezdette, s jelenleg az államvasut bécsi központi igazgatóságának hivatalfőnöke. Mint katona a kardot jól tudta forgatni; mint hivatalnok pedig szaktudományát tudta jelesen érvényesíteni. Azért is megérdemli, hogy őt a magyar olvasóközönség is közelebből megismerje.

Gründorf Vilmos született 1832. október 3-án Steyermarknak Riegersburg nevű községében, Magyarország határának közel szomszédságában. Édes atyja János, a kerület köztisztvisletben állott ekülfölője volt; édes anyja Axster Wilhelmina, egy mivelt szellemű urhölgy vala.

A kisebb iskolák elvégezte után, Grácban, a János főherczeg által alapított híres Johanneum növendéke lett, hol a polytechnikai tudományokat nagy sikerrel tette sajátjává. 1848-ban katonává lön, s a tüzérek közé lépett be; de kitünő képességénél fogva a bécsi bombardier-Corps-hoz tétetett át, hogy a magasabb mathematikai tanulmányokat bevégezze. 1853-ban hadnagyi rangra emeltetett, s két évi tetteges szolgálat után a bécsi tüzér-iskolához tanárrá neveztetett ki, s ezen minőségben három éven át oly kitünő sikerrel működött, hogy a hadügyministerium által dícsérő és elismerő oklevéllel megtiszteltetni érdemesítettet.

Azután ő Felsőge által kiszemeltetett, hogy a legfőbb táborkari iskolába fölvéttessék, s ott a magasabb haditudományokba beavattassék. Itt két év alatt oly kitünő tehetséget és alapos fölfogást tanusított, hogy főhadnagyi rangot nyert, s részt vön az 1859-iki háboruban, midőn a vezénylő táborkarnál kapitány nyá léptetett elő; sőt Montebello és Solferimonál oly hősiiesen viselte magát, hogy a Vas korona

harmadik osztályu haddiszítvánnyel ellátott rendjellel lett kitüntetve, s egyszersmind a birodalmi czimeres lovagok közé emeltetett föl, családi czimerében egy égő gránátot nyerve, a Guidigollo melletti Casa bianca nevű erősség védelmezésében kitüntetett vakmerő vitézségének örökös emlékeül.

A háboru befejezése után, a hadügyministeriumhoz osztatott be, s az egész birodalom vasut-hálózatának tanulmányozásával bízott meg katonai szempontból. E célra a hadügyministeriumnál egy külön szakosztályt kellett berendezni, melynek szervezésében ügyességének igen fényes jeleit adá. Munkálkodásának eredménye gyanánt 1863-ban két kötetben megjelent „Eisenbahnwesen vom militärischen Standpunkte“ című munka, melynek legnagyobb részét ő írta.

1864-ben a dánok elleni hadjáratban vett részt, s a főhadiszálláson, báró Gablenz tábornokánál alkalmaztatott. Ekkor is kitüntette magát, különösen az Öeversee és a Veile melletti csatákban, miért is a hadjelvénynyel ékesített katonai érdemekereszttel jutalmaztatott; ugyszintén a meklenburgi hadi kitüntetéssel diszített katonai érdemrendet és a porosz harmad osztályú koronarendet „mit Schwerter“ nyerte. Ugyszintén bírja az osztrák-porosz emlékny-érmet is.

1865-ben Magyarországon az országos katonasorozó bizottságnál működött, midőn egy párbaj következtében bucsut volt kénytelen mondani az általa oly fényesen futott katonai pályának.

Ezen párbaj emlékezetes előtte azért is, hogy ő, ki tizenhárom vészes csatában vőn részt, s magát mindig hősiesen és vitézül viselte és soha semmi sérülést nem kapott; — e párbajban veszélyesen megsebesült!

Feladulván a vett seb által okozott betegségből, az államvasutnál, mint közönséges irnok, mintegy ujra kezdette életpályáját, s ott fokozatosan előléptetéseket érdemelvén ki, végre a főigazgatóság hivatal-főnökének magas állására emelkedett.

Hivatalos pályáján folyton foglalkozik az irodalommal, s különösen nagy figyelmet költött az 1870—71-iki francia-porosz háborut műkritikailag tárgyazó több mint 180 czikke, melyek a bécsi „Morgen Post“ és a pesti „Ung. Lloyd“ hasábjain láttak napvilágot, s rövid kivonatban a magyar lapok által is megemlittetek.

Itt nyerte a szász Albrecht rend lovagkeresztjét és a hannoverai Guelpen rendet.

Mint szakember és mint író: tagja a mérnök és építész-egyletnek és a Concordia nevű bécsi író-egyletnek; valamint más közhasznú, jótékony és emberbaráti intézményeknek is buzgó és áldozatkész pártfogója.

1871-ben másodszer lépett Hymen oltárához egy dresdai születésű és finom műveltségű urhölgygyel, Trösler Johanna kisasszonnyal, kitől az ég egy fiúval örvezdetté meg. Első házasságának pedig egy leány gyümölcse van.

És most mi azon óhajttással válnunk meg tőle, hogy tartsa meg mindétig a magyar nemzet iránt táplált nemes sympathiáját, miként az ő neve kitörülhetetlenül él egy magyar Pantheon örökké tartó keretében!

Nyomt. Herz és Beck Pest 1869

DR ANTONIO FELICE GIACICH.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Giacich Antal Bódog.

Széles tudományu és nagy műveltségű gyakorló orvos Fiumében, s neve európai hírnben áll. A politikai téren való szereplésének irányát mindig a Magyarország iránt érzett és nyíltan vallott erős rokonszenve jellemzi, s mint a „regnicolaris deputatio“ egyhangulag választott tagja mindent elkövetett, hogy a magyaroknak biztositssa az oly drága tengeri menyasszonyukat, — Fiumét.

Méltó, hogy életrajzát közelebbről ismerje az olvasó.

Giacich Antal Bódog született 1813. május 12-én, Lovrana nevű községben, Fiume mellett; édes atyja, János, földbirtokos volt; édes anyja születési néven Seger Marie vala. A gymnasiumot Fiumében; a bölcsészetet Zárában; az orvostudományokat a páduai és a bécsi egyetemeken végezte, s 1838-ban Paduában az összes orvosi tudományokból tudori oklevelet nyert

Azután Triestben, a városi kórházban működött; majd Fiuméba tette lakását, hol mint gyakorló orvos és kórházi műtő csakhamar a tisztelet és a népszerűség igen magas fokára emelkedett, úgy, hogy Buccari részéről 1847-ben patriciusnak; Fiume által pedig 1848-ban városi képviselőnek választatott. Ugyanezen évben az általa követett politika határozottan a horvátok ellen irányult és férfias nyíltsággal szólott a magyarok mellett, nemcsak társas körökben, hanem a congregatióban és hirdlapok útján is. Midőn pedig 1867-ben a felelős magyar ministerium legfelsőbbleg kinevezetett, ő volt egyike az elsőknek, ki a nép iszonyu örömjaja és határtalan lelkesedése között Fiuménak az anyaországhoz való csatoltatását legott hangsúlyozta és követelte. Ezért három társával elfogattatott, s Fiume akkor gyászt öltött, s részvétének oly hatalmas kifejezést adott, hogy minden nyilvános mulatságok meg lettek szüntetve! Nyolcz nap mulva ő Felsege egyenes parancsára szabadon bocsájtattak és Fiumében rendkívüli ostentációval lettek ünnepélyesen fogadva.

1869-ben erélyes és kitzünő szónoka volt a regnicolaris deputatiónak, mely idő után gyérebben találkozhadni nevével a politikai téren!

Azonban az emberiségre és a tudományra egyiránt nagyobb szabásu működést fejtett ki a szakirodalomban, s már mint orvosnövendék munkatársa volt a „Journale de Padua“ czimű lapnak; Trevisóban pedig mihelyt az orvostudori oklevelet megnyerte, az „Athenaeum“ sietett tagjának választani. Szintén mint orvosnö-

vendék találta föl a nevével elnevezett Giacich-féle tűt, melynek hasznát az orvosok előnyösen dicsérik.

Majd a Fiumében uralkodó „Skriliwo“ nevű betegség tanulmányozására fordította figyelmét, s azt egy nagyobb munkájában részletesen ismertette és az az által okozott betegségek gyógyítását föltalta.

„Lezione mediche per i naviganti“ című könyve pedig egyetlen a maga nemében és az orvosi tudományban lézagot pótol, mely francia, angol és német nyelvekre is lefordítot, s annak megjelenése után számos külföldi tudományos társulat őt tagjának megválasztani érdemesíté.

A dícsült Tegetthoff, Lissa feledhetetlen hőse, ez a minden nagynak, szépnek és nemesnek igazi barátja, egy elismerő levélben legmélyebb köszönetét nyilvánítja Giacich urnak, mert ezen kitűnő munka a tengerészekre nézve kipótolhatatlan és megbecsülhetetlen becses bir.

Ő szentsége a római pápa pedig ezen művének elismerése gyanánt emléktűl a rozkópének megküldésével tisztelte meg a derék szerzőt.

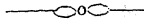
1866-ban a Konstantinápolyban összeült nemzetközi orvosi congressusra az osztrák kormány által mint meghatalmazott kiküldetett, melynek célja volt a cholera betegség beható tanulmányozása és az az ellen alkalmazandó biztos gyógyszer kiputathatása.

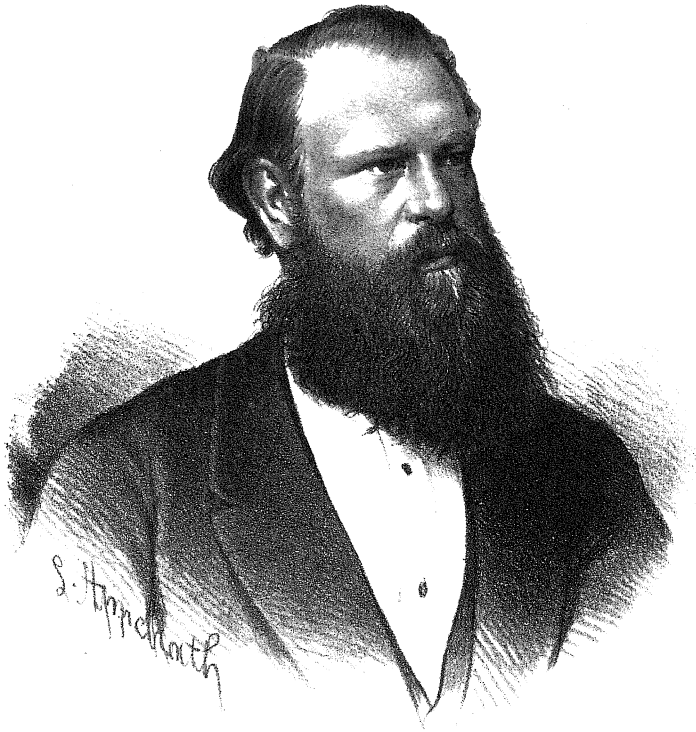
Annyi lángelméjű orvos között ő magára maradt véleményével, mely ellen az egész congressus egyhangulag nyilatkozott, s röviddel azután a tapasztalás beigazolta, hogy neki igaza volt.

Ez időtől fogva tekintélye a szaktudományi téren európai hirre emelkedett.

1841-ben Zazanich Paulina urhölgyet vezette Hymen oltárához, s vele a legboldogabb házasságban él!

Bizonyára minden igaz magyar ember szívből viszhangozza, hogy az orvosi tudománynak és a szakirodalomnak legyen disse sokáig!

DR. CARL MAYRHOFER

Docent an der k. k. Universität in Wien.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Mayrhofer Károly.

Egy jeles bécsi egyetemi m. tanárt és kedvelt gyakorló orvost van szerencsénk az olvasó közönségnek bemutatni.

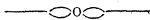
Mayrhofer Károly született 1837. Junius 2-án, Stadt-Steyerben, Felső-Ausztriában. Édes atya szintén közbecsülésben állott gyakorló orvos volt Kremsmünsterben, hol ő az elemi és gymnásiumi iskolákat elvégezvén, miután az érettségi vizsgát letette, az orvosi tudományokat a bécsi egyetemen hallgatá, s 1860-ban az orvostudori oklevelet elnyerte. 1861-ben sebészeti tudorrá és szülésmesterré emeltett. 1862-től 1870-ig, a nagynevű dr. Braun Károly professor oldala mellett működött, jóllehet már 1865-ben egyetemi magán tanárrá kineveztetni érdemesítettett, s mint ilyen a női betegség gyógyítását és a szüléstant adja elő.

Tagja a bécsi egyetem karának és az orvos-egyletnek.

Megnősült 1870-ben, született Swatosch Karolina urhölgyet vezetvén Hymen oltárához, kitől az isteni Gondviselés két leánygyermekkel örvendezteté meg.

Mint gyakorló orvos finom bánásmódjával és tudományos szakismereteivel igen jó hangzásu nevet szerzett magának, s a bécsiek és távol vidékiek is sürfn szokták őt fölkeresni, hogy az ő tudománya által visszaadassanak az egészségnek.

Sokak hálája kíséri őt az élet utain és a hála az orvos legnagyobb dicsősége!

Dr. Winternicz Vilmos.

Egy kitűnő bécsi gyakorló orvos és egyetemi magántanár, ki jeles dolgozatokkal vett részt az orvostudomány előhaladásában, s különösen a hideg vizgyógyászat terén nagy tekintélynek van elismerve.

Winternitz Vilmos született 1835. mártius 1-én Josefstadtban, Csehországban, tisztos polgári családból. Az alsóbb és felsőbb iskolákat Prágában végezte, az orvosi tudományok hallgatása végett pedig meglátogatta Prága, Bécs, Breslau és Heidelberg jeles egyetemeit, s 1857-ben az összes orvosi tudományból tudori oklevelet nyert. Azután a prágai közkórházban másodorvos lön, s hogy nagy tehetségeit kitűnőleg tudta érvényesíteni, már azon körülmény is igazolja, hogy őt érte Felsőleges királyunk megtisztelő bizalma, hogy mint orvos Corfuba elkísérné dícső asszonyunkat, a Felsőleges királynét.

Mint hogy nemzeti kegyelettel tünepelt királynéknak Corfuban időzött, nem lesz érdektelen fölemlíteni, hogy az egyike az ugynevezett „jóniai szigeteknek“, melyeknek földje Homér énekei által megszentelt classicus föld. Itt bolyongott Odysseus, vagy ismertebb néven: Ulyssesz. Itt ugrott Sappho a tengerbe. Itt állott Venus Urania híres temploma, s itt időzött a mi jó királynénk!

Winternitz ur megírta Corfu légelytani viszonyait egy kötetben, megjelent 1864-ben; később a tengerészeti ministeriumnál lön alkalmazva, s Tegetthoff különös bizalmára méltatta. Majd a vizgyógyászat bővebb tanulmányozása végett beutazta az egész Európát, s azután Bécsben a „Kaiser Bade“ fürdőintézetet alapította, továbbá részt vön az általános poliklinikum megalapításában és szervezetében, hol a szegények ingyenes gyógyításban részesülhetnek. Kitűnő szakismereteit és tudományos működését több bel és külföldi tudományos társulat méltányolván, tagjának választani sietett.

Jelesebb munkáinak lajstromát következőleg állítottuk össze: 1. „Die climatischen Verhältnisse von Corfu.“ 2. „Über Seemaus-Krankheiten.“ 3. „Über Skorbut.“ 4. „Studien über das Pellagra,“ egy Olaszországban dühöngő betegségnek elnevezése. 5. „Rationelle Begründung der Hydrotherapie.“ 6. „Über die Dampfbäder.“ 7. „Hydriatische Behandlung der Fieberkrankheiten.“ 8. Hydrotherapie in Typhus.“ 9. „Über die Physiologie des Wasserheilverfahrens.“ 10. „Diät-Arbeiten über methodische Milch und Diät-Cur.“ 11. „Wasserbehandlung bei Syphilis.“ 12. „Kritische und experimentale Beiträge zur Lehre vom Einflusse der Wärmeentziehung auf die Wärmeproduction.“ 13. „Über die Principien der Wirkungsweise thermischer Einflüsse auf den Organismus.“ 14. „Beiträge zur Lehre von Wärmeregulation.“ stb. stb.

JOHANNES BENK

Bildhauer.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Benk Johannes.

Meghagytuk kerestnevét úgy, mint ő maga szokta használni. Ez különbségnek tetszhetik az olvasó előtt; de ha megmondjuk, hogy művészszel van dolgunk, akkor még az apró különzködést is genialitásnak szeretjük tulajdonítani; mert igen sok dolog jól áll a művésznek, melyeknek utánzása fölötte visszatetsző volna a — laikusoknál.

Minden ismertetés, vagy leírás, mely egy-egy művészről szól: az olvasó közönségnek mindig kiválóbb élményei közé szokott tartozni; mert mintegy érezni látszik a lángész ellenállhatatlan hatását. Minket magyarokat még inkább érdekelhet azon művész, kinek nevét ez életrajz homlokzatára tűztük, minthogy ő magyarországi származású.

Ugyanis édes atyja Kassán született, s magát a szobrászatra szentelte; azonban Magyarország még akkori időben igen mostoha volt a művészet iránt, s ő kénytelen volt Bécsbe költözködni, hol tagadhatatlan a művészi képességek inkább elismertettek. Itt született aztán fia Johannes 1844. július hó 27-én, s miután a reáliskolát elvégezte, a szépművészeti akadémia növendéke lett.

1866-ban a szobrászatban való bővebb kiképztetés végett Dresdába ment, s ott professor Haehnel nagyhirű műintézetében két éven át működött. Itt a „szent család“ czimű első nagyobb szabású jól sikertült műveért a kis aranyérmét, s az első ösztöndíjat nyerte; majd egy másik műve a nagy arany éremmel lett kitüntetve, a szász király által. „Genoveva“ czimű szép művével pedig egy 1200 frt ösztöndíjat nyert.

Bécsbe visszatérván, itt két évre utazási ösztöndíjban részeltették, s ő legott sietett Rómába, hol a plastikai művészet roppant kincsei örökös tanulmányozásának tárgyát teszik minden magasabb röptű lángésznek. Innen beutazta egész Olaszországot, mely mindenütt bő anyagot nyújt a művész élményeinek gyarapítására.

Még Olaszországban időzése alatt, a biblia nyomán, nyolcz gyönyörű szobort készítet a bécsi nagyszerű „Votivkirche“ részére, melyek annak homlokzatát fogják ékesíteni. Szintén Flórenczben készítette el a Schillerféle comité által kitűzött pályadíjra, a Schiller-monumentumot, mely csakugyan kivitelében oly jeles műnek találtatott, hogy pályanyertes lön.

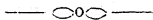
Legujabban maga Ő cs. és kir. apostoli Felsőleges urunk meglátogatván műtermét, a bécsi Arsenal részére egy Ausztriát ábrázoló mű készítésével megbizni szerencsételte, melyet alkalmunk levén látni, azt tétovázás nélkül igazi remek műnek nevezhetjük el, s a fiatal művész iránt fölötte emelkedett elismeréssel telünk el.

A bécsi közkiállítási óriási palota részére, a szépművészeteket ábrázoló három művet készített, melyek a szobrászatot, építészetet és a festészetet képezik. Mind a három dicsőségére szolgál a művésznek, s alkotó geniusát igen előnyös színben tüntetik elő.

A jeles művész éveinél fogva még pályája kezdetén áll, s már is kitűnő hangzásu nevet szerzett magának. Ha folytonosan ekként halad, s lángeszének teremtményeit folyton sokszorozza: övé a hír és övé a — dicsőség!

Figyelmeztetjük hazánkfiat és delnőit, kik netán műérdeklődésből műtermét megsemlélni ohajtanák, hogy lakása Bécsben, Mariahilf, Kaiserstrasse Nr. 11.

Bizonyára megérdemli a látogatást azok részéről, kik a plastikai művészet iránt lelkesedéssel és izléssel bírnak, s a látogatás élménye mindenkit gazdagon fog kielégíteni.

DR. SEVERIN ZAVISICS,

Director der Curanstalt für schwed. Heilgymnastik
und Orthopädie in Wien.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Dr. Zavisics Severin.

Egy derék, tudományos magyar ember, ki mint gyakorló orvos Bécsben lakik, s magának nemcsak jó hangzású nevet szerzett, hanem hírét is messze földön megalapította; azáltal pedig, hogy a hordozható gőzfürdőköt sikerült neki föltalálnia: az emberiség hálájára is érdemessé tette magát.

Zavisics Severin született 1817, Mártius 31-én Ó-Kanizsán, Magyarországon, hol édes atya hivatalnok volt. Az elemi és gymnásiumi iskolákat Ujvidéken, Temesvárott; a bölcsészetet Szegeden; a jogot Pécssett végezte. Ekkor ellenállhatatlan vonzalmat érezvén az orvosi pálya iránt, Pestre jött és orvosnövendéknek iratta be magát; majd Bécsbe ment, s ott az orvostudori oklevelet elnyeré, s azután a bécsi közkórházban mint segédorvos néhány évig működött. 1846-ban mint gyakorló orvos kezdett szerepelni, s csakhamar igen sok látogatója lön.

1847-ben föltalálta a hordozható gőzfürdőt, oly ügyes készlettel, hogy akármelyik szobában sikeresen lehet használni.

1850-ben néhai József Főherczeg dícső Nádorunk boldogult Özvegyének, Mária Dorottya Főherczegasszonynak udvari orvossává választatott, s a magas nő halálaig, 1855, az ő orvosi tanácsaival élt.

Három háboru alkalmával (1849. 1859. 1866.) mint osztályos főorvos a garison kórházban működött. Majd 1871-ben átvette a tizenhatsz év óta fenálló „für swedische Heilgymnastik und orthopädische Anstalt“ vezetését, Alservorstadt, Mariannegasse Nr. 22.

Tagja továbbá az első bécsi mentő társulatnak, mely áldásos működését minden szerencsétlenség alkalmával érvényesíteni törekszik; ugy szintén az egyetemi karnak, a bécsi orvosegyletnek, s több jótékony és közhasznu intézetnek.

Tudományos és emberbaráti téren szerzett érdemeit Urunk ő Felsőge legmagasabb elismerésével koszoruzta meg.

Mi üdvözljük derék hazánkfíát, s kívánjuk, hogy sokáig legyen disse az orvosi tudománynak!

L O T T G Y U L A ,

a keleti vasut építészeti Igazgatója.

Kiadta: Sarkady István a „Hajnal” Szerkesztője.

Lott Gyula.

Legy lelkes és szelleműs szakférfiut mutatunk be az olvasó közönségnek, ki a nagyfontosságú keleti vasut építkezésének vezetése élén áll. Mindjárt életrajza elején hangsúlyozva kívántuk kiemelni jelen állását és pedig azért, mert ezen nagyreményű vaspálya volt az, melyet a Währing-testvérek cserbe hagytak, s egy pillanatra megrendítették amaz osztatlan bizalmat, mely fényes jövőjéhez kötve volt. Azonban a társulat birt éberséggel és bátorsággal, hogy vállalkozék a vaspálya kiépítésére, s annak vezényletével Lott Gyulát, mint alapos szakembert bízta meg, s ő ime! erélyével és szaktudományával újra visszaszerelte, a legméltatlanabb uton megrendíteni kísérlett általános bizalmat; azért is megérdemli, hogy neve egy magyar Pantheonban éljen örökké.

Lott Gyula született Bécsben, 1836-ik év, Mártius hó 25-én; édes atyja, Ferencz, még most is a bécsi tudományos egyetem nyilvános rendes bölcészeti tanára; édes anyja, Bujatti Mária urhölgy gyöngéd gondot fordított gyermekeinek nevelésére. A gymnasiumi iskolákat Bécsben és Göttingában hallgatta; a polytechnikumot pedig részint szülővárosában, részint a bádeni nagyhercezség székes fővárosában, Karlsruheben, kiténő sikerrel végezte, s legott mint segédtanár nyert alkalmazást; majd azután a vasut és vízépítészetnél mint mérnök, a nagyhercezségi államszolgálatba lépett; később Tyrolban a vasut tervezési és építészeti munkálataiban vett részt; honnan 1867-ben mint főmérnök, a magyarországi államvasut-építészethez tétetett át; ismét egy ideig a fumei kikötő építésénél érvényesíté tehetségeit; röviddel azután Nagy-Váradon feltügylő lett a kolozvári vasut-vonalnál; de már 1868-ban a központi vasut-építészethez hivatott Pestre, s az alépitkezési osztály vezetésével bízott meg. 1869-ben főfeltügylővé léptetett elő, s egyszersmind a pálya-építészeti és költségvetési osztály vezetését vette át; később a Magyarországbán létező társulati vasutak főfeltügyletének osztálya élére állítottott; míg 1871-ik év tavaszán a Währing-testvérek szégyenletes visszavonulása után, a keleti vasut építkezésének építészeti igazgatójává neveztetett ki, melyet nagy buzgalommal és törhetetlen kitarással bevégezeni törekszik.

Tevékenysége, buzgósága arányban áll kiténő tehetségével, s az ily férfi, há bár nem is hazánkfia, mindig nagy nyereség az országnak és kivált Lott ur, ki második hazájaként szereti Magyarországot.

Megnősült 1870-ben, született Unger Augusta urhölgyet vezetvén Göttingában Hymen oltárához, ki férjével szivből osztozik a Magyarország iránti őszinte rokonszenven és szeretetben.

A szerelmi törvényszék.

(Eredeti történeti beszély.)

Irta: SARKADY ISTVÁN.

I.

Szabadalmas Gyöngyös városának egyik félreeső utcáján haladunk végig, melyet kegyes és gyöngéd engedelemből csak azért nem nevezhetünk meg, mivel voltaképen Gyöngyösön még mai napság sem divik az utcák tisztességes elnevezése.

Végig kínlódván az övig érő sáron, egy rozszant kapun át, keskeny udvarba jutunk, honnét a szemben levő vaskos tölgyfaajtó érintésünkre nyikorogva pattan föl, s félhomályos lyukban találjuk magunkat, melyet a tűzhelyről itélve, konyhának méltóztattak előléptetni.

Mielőtt tovább mennénk, egy ajtó csattan föl, s azon kellemetlen meglepetés gyanánt, egy tarka alak dugja élénk vérvörös hajsátórral fedett idomtalan fejét, rikácsoló macska hangon tudakolván az érkezőnek nevét, ki léttét és jövetelének tulajdonképeni célját?

Mi azonban, szerencsánkra, felelet nélkül juthatunk e fura emberhez; minthogy az, kit ide kíséreként névszerint: **Aba Izsák**, igen jól ismert egyéniség volt a rőtfejú előtt; miről amár erősebb okunk van meggyőződni, miután a gyorsan elhadart kérdésekre maga a kérdező sietett hajlongások között válaszolni mondván:

— Nagyságod az? mily nagy szerencse! — és eltorzítá ajkait, hogy mosolyogni erőlködjék.

— Te mondad! — válaszolt nyersen az érkezett, miközben néhányat erősen toppantott lábaival, hogy nehéz lovagaszimáit a hozzájuk ragadott sártól némileg megszabadítaná; azután parancsoló magatartással előre tőn lépést, s a rőt embert úgy taszítá félre, hogy a nyavalyás ijedtélen szinte lábaival csinált kérdőjelet.

— Fojtson **Plutó** bityád ebbe az átkozott sártengerbe, — mondá keményen **Aba Izsák**, s azután minden kínálás nélkül egy faszékre helyezkedék el, nagy tüzes fekete szeméit villámszerű gyorsasággal járta-tva végig sáros csizmáin.

— Nagy jó uram könnyen beszél, — hercegett a vörös ember; mert ördögkút-várát óriási sziklák és áthághatlan köfalak védelmezik; de a szegény **Mahmud** n a k örülnie kell, hogy ótalmaszására **Alláh** essőbből és porból sártengert csinál, melyen az emberek nem igen éreznek kedvet hozzám áthatolni, csak azok keresnek engem itt meg, kiknek szükségök van becsületességemre, miként a **Mekkába** a zárandokló vándorok

Hedsasz boldogtalan és terméketlen földjét **Arabia** rongteteg pusztáin!

— Vagy jobban mondva, a gazembernek van szüksége a zsákmányra; nemde ugy akarád mondani **Mahmud**?

— A mint nagyságod pillanatnyi szeszélyének teszszik!

— Hagyjuk a haszontalan és üres fecsegést; — mondá ridegen **Aba Izsák**, nincs nekem érkezsem veled ellopni a drága időt, hanem gyorsan végezzünk, aztán tölem **Mekka** helyett pokolba zárandokolhatsz. Ime! itt vannak ékszerök, gyémántok, rubinok és briliantok, adj pénzt, azután bujjék beléd az ördög.

— Roszkor, fölötte rosszkor jött nagyságod, — válaszolt ravasz alázatossággal **Mahmud**; kevés a pénz! **Alláhra**, kevés! igen kevés!... Tegnap volt nálam **Pata Edumen**, **Patavár** örökös ura, s minden pénzkészletemet magával vivé, s a mit ő kegyelme itt hagyott: **Cso bánkai Uzud**, **Vörösmart** ura csikarta ki tőlem.

— Eb! uraddal beszélsz így? Még egy szót hazudjék nyelves ajkad: legott **Alláhhoz** küldölek **Mahomed** hetedik paradísimába, hol a tobzoló hurik tánczolják a bolondok farsangi tánczát.

A megrettent **Mahmud** sietett egy halmaz arany és ezüst pénzt **Aba Izsák** elé tenni, míg kancsal szemmel a hozott drágaságokra pislogott.

— Vigyen el **Azrael**, a halál angyala, ha többet képes vagyok adni.

— Íte vele! — válaszolt **Aba Izsák**, oly tompa határozottsággal, melyből hinnünk kell, hogy emberét jól kellett ismernie, s nem tudta, nem akarta még csak föltételezni sem, hogy az neki hazudni merészkednék.

Azzal a pénzt magához véve, minden üdvözlés nélkül távozott, **Mahmud** pedig némán földig hajtogatta magát utána. . . .

Az utczánjában, hogy gyöngyösi tájszójárással éljünk, — egy sugártermetű gyönyörű szép hölgygyel találkozok. . . . Egy tekintet és el volt bűvölve, megigézve, míg a bájos hölgy aetheri alakja végig lebbent az udvaron, s azután az irigy konyhaajtó elzárta a bámszokódó lovag elől.

Néhány perczig tüpenkedék, ha valjón nem legczélravezetőbb volna-e legott visszasietni és a tündér

gyermek kilétét világosan meg tudni? De ez oly talá-
kodásnak tünt föl előtte, hogy lovagi természet meg-
szégyelte magát, mert látha e bűvös lény családjá legu-
tolósá értékét hozta ide zálogba? És bizonyára ily kel-
lemetlen titok könyvelmü leleplezése csak zavarba hozná
a szép leányt!

És mégis föllázadt szenvedélye nem elégedett meg
a nemes okoskodással, egy gondolat föllett kereszttül
agyan, azután gyözedelmes nyerseséggel fölkaczagott és
gyorsan indult a sárteugernek. . . .

Melizenda, — mert így hívták a hölgyet, mi-
dön a vörös Mahmudhoz benyitott, reméléssel ejtette
ki ez gőresös kezeiből azon ékszereket és drága köve-
veket, melyeket Aba Izsák ott hagyott, a szó ajkai-
hoz fagyott, szemei vérpatakban ideglázítólag forogtak
és egész testében reszketett mint nyárfalevél a tomboló
viharban.

— Atyám! egyetlen kedves jó atyám! — mond
megdöbbenéssel a hölgy, ki atyját ily állapotban talán
még soha sem látta; bajod van, vagy veszély fenyeget?
Igen, az a vadképű lovag, szuró, éles tekintetével, vil-
lámszóró sütét szemeivel. . . .

— Hah! te láttad őt és ő látott tégedet! — nyögte
szörnyű kétségbeeséssel Mahmud, s égő fejéhez kapko-
dott, melyet egy borzasztó gondolat vezurja öldöklő
széptattanással fenyegetett.

— És mi zuzó, mi kétségbejítő van abban, hogy
én láttam és ő látott engemet? — kérdezősködék ámu-
laltal a leány.

— Elvesztünk! elvesztünk! — ordítá Mahmud és
hangja a vadállat bömböléséhez hasonlított.

— Atyám! térj magadhoz, — esendőseni erőkö-
dék őt Melizenda; Allah velünk van! Ő az igaz, nagy
és legfőbb Isten, ki örökkévaló, nem származott senki-
től, sem tőle nem származott senki, hanem magamagá-
nak elegendő, s végtelenségével betölti az egész föld-
kerekségét. Ura az erkölcsi és testi világnak, teremtő
és uralkodó, mindenható, mindentudó, végtelenül jó és

igalmas, az ő szent akarátja nélkül semmi sem törté-
nik a világon; s minek történnie kell: az történni fog,
mert Allah határozatai visszavonhatlanok!

— Allah határozatai visszavonhatlanok — is-
métlé nyöszörgő megsemmisüléssel Mahmud, azután dü-
hösen felkiáltott: oh, hogy én meg nem vakultam előbb,
mintsom ez embert megpillántam!

— És miért volna ránk nézve ez ember oly végzetes
gonosz szellem, milyennek agréméid előmbé rajzolják?

— A sors elvetette átkos kezökaját, — mond ke-
serűen Mahmud, nem is hallgatva leányára; telhetet-
lenségem borzasztón büntöti meg magát, s az évek hosz-
szu során át tartott nyughatatlanságaim, fáradalmaim
és gyötrelmeim gyümölestelenül morzsolódnak a sem-
mibe. Allah! Allah! miért hagyál el engemet? . . . Hah!
be rajta, gyorsan, szörnyű gyorsan, hamarabb mint a
menydörgés követi a villámást! Játsszuk ki magát a
sorsot, nevensünk rajta és állítsuk meg a végzet végre-
hajtó hatalmának fölemelt pallosát, azt a pallost, mely
sujt, mely öl és mi nem ismerjük fel büntető igazságá-
nak czélját.

Ezzel hirtelen összeszedő drágaságait, betönte
azokat egy batyuba, melyet vállaira vevén, kézen ra-
gadtá ámuló leányát és eszeveszett sebességgel rohant
ki az ajtón. . . .

A nap épen lenyugodott, lenyugvása ismert és
megszokott volt, nem volt; abban semmi különös, mert
hiszen nem szokta észrevenni földi szenvedéseinket, nyo-
mán csöndes homály borult a látkörre; egyszerre az
utcaajtóhoz közeledtek, s alig lépték át annak küszö-
bét, midőn két törzsen borzas alakot rümmellett pillantá-
nak meg, kik megragadták a szép hölgyet, Mahmudot
pedig oly erővel lökték vissza, hogy testének hosszával
mérte a földet, s a merész kalandorok nem látszottak
azzal törődni, hogy álltságából mikor térend magához.

Pedig ő csakugyan elájult.

Hadjuk álélva őt! Sorsa az a szerencsétlenségnek,
hogy mindenki olhagyja az embert!!

II.

II. András király hosszu, vezeklésteljes ural-
kodás után a sirba szállott. . . A nemzeti történelem
cselkés részvétellel gyászolja halálát, habár az 1222-
ben keletkezett híres „arany bulla“, a magyar alkot-
mányos szabadság ome nagy erőssége, — alatta jött
létre, de másrésztől a honvédelmi rendszert egészen
elhanyagolá, s a tehetősebb zászlós urak mind meg
anyui országlárok valának szerte a vidéken, kiknek
önző számításában a nép csupán szarnoki önkényük
játsszó lapdjává volt. Az állami pénzügy szintén teljesen
parlagon hevert, s a koronajószágok legnagyobb része
fukar és uszorás izmaélták és zsidók kezében volt, kik
az állambáztartásra szükségelt jövedelmzéseket gono-
szul saját Mammon imádásuk tárgyáivá elsajátították.

Ezekhez járult diasztelen és eredménytelen jeru-
zsálemi keresztes hadjárata, mely roppant áldozatokba
került, s egy csomó erekyéken kívül csak is a jeruzsá-
lemi király puszta és üres czímét eszközlé!

Minden nagy elégedetlenségre szolgáltatott alkalmat az egész magyar birodalomban, s nem egyszer
pártütésre kényszerültek a hazafiak azon czézből, hogy
a kormánypalczát András nagyreményű fiának, a
már ugy is megkoronázott Bélának kezébe adnák át;
azonban egyházi befolyások, a vallás ürügye alatt, ezen
törvényellenes törekvéseket meghusították.

Elvégre az isteni gondviselés minden pártütésnél
kérelhetlenebb angyalát küldé el a halál képében, hogy
András a valahára helyet adjon IV. Bélának, ki magas

tervokkel lépett szent István trónjára, s szilárd elhatározása volt, hogy minden gondját a nemzet ujjírtetésére fordítandja.

Azonban néhez volt terhes feladatának emberül megfelelni, minthogy ujjításait nem legjobb szemmel kezélek nézni az összaszonlesó hatalmasok, kik II. András alatt meg szokták a királyi tekintélyt számba nem venni, s a maguk felelősségére szabadon garázdálkodni.

Igaz, hogy B é l á t tulkemény szigorúsága, mindjárt trónra lépte alkalmával zarnokká tette, s tagadhatatlan tény, hogy zordonságával vérről homályosította el kormányzásának legelső napjait, melyeket pedig egy boldogabb és dicső jövő hasadása gyanánt üdvözölt a jó hazafiak legnagyobb része.

A nádor és más főur meggyilkoltatása, Bánk bán és társain végrehajtott boszúja,*) nemcsak elidegenítőség hatott a kedélyekre, hanem bizonyos keserűséggel, — mondanók — ellenszennvel töltött el sokakat, kik lovagváraikba visszahúzódva, nemcsak nem siettek hódolattal a trón számolyához, hanem előbbeni merész kalandozásaiukat, rabló portyázásaiukat még elszántabban, kegyetlenebb hidegvérűséggel gyakorolták.

B é l á jószágvesztéssel, R ó b e r t az esztergomi érsek egyházi kiközösítéssel fenyegeték a konokságban megátalkodottakat, de mind a királyi félemlítései, mind az érsek menyörgései hatástalanul hangzának el.

Ez időben az A b a királyi vérből származott nemzetség egyik tagja, A b a I z s á k, Ábrahám fia, rettegett és félelmetes nevet szerzett magának Heves és Nógrád vármegyeiben, hol mindent szabadon portyázott; akadálytalanul garázdálkodott és büntetés nélkül rablá el szülőiknek karjai közül a szüz hajadonokat!

Bizott várába, mely megvédte őt minden esély ellen....

Óriási sziklákon volt az épülve, a Mátra tekervényes bérzei között, s miként sasfészek hetykén emelkedék a magasba, körülölelve rengeteg erdőséggel, hol ismeretlen volt a napsugár; de megtörve maradt a tölgyek és bükkfák sűrű lombzatának sötét tömkelegében.

Emberi lény nem merészelt végig az erdőségen keresztül hatolni, csak azok ismerték itt az utakat, kik a várba tartozának.

Magá az öntudatlan természet biztos segédkezet látszék nyújtani A b a I z s á k n a k, mert a várhoz vezető utak oly mesterségesen valának alkotva, hogy egyfelől hajmeresztő mélységek tátogtak, melyeknek szédítő medrében rohanó patakok sziklákról sziklákra szökődve iramlának tova; másfelől pedig iszonyu me-

revélyek mintegy zuhanni látszottak alá ismeretlen északába, melyet kimagasló fenyvesek és szuró tövisbokrok rónítívó és örökké láthatatlanná tevének.

A vár félelmetes borzadályait nemvelte az, hogy épen a Mátra ezen részéről gyakran szivszagzott jajgatások és ijesztő vadujjongatások pokoli zaja hallatszék, s éjjelenként a fák között ezerszínű lidérczek jártak keltek, melyeknek szomkáprázató fénye kísértősen borzadályt gyakorolt a szemlélőre; majd olykor, midőn a bércek között a vihar nyargalódzott, az orkán bömbölése mellett, eszeveszett tánczra kerekedtek a lidérczek, mig nem iszonyu robaj és messze elhangzó csattanás között szellemszerűleg eltűntek.

Mindenki rettegvő gondolt e helyre, s a kor babonás érzelmeind fogva úgy kerültek a várat, mint A b a I z s á k nevét félték, és rettegtek.

Mi a költői képzelet szabadalmaival élve, bátorságot veszünk magunknak, hogy ezen sziklavárat az olvasóval közelebről megismertessük, s történeti adatok nyomán legalább vázlatos panorámáját nyujtsuk a középkorban fenállott lovagváraknak, milyeneknek mintájára hagyományok nyomán épült az Ördögkutvár is....

A váras sziklákon épült, s a mult idők művészetének titka marad: hogyan lehetett oda kőfalakkal és tornyokkal öröditett kastélyt bővíteni?!

A lakályos termekhez széles vörös márványlépcsőzetek vezettek.

Mi a nagy csarnokon át, egy teromle lépünk, mely keleti kényelemmel kínálkozék, s illatot és barátságot lehel, úgy hogy az eltévedt utas teljes biztonsággal adhatná magát itt Morpheus édes karjai közé.

Innen jobbra és balra két nagy szárnyas ajtó vezetett tovább, s jobbra lenyitván, roppant márványterembe lépünk, mely teljesen butortalan, s idegenket metsző hideg fuvalom rezgeti át. Közepén a gondos vizsgáló egy ruganyt észlel, melynek megnyomása következtében, a kerékalaku padlózat aláslúnyot, s egy vizet tölt mély kutba pillanthatni, melynek kristály habjai közül egy művésziileg faragott szobor emelkedék elő, mely az ördögöt ábrázolta, s a vár elnevezését ettől nyerte. A harmadik terem illatos és bódító volt, felelőszomázva aprólékosságokkal, s hölgyeknek szükséges különféleségekkel, melyek a márványterem által okozott borzadálylyal némileg kibékítenek bonnunket; innen a várur hálószobájába nyilik a bejárás, melyben az egyetlen nyoszolón kívül csupán egygyvereket láthatni. Ezen szobának egyetlen ablakán át, a Mátra rengetegein túl, messze vidékre gyönyörű panoráma bontakozik ki a szemlélő előtt. Az ágy mellett egy titkos ajtó vezet a vár másik szárnyába, hol a várur harszosi és szolgái laktak. Itt volt a nagy ebédlő is, melynek falait ősi arszképek ékesítették. Ebből szintén titkos ajtón át sötét fülkébe lehetett jutni, melyben vértől azatott tőke volt, s mellette gyilkos bárdok és kétélű nagy kések

*) A történések közül legelőbb meggyeznek abba, hogy Bánk bánt B é l á boszulta meg édes anyja Gertrud haláláért, mit bizonyítani látszanak azon diplomájának azeit, melyekkel a Bánk-féle jószágokat M e r s e nevű vitéznek adományozza.

gondtalan rendetlenségben heverték. . . Ez volt az ördögkötővár megszárszéke, hol embereket szoktak kivégezni! . . .

Hagyjuk el e rémes helyét az emberi gonoszának, s az ebédőlőből térjünk vissza balról azon terembe, hova először léptünk; honnan azután igyekezzünk azon szép szobákba jutni, melyekben legkisebb nyomát sem találjuk a vadság és kegyetlenségnek. Ezeklon szokott a várur dözsölni barátaival és oly vendégeivel, kik előtt rémváranak iszonyu titkait elpalástolni akarta.

Itt találjuk őt most is hosszú nagy léptekkel fel-alá sétálni, békétlenül és a nyughatatlan várakozás látható minden jelével.

Egyszerre az ajtó megnyílik, s a várur arczeit az őtüm megpirosítja, míg szemében a szenvedély villámai cikáznak.

Bankó és Jakab, két leghivobb és legmeghittebb szolgálja lépnek be, ovatosan cipelve magukkal egy terhet, mit azután a puha bársony korevetre tevén, arról a fehér lepert lebotjták, mire a várur egy delejezett rohanással az áldt hölgyhez siet, előtte térdre hull, s piczi alabastrom kezeit forró csókjainak ezrével árasztja el.

Kell-e mondanunk, hogy e hölgy az elrablott Melizenda volt?

III.

Pata vár nem tartozik azon szerencsés nevezetesebb erődök közé, melyeknek emlékezetét a történelem és a régészettan kiválóbb figyelmére méltatta; csupán amnyit halászhattunk ki, hogy Edumen egyike azon hét kún vezérnek, kik Oroszországban Kiew alatt Álmoshoz csatolták magukat, később Ednevü vezértársával együtt nyerte Árpádtól a Mátra mellékét, melyet az unokák még Béla király névtelen íródeákja idejében is folyton birtak, kik közben fölépítették Pata várát.

Ez idő szerint, midőn beszélyünk története játszik, a vár ura: Pata Edumen vala, ki szintoly sokat tartott honfoglaló ősré, mint büszke volt Kún származására.

Pata Edumen erős alkatu, magas alak volt; koromsötét szakála vért gyanánt fodé atletai mellét, mely a hosszú erős bajusszal, a csigatekerceken aláomló fekete hajfürtökkel és a csillogó éjszemekkel: a férfiaság kellemes látványát nyújtotta. Jellemében meg volt ama lovagias vonás, mely a középkor férfait kiválólag tünteti elő; hibája, — ha ugyan az emberi gyarlóság annak keresztelhető, — szikrázó vére volt, mely könnyen gyuladott barátsággra, haragra, vagy bosszura, mely nem ismeri többé a józan ész világosságát, a lelkiismeret tiltakozását és a kielégítés határát.

A vidék őt jó embernek ismerte, nem is sejdítve, hogy szörnyeteggé is tudjon átváltozni.

Különbös bűsleges határozottsággal és tántoríthatatlanul a 48-sok közé tartozott, de koránem a mai lázas értelemben, hanem a mennyiben Isten jóvoltából életének 48-ik évét taposta.

Nagy kúnországi királyi vérből származott nejétől: egyetlen leánya maradt, ki szemefénye, reménysege és büszkösége volt.

Idáli a szép is volt; szép, nem abban az egyhangu prózai értelemben, melyet ezen szónak a köznyai lelkék tulajdonitanak; hanem szép volt az aesthetikusok bölcséleti érteményezése szerint, azon fokozat magasságáig,

melynek kifejezésére a nyelvtan gyöngé és képtelen; szép, melyet csak a költő merész phantáziája tud teremteni; szép, lit látnunk kell, mint Ráfaél vásznan a megdicsőülés alakjait, hogy megigézen, elbűvöljön és imályszerű ámulatra ragadjon; szép volt, mint a felkelő hajnal korá reggelen; szép, mint a nap, mely tündökölve ragyog a világ fölött, elárasztja fényével és eltetve mindent. . .

A régi görögök classicus kora által felállított művészeti hármas tökély Idáliában megtestesítve, színörnszínre előtünk áll, t. i. az arcz szépségében, az egész alakzat kinyomatában és a részek arányában.

Ha psychologok nyomán szeméből és az arczulatból vonának következtetést a lélekre és jellemre, ugy Idáliának szemei és arczolata nagy beszédes nyitott bibliája lenne a léleknek és örökzengő Memmonszoira a jellemnek.

A szobrász vésűjével, a festő ecsetével halhatatlanítja eszményképeit; a végezt jó kedvében ugy akarta, hogy az író szavakba öntvén csapongó képzeményeit, hősnőjét szellemileg az olvasó elé állíthassa.

Nézzetek Idália arczaira, a megigézés bűbája, a delejezés varázsa, az álomlátás tündérzete honol azokon; nagy és mélyen fekvő szemében sziveket megegőtt tűz lobog feketén és szikrázva, mint midőn sötét éjszakán kipirulnak a csillagok; fölöttük buja gazdag szemöldök húzódik el, melyek olykor érintkezése jönnek a pilálak hollőszinű szálnaival; szája. Venuséhoz hasonlít, mint azt régi szobraim láthatni: az alsó ajak töltebb mint a felső, míg állban boltozott formájú, s a gömböltséget egy elbáljoló völgyecske szakítja félbe, mit a régiek a szerelem istene ujsa nyomának tartottak. Korom hajának fényes hullámai sarkig omlottak alá, s két ágba fonva, az egyiket elől, a másikat hátul hordozza; kezei, lábai piczinyek és habkoblének liheg két halma ékesen és bődítolag domborodtak elő, miként az albai és a medicisi villák szoborkinosein bámuljuk; magas

termetéknek finom karcuságát megirigylették volna Jerichó kevély pálmái és Libanon büszke cedrusai! . . .

Idália épen tizenhat éves volt. . . És a hölgyek életében ez a költészet és az aranykor feladhatatlan éve. . . Minden későbbi boldogság és élv megújulása a tizenhatodik év emlékének.

Szak akkor szende minden boldogság és tisztá minden élv . . . azután — soha!

Tudjátok-e, hogy miért van az? Mert akkor a szív még egészen ártatlan és a vágyak oly szelidek. . .

Idália elragadó testi bájai mellett nagy műveltséggel is birt, s a kor szokásához képest jártas volt a történeti, természettudományi és a theologiai tudományoktan; beszélt latinul és görögül; lantolt mint egy troubadour; énekelt lúbaszón és csásbitóláng mint Calypso; lovagolt merészen, mint bármely levente; foggyverekkel is ügyesen tudott banni, a nyíl mértanilag repült ki kezéből, a lándzsát és kardot egyképen könnyedén forgatá, sőt a kopja hajtásában sem igen akadt amazon versenytársa. . .

Midőn szobájába lépünk, illatos bársony kereveten foglal helyet, előtte rózsafából készült háromlábú gömbölyű asztalon nyitott könyvek és beírt kártyalapok hevernek oly elmondhatatlan rendetlenségben, hogy szinte valamely kolostorbéli tudós szerzetesnek tompa czellájában képzelhetők magunkat, ki a foliansokból böngézi a — bölcseséget.

— Szegény Abelárd! — elmékedék Idália, s lázas ingerültséggel dobta el Abelárd híres „Viszontagságainak könyvét,” mely akkor legfelkapottabb olvasmányát tevő a művelt világnak, s a nyomtatás feltalálása előtt bizonyára egy könyv sem volt annyi példányban elterjedve; — nála a szenvedély, a tudomány és a nemes ambíció összeütkezésbe jött a világgal, s nehézküzdemeiért egyetlen jutalma volt Heloise nek, a Parakletum zárda apátnőjének elérhetetlen és utánozhatatlan szerelme, ki nyíltan bevallá, hogy jobban félt Abelárdot megsérteni, mint az Istent, s inkább ohajtott annak tetszeni, mint az urnak, s nem az isten, hanem Abelárd akaratára tette őt apáczává! . . . Most már együtt alusznak egy sirban, de a szerelmes angyala virraszt fölöttük, nevüket ismeri az egész világ és szerelmüket dicsőíti a költészet. . . Nyugodjál nagy szellem, dühös barátja az újításnak és vitázásnak! dicső eszméidet bresciani Arnold lángnyelvvél és fölkennt lélekkel tovább hirdeté a világnak; igaz, hogy jutalma neki is borzasztó lón. Rómában máglyán égették meg, s hantvait a Tiberis folyamba szórták, hogy tisztelőt megfoszszák sirjától, hol a kegyelet könyveivel adózhatnának, de mindkettőnek szelleme újra él azon felekezett hittanításában, melyet „albigensiseknek” vagy „katharoknak” neveznek, s nálunk az országban keresztül vonuló keresztiesek igyekeztek terjeszteni. . . *

Még tovább folytatta volna érdekes monológját,

midőn az ajtó fel pattant és Somossy Péter lépett be, udvariasan üdvözölve a szép Idáliát.

Idália olpirult, s titkolhatóan örömmel nyújtá jobb-ját a lovagnak, ki azt mohón emelé ajkaihoz és forró csókokkal borítá el.

— Lovag! — szólt zenélő hangján a hölgy; őu igen ritkán mutatja magát nálunk.

— Megbocsát angyali szép Idália! — mond ömlengő lelkesedéssel a lovag, de a király ellenségeinek úgy tetszett, hogy Frigyes az osztrák herceget hazánkba nyakunkat törni híjják, mint trónkövetelőt; de meg is adtuk neki becsületesen a magját. Korona helyett szegényet, dicsőség helyett gyalázatot. . . Ily szerencsés alkalommal lovagi és honfi kötelességemet kellett teljesítenem a király oldala mellett.

— Ah! értem önt, — válaszolá tündéri mosolylyal Idália; azt akarta mondani nemde, hogy a csaták vad zajában feledünk és a riadó tárogatók között nem szokás meghallani az epedő szív nyugtalan sohajtásait?

— Esküszöm Idália! hogy a legszebb babérok-szorujá harcai tetteimnek azon boldogító édes tudat, hogy kegyed rám — gondolt.

— Igen, mert mi hölgyek természetesen csak korszort tudunk nyújtani a hősek, de házi tűzhelyeink megvédését az erőskaru férfiakra vagyunk kénytelenek bízni.

— Jól van az felosztva drága Idália! — mond szerelmesen a lovag, legalább kiállott szenvedéseinkért és a lesújtó nélkülözéseinkért, a házi tűzhelyen vár reánk a boldogság arany napja, a viszontlátás részegítő öröme és a szerelm kéjtassága. . .

Nem folytatható tovább, mert Pata vár urának boszus lármája hallatszék, mely a szerelmes lovag figyelmét egyszerre magára voná, s akaratlanul néma lón.

— Ördög és pokol! — kiáltá kivül Pata Edumen, ismét Aba Izsák! . . . E név már gyűlöletessé kezd előttem lenni, nem hallok egyebet, csak örökösen galád rablásait. Türelmem már fogytán van, s nem sok kell hozzá, hogy az ártatlanok bosszúalló kardja én legyenek, de akkor aztán rabló fészekből nem hagyok két kővön.

Ekkor feltárult az ajtó, s Pata ura nagy felindulással és boszus haraggal lépett be.

— Ah! Isten hozott öcsém! — szólt Somossy Péterhez, épen jókor. Egy veszedelmes szomszédja van Pata várnak az egy rettegett zsarnok az egész vidéknek. Aba Izsák nevét ismered? Mindegyre alávaló pusztításait, csufondáros portyázásait és leányrablásait hozzák hírül nekem. Most Mahmudnak a gyöngyösi izmaelitának szép Melizendáját rabolta el. A szegény kétségbeesett atya ide menekült és kér, könyörög Allahra, Mahomedre, az égre és földre, fájdalmaira és kétségbeesésére, hogy szabadítsam meg boldogtalan leányát.

— Kardomra van szükségéd édes bátyám! —

mondá tettett lelkesedéssel az ifju lovag; oh, kivánd dímetem s én házadért örömet feláldozom azt!

— Kardodra és gyors eszedre szükségem lehet, — felelt Pata Edumen, de az életet kimélnünk kell a hazának, mert egy oly gaz rabló kalandor, milyen Aba Izsák, nem méltó arra, hogy ellene lovagok ontásák vértüket, hanem bitang rabszolgák kössék föl a bitóra.

— Bitóra?! — ismétlé önkéntelen Somossy Péter, de mintha szegyévené megindulását, hirtelen erős hangsúlyozással hozzá tette: az ördögbe! mit is érdemelne mást mint kötelet és bitófát! . . . Azonban e tárgyról máskor beszélhetünk, engem fontos ügyek tova szólnak.

— Ne menj egy tapodtat sem, — biztató a házigazda, míg meg nem hallod Aba Izsák lázító tetteit, melyeket Mahmud írtatótképeu tud elmesélni.

— Sajnálom! — válaszolá meglehető zavarral Somossy, ki sejtve, hogy Mahmud Pata várban van, nagyon rosszul kezdé magát érezni és minden áron menekülni kívánt, — de oly lovagi kötelességek hívnak, melyeknek elmulasztása részemről bűn lenne.

— Ám legyen, — mondá jó szívvél Pata ura, ki látván a lovag feltűnő zavarát, egy pillanatra sem jutott eszébe, hogy szavait a maguk jelentőségében ne vegye, — hanem csak azon kikötéssel távozlatsz, ha lovagi szavadat adod, hogy minél előbb újra fogunk látni, s akkor majd meghányjuk, hogyan lehetne Mátramellékünket megszabadítani a gonosztól?

— Biztosítalak, hogy nem örlődik le kétszer huszonnégy óra, — szóló keményen Somossy, mi közben jobbját nyujtá a vár urának; és én ismét körötökben leerdok.

— Vezéreljen az ég! — bucsuzék Pata ura, s zivenen rázta meg az ifju lovag oda nyujtott jobbját.

Egy pillantás még Idáliára, azután rohant inkább mint ment. . . . Az udvaron Mahmudot pillantá meg egy kocka kövön ülni, szerencsére feje kezeibe volt temetve.

Somossy nyilgyorsan pattant trüszkölő paripájára, érzékenyen megsarkantyuzta oldalbordáit, s az okos állat, mintha sejtene ura gondolatát, a szél sebességével száguldott ki a várból.

A lódobogásra Mahmud felpillantott, s elszörnyűközve ordította:

— Allah irlgalmaz! Ez: Aba Izsák!
Erre egy éles, szivet és lelket átnyiláló sikoltás hallatszék.

Idáliáé volt, ki lovagja után szerelmesen tekintett ki az ablakon, s meghallván Mahmud elijeszítő felfedezését, álétlan rogyott mellette álló atyja karjai közé. . . .

Somossy jól hallotta mind Mahmud rémes felkiáltását, mind Idália eliszonyodását. . . .

Egy országért nem nézett volna vissza, jól tudta hogy nincs már az ő háta mögött szerelem és élet, hanem pusztulás és — halál!

Ugy szerette volna magát a föld alá temetni! . . . Csak már Idália ne látná. . . .

Már messze, távol volt, de vele nyargalt a szégyen. . . . Ez nem akart tőle elmaradni, úgy ragaszkodott hozzá; pedig úgy bántotta, úgy égette szívet, hogy szinte kedve lett volna kimetszeni, és ha azt oda dobná fenevadaknak, bizonyosan még azok is elpirulnának, hogy ilyen utálatos dolgot is fel tudnak falni.

IV.

Somossy Péter, vagy most már a muzulmán valásu gyöngyösi izmaédita leleplezése után, Aba Izsáknak is nevezhetjük: tükön bokron, hegyeken és völgyeken rontott vára felé.

Emberói még soha se látták őt úgy felindulva, arczain a düh ádázata és a szégyen lángja lobogott, míg csufos megaláztatásáért belsőleg írtatózó boszút szomjazott.

Szokásban volt a középkor legelhirhedettebb zsarnokainál, hogy ha nyilvánosan felléptek, a valódi lovagok tulajdonaival és jellemével szerettek kérkedni.

Ne higgye senki, hogy már azok igazi lovagoknak tartattak, kiknél nem hiányoztak a nemes tettek és a halál büszke megvetése, mert hiszen ezeket a legdurvább népeknel is fel lehetett találni.

Némelyek azt állítják, hogy a valódi lovagok azok valának, kik a nőket majdnem az imádásig tisztelték, a becsületért harcoltak, vagy párbaft vívtak, s előttük a szézsentség oly sérthetetlen vala, hogy köte-

lességüknek tartották azt megtartani még akkor is, ha egyedül személyes szabadságuk árán válhatták be.

Mi egy krónikában a következőket olvassuk: „ahhoz, hogy valaki lovagnak tartassék kellett, hogy adakozó, vitéz, udvarias, szerencsélenségben állhatatos legyen, naponkint misét hallgasson, az egyházért vívjon, özvegyet, árvt és kiskorut ótalmazzon, igazságtalan hadat kerüljön, minden ártatlant védelmezzon és megszabadíttson.“

Igaz, hogy ezen körülmények ellen gyakran vétettek a lovagok, a nők iránti tiszteletük és a szerelem utáni rajongásuk pedig olykor nemesak megróváásra méltó botrányokra ragadta őket, hanem néha oly igaztalanságokat követtek el, melyek végett a barbárokat gyűlölték és megvetették.

Voltak jó troubadourok és merész lovagok, kik a messze világot bekalandozták a nők elcsábítása végett.

De azért a lovagság-eszméje oly tiszteletben állott, a költészet és a dicsőség oly fényes nimbuszt kölcsönzött

annak, hogy egy-egy híres lovag pusztá nevére meglöb-
bant a hölgyek kebele, ismerte azt ur és szegény egy-
iránt, s az a hölgy volt lámult és irigvelt, ki egy ily
lovag szerelmének tárgya lön. . . .

Somossy Péter tulajdonképen az Aba nemzetsé-
géből származott, s nevét Sárosmegyében, a tarcaza vize
mellött fokvő Somos nevű falutól vette. Már II. András
alatt részt vett mindazon pártütéseken, melyek időn-
ként a gyöngye lelkű, hanyag és önállástan király ellen
támadtak; később pedig, midőn Béla lépett a trónra, ki
— mint másutt említők — a királyi tekintély helyre-
állítására tekintetéből szigorral és keménységgel kezdett
uralkodni: Somossy Péter eladta ősi birtokait, s a Mátra
buczei között építé föl ürdögkút várát, s magát Aba
Izsáknak nevezte, és a legmerészebb rablásoknak és
kalandoknak lön hőse.

Pata várbán Somossy Péternek adta ki magát, s
akként könnyen nyerte meg a szép Idália szerelmét.

Somossy Péter különben érdekes jelenség is volt, s
daliás és megnyerő alakja a legemesebb lovnak tűn-
teté elő. Nagy fekete szemét tüzet szikráztak; dús
szakállá és gazdag firtökben átomló haja férfias arcza-
latnak szolgáltak ékítőmennyi, melynek kifejezése szel-
lemet és erős akaratot árul el; hangja csengő, nyelve
buzgó volt, s a mi félként Idália vonalmát meg-
nyerte: azon lelki miveltésgé vala, melyet Somossy kör-
mönfont ügyességgel tudott fityogtatni és értekesíteni,
a nélkül, hogy henczeget, vagy felületességet árult
volna el.

A tudományokban való jártasságát gróf F u l k o *)
Guidónak köszöhető, kinek ősei a jeruzsálemi kirá-
lyságságról ontották vérüket; de miután a kurd szüle-
tésű hős Saladin Jeruzsálemet elfoglalta, az Anjou
grófok részeit fogságba kerültek, részint pedig bujdo-
lásban kerestek menedéket.

Guido gróf II. András kereszties hadához csatla-
kozott, s Magyarországra jött, hol is Somossy Péter
atyjának pártfogását megnyerve, hazánál családai tag-
gyanánt lett szereteve.

Guido mindazon miveltésgé birt, mely azon
időben az arab és perzsa nemzetet oly élesen különböz-
teté meg.

Ismerte az ind és perzsa eredetű mondákat; a by-
zancei történetirókat; az arab költőket, a vándorló trou-
badourok énekeit, a mértant, a természeti és orvosi tuda-
mányokat; éneket és zendit, sőt még a karddal is jól
tudott elbánni.

Mіндеzen tulajdonok a fiatal Péter urfi rokonszen-
vét és barátságát megnyerve, elválhatatlan barátokká
lőnek.

Midőn pedig Péter maga ura lett, és rabló portyá-

zásait megkezdé: Fulko is kalandos barátjához szeg-
dőtt, s nem egyszer részt vő mindazon csínyekben,
melyeket Péter könnyelműen elkövetni jónak látott.

Most, hogy Patárol kudarczezzal visszatért, egye-
nesen Guidóhoz ment, hogy elpanaszolja neki megaláz-
tatását és tanácsozzék vele a módrol, melylyel Idáliát
birtokába ejthetné.

— Szereted őt? — kérdezd Guido, miközben fűr-
késző pillantást vetett barátjára, hogy szemeiből és tag-
jainak mozdulatából kitalálhassa a valót.

— Különös faggatás! — szólt Aba Izsák; ki mondá
azt neked, hogy ezen száraz kérdéssel ostromolj? . . .
Megvallom, nem szerelem az, mi engem bírására serkent,
hanem a szégyen, a gyilkoló vágy, hogy neki enyémnek,
igen, Aba Izsáknak kell lenni, azon Aba Izsáknak,
kinek nevével retteg és tetteitől undorodik.

— De Idália szép mint az angyal, bájos mint a
szeráf! — mondá olvadékony lágyssággal Guido; és te
még sem szereted őt?

— Nem szeretem? pattant föl indulatosan Aba
Izsák; ma igazán furcsa kedved van különösöket kér-
dezni. Aazonban legyen és tegyék föl, hogy nem szeretem;
de valjon arra, hogy enyém legyen, nem elég ok-e az,
hogy ő szép!? És milyen szép! . . . Az ürdög nem azért
ellensége a menyországnak, hogy az isten szépné nyilat-
koztatta ki? . . . Lenne csunya, fekete és piszkos, mint
a pokol: akkor bizonyára az ürdög semmit sem törőd-
nék vele.

— Bizonyosan Idáliát az elrabolt Melizenda rab-
nőjévé fogod tenni? . . . Oh, Melizenda bájos mint az
illatos virág; részegítő mint a kéj, melyre elég gondol-
nunk, hogy vérünk pezsgésbe jöjjön!

— Melizenda! — sohajtá Aba Izsák; ő
ingerlő földi tünemény, míg Idália angyal, elérhetetlen
a magasban és megfoghatatlan ide len! . . . Nagy és be-
tölthetetlen hézag van a kettő között! . . . Emesz elcsábít
és csodálatra ragad; amaz pedig megigéz és varázsa
éget és ingerel. Idália ábrándos rajongással van eltelve
a szép és nemes iránt, s koszorúval várja büszke
lovagját; de Melizenda egyszerű és szende
leányka, ki csupán édes atyja iránti gyermeki
szeretetében üdvözül, s odaadással hajlik meg sorsa
előtt; de nem enged és visszautasít dacozással és nem
meltósággal, öszténységgel és nem megvetéssel; könyök-
kel és nem büszkeséggel. . . Hidd el, ez engem inkább
bosszant, mint a junói fenség parancsoló tekintete, vagy
zuzó menyörgése.

— Hogyan? — közbevágott Guido; a sors nagyou
szeszélyes játékot üz veled! Hiszen te szereted Idáliát
és birni vágyol Melizendát!

— Te megloptad titkomat, — felelt Aba Izsák;
igen, én szeretem Idáliát, s egyszersmind hiúságonnak
hizelegre egy ünnepezt szép hölgynek bírása, kire nem
azért vagyunk büszkéek, mert a miénk, sajátunk; hanem
inkább azért, hogy mások nem birhatják és tehetetlen

*) Nem mi, de a krónikások magyarosították eredeti „F o l-
c o” nevét; de ezen név többször fordul elő.

dühöngésükben csak irigyolni tudják tőlünk. . . Nevezzenek, hiunak, vagy szeszélyesnek. . . Mindhárom vagyok együtt és egyszerre! . . . És mégis barátom! Melizendáról sem tudok lemondani; véretem izgatja föl azon gondolat, hogy őt magaménak mondhasam; azután legyen boldog, a mint tud; én reményeimet sem istápolni nem tudom; sem, ha boldogságát fölalta, elrontani nem fogom.

— És voltaképen mi tervod van e két jobb sorsra méltó hölgygel? — kíváncsiaskodék Guido.

— Megtörni mindkettőt — felelt ridegen Izsák; vagy megsemmisítem és kitörölöm őket az élők sorából.

— Eszeveszett gondolat! — kiáltá izgatottan Guido.

— Menj kolostorba, ha a világ nincs inyedre, — mondá a lázas ingerültséggel Aba Izsák; vagy a virágok nem azért teremnek-o, hogy egyenként élvezzük színeik pompáját és kelyheik illatát, s ha aztán hervadásnak indulnak, nemde irgalom és kegyelem nélkül dobjuk ol?

Fulko némán hagyta el a termet.

— Megállj Guido, — kiáltott utána a várúr; még el se kezdtem fontos közlendőmet, melyekre nézve józan tanácsodat kívántam meghallgatni.

— Tüstént visszatérjendek! — szolt vissza Fulko és elsietett. . .

— Bizonyára ez érzékeny embernek megsértém imályszerű fogalmait, melyeket a nők iránt táplál, — dümögött magában Aba Izsák; no is kívánja senki, hogy éni ablakaik alatt lantolgassak és énekelgessek, mint legtöbb bolondos lovag szokta tenni; hanem erőszakkal enyém teszem, s a zsákmány bírása mindig szokatlan élvét ad, míg az önkényes hódolás gyönyöre csak futóhomok, melyet a tova rohanó percek magukkal ragadnak.

Jó ideig várt barátjára Aba Izsák, míg elhunván az egyedüliséget, Melizendához látjuk őt hatalmas léptekkel sietni.

Agyában terv tervet fűzött, hogy miként hódíthatná meg a hölgy szívét? de egygyel sem volt megelégedve, holott már az ajtónál állott. . . Szíve hangosan dobogott, érzé e pillanatban, hogy vad szenvedélyoi fölött erősből érzés uralkodik. . . Mit is tehetne egy lovag egy védtelen nő ellen? . . . Rá rohanni és megsemmisíteni? . . . oh, ez egyszerű és könnyű volna; de nem nyújt örömet. . .

És ő örömet sovárgott. . . Mosolyogva látni Melizendát. . .

Halkan lépett a szobába. . . Egy, kettő; azután a harmadikka sietett és sehol senki, sehol semmi! . . .

Tovább nem mehetett, mert csak ezen három szobában lehetett Melizenda; ezekből nem volt titkos kijáras és Molizenda még se volt sehol!

Összekutatott mindent, míg az ablak vasához

erősített kötélfégeső borzasztó világát gyújtá meg; a megmásíthatlan valóságának! . . .

Semmi kétség. . . Árulás történt. . . Melizenda megszökött! . . .

Hogyan? miként? . . . Mind a három szoba egyetlen kérdőjelet csinált, melyre elég érthető választ adott a — kötélfégeső. . .

Aba Izsák iméut a kéjtől, most a dültől reszketett. . .

Nem tudta, hogy fázik-o, vagy melege van? de annyi bizonyos, hogy lázban volt! . . .

És milyen láz lehetett az?

Nincs a földön oly tudós gyakorló orvos, ki azt meg tudná fejteni! . . .

Ne is avatkozzék abba, mert a tudomány csak az ember gyalogságát hirdeti és a szenvedély dicsőséget szór szerzettségjel a világba! . . .

Aba Izsák talpra állított mindenkit váróban és fűkúnt keresztet Melizendát.

Bankó és Jakab legjobban ismerték annak rejtekeit; ősse is kutattak mindent; de Melizenda nem volt sehol.

És a bájós hölgyön kívül Fulko sem volt található! Iszonyu gyanu támadt Aba Izsák koblében. . . Csak is Fulko ragadhata el Melizendát; mert más hozzá nem férhetett. . .

Aba Izsák rettenetes haragjában gazembernek, haládatlanak és árulónak szidalmazá Fulkót. . . Jaj neki, ha valaha ennek a dühös embernek kezeibe kerül! . . . Nincs neki annyi hajszála, a mennyi felé készült szárgatni és pedig nem karddal, oh, ezt nagyon tisztoséges eszköznek tartotta Fulko megbüntetésére; hanem körmeivel és fogaival akarta lassan és kínzó szóttépti!

Ennyi szegényt, s ily nagy gyalázatot meg kellett bosszulni. . . Ha Melizendát elveszté, biztosítani akarta magának Idáliát.

Érezte jól, hogy azok után, a mik történtek, nem lehet többé Pata várba, s neki, ha az ég és föld ellene esküszik, mégis bírnia kell Idáliát.

Más mód pedig nem volt, csak — erőszak.

Legyen a végzet akarata! Ó megesküdött, hogy hát elrabolja. . .

Most épen olyan kedve volt, hogy szinte tombolt a kalandvágytól. . .

De hogyan hajtsa végre tervét? . . . Ezt is kisűtötte. . . Felöltözteté Jakab lú szolgáját barát csuklyába, s utnak indítá Pata várba, ki azután valami ürügy alatt Idáliát ki fogja csalni a szabadba, hol Aba Izsák Bankóval lesben leend, s Idáliát meg fogják és szépen Ördögkút várba szállítandják.

Jakab el is ment. . . be is jutott Pata várba. . .

Aba Izsák és Bankó sokáig várakoztak; de bizony Jakab nem mutatta magát. . .

A terv dugába dült! . . .

Aba Izsák új úrulásnak hitte az újabb kudarcot. Zsákmány nélkül tért vissza várába és dühöngő haraggal várta az órát, melyben boszújának ideje fog átni.

Nem is boszu lesz az, hanem öldöklés és irtás. . . . Maga a halál mog fog borzadni attól a rémes ünneptől. Pedig ünnep lesz az és milyen ünnep! . . . A vér, a halál ünnepe! . . . Ily ünnep koll Aba Izsáknak!

V.

Midőn Pata várát elhagyók, Idália át a lázító fölfedés életságba jött, s midőn lassanként magához tért, édes atyja igyekezett őt szívesen vigasztalni; de a hölgy nem tudott megvigasztalódni; villámias sujtotta szívét, melyben minden érzelem előgett, olhamvadt! . . . És mégis az a hamu olyan csudákat mivelt, mint az ereklyék a vallásos hiszékenységek. . . . Koblében eddig a szerelem menyországa honolt; most pedig a csalódás pokolja zugott. Egy ideig nem merészelt atyjára tekinteni, félt, hogy lízas szemrehányást fog könyektől csillogó szemében olvasni. . . . Lángolt egész testében a szégyentől, hogy szívének legszentebb érzelmével oly utált rablót, egy kalandokban gyönyörködő szörnyet tudott elrászáni.

De hát miért is szerette olyan nagyon? Arra szíve szuro görcsökkal válaszolt. . . . Oh, ha azok a gyorsok mindig kisebbre gyürődzenének, míg nem agyon föstötték fájó szívét: milyen jó volna neki akkor! . . . Nem érezne, nem szeretne többé!

Milyen áldás az, ha elmúl a szív! . . . Hiszen így iszonyu dobogása elárulja nagy szenvedéseit. . . . Pedig az a fájdalom csak az övé, nem ismeri azt más, nem érti azt senki.

Idália megrázkódk, s mintha nehé nyomasztó álomból ocsudnek föl, összeszedte minden erejét és atyja nyakába borult, s elkezdett keservesen zokogni.

Oly jól esett neki a könyhullatás! . . . Minél több köny hullott alá orczáinak rózsáin: annál jobban érezé magát.

A szerelem úgy van alkotva, hogy a csalódás fájdalma egyedül könyeink patakjában nyerhet enyhülést. . . .

Boldogok, kik könyezni tudnak! . . . Ha a szerelem édes gondtalan örömeiket adott; a köny a fájdalom kínzó gyötrelme ellen nyújt orvosságot.

Hah! ne higgyétek, hogy a köny a gyöngöcség jele. . . . nem, czerszer nem!

Nagy és mély érzelem, odaadó gyöngöcség, változhatatlan vonzalom kell ahhoz, hogy rendítő csapások alkalmával könyezni tudjunk.

A köny megnyugtató és kibékítő hatással van sorsunkra; ez megmenti szívünket az elropedestől; ez nyitja föl gyémánt kapuját a türelemnek, melyhez soha sem tudnánk hozzá szokni, ha nem volnának könyeink. . . .

Idália könyei drágábbak és fájóbbak voltak, mint a melyeket Audromada hullatott! . . . Azokkal bucsu-

zott ő a szerelemtől és a fájdalomtól, hogy azután örökös tusát vívjon az emlékekkel, melyek szerencsétlenségünkben körül hemzsenek bennünket; volniuk ének és volniuk mozognak; de gyöttrésüket mindegyre a türelem ambróziájával szelidítjük és könyeinkkel gyógyítjuk. . . .

Idália kisírta magát; könyeinek tengeréből enyhülten emelkedék ki . . . olyan volt e pillanataiban, mint a milyennek a szellemeket rajzolják, azok, kik hisznek a jelenésekben.

Maga Pata Edumen is meglepetre nézett rá és gyorsan szívére szoritotta azon agálylyal, mintha attól kellene félnie, hogy a légszerű finom alak eltánik; fölemelkedik oda, hol testvérei az angyalok, háboríthatlan nyugalmát élvezik a csendes boldogságnak.

Idália mosolyogva lontakozék ki atyja ölébe karjai közül, s szilárd eltökéléssel mondá:

— Meglőcsás jó atyám! de nem vagyok többé leányod.

— Mit akarsz tenni? — kérdező szorongva az atya.

— Istené leszek, — felelt magasztaltsággal a hölgy; a nyulak szigetén levő kolostorba vonulok és apáczává esküszöm föl.

— Mire gondolsz leányom! — szólt meghökkenéssel Pata ura; egyetlen gyermekem vesztsem el? Nem, az nem lehet, hogy te ridég falak közé temetkezél, s gyümölcstelön rajongásban tölsd ol ifju életed. Istenemre! az borzasztó volna, ha oly hitvány módon veszne ol családóm utolsó virága. . . . Leányom, édes jó leányom! atyád kér, hogy feledd el szerelmedet; nézd azt egy kurta állomnak, melyből elég jókor ébredtél föl. . . . Oly sok deli nemos lovag van és te oly szép vagy és okos. . . . Válaszhatsz tetszésed szerint. . . . Atyád előkelő gazdag és téged mindenekfölött szeret.

— Kedves áldott jó atyám! — mondá Idália; nem vagyok én már ebbe a világba való. . . . Üres az én szívem, vagy a mi benne van: az a halál! Meghalni megyek én a zárdába, meghalni szépen és csendesen. . . .

— Hah! — kiáltott Pata Edumen; rettenetes bosszum söprenni el a hitvány gonoszt, kinek aljassága letépte Keblemről egyetlen leányomat; életem büszkeségét, családi örömeim reménységét. . . .

— Mit akarsz tenni atyám? — vágott mohón szavába Idália; gyermeked gyilkosa akarsz-e lenni? Nem, nem, boszud nem Aba Izsákot sujtáná, hanem engemet. És lakolhat e ártatlan mások bűnöiért? Oh, atyám! kérek, kényszerítlek a nagy égre, őseid szent emlékére és anyám porladozó hamvára: töröld ki emlékedből azt

a nevet; feledd el leányodat is! . . . Én boldog leszek a zárdában. Imádkozni fogok érted és kérni fogom Istent, hogy tanítsd meg engemet feledni.

— Ám szakaszd le magad szívemről, — mondá illetődött hangon az atya, kit leánya ily nagy szerelme egészen kihozott sodrából; Isten akarata, legyen!

Idália megölelte atyját.

— Készömbű atyám! jószágodat, — szólt hálásan Idália; nekem nincs mit keresnem a világban! . . . A világ nem az én számomra való; igen a zárdá falai között csendesen, egészen meghalva fogok élni és élvezni; mindig örökké imádkozni, hogy egyedül az Isten legyen előttem, emlékezetem pedig haljjon meg és ne maradjon vissza a világban.

— Oh, hogy így kell rólad lemondanom! — panaszkodék az atya; emellé nincs az Istennek nagyobb csapása!

Ezzel monni készült, hogy elérzékenyüléssel gyöngésséget ne áruljon el.

— Isten akarta! . . . mondá Idália a középkor ismert jelszavát. . . .

Pata Edumen is azt mormogá magában és aztán hozzá gondolta: Mért akarhat ilyet az Isten?

E pillanatban feltárlt az ajtó, s azon Fulko és Melizenda a léptek be.

— Pata ura! — szólalt meg mély üdvözléssel Fulko; védelmezz bennünket; mi Aba Izsák várából szerencsésen megszöktünk és nálad keresünk menhelyet és

ótalmat. El fogom beszélni sorsunkat; de előbb lovagi védelmedért esedeznünk.

— Az üldözöttek mindig otthont találnak váramban, — felelt megörvén a várur, kinek elég volt Aba Izsák nevét hallani, hogy minden érzékenységet feledjen; — a szerencsétlonek pedig mindig számíthatnak védelmre és ótalmanra,

Fulko most elbeszélte az ő és Melizenda rövid történetét. . . .

Idália nyugodtan hallgatta végig, aztán Melizendához közeledett, s megölelte és homlokára csókot nyomott, melylyel barátőjévé avatta föl.

Pata Edumen pedig előhívta Mahmudot, hogy örüljön leányának.

Később egy csuklyás barát jött a várba. . . . Ez Jakab volt, kit Fulko Aba Izsák szolgájának és czin-kossának ismert föl.

Ez azonban furfangos eszével feltalálta magát, s pattogni kezdett ura ellen, kitől állítólag megszökött, hogy Pata urát tudósíthassa Aba Izsák terveiről. . . . Ezen árulása megmenté a haláltól, s Pata Edumen szolgálatába vette.

Másnap Pata várát egy utazó kocsis és két fegyveres lovag hagyta el. . . .

A kocsiban Idália és Melizenda ültek. . . .

A lovakok pedig: Pata Edumen és Fulko voltak.

VI.

Míg egyes családok és egyének drámai eseményeit rajzoltuk: azalatt az ország szívében véstes hír szorongó aggodalommal tölté el a hazafiakat.

Jün a tatar! . . . Ezzel ijesztették egymást az emberek, mint mumussal szokás a gyerekeket.

Pedig régi közmondás, hogy nem jó az ördögöt a falra fostoni. . . .

Mindenekelőtt felvilágosításul meg kell jegyeznünk, hogy azon szomorú és véres epizódját hazai történetünknek, melyet „tatarjárásnak“ kereszteltek el: voltaképen a rettenetes mongolok játszották el, kiknek Dsengiszkán, legyőzvé a tatar törzseket, már megalapítá roppant birodalmát, minönk a földön még nem volt párja.

Hogy mégis szokottabb a tatar név, mint a mongol: arra nézve történeti kutatásaink eredményét szükséges olvasóinkkal megismertetni.

Legtöbb történcs komolyan és vita nélkül meggyezik abba, hogy a mongolok egyik roppant nagy családját teszik a tatar-törzsnek, s ezen elnevezéssel, a X-ik században a chinaiak kezdetek élni. Mások pedig azt állítják, hogy a mongolok, az emberiség ezen borzasztó ostarai, legyőzvé a rokontatarokat, a hódító

népeknel többször előforduló különös szeszélyből: a legyőzöttek nevét vették föl.

Igy látjuk napjainkban például: a hódító Poroszországot a győzött német birodalomba olvasni és királyát a német császár i czimet fölvenni. . . . Valjón a német császár széles birodalmában évszázadok leviharzása után, a hódító nép nevo fog-e még élni? . . .

De térjünk vissza tárgyunkhoz.

Hogy a mongol név csakugyan későbbi eredetű, azt saját nemzeti hagyományaik is erősítik, s állítják, hogy ezen nevet Dsengiszkán alatt 1189-ban vették volna föl.

Ekkor Dsengiszkán még Tomüdsinnnek nevezettett, s miután az összes tatar-törzseken győzelmeskedék, akkor határozá el magát, hogy az „összes tatárok“ fővezéréhez illő nevet veend föl; azért is 1206-ban összehívta a törzsvezéreket Honan folyó forrásához, s ott kilencez fehér ökr farkából készült zászlót tűzvé ki, beszélni hagyta Guksüt, a híres kámot, (pap) ki jelenté, hogy az ég azt akarja, hogy a nagy khán ne viselje többé névet, hanem érdeme szeriut üdvözöltessék Dsengiszkának, azaz a hatalmasak khánjának, és a császárök császárjának czimeztessék. . . .

Azt tudós nyelvészek bizonyítják, hogy a mongol és a tatár nyelv: igen közeli rokonságban áll egymással; sőt legújabbán egy igen jeles vótórán magyar nyelvtudósunk azt is szeretettel kész behozni, hogy mi magyarok tulajdonképen a mongolokkal és a tatárokkal kétségtelen rokonságban vagyunk, legalkább a nemzeti nyelvökben előforduló azonos jelentőségű szavak használatánál fogva.

Tisztelet a tudományak! Szivesen hajlunk meg szédítő hatalma előtt; de labozás nélkül merjük állítani, hogy azon korban, melyben beszélyünk története játszik: bizonyára senkinek se jutott eszébe: semmi néven nevezhető — rokonság!

Már 1222-ben készült hazánkba *D s e n g i s z k á n* a k hatalmas vezére, *T u c s i k h á n*; de miután a Volga és Ural közötti roppant tartományokat meghódította: *D s e n g i s z k á n* más vidéki hadjárata visszazaparcosította; szerezésén a magyaroknak és a mivel nyugatnak.

1236-ban azután *B a t u k h á n* küldetett a nyugati tartományok meghódítására, ki egy pár év alatt a *D n i e p e r t ő l* a *D ó n i g* irtóztató kegyetlenséggel rögtönzött kün sirhalomokat és koponya pyramisokat, úgy hogy nevének hallatára megrendül a népek kebele!

Előtte a kúnok *K u t h e n* király vezérlete alatt oda hagyták hazájukat és Magyarországon kerestek menedéket. *I V*. Béla szivesen fogadta őket... A messze látó bölcs király gondolta, hogy a mongolok pusztító csordája meg fogja látogatni hazánkat is és akkor számolhat a vitéz kúnok hősi bátorságára, s velük együtt tartóztatandja föl az iszonyu áramlatot.

B a t u k h á n bátran és feltartóztatlanul haladott előre; lezúta az orosz fejedelmeket; meghódította *C i r c a s s i á t*; felpörkölte *L e n g y e l o r s z á g* ot és *S z i l é z i á t*. *L i e g n i t z* mellett egy öldöklő csatában összetörte a keresztény vitézeket 1240-ben. Azután *C s e h* és *M o r v a* országokon tűzrel vassal keresztül rontva, Magyarországnak tartott.

Most már csakugyan jött a — tatár!

És milyen ellenség volt az!... Előtte rettegés, félelem és kétségbeesés szaguldott; velek tűz, rombolás és öldöklés repült; míg nyomában kietlenség, pusztaság és a halál maradt!!!

I V. Béla mindent elkövetett, hogy a rettegett veszedelem készületlenül ne találja. Alkotmányos szokás szerint az ország nagyait maga köré gyűjté, hogy velük a honvédelemről táudskozzék; de mindjárt a gyűlés elején, a kúnoknak az országba való befogadása miatt oly határozott ellenszenvvel és hangosan nyilvánuló gyanúsításokkal találkozik, hogy kénytelen volt *K u t h e n* t és a kún főbb embereket szoros őrizet alá tétetni, s csak ezután határozták el az általános felkelést!

Majd a gyűlés szép csendesen eloszlott, miután az összesereglés főhelyére a pesti mezőt kijelölte!

Vakság verte meg a magyart, sokan ném akartak hitelt adni annak a rettenetes hírek, hogy jön a tatár!

Sarkady István „Hajnal” albuma.

Pedig már nem jött, hanem itt volt!!

Béla, II-ik Frigyes, Ausztria hercege, szülőtől fel segélyadásra, s irt a római pápának is, hogy küldjön neki fegyveres lovagokat; de *I X*. Gergely sem igérettel, sem fenyegetéssel nem tudta egyesíteni a kereszténységet, s Béla-t jó szándéknál egyébbel nem segíthető.

Ezalatt a határra küldött *H é d e r v á r i D é n e s* nádor összehívott seregének csekély maradványával megérkezett, rémitőhírdet hozván, hogy az ellenség áttört a szorosokon.

Most már mindenki hitte, hogy jön a tatár, midőn már valóban nyakukon volt a tatár!

Szegény Magyarország!

Béla nem veszté el fejét, hanem a fenyegető vészre elővigyázólag intézkedett, s mindenkeltől nejt, *I s t v á n* fiát és kincseit Ausztriába küldötte; maga pedig táborot ütött *P e s t* alatt, hová az országnagynoknak és a püspököknek dandáiraikkal mielőbb kelie megérkezniök.

Frigyes, Ausztria hercege is eljött; de csak igen csekély kísérettel.

Ekkor megjelent *B a t u k h á n* követe, származására nézve egy angol, ki a mongolokhoz szökeve, ott tolmácsi minőségben szolgált és hatalmas ura nevében felhívta Béla királyt, hogy hódoljon meg.

A nagyelkü, lovagias fejedelem inkább akart előfala lenni Európának és a műveltségnek, hogy sem gyáván kiadja kezéből fegyverét a hitetlen tatároknak.

A követ elutasító válaszszaal tért vissza.

A harc kozkájá el volt vetve...

Frigyes herceg nem várva Béla vezénylő parancsaira, neki rontott egy portyázó előrsi csapatnak, s elfogván egy embert, diadallal vitték a táborba, ki a véletlen büsz játékából kúnak ismertetett föl, s azt valotta, hogy a mongolok között kúnok katonáskodnak.

Erre roppant lázadás tört ki a kúnok ellen, s legott az őrizet alatt levő *K u t h e n* re és fogolytársaira rohantak, s őket irtalmatlanul konzolták föl!

Ily szomorú előjellet kezdődött a hadviselés a tatárak ellen, mire a felháborodott szabad kúnok elhagyák Béla táborát, s tömegesen a mongolokhoz csaptak át.

B a t u k h á n megfoghatatlan tölénségben veszteget, a rémitő gyilkosság híre pedig gyorsan kezdett visszahuzódni, mely fortélyos hadicselét a mieink félelemnek magyarázván, sebes rohammal keltek tildözésére. Frigyes herceg meg épen feleslegesnek képzelvén tovább is becses személyét, bucsu nélkül hazasietett — *A u s z t r i á b a*!

Béla n a k csak nehezen sikerült hadi rendbe hozni harcaozomjas seregét, s okos mérséklettel követni az ellenséget.

A sajó mellett, a mohi pusztán került ütközetre a dolog.

Béla hatvanöt ezer harczot számlálhatott, míg *B a t u* seregének szem be nem láthatta a végét...

Borzasztó és döntő ütközet volt az!.. A tatárok egészen másképen harcoltak, mint a magyarok; ők gyorsan rontottak elő, támadást szinlölve, midőn egyszerre elszédlednek, hogy midőn a figyelem többféle osztott, meg ismét bámulatos könnyűséggel egy ponton összpontosuljanak. Ijakaik és nyilaikat mesterien kezeltek; azonkívül rémletes veszteséget okoztak a görög tűzzel is, melynek kezelési titkát a görögöktől sajátították el.

A magyarok hősiessen harcoltak, mindannyian drágán adták el éltüket...

Késő időben, még most is vérzik szívünk ez öldöklő csata emlékére, melyben a haza színe és virága hullott el, kiknek koponyáiból Batu khán rémítő piramist emeltetett győzedelmének rettenetes jelölül!

Béla a király csak kevesed magával tudott elmene-külni Turóc várába, a győzőnek hagyva podgyászt és az ország pecsétjét. Turócból Pozsonyba, innen Ausztriába ment, hol Frigyes egy koronásfő szerencsétlenségét galádul és szemtelenül kizsákmányolandó: tiz ezer márká ezüstöt zsarolt rajta; sőt kényszeríté, hogy Sopron, Moson és Vasvármegyékot neki oklevélleg átengedményezze.

Keserű fájdalommal és levorten hagyta oda Ausztriát, s Horvátországba, majd Dalmatiába bujdosott, hol Veglia szigetén családjával együtt csendes és visszavonult életet élt.

Magyarországban pedig a Sajó melletti nagy mészárlás után megkezdődött mindazon pusztítás, tűzvész, öldöklés, csúg és dőghalál, melyeknek összegét „tatárjárásnak“ nevezték el!

Batu khán méltó unokája volt D s e n g i s z k á n a k és érdemes fővezére az uralkodó O k t a i császárnak, ki legelső miniszterének, Y e - l i u - k u c s a j n a k, egy születésére nézve telivér tatárnak, midőn a legyőzöttkezt szőlője gyanánt lépett volna föl, vad felindulással azt válaszolá: „Csak az van még hátra, hogy a népért sirmi is lássalak!“

Batu khán a népet csak legyilkoltnai tudta... Nála nem volt — kegyelem!...

Mielőtt ez a nagy pusztító szerencsétlenség bekövetkezett volna, épen a budai országgyűlés tartama alatt, megérkezett Pestre Pata Edumen leányával, Fulkóval és Melizendával.

Idália és Melizenda legott a kolostorba vonultak, hol az első apáczává avatattott föl; a másik pedig, mint muzulmán hölgy, a keresztény vallásban nyert oktatást.

Pata ura és Fulko gróf siettek följárlnai a királynak lovagi szolgálataikat. De midőn Kuthen és fegyűrszerei kivégeztettek: Pata Edumen elkeseredve hagyta oda Béla táborát és Pata várába vette magát, honnan boszut lihegő kúnjaival halálos ellenséglőn a — magyarnak.

VII.

A XIII. század elején assisi szent Ferencz alapította a nevéül nevezett ferenczi szerzeteseket, kiknek szabályul hagyta: a szegénységet, a betegek és belpoklósok ápolását, s hogy élelmüket munkával és koldulással keressék.

Egyszer, midőn ezen Ferencz prédikállana, a monda szerint Isten oly hatást adott szavainak, hogy Klára, egy elsőkelő assisi nemes urnő, legott elhagyá a világot és a ferenczi rendszabály szerint, a „Klára-apácákat“ vagy „Clarissákat“ alapította. —

Alig egy év múlva pedig a domonkosokat, vagy hitszónokokat alapítá a spanyol eredetű Domonkos, a híros Guzman családból.

Ez szintén a „Clarissák“ mintájára apácza rendet is létesített, s annak Rómában kolostort építtetett.

Mindkét szerzet csakhamar elterjedett az egész Európában, s tekintélyre és hatalomra gyorsan emelkedék, mit legfőként III. Ince pápának tulajdoníthatni, ki álmában a lateráni szent János egyházát ingadozni, s már-már dűledezni látá, midőn azt két férfiu, egy olasz és spanyol, vagyis: assisi Ferencz és Guzman Domonkos — mondja a szent legenda — megtámasztották. Természetesen, hogy a Pápa álmát úgy magyarázták, hogy ezen két férfiu követői lesznek az egyház

legerősebb oszlopai. És az álom ilyen megfejtésén nem tudott kételkedni a — középkor!

Történeti és krónikai hagyományok szerint Magyarországban 1221-ben jelent meg fráter és magister Gál, ki magyar születésű lévén, előbb Bolognában az egyházi törvényt tanította, honnan néhány társával az alapító szent Domonkos által hazájába küldetett, hol János, esztergomi érsek által különös előzékenységgel fogadtatott, sőt maga a király is kitünő kedvezményekben részeszteté.

Ekként hatalmas pártfogások mellett könnyen terjedt el nálunk a domonkosok szerzete.

Ezek a jámbor emberek aztán oda működtek, hogy apácza zárdát is létesítsenek szűz földünkön.

IV. Béla engedett a sürgetésnek, s mindjárt uralkodása kezdetén, a boldogságos szent szűz tisztelőtőre, egy nő kolostromat alapított a nyulak szigetén, mely leginkább Mátyás esztergomi főérsek erélyes buzdítására jött létre, ki legelső czimeztetett Magyarország Primássának.

Az akkori idők vallásos buzgalmánál és rajongásánál fogva ezen kolostor apáczái leginkább főri családokból származának, kik Istennek adva előnyt, lemondottak a világi dolgokról és a zárdá csendes falai közé zárkozának.

Ezért van az, hogy sokan butasággal és sötétséggel vádolják a — középkort.

Bizonyára azon rémos hatás alatt, melylyel babonáskodása és inquisitívjának szörnyű és vérfagyaláló leírása dülő és pusztító villámias gyanánt járja át az emberi kobelt.

Vannak annak mégis szép és megragadó költői vonásai, melyeknek kialakítására sok lángész készséggel vállalkozott és tömörked mélyebb kedély izgult föl rohamosan és bódultsággal azon mysticizmus varázsa alatt, mely egész lefolyását bűvészigileg körülkarolja!

A vessző, mely egykor Mózes kezében az egyiptomi Pharaók trónja előtt a csudák nagy hatalma volt; vagy az emberiség bibliai paradicsoma, mely a szép és boldog arany kort képezi: nehezen, vagy ép alig képes bennünk ama bűmületet, meglepetést és csudás érzetet ébresztetni, mint minőt a középkor; igenis a százszor megrótt és ezerszer vádolt középkor föllengése, magas ábrándozása és önfeláldozó áhitata önkéntelen, nyomasztólag és legyőzhetetlenül gyakorolja rendkívüli hatását az észre és szívre egyaránt.

Az, mi az emberben nagy és gyarló; magasztos és kihívó; önfeláldozó és érzelő; ábrándos és kéjelgő; fenéges és eltévelytes; szási és botránkozató; lovagias és szenvedélyes; isteni és ördögi; mindaz esudálatosan össze vegyül a középkorban mint nagy festők vásznán a színezékek művésze!

Isten akarta! — szokták mondani... És elmentek Jeruzsálembé, hogy a szent sirnál vezekeljenek, vagy élvezzék keleten a mesés gyönyöröket; meghallgatták alázatosan a meztelábos szerzeteseket, kik a fényűzés és romlottság ellen menydörögtek; de azután beléjük kapcászakodtak és legtöbbször botiülegekkel eresztették őket utnak; míg a tánczoló vig troubadourokat tárt karokkal fogadták, s a vitézek legdrágább öltönyeit ajándékozták nekik oda, a hölgyek pedig gyöngéd és részegítő szorelmüket...

Valóban, a középkor általános szelleme: a tulzás és rendkívüli felé hajlott!..

Nem is lehetett az máskép, midőn a gőg, a vakmerőség és a koldusbot: majd a lovagság, majd a hősiség, majd a szentség legfelsőbb foka gyanánt tűnik föl!

Mégis szerencsétlen az, ki a középkorban nem akar egyebet látni és szemlélni, mint az elfogultság hibáit; a rajongás üldözéseit; a kereszties hadseregek kicsapongásait; a babona rejtélyeit és az inquisitív ádázatait; mert hiszen az, épen azon kéjes élvezettől fosztja meg magát, melyet az elmúlt korszak tagadhatatlanul egyéb nemes tulajdonainak igazétes hatása szokott maga után hagyni.

Vagy tépjétek meg a búske tölgyet kevely koronáitól; a viruló rózsafat illatos bimbóitól; — és mi marad?.. Pusztá száraz ágak és szuró tövishalom!

Foszszátok meg a természetet alkotó és rontó hatalmától; a tavaszt bájoló virágaitól; a nyárt érlelő mele-

gétől; az ősz tápláló gyümölcseitől; a telet örkődő hidegétől és zuzmarától: — azután mi marad?.. Egy végtelen nyomor chaosz, melynek elgondolásánál eltéved a megdöbbsent ész!...!

Higgyétek meg minden korszaknak meg van a maga miveltéségi fokozata, melyet tul lehet szárnyalni; de végkép elhomályosítani nem lehet — soha!

A történelom, ez a szentelt esikpobokra minden tudományak. — nagy és rettenetes bizonyoságát nyujtja, hogy minden korszaknak volt törekvése és akarata a haladás és miveltés felé.

Mert hiszen a szellemi mozgalom sajátossága és természetese az, hogy egy pereze meg ismerek megállapodást.

Habozás nélkül merjük állítani, hogy épen a középkor szolgált tüzkemencezo gyanánt, a legujabban uralkodó nagy és hatalmas eszméknek, bűmülatos találmányoknak és politikai átalakulásoknak, melyeket alapjaikban az akkori világság forrongások, fáradhatatlan buvárlatok és az örökös küzdelmek, mint meg annyi ősi cyclopsok kovácsolának.

De mi legfőként a középkort jellemzőleg megkülönbözteti, az; hogy volt vallása és erénye; dicsősége és nagysága; sőt azoknak nemcsak pusztá tudatával birt, hanem azok valának rajongásának eszményei, képzeltének élményei; azokról álmódott, azokért élt és meghalt!

Minden szív az erény jutalmát a kereszténységben találta föl, s a könyörületességet semmi gonosz tett sem zárta ki.

Gyakran leghiresebb rablók és a legkegyetlenebb gyilkosok bünbánokká lesznek egy intelem, vagy a szent malaszt által... És a nő, ki lemondott a világról, a kolostor falai között sérthetetlen és neve a tisztelet tárgya.

Higgyétek meg, a mai világ alig tudja megítélni azt a kort; mert nincs vallásunk, s mindenki, mintha szgyellenné, hogy valamelyik felekezethez tartozik, nem állal gnyút úzni saját vallásából és a botrányt a hívál kodók csoportja megtapsolja!

Azért van aztán, hogy az új nemzedék, a középkor kereszténységében nem lát egyebet: — dőre phanatismusnál!

Tartozunk beszélynünk egyes helyoinek föladvogásitása végett ezen vázlatos rajzzal, hogy az eseményeket történetileg, magából a korból, igazoljuk.

Most siessünk Idáliát fölkeresni, a kolostor falai között...

Idália boldog volt a zárdában; boldog, nem ugyan azon értelemben, milyet a világ ezen fogalomnak szoret tulajdonítani; mert hiszen, egy megcsalattott szivben nem is foganhat meg ujra a világi boldogság virága; hanem boldog volt erős elhatározásában, hogy visszatevével az Istenhez fordult, neki jegyezte el magát szorvonhatlanul, — örökre!

És az Isten oly jó!.. És az Isten igazságos!.. Az Isten nem csal meg senkit...

Idália rövid idő alatt apáczává avatottat föl... — Bárton lépett föl az oltár lépcsőin; megható és kenetes áhitattal mondá el az eskü szavait.

Midőn az ünnepélyos szertartásnak vége volt, társnői egyenként szivélyesen homlokon csókolák; azután czellájába vonult, hol megragadta a feszületet és összevissza csókolá; majd kobléra ülelt, lázasan és göröcsösen, mintha szívének zajos dobogását akarná megsemmisíteni; — azután a földre rogyott, főhéher fátýulával betakarta szemeit, hogy visszafojtsa könnyhullatásait..

Oh, de a szív nem tágitott és szemei erősebbek voltak akarata szilárdságánál!

Idália ijedten ugrott föl; átlátszó, sápadt arczait biborfény özönlé, s homlokáról az izzadság cseppjei nagy gyöngyszemek gyanánt hullottak alá, melyek égettek mint a tűz.

Mindeddig erős volt; — és most, midőn már letörülhetetlen bélyegét bírta sorsának; midőn már nem volt többé a magáé: — akkor újra föltámadt — szerelme! És mily lóditó, lázító, eszeveszett volt e feltámadás!

Istennek szentelte magát és közel volt, hogy az Istent megtagadja..

Egy pillanatra megfelodkezett magáról, s örülten tépte le habzó fátýolát, mely a szűzeknek büszkesége és dicsősége..

Mire felbomlott hajának rohanó hullámai sötét selyempalást gyanánt gyűrűzték körül dagadozó tagjait.

Ha látnátok őt ez igazétes pillanatában az öntudatlanságnak, azt kellene hinnetek, hogy az éj tündérkirálynéja megelevenedett a dajkamesékből, s elötleték áll varázsló sötétségében, melyet szemeinek vad és kéjes lángolása bizonyos tulvilági fényvel ragyog be!

— Szerelmemről örökre, mindörökre lemondottam, — kezdé örvöngésének mámorában; igen, lemondottam az oltár előtt, a pap kezébe... Ah! és én megcsaltam az Istent, hazudtam a papnak, szentségörést követtem el az oltárnál!.. Megszéplőttem a szűzek fátýolát, beszennyeztem a tiszta szívédek lilium ruháját; eladtam lelkeket a pokolnak; hazudtam, mint az ördög és nyelvenem volt az elkárhozás!.. Szinlelés, kigyósziszegés és a sátán rut merénylete volt tőlem e boldog zárda mennyei csendjét és szelid üdvét megzavarni; elhatározást tettem; Isten után rajongani és imádkozva hazudni!.. Hah! én szörnyű vagyok!.. El, el tőlem szent kereszt, még az ur Jézus fölelevenülhet rajta és a sebhelyekből kitóduló vércseppek kezeimre száradhatnak, hogy elárulják a gyilkosságot, melyet átkos bűnömrel újra elkövettem az én megváltó Istenemen!.. Nem, nem vagyok méltó menyasszonyod én Uram! mert a bűn, mit e kolostor falain kívül véltém hagyni, most jobban éget, midőn már társnőim a tiednek csufolnak... Oh, én szerencsétlen! Örökös szemrehányássá csináltam életemet; földultam vallásos meggyőződésemet; elátkoztam magamat; hah! mert azon tudat végtelen átkom, hogy

— szeretek!.. Hiu, világi szerelmet táplálni bensőleg; mig Istenék hazudom magamat külsőleg!.. ez elviselhetetlen; és örültté teszen... Vagy oh Istenem! térd össze zívemet, némitsd el szerelmemet, hogy azután csak a tiéd legyen és csak téged szeresselek oh Uram!..

Ezalatt lassan feltárult az ajtó, s a küszöbön Melizenda jelent meg, ki az apácák főhéher öltözetében festői ecsetnek szolgálhatna gyönyörű mintaul.

Halkan Idáliához közelített, s elszántsággal némán ragadta meg jobbát, melylyel magától a feszületet távol tartani igyekezett.

Idália meborzadt, s az örvöngés utolsó rohamával dobta magát barátnője karjai közé.

— Fuss innen Melizenda, — kiáltá; hogy no légy oly szerencsétlen, oly elátkozott mint én!

— Idália! — szolt nyájas szelidséggel a hölgy; te gyöngébb vagy, mint gondolni mertem volna...

Tovább nem folytátá, mert észrevév, hogy az ifjú apácza ájtulat volt karjai között.

Legott kímélyes gyöngédséggel az ágyra hurczolá, s hideg vízzel igyekezett őt magához téríteni.

Idália a léltéságból lassanként magához jött... Szemeit felnyitá, s megpillantván barátnőjét, hálásan mosolygott rá.

Melizenda szemeiben könyvek ragyogtak...

E percben egy koboz futó hangjai rezgették át a légen... Melizenda az ablakhoz sietett, s a kolostort kerítő kert falain kívül, a fák sűrűzetében Fulkóra hitt ismerni.

Szive megdobbant és úgy érzé, mintha e dobbanásnak hangja volna és azt mondaná: igen, ez ő!

Arczain az öröm pirja villámolt szét, mint midőn a hajnal kipirtja az eget; azután Idáliához futott, s lázas izgatottsággal megragadta barátnője kezét, mondván:

— Idália! édesem, kedvesem! mentve vagyunk... Fulko közelünkben van... Ő bizonyára megmentend bennünket.

Idália keserűen mosolygott.

— Késő! már késő! — nyöszörgé fájdalmasan, s azután erőt véve magán folytátá: nekem itt kell maradnom, nekem itt a helyem!.. Te menj, fuss, te boldog vagy, mert szeretsz és viszont szeretve vagy... Engem a világban is csak szenvedés és gyötrelme fogadna; mig itt a szent falak eskümre fognak emlékeztetni, s megtanulok — feledni!

Melizenda kérdőleg tekintett barátnőjére.

— Az a pillanatnyi kitérés, — igazolá magát Idália; melynek végén tanuja lettél gyöngöségemnek: utolsó fellobbanása volt kialvó szerelmemnek; örületes bucsuzó a világnak; örök Istenhozád minden örömem... Most már józan vagyok!.. Az Isten irgalmas és kegyelmes, megbocsátja dőre kitéréseimet... Avagy, mit is keresnek én a világban? hogy szerettem?.. Féltre az álmakkal; nem szebb-e, nem magasztosabb-e Isten szeretni?.. Az ember megcsal; de az Isten mindig

szert, meglátogat bennünket mindennap napsugár képében; éjjel pedig csillagszemeikkel őrökdi felettünk, s elküldi azemeinkre a jótékony álmot, hogy pihenjünk és álmodjunk; hidd el az álmokban egy más életet folytat az ember; egy különös világban él, mely van és nincs; van, mert álmodban él és mozog; és nem taláod, ha fölébredél! . .

Melizenda áhitattal hallgatta barátúnjét.

— Az én szerelmem — folytatá kis szünetelés után Idália; olyan volt mint a rózsá himpora, melyet a durva szél szerte sodor; míg a gyöngé szellő magával ragadja, hogy beillatozza a csöndes est szelid alkonyát. . . A szerelem hasonlít egy virágoz kerthez, melyet a nap szende sugáiraonl jótékonyan éltet, vagy égető forróságával durván elperzsel. . . Olyan szívvvel nem lehet a világban élni, mely érzi, hogy a viszontszerelmem boldogító áldásátl meg van fosztva. . . Ez a tudat csak szenvedést és kétségbeesést terem. . . Jobb nekem itt, hol legalább Istennel vigaszalhatom magam; míg a világban minden csak gyötrő fájdalomra emlékeztetna.

Ezután fölemelkedék és ünnepélyesen mondá Melizendához:

— Isten veled, szeretett barátóm! Menj kedvesed karjai közé, s olykor, ha lesz időt emlékezzél rám. . . Én pedig Istenhez fogok imádkozni, hogy bocsássa meg bűnéimet, fogadjon el hű menyasszonyának, s engedje, hogy érte és vele haljak meg!

Oly komoly szilárdsággal voltak mondva eszavak, hogy Melizenda ellenvetés nélkül hagyta oda barátúnője czelláját, s csak hulló kőnyei árulták el, hogy az elválasásnak milyen nagy fájdalmát viszi magával.

Idália pedig a földre borult, sirt és könyörgött Istenhez, hogy bocsásson meg neki. Kőnyei alá hulltak a padlózatra, s azokat töredelmes bűnbánat gyanánt hájának selyem csomójával surlta föl; azután keresztet vetett magára, megcsókolta áhitattal a keresztet; majd meg szívéhez szoritotta hosszan és erősen, imádkozván Istenhez, hogy ne legyen abban más érzelem, csak Jézus iránti szeretet, s végül ihlettel emelte föl fehér fátólat, hogy azt előbbi helyére illesztze.

Most már szigorú apáca volt; lelkeben a sorsával való kibékülés csendes nyugalomával.

Míg a vezeklő Idália bűnbánatának hallgatag és ámuló tanui valánk, azalatt megszólalt a zárda kapujának éles szavu csengettyje.

Midőn az ajtó megnyílt, egy lovag lépte át a küszöböt, kiben mi azonnal Fulko grófra ismerünk.

A jámbor kapusú tiltakozott a betolakodó vak-

merősége ellen; de ő, a király nevében sürgősen kívánt a fejedelemsasszonnyal szólnani.

Látván a dacos nénié, hogy a lovag nem tágit, holott ez időben egy kolostor szent és sérthetetlen volt; elvégre is elszánta magát, s előhívá a fejedelmét.

Kell-e mondanunk, hogy Fulko a Sajó melletti szerencsétlen ütököt híret hozta meg, s a királytól azon parancsolatot, hogy a szűzek gyorsan biztos helyre meneküljenek az előre rontó tatárok elöl? . .

Szavainak igazsága fölé könnyű volt a megretentet fejedelmét meggyőzni, mert már Pestről és Budáról, a roppant zaj, láрма és eliszonyodás zugó moraja egész a nyulak szigetéig hallatszék.

Jön a tatár!

Meneküljön ember és állat; mert a vad csorda ellensége minden életnek. . .

Az apácák — hamarabb mint elmondjuk — rémülten siettek odahagyni kolostoruk szent csendjét, s az erdők renetegében kerestek menedéket, hogy lokkük tisztaságát híven megőrizték.

Az általános zavarban könnyű volt Fulkónak Melizendával találkozni, mivel azután eltűnt. . .

Idália pedig czellájában imádkozott, vezekelt és sirt. . .

Órá nem gondolt senki. . . A rémülés oly nagy volt, hogy mindenkinek saját személye is nehézneket tetszék, hogy valamiképen elrejtthesse.

Midőn imádságával készen volt, a szokott időben a refectoriumba ment esztődre, de ott nem talált senkit; majd a kápolnába sietett, azt híven, hogy bizonyosan ott találandja társnőit. . . Rideg és kiholt volt az; még a szentély is, hol a monstrantia tartatott, nyitva és üresen állott; az oltárról eltűnt a nagy arany kereszt és a drága csipketerítő. A boldogságos szűz Mária gyönyörű szép szobra, a mint élőben tartja a vidor kis Jézuskát, meg volt fosztva az arany koronáktól és az ezüst szivektől, melyek ékesítették. . .

Oly borzalmas volt minden, s oly tompa némaság honolt a falak között, hogy Idália összerázkodék.

Bejárta az egész kolostort. . . Sehöl senki!

Egyedül volt a zárdában!

De azért nem esett kétségbe. . . Visszament a kápolnába, hol az ima megerősítette lelkét, s azzal vigasztalá magát, hogy a mindenható Isten, ki a vak Tóbiás vezetésére angyalt küldött, őt is csudálatosképen megszabadítandja.

Érzé, hogy nincs magányosan. . . Vele van az Isten!

VIII.

Azon az egész messze földön, mely Egertől Hatvanig terül el: mindenütt Batu khán serege táborozott; sőt egyes merész csordák előőrsök gyanánt már Pest körül is száguldoznak.

Közben nem voltak többé városok és falvak, mert Sarkady István „Hajnal” albuma.

azokat a kegyetlen tatárok tövig elpusztították és fölégették; a szegény lakosok legnagyobb részhen oda veszték a tűzben; másokat pedig irtalmatlanul felkoncoltak és csak igen kevés volt azoknak száma, kik jó szerencsésükre korán találtak utat a menekülésre! . .

A tatárok rendszeren nem bizonyos hadi terv szerint egy hadtestben, hanem sokféle elágazó osztaályokban rontottak előre, kiknek vérszomjától csak az távol képes menekülni, ki jól el tudott bujni!

Gyakran körülvettek egyes falukat, s mindenestől fölégették, s ha egyes ember a lángok közül csudálatosan kijuthatott, iszonyu kínzások közt karddal mérszáraltatták le; vagy átkozott kutya kedvük szottyant a városokban egy kiszabott téren összegyűjteni a lakosokat, azután levetkőztették, a leödlőstök őket, hogy koponyáikból rémitő hegyeket alkothassanak; majd rémesen borzasztó mulatságból a gyermekek fejét saját édes gyermekeik által kalapácsoltatták székkel; míg a mongol nők vad kéjelemmel a magyar nők ellen dühöngtek, saját kezeikkel megölték a szépeket és fejjeiknek enni adták oda; a csunyákat pedig rabszolgáulók megtartották, s azokkal a legaljassab és legundorítóbb munkákat végeztették!!!

Gyözdelmes utjok távol volt a diadal dicsőségétől; ők nem lelkesültek hősi és víztői tetteikért, hanem levetkőzvé magukból minden emberit, egyedül a pusztítás, égés, a földrengés és a dögvéz jelent örömiük és boldogságuk! Siketek valának a kínok jajjaira, s a halál hőrgését tartották a pokol legszebb harmoniaju zenéjének!

Hadjáratuk valósággal az Isten boszujja volt. . .

És tudjátok-e, mi az Isten boszujja?

Az ember kiátkozása a paradicsomból! . . A világot elárasztó vízvész! . . Sodoma és Gomorra elpusztítása! . . Lóth nejének sóbálványrá változtatása! . .

Nagy az Isten, nagy az ő boszujja is!

Uram! irgalmazz nekünk! . . .

Batukhán sáruga sátora, a roppant kiterjedésű tábor közepén, egy kimagasló dombon, kelet felé fordítva emelkedék; körülbelül ott, hol ma Gyöngyös városa fekszik, a büszke Mátra lábainál, gyönyörű szőlőhegyek koszorujában; mellette és körülötte ezer és ezer kisebb sátor pompázott, melyeknek beláthatatlan vége, a távol messzeségében látszék elveszni.

A rettenetes khánnak fősátora bürökkel bevont szánkákon volt kifeszítve, s tevék által vonatott tova; míg a többi sátorokat egyszerűen fűszedték, s nemzeti szokás szerint, minden harcos cipelte a magát azon nélkülözhetetlen faszakkal együtt, melyből a tatárok előtt oly kedves kumizt, vagy is, a mesterségesen készített részegítő kancza tejet édesdeden hörgölgetni megszokták.

A fősátor egyetlen nagy tereméből állott, melynek egész keleti oldalát Dsengiszkán rémitő nagyságu arczképe foglalá el, mely sajátoságos, imposant rajzolat ma roppant kirncset képviselne! Az arczkép előtt egy tűzzel telt serpenyőben ürömyöklér, tövis és ganaj égett oly hagyományos tisztelőül, mert azok jelképezék Dsengiszkán borzasztó és nagyszerű akaratát, ki az egész világot rendítő pusztassággá kívánta tenni, melyben nem lehet más egyéb, csak keserűség, fájdalom és megsemmisítés!!!

Ezen égő hegyet fújtó bűzét illatos fűszerek mérseklék, melyek bódítólag hatottak az agyvelőre.

Batu fővezér számára egy trón volt készítve, melyre három lépos vezetett; mellette ruganyos puha kezevet állott, melynek lágy ölében a hatalmas khán legkedvesebb neje, vagy szeszélye szorint valamelyik kiválasztott kedvese, vagy olykor épen egy-egy ragyogó szépségű foglyonő szokott ilyet foglalni; azután még néhány derekalj volt a szegletekben elhelyezve, melyeken az al-khánok, kamik és más főemberek kényelmesen heverésztek, s olykor Batu kegyelméből az italok fölött feleltek, ha a terasina, mely rizsből készül, vagy a kara-kumiz, mely tehen és kancza tejből van; vagy a boll, mely mézből csepeg, — bir-ó vidámitóbb és részegítőbb hatással? És ezen roppant fontosságu kérdés eldöntése végett alkalmat vettek mindenikből tátott szájra nagyokat inni és irgalmatlanul lerészegedni.

Mert ezen italokkal nagy lőségben éltek a tatárok, ha otthon mohos hegyeik között, vagy terméketlen völgyeik hideg homokjában tétlenül és lustán heverésztek; vagy embermészárló csaták után gondtalan pihenésnek adták át magukat.

Más ülhelyi nem volt a sátorban, mert az idegen fejedelmek követei csak leborulva beszélhettek a rettenetes híru Batukhánal.

Mindjárt a bemenetnél egy asztal állott, melyen tiszta aranyból készült roppant nagy edény volt tele szikrázó fehér borral; meg három kisebb arany kancsuban a tatárféle kábító italok valának, melyekből drága kövekkel kirakott arany és ezüst csészékkel lehetett meríteni.

A hatalmas khán egyedül szokott inni egy briliántokkal kirakott nehéz arany billikomból, s akkor a jelekké térdre estek, s a legnagyobb hódolatot tanúsították; a hangszerek pokoli zaja pedig egy riadó tust menyőrdögött el. . . Minél gyakrabban ismétlődött, annál kedvesebb volt a — vendégeknak.

Különben a khán vendégei szabad tetszés szerint ihattak, menyui hasukba és fejükbe fért; sőt jó szívbel, vagy pusztaszeszélybel gyakran nagy szokta kínálni az ismeretlen jövőenyeket és az idegen követeket.

De ezekkel sokszor undorító mulatságból rémes tréfát űzni nagy kedvtelése volt, midőn nekik az italt emberi koponyákban parancsolta nyujtani s oly étkeket izlettett velük, melyeneket az európai gyomor soha sem lett képes megemészteni.

És javt volt, ki egyiket, vagy másikat el nem fogadta. Mert a visszautasítás egy jelentőségű volt a — halállal! . . .

Midőn a szives olvasót ezen sátorba bevezetjük, figyelmzettünk kell, hogy meg ne rettenjen a fejünk fölött elcsappó solymok és karvalyok sokaságától, kik itt szabadon és kihívó pajzánsággal hancsároznak.

Batukhán szenvedélyes kedvelője volt a vadászatnak, s ezen ragadozó állatok kelet leghiresebb soly-

mász-mestereinek iskoláitól kerültek ki, s úgy voltak botanítva, hogy szabadon röpkedtek, vagy tetszés szerint sétáltak a hatalmas fővezér sátorában.

Batu khánnak kegyencei voltak ezek, mert ő gyilkolta az embereket; ezek pedig az állatokat pusztították! . . .

Most, hogy a sátorba lépünk: Batu khán a trónuson foglal helyet; a derekalkakon legfőbb emberei hoverésznek és isznak; míg egy szögletben tizenhat törvényes neje merően és hódolattal függesztik szemeiket a rettegő nagy khánra.

Épen az alkony biborozá a hegyek ormait; lassanként az est zibogó sürkület borult a földre, mely aztán az éj néma esendjének szokott helyét adni.

Batu khán mulat és akkor mindenki vig és mindenki jó kedvű . . . Pedig ő gyakran szeretett népe általános gyöngösgének hódolni: a tivornyanak és a részegeskedésnek.

A khán sátorában az éjt fényes nappallá varázsolják a tündöklő csillárok és ragyogó arany golyók, melyeknek szemkápráztató tünde világot mesterségesen készített és ezerféle szint játszó görög tüzek kölesönöznek.

Mindezen drágaságok nem rég a leigazott népek, megrablott kastélyok és templomok kincsei valának.

Most a Batu kháné . . . De ő nem gyönyörködik fűvényen azokban, hanem néha szeszélye támad és szétajándékozva vezéreinek és legutolsó közharczossainak . . . Neki nem marad semmi . . .

Majd rabol ő újra másokat és szebbeket . . . Van a világnak elég! . . . És Batunak a karja hosszú, azt gondolja, hogy elér az, a világ egyik szétől a másikig.

Ma épen oly széles tatár kedve volt . . . Elosztogatott népe között annyi kincset, hogy azon országokat lehetne megvásárolni.

Van is neki jó kedve! . . . Ragyogó areczal és vidám megelégedéssel emelgeti billikomat, s hívei mindannyiszor, mint parancsóra, sietnek térdre omolni, s a zene sem fárad el a tusok pontos czugzásában.

Érdeklél fogja venni az olvasó, ha Batu khán személyéről közelebről megismertetjük, megjegyezvén, hogy leírásunk korántsem költői phantasma, hanem azt szent Lajos, francia király követének, Rubruquis Vilmos szerzetesnek adatai nyomán állítottuk össze, ki a Volga partján találván Batu seregét, megjelent a fővezér sátorában, s mind két térdét meghajlva, felhívta őt, hogy legyen keresztényné.

Ezen derék szerzetos aztán leirt mindent, a mit látott, tisztán és szabadon. Ő saját szemével látta Batufu, tehát hitelt adhatunk szavainak, miután föl kell tételőznünk, hogy ha Batu külsjében valami rendkívüli, vagy szörnyűség lett volna, bizonyosan nem mulasztja azt megemlíteni, hogy annál félelmesebbnek tüntesse elő; valamint el nem mulasztotta nyomatékosan megjegyezni azt, hogy Batu khán arca „vörösés” volt.

Ismerjük meg tehát a borzasztó „fatárfjárás” rettenetes fővezérét.

Batu khán közép termetű, valódi mongol faj, Dsengisz khán unokája; részatos metszött, s félig becsukott szemei barnák, melyek most a szesz hováttól ragyognak és olykor egy pontra merednek; kiálló vastag szemöldöi gömbölytűn dudorított piros arczainak keménységét, sőt vadságot kölesönöznek; lapos orra és nagy ajkai egész ábrázatának összhangzatát nem zavarták meg. Széles vállai a nyers öröknek szolgálnak kifejezésül; szakállá sűrűbb és tömöttebb, mint más kőzönséges mongoloké, mi férfiaságának nagy előnyére szolgál; haja nagy gonddal van fülei mögé fodoritva; míg feje tetején, a nyakcsiga föl, patkóalakban van kivágvá.

Jellemére nézve ravasz, kétszínű és álnok volt; embertelen mint fenevad; könyörtelen az öldöklésben; kegyetlen a pusztításban; buja és kéjvágyó a szerelében . . .

Romboló szelleme rohammal zútta le a népeket, hamuvá tette az országokat, s a háboru borzalmaiban lelte gyönyörűségét és boldogságát.

Ha külső ábrázata meg nem rettent; eliszonyodunk tetteitől, melyekkel az emberevő szörnyeteg oly rémes emlékezetet hagyott maga után.

És ezen vad embernek hatalmába került — Melizenda! . . .

Azért oly vig, tobzódó és kéjszomjas most Batu khán.

A részvét romegésével pillantsatok csak a puha kerevete; annak lágy ölében Melizenda ül . . .

Szegény Melizenda! olyan mint a halott . . . sáppadt és mozdulatlan . . .

Batu khánnak mégis tetszik és pedig nagyon tetszik! . . . Oly vad gyönyörével a kéjszóvárgásnak pislog rá, hogy szinte megdagadnak erei és szeméit meredve legelteti a szenvedő hölgy néma fájdalomain.

Országokat adna azért, ha őt az a halottszerű hölgy szeretni tudná; szeretni és nem rettegni. . . De ki fogja őt szeretni, ki gyűlöli a mások életét?!

Ki is szerethetné a halál kaszáját? . . . Ki volna hozzá méltó hölgy, ki elszánt és merész lenne azt mondani: hogy igen, én szeretlek! úgy érzek mint te, s veléd együtt ragadom meg azt az öldöklő kaszát! Menjünk, nyargaljunk végig az egész világon; tegyük pusztasággá és azután te a leszesz a pusztaságnak; én pedig neked leszek urnőd, királynéd és mindened!?

Nem érti az ő lelkét senki . . . oh, ha ez a hölgy megértene! . . . hiszen ez — halott! . . . És a halottak tudnak a halál nyelvéen. . . Beszéljen azon vele. . . Megérti ő azt a furcsa nyelvet és magához emeli! . . .

Hajh! Ismernek csak az ő szörnyű vágyait, melyek majd széptantának izzó kőbelet. . . Oh, akkor tudná őt szeretni a tűz szelleme. . . Pedig a szerelem nem tűz-e? . . . Talán ez a hölgy annak a tűznek a szelleme? . . . Ah! csak az volna! . . .

Oh, csak egyzer már őt is szeretné valaki, né csak mindig rettegnék! . .

Batu csapongó ábrándozásaiban nem gondolt arra, hogy Melizenda a senkit sem tud rettegni, mert nem ismeri többé a halál félelmét; a rettegés csak azoknak sajátja, kik gyávák és szeretik az életet.

Melizenda pedig nem szeretett élni. . . Oly szép, oly fiatal, s már élő halott!

Minek neki tovább az élet? Nincs arra már szükség! . . Szerelemétől megfosztották; elrabolták annak karjai közül, kit egyedül és mindenekfölött tudott szeretni. . .

Ő jól látta, midőn kedvesével a nyulak szigetéről menekültek, hogyan támadta meg Fulkót egy tatár csorda. . . A lovak sokáig védelmezte magát; de a sokaság rá rohant, leverte mint valami vad állatot; azután őt kiragadták gőresös karjai közül és egy ideig nem tudott magáról semmit; midőn magához tért: Batu khán sátorában találta magát, kinek vele a rablók kedveskedének.

Melizenda éllett volt, midőn Batuhoz hozták; félig meddig halott; — de ilyen kellett Batu-nak; eleget élvezett már ő élőkkel; ilyen szép halott kell neki, a ki majd ékesen tud beszélni a mennyország-ról, a pokolról, a paradisosról, a napról, holdról és a csillagokról. . . Mondja meg csak neki: merre visznek oda az utak, melyeket élő ember nem ismer, s ő végig nyargal rajtuk és azokat az ismeretlen világokat puskákká teszi. . .

Melizenda csakugyan úgy nézett ki, mint a kinek lelke már a más világon jár. . . Oh, ha ez a lélek visszajönné még abba a szép testbe, de sokat tudna mondani Batu khánnak!

És Melizenda a magához tért, szemei fölnyitlakt; de nem volt annyi ereje, hogy fölkeljen; ott kellett maradnia a puha kerevet lágy óléban. . .

Lágyabb volna Batu kebele — gondolá a hatalmas khán, ha őt szeretni tudná.

Látott már ő hölgyeket eleveneket és holtakat; csináltatott is azoknak koponyaiból magas hegyeket és büszke pyramisokat; de ennél gyönyörűbb teremést nem látott; milyen szép lehet ennek a — koponyája! . . Jó lesz az neki ivó-poharának, ha talán nem fogja őt szeretni!

De ha szeretni fogja, akkor az asszonyok királynéjává teszi. . .

Batu khán egyszerre parancsolta, hogy szünjék meg a zene és szünjék meg a táncz, melyet száz különféle nemzetbeli leányka ingerlőleg lejtett; mire vendégei ittasan eltántorogtak; tizenhat nejt pedig heréltek kíséretében sátoraikba küldötte nyugalomra.

Azután leszállott trónjáról és a kerevethez közlekedett. . .

Melizenda nem mozdult. . .

Batu khán remegett örömben, hiszen ez a hölgy nem fél tőle; nem iszonyodik közeledtére és nem rettegi őt. . .

Oh, ha szeretné is! . . Nem érzett még ily csudálatosan Batu khán, s nem is érzett többé — soha. . .

. . . E pillanatban egy herelt lépett be, kinek minden időben szabad volt a hatalmas khán sátorába lépni, s jelenté, hogy a híres kún vitéz, Pata Edumen ki-vánna hódolni a dicső khánnak.

Batu khán mindig kész volt elfogadni a hódolatot, s parancsolá hű heréljének, hogy előbb Melizendát vigye egy külön sátorba nyugalomra, és aztán vezesse be a „rokon“ vitéz.

A herelt gyorsan teljesíté a parancsot, s midőn Pata Edument a sátorba bevezeté, Batu khán már ismét trónusán ült. —

Pata ura Aba Izsákról beszélt, kinek várában — úgy mondá felizgatólag; — halomra van az arany, ezüst és a drága kő. Annyi kincs van ott, mennyit Ázsiában és Perziában összesen nem találtak a tatárok. Több van, mint a mennyit egykor Dzsengiszkán talált a rettenetes Mohamed Aladinnak dicső székhelyén, Samarkandában; sőt annál is több van, mint a mennyi Karakorumban, az iszonyu nagy mongol birodalom fővárosában, össze van halmozva.

Batu khánnak tetszett az ily beszéd, s ha bár nem is hitte, hogy lehessen a világnak oly helye, hol annyi kincs volna, mint Karakorumban, a mongol birodalom fővárosában; mégis azt gondolta, hogy bizony Aba Izsáknak sok kincse lehet; mert ha nem volna, Pata Edumen nem merné mondani.

Jó lesz azt a sziklavárat széthányni; lesz ott kincs és lesz ember is. . . És ő úgy szeretne ennek a vidéknek is koponyákból emelt hegyeket hagyni emléktül! . . Szebek azok, mint a Mátra hegyei; ezek nyáron zöldek, télen meg feketék; de azok nyáron is, télen is egy formák, ninesen nekik semmi színük, s meg nem teremnek semmit, nég a ponyészt és a mohot sem türik.

Batu khán nem gondolkozott sokáig; hanem riadót fuvartott, s kényes lovára vetvén magát, egy nagy sereg élén elindult Ördögkútvár ellen. . .

Pata Edumen volt a tatárok kalauza.

Reszkess Aba Izsák! — gondolá Pata ura; halálmadár huhog fejed fölött. . . Rettenetes bossznak elolthatatlan fáklýája világítja meg azt az utat, melyen a tatárok haladnak, kik a latort elfogják söpörni a föld színéről. . .

Nagy kincs van ott; de nem láthatja senki. csupán csak a — boszu!

IX.

A figyelmes olvasó vissza fog emlékezni, hogy A b a I z s á k J a k a b nevű szolgáját csuklyába öltöztetve, P a t a várba küldé, hogy I d á l i á t a szabadba csalja, hol azután a többi A b a I z s á k gondja loendett volna.

Jakab, mint tudjuk, nem térhetett vissza urához, hanem P a t a E d u m o n szolgálatába szegődött, s így történt, hogy midőn e B a t u táborában megjelent, ő szinte kíséretében vala.

Természetes, hogy a sátorból kivezetett M e l i z e n d á t látniok kellett, s jól hallák, midőn az nehéz sohajtással nyögte: mentetek meg; valamint azt is bizonyossággal látják, hogy a herélt, a szegény hölgyet egy közeli sátorba vitte, hova — miután P a t a urát a hatalmas khán sátorába bevezette, — újra visszatért, s a bejáratnál őrállást látszék elfoglalni.

J a k a b kün várakozék urára, s elég ideje volt egy merész gondolatot megérlelni. . . Tervével hamar készzen vala.

Nem sokára B a t u P a t a E d u m e n n e l kiléptek a sátorból, s egy roppant sereggel elindultak a Mátra felé, hogy Ördögkutvárból követ kövön ne hagyjanak.

Utánuk tevék húzták a falakat döntő rettenetes kő-veendőket; a tüzet és vasat szóró rémes szörnyeket, melyeknek titkát a chinaiktól tanulták a tatárok, s Európában még akkor nem voltak ismeretesek . . .

J a k a b n a k sikerült az éj palastja alatt magát elrejtetni, s midőn az egész prédavágyó sereg tova haladt, szépen és óvatosan visszaspolygott azon sátorhoz, hova M e l i z e n d á t a herélt vezette.

Egy villanás, s a herélt jaj nélkül halva rogyott össze; ettől függött minden; mert egy sikoltás elárulta volna, s akkor őt nem megölik, hanem izenként szaggatják széjjel.

Jól végzett munkája után gyorsan megfosztá ruhájától és azzal besietett a sátorba.

M e l i z e n d a ébren volt. . . Nem hagyta őt aludni égő bánata; virrasztó lámpája lön meggyilkolt kedvese édes emlékének . . .

— Gyorsan M e l i z e n d a ! — suttogá halkán J a k a b, nehogy hangjával feltalálja ébreszteni a szomszéd sátorok lakóit; öltözködjél hamarosan az általam Ábrámám kebelébe küldött tatar ruhájába és azután menjünk.

M e l i z e n d a nem hagyta magának kétszer mondani, a mit Jakabtól hallott, hanem sebesen magára vette a hosszú mongol öltönyt; derekon szokás szerint övvel megkötötte; szép idomu fejére tatar főveget nyomott, s azután Jakabbal utnak indult és szerencsésen megszabadultak.

Az olvasó egy ily könnyű megszabadulást talán valószínűnek tart a tatarok regényekben; de nekünk alig fogja elhinni.

Kénytelenek vagyunk ismét történeti adatokra támaszkodva, annak lehetőségét igazolni.

Igaz, hogy a borzasztó „tatarjárás” részletesebb leírását, a magyar történészeknél hiába keressük, míg esekelőbb jelentőségű eseményeket hosszan és bőven adnak elő; minek okát egyszerűen annak szeretjük tulajdonítani, hogy azon időbeli írott krónikáink nyom nélkül olvasván, az eddig ismertek biztos tájékozást a részletekre nézve csak igen gyéren nyújtanak.

Mi tehát külföldi krónikások tanulmányozására szántuk magunkat, hogy történetünk eseményeit magával a korrall, melyből merítők, teljesen és megcáfolhatatlanul összehangzatra hozzuk.

Igy tudjuk, hogy oly nagy volt mindenütt a népek rémülete, hol ama vad rombolók megjelentek, hogy a megfélemlt népség ellenállani nem merészelt. Alig hihető, de miut történeti tényt beszélik, hogy egy tatar lovas maga ment be egy népes faluba, s a lakókat rendre öldöste, a nélkül, hogy ezek ellenszegültek volna! Egy másik tatarának pedig nem levén fegyvere, megparancsolta foglyának, hogy míg ő fegyvert keres, fektüdjék hasra; erre elment, s talált egy kardot, melylyel azután a szerencsétlent megölte, ki még csak mozcizanni sem merészelt ! !

Sok hasonló apró esetet idézhethetnénk, melyek egyéhanglú mind a bizonyítanak, hogy a „tatarjárás” mily senyves és demoralizált állapotban találta a keresztény világot, mely akkor Európa miveltségével kérdőleg dicsekedett !

Hát még, mily ávra rettegéssel tölthetett el mindenkit egy roppant tatar tábor, mely mértföldekre terjedt, vé, az ő világ griaísi városainak rendítő nagyságát tüntet elő ! ? . . . Nem kellett ott őrjárat sem; lehatalmasabb védbástyája volt annak: a népek iszonyu rémülete; vagy ha a férfiak véres harcra mentek; akkor ott maradtak a nők, ezek a tigriseknek festett tollatlan állatai Plátónak, kik kegytelenségben és vérszomjuhozásban felülmulták magukat a férfiakat ! !

Most pedig a hozzájuk szegődött boszus kúnoktól megértették; hogy Magyarország egyetlen harcziépes hadserege a Sajónál tönkre tétetett, s ha olykor egyes tatar csordákat morész lovagok megtámadni merészelték, azok kinesszomjas főurak valának, kik nem letiprort hazájuk védelmére, hanem szákmányért törtek elő sziklaváráikból, s azután megint visszavonultak az erős falak mögé.

Ilyen rabló főur volt A b a I z s á k is. . . Mihelyt kisebb tatar csapatokat megpillantott, mindjárt rájuk rontott sziklafészekből, s egytől egyig lekasabolta, s rablott kincsekkel diadalmasan tért vissza Ördögkutvárhoz.

Batu khánban égett a vágó: ezt az embert elpusztítani.

Arra, hogy távolléte alatt valaki táborát megtámadhatja: még csak gondolni se jutott eszébe. . . A táborban is mindenki teljes biztonságban érezte magát és egész kéjelemmel aludtak.

Jakab tehát minden feltűnés nélkül hajthatta végre vakmerőségét. . .

Ő tudta legjobban, hogy mily nagy kincset talált föl, midőn Melizendát megmentette. . . Nem adná ő azt vissza Batu khánnak az egész mongol birodalomért sen.

Visszaviszi őt azt annak, a kinek már egyszer elopta. . . A B a I z s á k n a k . . . Hadd lássa meg régi ura, hogy mindig igaz hűséggel volt iránta.

J a k a b, mint magyar hazafi elborzadt attól, a mit Pata Edumen tett; meggyűlölte őt azt, ki a magyart elárulja gyűlölt és rettenetes ellenségének.

Most hát nemcsak Melizendát hozza vissza, hanem értesítheti is régi urát arról a nagy veszedelemről, mely őt fenyegeti.

Melizenda Jakabot úgy ismerte mint Pata urának szolgáját; arra pedig, hogy ez lett volna egyike ama két rablónak, kik őt atyja mellől elhurcolták, nem is gondolhatott, miután akkor az ijedtségtől elájulván, azoknak vonásaira sehogys tudott emlékezni.

Tehát hálás bizalommal volt bátor megmentője iránt, s minden aggodalom nélkül lépdelt mellette. . .

Nem volt többé gyöngye és bányadt, mint Batu khán sátorában; erőt adott neki az, hogy megmenekülhetett a tatártól.

Nem gondolt ő azzal: merre, vagy hova vezeti Jakab? . . . Mindegy neki, csak minél távolabb legyen a vörös képtű tatártól. . .

J a k a b, a Mátra rengetegei közé vezette, melyeknek labirintjában minden fát, minden sziklát ismert, s jól tudván a járást, sokkal előbb Ö r d ő g k u t v á r b a n értett, hogy sem Batu khán ostromló seregével oda megérkezhetett volna.

Melizenda csalatlanságát csak akkor vette észre, midőn ugyanazon szobában találta magát, honnét egyszer Fulko kiragadta. . .

A helyén kezéből — gondolá — a tigris körmei közé jutott!

Mély ábrándokba merült. . . Visszaidézte emlékében boldog szökését Fulkóval, ki erős karokkal szorította szívéhez, midőn a kötélláhcson merészen lefelé haladt. . . Milyen szédítő út volt az! . . . Nem tudja azt megtenni halandó; csak a szerelem bír azzal a csudálatos erővel. . . Azután mentek; azaz, hogy ő nem is ment, hanem ölében vitte a derek lovag. . . Szíve úgy reszkedett; de nem a félelemtől, hanem az örömtől. . . Soha sem örült úgy még; az az öröm nem is öröm volt, hanem maga az édes boldogság! Azután még egyszer volt boldog, midőn Fulkóval odahagyá az apáczák

zárdáját, hol csupán Idáliát tudta szeretni. . . És Idália? . . . Ugyan mit csinálhat Idália? . . . Valjon elmenekültek-e az apáczák? . . . Ha nem, úgy Idália veszne van! A kogyetlen tatároknak nem ismerik a zárdák szentségét és sérthetetlenségét. . . Ugyan meg lehet-e még menteni Idáliát? . . . Istenem! mily nagy szerelem az övé. . . Meg kell őt menteni és én — megmentem!

Melizenda megrázkódték; azután elővett egy darab pergamentet, s arra cizinóber téntával megírta — végrendeletét. . .

A B a I z s á k nem mutatta magát: mert értesülvén Jakabtól az őt fenyegető veszélyről, tüstént megfujtatta a harcai tárokat, s annak riadó hangjaira összeszedültek vitézei, kiknek gyorsan osztá ki parancsolatait.

A kis számú csapatnak harczvágya nagy volt; mindenki égett atyja, anyja, testvérei, rokonai, barátai, vagy ismerőseinek haláláért boszút állani a gyilkos tatárokon.

A B a I z s á k legbátrabb embereivel elhagyta a várat, s a szorosokat uráló legjobb helyeket velük elfoglaltatta, honnét csak szikladarabokkal kellett agyon hajgálni a vad tatárokat, mielőtt Ö r d ő g k u t h o z közeledhettek volna. . .

Épen hajnalodott, midőn a Mátra aljában megjelent Batu roppant serege, s a parancsszóra egyszerre száz és száz osztályra oszolja, különféle irányban rohantak a Mátra rengetegei közé, melyeknek közepén egy kavaly sziklaúcsúson büszkén és merészen emelkedék A b a I z s á k vára.

Egyszerre borzasztó sziklák roppant zápora hullott alá, mely a feltörekvő tatárokat elsöpörte.

De azért új rohamra indultak, s újra sziklaesső fogadta őket, oly magasból, hogy oda öldöklő nyilaik nem hathattak.

Hétszer ujitották meg dühbel az elszánt rohamot, s hétszer fégyennel visszaverettek a láthatatlan ellenség zúzó szikla fegyvereivel. . .

Nagy ünnepe volt a itt halálnak. . . Rettenő volt száma az agyonvert tatároknak, kiknek koponyáiból elég magas gúlát emelhetet magának Batu khán; de ő ilyen célra csak keresztény koponyákat szeretett alkalmazni; a tatároké nem illett ily profánus dologra! ily compromittáló célra! . . .

Az elpusztított országok legyőzött népei ördögöknek tartották a tatárokat; ezek pedig A b a I z s á k embereit hitték — ördögöknek.

Batu khán közel volt, hogy megpukkadjon dühében; ajka tajtékzott, szemei vad lángban forogtak, keblében tombolt a harag áldázata; iszonyu volt ő ilyenkor; úgy nézett ki mint a dögvész, mely egyszerre fel akarja falni az egész világot!

A V o l g á t ó l egész a D u n á i g rombolva nyargalt végig az eltiprot nagy országokon és senki sem merészelt rettenetes hatalmával dacolni. . .

És most dicsőségét egy hitvány sziklafészék elhomályosítja; megszégyeníti azt az arcot, mely nem tudott másképp pirulni csak a kéjtől és a részegségtől! . .

És ő még kedvére csak boszút sem állhat! . .

Mérgében Pata Edumero estek szemei. . .

Azok a szemek még nem löveltek oly irtózatossá villámlást. . . Jaj volt, kire Batu khán így nézett! . .

A gyalogatos kudarczért Pata urának kellett bűnhődnie.

Batu khán hajmeresztő nemét választotta a halálnak. . . Dühögő embereit, mint voszott kutyákat a kijelölt áldozatra uszítja, s egy pillanat alatt ezerfelé volt tépro!

Igy vészelt el szegény Pata Edumen!

Batu khán azután visszatért táborába. . . Jó lesz most neki a bor, hogy megrészegüljön és jó lesz neki a halottzerük szép hőlgy, hogy márvány kebelén elfeledje tobzódó kéjben — gyalázatát.

A bor folyhatott; de Melizenda helyett csak a meggyilkolt hercétet találta a sátorban.

Hova tűnhetett az a bágyadt, gyöngő nő; hiszen mozdulni sem tudott? ! Nom is látszott élni; olyan volt mint a halott; mozdulatlanul ott maradt a hova tették!

Ki merészelt volna Batu khán táborába más, mint a halál? . . Az jár olyan véres kézzel. . . Megesküdtött a csillagokra és az elemekre, hogy feldulatja a temetőket; de felkoll találni őt a föld alatt; s ha a gyáva sirok nem tudják előadni, majd elnyargal a világ végére, hol a mennyország kezdődik, s be fog oda kiáltani úgy, hogy megrendülnek az ég boltozatai és vissza kövötelendi egyetlen szerelmét; s ha a viszhang nemmel felel összerombolandja a mennyet, s egyenlővé teszi a föld színével. . .

És csakugyan fűlszedette a sátorokat és tova indult roppant szerével; tüzet, pusztulást és halált vive magával mindenüvé; oda, hol az élők laktak; oda, hol a halottak nyugodtak. . .

X.

Aba Izák tökéletes diadalt aratott a győzhetetlen Batu rettegött seregén és ezen fényes győzedelmét a járhatatlan szorosoknak és a szédítő meredvényeknek köszönhető, melyek meghíusíták a tatárok mérész rohamait és várdöntő szörnyeit.

Jakabnak szintén elismerésre méltó érdeme volt a könnyű győzelem kivivésában; mert ha ő eleve nem tudósítja Aba Izákok Pata Edumen árulásáról és a khán véres tervéről, akkor bizonyára, a meglepetés következtében, nagy áldozatokkal menthették volna föl a várat az ostrom alól; vagy talán döntő veszedelemnek is ki lehettek volna téve; míg így a szikladarabok tették meg az emberek gyilkoló köteleaségeit.

Mondanunk is fölösleges, hogy Jakab nemcsak kegyelemben fogadtatott, hanem a halás váruur által gazdag ajándékokkal halmoztatott el; régi bajtársai pedig szívesen rázták meg jobbját.

Midőn a tatárok visszavonultak, Aba Izák idején gondolta, hogy Melizendához siessen.

Szive hangosan dobogott. . . Most újra hatalmában vélte a szép bálványt; most ismét kényszerítheti, hogy szeresse őt; vagy szétmorzsolandja bájainak igéző liliumát; de más sem birandja azt a habzó kobelt, mely iránta hideg mint a tél; fagyos mint a jég és kietlen mint az elhagyatott pusztaság.

Lassan nyitott a szobába. . .

Melizenda egy kereveten feküdt mozdulatlanul; szemei mélyen be voltak csukódva és arcán a halál ült. . .

Izák lábujjhegyen közelített hozzá. . . Azt hitte, hogy alszik. . . De olyan furcsa álom volt az; nem látott ő még így aludni senkit! . . Csendesesen megfogta kezét; hideg volt az és merev. . .

Aba Izák megrettent. . . hiszen e hőlgy nem so-

vár vágyak bálványa már, hanem a halál néma menyasszonya! . .

Megelőzte őt a halál. . . átkozott legyen!

Szegény Melizenda csak ugyan halott volt és most már igazi halott. . . Nem élred föl többé; a halál nagyon erősen zárta le szeméit; nincs oly természeti erő, mi azokat felnyithatná. . .

Szive meggyógyult; nem szenved többé. . . Olyan jó a halál, hogy begyógyít minden sebet, eloszlat minden bánatot és nem érzünk többé semmi kint, semmi fájdalomat.

Melizenda nem érez többé semmit; megölte magát méreggel; silány, de gyilkoló méreggel. . . Hitvány, de biztos kaszája ez is a — halálnak.

Az asztalon egy pergamentekeres hevert; az volt a halott végrendelete. . .

Aba Izák előre tudta, hogy mi lehet abban. . . Szemrehányás és átok! . . Minék átkozza meg őt; nem elég átok-e az, hogy meghalt? . . Hiszen ő szeretni akarta. . .

Azután felnyitá a tekercset és a következőket olvasá:

„Aba Izák! Álnokság által újra hatalmadba estem; de én a halált választám, hogy tisztán repüljek az égben várakozó jegyosem, gróf Fulko karjai közé, kit a kogyetlen tatárok meggyilkoltak, s vére boszúért kiált! De én nem boszura, hanem egy lovagi szent köteleesség teljesítésére hivlak föl. Tud meg, hogy Pata Idália, a nyulak szigetén van az apácák kolostorában. Én láttam őt szenvedni, s ismerem irántad való szerelmét, mely reménytelen és őrjögő. . . Menj, siess és mentsd meg őt, nehogy a tatárok kezeibe kerüljön. Én megbocsájtok. Kösönti Idáliát szerencsétlen barátnője, Melizenda.“

Alig tudnók lerajzolni ama hatást, melyet e sorok A b a I z s á k megrendült lelkére gyakoroltak.

Átok helyett bocsánat; szorrehányás helyett egy üdvöt nyújtó felédzés!.. Oh, milyen angyal volt Melizenda!.. Még halálával is áldást áraszt az élőkre.. Miért kellett neki meghalni?..

A b a I z s á k egész valójában reszketett.. Az, ki nem riadt vissza a veszélytől; iktózás nélkül nézte a kiontott vért és megveté a halált; most reszketett.. Hogy is no, hiszen I d á l i a veszélyben van és I d á l i a őt szereti!..

De ha nem szeretné is, nem elég az, hogy egy hölgy veszedelemben forog; egy hölgy, kit eszménykép gyanánt imádjásig tisztelt?

A b a I z s á k b a n fölébredt a lovag!.. És egy lovacskán nyúcs gondolkozni való ideje, hanem csak tennie kell; tenni; és pedig nyomban, tüstént, késedelem nélkül.

Azután habozás nélkül előszólította J a k a b s B a n k ó szolgáit; megparancsolta nekik, hogy útra készüljenek, s fegyverekkel jól ellássák magukat; mer' őlj utra mennek, mely veszélyvel jár, s ahol olosó lehet az élet, és talán vissza se térnek többé haza — soha.

Ezzel néhány könyvet szentelt Melizendának; igazi, őszinte könyeket, melyek a hideg halottra szemfedelül hullottak.

És ezekkel a könyvekkel temették el Melizendát... Sirjának nincs nyoma... Felhánghatja B a t u k h á n a temetőket, nem tudnak azok felőle semmit... Melizenda nem fekszik a föld alatt; az ő koporsójára nem hullottak fekete göröngyök... A föld felett, egy szikla mély ürebe rejtették őt egy tölgyfából készült koporsóba, úgy parancsolta azt A b a I z s á k, hogy ne háborithassa végtelen álmát senki...

Menjen B a t u k h á n a világ szélére, kérdozse meg a villámok égtől: ott van-e Melizenda?..

És a vízhang azt fogja mondani: a szép halott nincsen itt; kutasd őt a föld és az ég között!

B a t u k h á n nem tudja, hogy az égben csak angyalok vannak, kik tiszta lélek, s halandó szem nem láthatja őket...

Hol keresse hát?.. Mi van az ég és a föld között?.. A pusztá lég! A légben pedig nincsenek halottak, hanem játszó parányok...

Meg fogja kérdozni a szelvéstől, a vihártól és a susogó zephirtől: hol van Melizenda?..

Kinek jutna eszébe, hogy B a t u előtt a sziklák merészelték egy titkot elrejtetni?!..

Az egyszerű temetés után A b a I z s á k két hü szolgájával bucsut vőn sziklafészektől, s azt harcossainak éber gondjaira bízta.

És elindult, hogy Melizenda végrendeletét teljesítse. Nemes ménje tüzes és gyors volt, valóságos arab faj, melynek Syria és Egyiptom hazája: tüskön és berken repült a lovaggal; az okos állat mintha sejténé ura

nehéz vállalatát, melynek szerencsés sikere legfőként a gyorsaságtól függött... A két szolga alig birt oly sebesen utána nyargalni.

A b a I z s á k Vácznak tartott, holátkelvén a Dunán, Budafolé vágatott...

B a t u k h á n lassan haladhatott előre, miként az rendesen nagy hadseregek előnyomulksánál történni szokott.

Elég ideje volt szerelméről álmodozni... Ne csudálkozzatok azon, hogy B a t u k h á n egyszer szeretni tudott; hiszen gyujtsátok meg a lelketlen fát: az is lángot vet, s valjón nem lángja-e az forró, izzó szerelmének, melylyel az dlethez ragaszkodik? De csak egyszer vet lángot; azután elég, elhamvad!.. És ott toppan szaporán az irigy forgó szél; felkapja a hamut, s magával tova, messze ragadja... Merre jár a fürgeteg? hol hullanak el parányai a hamunak?... Nem tudja azt sem a tudós, sem az okos, sem a bölcs...

Kétszer bolond az, ki érthetetlen dolgokkal bibelődik; bolond, mikor elkezd; bolond, mikor folytatja...

Ne higgyétek, hogy azok a parányok megsemmisülnek; fölkeresi őket újra a fürgeteg és nyargalózik velük megint tovább és azok sivatnak, sarnak és jajgatnak, azért a a fürgetegnek olyan rémes zugása...

Hagyjuk Batut álmodozni; mi pedig kövessük A b a I z s á k o t a nyulak szigetére.

A kolostor zárvá volt... Az időt drágának tartotta A b a I z s á k, s minden töprekedés nélkül erőszakkal törte be az ajtót.

Összekutattak mindent; sehol élő lénynek nyoma nem volt; végre a kápolnában az oltár lépcsőjén egy álélt apácát találtak, kibn I z s á k legott fölismere: — I d á l i á t.

Gyorsan karjai közé ragadta, s mint jött: villámként száguldott vissza Ördögkutvárbá, hol I d á l i á t erős fűszerek finom illata terítet magához, s első pillantása a lábainál térdelő A b a I z s á k ra hullott.

— Istenem! hol vagyok? — kérdozó bámullattal és meglepetéssel hordozván szét ábrándos tekintetét.

A b a I z s á k n a k nem volt bátorsága válasz adni... Oly széppé tette I d á l i á t a fájdalom, hogy a kemény lovag elbűvöltnek érzé magát látásán. Ily bájos angyalát az önfeláldozásnak és a tiszta szerelmnek csak néman lehet imádni... Egy hang megzavarhatná az ő csendes ámulatát.

Legjobb ilyenkor hallgatni.

I d á l i a rövid szünetelés után ismét megszólalt.

— Ah! bizonyosan meghaltam, — mondá ábrándozólag; azután eltemették és most a más világon földébredék, hol összetalálkoznak azok, kik a földön egymást szerették.

A b a I z s á k állhatatosan a hallgatás philosophiájához ragaszkodott.

Pedig, hogy szeretett volna beszélni, s végig kiál-

tani az egész világon, hogy én szeretlek, én imádlak! . . . Nem hölgye vagy szívemnek; hanem istenője! . . .

De Idália a lázban volt. . . Ő beszélhetett és a mit beszélt: oly jól esett a lovag szívének!

Vajha! mindig beszélne! . . . Mi ahhoz képest Orpheus lantja; Ovidius szerelme és Homér költészete? . . .

Csitt! hallgasson ott a lant; némuljon el a szerelem és boruljon le a költészet, hol Idália beszél. . . Hangjának zenéje, szívének zovuv kitörése és rajongó képzeletének föllengése mindennél igazóbb varázssáttal töltik el A b a I z s á k lelkét.

Idáliától tanulatok lantolni, szeretni és külneni. . . Az ő nyelve egységét képezi annak a titokteljes bűvös háromságnak!

És Idália beteg volt. . . Hetek multak, hetek jöttek, míg elvégre az ágyat elhagyhatá. . .

A b a I z s á k gyöngéd gonddal és féltékenyen ápolá; ott viraszott ágya mellett és sohajtásaiból fölismerete kívánságait. . .

Midőn jobban volt: A b a I z s á k nem merészelte magát mutatni; csak midőn minden veszelyen tal volt: akkor újra megjelent előtte és elbeszélte neki Melizenda végrendeletét és annak következményeit. . .

Idália áhitattal hallgatta végig a lovag elbeszélését, s hogy úszinte volt az: bizonyították a könyvek, melyek koronként A b a I z s á k szemeit megnedvesítették.

És a hölgy szive hálaérzettől dobogott föl, s lelkét a naptámadás melegével árasztá el izzó szerelme. . .

Efeléledte a multat; elfeledte Istennek letett esküjét; mindent, mindent; csak azt az egyet érezé, hogy szeret és szeretve van!

Ki tudja mi lett volna belőle az oltár lépcsőjén; talán elveszett volna éhen? . . . Oh, régen kibékkült ő a halállal! . . . De tudna-e a más világon nyugodni, ha netán a tatárok gyalázatossá és utálatossá tették volna életében?!

Beszélhetnek a hittudósok a mennyországról; a materialisták a földről annyit, mennyi nekik tetszik; nem fél aoktól az ember; de arra elborzadva retteg: hogy sirját gyalázat rútsítsa meg!

Lebegjen fölötte feledés; jól van az ugy: nem fáj az a pornak; de ne épüljön azon szennyből és piszokból: a gyalázatnak emlékköve. . .

Nagyon nehéz az; besüpped az alatt sirunk és utánaunk egyro halljuk kiáltani: — gyalázatos! . . .

Rettenatos szó az! Nem tudnak az ilyen sirban nyugodni a csontok, hanem fölelevenednek és kísértetek gyanánt elmennek bolyongani a — világba. . .

Pedig mily rövid a kísértetek órája! . . . Azután a temetőhöz szétszórva hevernek, s felrúgja őket az ember; megtapodja az állat, ha épon az utban henyélnék. . .

Borzasztó az! . . . És azok szegények nem találának nyugalmat! . . .

Idália azonban mentve van! . . . És azt annak köszönheti, kit oly forrón szeret. . .

Sarkady István „Hajnal” albuma.

Ugy van alkotva a női szív, hogy szerelemből mindent képes megbocsájtani; s a legparányiabb nemes tett: új fényken tünteti elő szerelem oltárképét. . .

Idália már egészen jól érezte magát A b a I z s á k várában, s ismét szépségének pompájában ragyogott, mint virágos tavasz fogyasztó tél után; vagy miként a csillogó hajnal, midőn felváltja a viharos éjszakát.

Lelkében áhitat; szívében epedés volt. . . És mégis boldognak érezé magát! . . .

A b a I z s á k mindennap látta őt rövid időre, s féltékeny volt a hosszú órákra, melyek távol tartották. . . A nap, a hold, a csillagok betekintheettek hozzá tetszésük szerint; a lég összecsofolhatta márvány homlokát; a virágok szabadon érintheték ajkait; a szellő pajzánul játszhatott hajának ezredag hullámaival; sohaj és vágy emelheté kobeletét; a köny bátran lopózkodott szemibe, sőt a hosszú pillák meg is fűrődtek benne; — és ő nem érinthető meg ruhájának szegélyét, s gyáva visszatarthatózkodás szállta meg kobeletét, ha eszébe jutott azt gondolni, hogy milyen gyönyör volna azokat az alabastrom piczi kezeket csókokkal elhalmozni! . . . Pedig, hogy szeretne volna! . . . Mért nem lehet vele mindig, örökké elválhatatlanul! . . .

Idália szive szintén tele volt tüzzel, tisztán égő nemes tüzzel, mely arczának a menny dicsősülésének glóriáját kölcsönzé. . . Őrült, ha közelében volt a lovag, s szeretete, ha eltávozott. . .

Hiszen ő ápacza volt. . . Ördögkutvár csak mellehet nyújtott neki; de valódi otthonja a kolostorban van!

És magára igyekezett erőszakolni, hogy az a szívet szétpatánással fenyegető szerelem voltaképen nem is a világ által kürtölt és istenített szerelem, hanem csupa tiszta hála, melyet megmentőnk bizonynyára kiérdemelt. . .

Igy folytat el hónapok. . . De az idő nem csinált változást életükben. . . Néma volt az egyik; hallgatag a másik. . .

Két koporsó egymás mellett! . . . Pedig, ha volna erejük: mennyit tudnának beszélni! . . .

És gondos tartozkodásukkal csak nevelték egymás iránti szerelmüket.

Ugy van a szerelem alkotva, hogy némaságában rejlik villanyozó hatása és hallgatásában van a delejező erő.

Ne mocozzanjon akkor az ajak, mikor a szív mélyen érez; hiszen vannak oly feneketlen érzelmek, melyeknek kifejezésére ugy sem lehet találni szavakat. . .

Szent érzelmek tolmácsolására áhíatos szavak állenek. . .

Ne imádkozzál Istenhez, ha lelked Istennek van tele. . . Nincs olyan ima, mely hamarabb jutna Istenhez, mintha lelked magában érzi Istenét. . . Ne beszélj akkor szerelemről, ha szíved szerelemmel van tele; nem tudja azt nyelv elmondani, a mit egyedül szíved hangos dobbanása képes csupán elárulni, megmagyarázni és névtelen édességüvé tenni. . .

Ne higgyetek annak, ki csábítólag bevallja szerel-
mét és hízgelőleg elmondja annak nagyságát és mélység-
gét. . . Hiszen a szerelem nem vallás, se nem dictió; ha-
nem néma és hallgatag valóság. . . Lehetnek pillanatok,
midőn kitörés lángja merészen ront elő; de a Vezuv nem
okádja-e ki fölösleges láváját; vagy a tenger nem küldi-
e szét dühös hullámaint, hogy csendes partjain pusztítva
romboljanak végig? . . . Azután újra vezuv: a vezuv és
ismét tenger: a tenger. Néma és hallgatag! . . .

Nem beszélek én azoknak, kik részegítő tobzódás-
ban találják föl a szerelem gyönyörét; hanem nektek,
kiknek szívük van és tisztán szerettek. . .

Idália és Izsák igazán és tisztán szerették
egymást; szerelmük még is néma és hallgatag volt, mint
néma az arany a föld alatt és hallgatag a gyémánt a hit-
vány sár között!

Pedig mily sokszor közel voltak, hogy egymásnak
vallomásokat tegyenek! . . .

XI.

1242-et irtak. . . Kemény, hideg tél volt, s a tatár-
rok kényelmesen járhattak-kelhettek a befagyott Duna
erős jég hátán.

Batu khán seregének egy része Nagy-Váradig
villogtatta az öldöklés rémes fegyverét; más része duná-
ntuli megyékben égetet és pusztított. . .

Már Dalmátiát kezdték rabolni, midőn szomorú
gyászban követték jelentek meg Karakorumból, kik
Oktai császárnak, Dengiszkán fiának és utódának,
az összes tatárok nagy khánjának halálát jelentették.

Rendítő esemény volt az a roppant mongol birodal-
omban; minthogy Zagatai khán, a megholt császár
idősebb fivere, Transoxián és Turkesztan ura,
ki utódul volt kijelölve, már előbb meghalálozott; Ka-
juk pedig, a boldogult nagy khán fia, még kiskorú volt,
s ily körülmények között méltán lehetett félni, hogy
Dengiszkán unokái közül többen mint trónkövetel-
ők fognak föllépni, holott midőn Oktait császárnak
választották, a trózsönkök és az uralkodó ház hercegei
kilenczszer hajtották meg előtte magukat, s vért eresztve
megesküvének, mondván: „Mig csak utódaiból fen-
marad oly darabka hús, mely ha fűbe vettetik, meg nem
engedi, hogy az ökr azt megegye; és ha zsirba tetítik,
nem engedi meg, hogy a kutya azt felfalja: addig más
családbeli herceget nem emelünk a trónra.“

Batu khán szintén megesküdött, mert mint
Dengiszkán unokája igényt táplálhatott a trónhoz;
de neki soha sem jutott eszébe, hogy azt érvényesítse.

De más sem tűrt volna meg a trónuson, csak az
Oktai gyermekeit; azért is az özvegy Turakina
császárné hívására gyorsan visszasietett nagy Mongol-
országba.

Mielőtt azonban végkép elhagyta volna Magyar-
országot, egy kiáltványt intézett a néphez, melyben fel-
hívja, hogy minden, ki elrejtezett, akár szabad, akár
rabszolga, nyugodtan hazatérhet.

Erre számos jóhiszemű magyar hagyta oda titkos
rejtékét, kiket a hitetlen Batu kegyetlen társjaival
játékul lemészároltatott, s koponyáikból az uton emléket
rögtönöztetett.

Ezután vértől ittasan megindult haza felé. . .

Mi ugyan nem követjük a nagy khánok székhelyére,
Karakorumba; szereplése megszűnt, emlékeztetése
pedig most is összehozadunk! . . .

Itt maradunk mi a fölégetett, kirabolt és elpusztí-
tott Magyarországon, a még romokban is imádott édes
hazában. . .

Béla király, hallván a tatárok eltakarodását,
ész felé tért vissza országába. . .

Ne kívánjátok, hogy leirjam az érzelmeket, melyek
a viszontlátáskor keblében tomboltak; nem lehet azokra
szót találni, se tollat. . .

Más talán az ő helyzetében kétségbe esik, vagy
megesemlül; — de nem: Béla.

Nagy lelke tudott győzni az indulatokon; letérlé
fájó könyeit és hozzá látott az alapítás és teremtés nagy
és hatalmas munkájához.

Gyorsan épültek föl újra az egyházak, falvak és
városok; gyarmatosokat édesgetett zsiros földünkre
szomszéd országokból; s visszamaradt kúnokat kedvez-
ményekkel hódáták, meg, kiknek nem engedett új királyt
választani, hanem maga vevé föl a kún király czímét.

Igy lön: IV. Béla király új alapítója
Magyarországnak! . . .

Hogy Béla-nak gondja még arra is kiterjedett,
hogy a nyulak szigetén sietett az apácák kolostorát
helyreállítani: azt azon vallásos szellemnek tulajdonít-
suk, mely a középkort annyira lelkesítette, hogy min-
denütt és mindenben Isten akaratát szerette látni és
Isten újját szemlélni.

Az apácák pedig mindnyájan visszatértek, az Isten
megmentette őket, s ez elég jel volt, hogy zárdájuk hamar
fölepüljön, s ott áhitatos életüket szigorú szabályaik
szerint folytathassák.

Csak egy apáca hiányzott: — a szép Idália!

Melizenda — mint tudjuk — még nem volt
felesküdve, hanem mint muzulmán előbb megkeresztel-
tetven, a vallásban nyert oktatást, s így ő számba nem
vétehető.

De Idália már az ur mátkája volt; azt hitték
róla, hogy meghalt, vagy a tatárok elpusztították. . .

Meg is siratták a fiatal szűzet, s halotti misén imá-
doztak lelki üdvösségéért és porainak csendes nyugál-
maért. . .

Egyszer azonban megjelent Idália, s az örven-
dező társnők siettek ölelésére, melyet ő szívvelyesen
viszonzott.

Arczán a végtelen szenvedés és a nagy küzdelmek

sáppadsága honolt, s oly jól illet ahhoz szomorú hangja, melyen elbeszélte egyszerű történetét, ésszintén és himezés nélkül. . . Nem titkolt el semmit; hiszen nem volt oka neki pirulni. . . Bátran nézhetett társnőinek szemei közé és tisztán tekinthetett föl Istenhez az égbe. . .

Azután folytatta apáca csetét. . . Imádkozott egyre, hogy az ur tanítsa lemondani a világról, hova egyre visszavágyott szíve.

És, a ki el tudta magát szakítani Aba Izsáktól azon lesújtó elhatározással, hogy soha sem fogja többé látni: az még inkább tudott szenvedélyén uralkodni a kolostor szent falai között.

Soha sem élt ő át olyan perczet, mint midőn Aba Izsáknak „Isten hozzádot!” mondott. . . És az az „Isten hozzád!” örökre volt mondva; még is volt ereje elmondani. . . De még egyszer nem tudná; vagy ha elmondaná: még is kellene neki halni. . . Szíve megropedne!

Egyszer örös lehet az ember; az Isten kegyelmet ad; de nem jó másodsor az Isten kísérteni. . .

Aba Izsák kemény lovag volt; de babonás, mi nem az ő hibája, hanem az egész kor jellemző gyöngesége, s nem vala bátorsága erőszakkal visszatartani oly lényt, ki esküvel magát Istennek szentel.

— Örökre! — mondá Idália közönyvel, s örült, hogy egy perczre sértetlennek tudta magát mutatni szívének izzó tüzeben.

— Viszontlátásig! — válaszolá tompán Aba Izsák és szemei fénylettek; de nem a viszontlátás reménye ragyogott azokban, hanem az elválás fájó könyei.

És ezeknek a rezgő könyeknek csába fénye kísérte el Idáliát; látni vélte azt az oltáron; az égen, a gyertya lobbanásában és éjjel álmaiban!

S ha néha eltűnni gondolá, akkor fülei megcsendültek és egyre azt hallá: viszontlátásig! . . . Nem szólt mást Aba Izsák; de mit is szólhatott volna többet? . . . Sőt nagyon is sokat mondott azzal az egy szóval! . . . Ugyan mit akarhat tenni? . . . De mit tehetne ő érte? . . . Eljő talán a kolostorba? . . . Ne jöjjön idű; még gyöngye lehetne, ha viszontlátná, s mi lesz akkor vele és esküjével? . . .

Jaj pedig az esküszegőnek: az esküszegősen Isten átka van. . . Borzasztó az Isten átka! . . . Ne hívja ki azt a gyarló ember; mert az aztán el van átkozva nap-pal, el van átkozva éjjel; el van átkozva a világ mind a négy táján; keleten, nyugaton, északon és délen; el van átkozva, midőn eszik; el van átkozva, midőn iszik; el van átkozva tavaszkor, nyáron, ősszel és télen; el van átkozva a jelenben és a jövőben. . .

Rottenetes az! . . .

Idália összerázkodék. . . De mit tehetett arról, hogy két oly nagy érzés elfért szívében, milyen a világi szerelem és az Isten iránti szeretet?! . . . Mindkettő égett, lángolt és küzdött egymással. . .

Hiába mondják az askéták, hogy a ki nem képes a világról lemondani, az nem tudja Isten szeretni. . .

Idália akart lemondani a világról és vágyott szeretni tudni az Istent. . .

De hasztalan könyezett és hiába keresett enyhét és vigasztalást az imádságban; könnyei nem oltották el lángoló tüzeit szerelmének; és az ima nem töltötte el lelkét csupán csak Istenvel! . . .

Aba Izsák hasonló volt szívével. . . Nem tudta magát jól találni saját várában. . . Egészen megváltozék; ki egykor félelmes rémo volt a vidéknek és merész ragadozásokban lopte gyönyörűt; most zárkózott, szelíd és ábrándozó. . . Ki mindig kész volt harczra és kalandokra: most keblében csendes béke ütött tanyát, s annak eszményi képet alkotott Idáliában.

Mindenható hatalma a szerelemnek! . . A bölcsész gúnnyosan megmosolyoghat; a természettudós hidegeu kinevethet; az istenség agyon kövezhet; — és mégis nagy és magasztos vagy szerelem!

Élnél csak néhány perczre a bölcsész okoskodásai között; a természettudós güreibeiben; az istenség bibliájában: megátkoznak száraz és mesterkéltt tudományukat, melyek el tudtak rejteni az ő fűrkészű és messzelátó szemeik elül tőged, oh — szerelem! . . .

Nem sokáig állhatta ki Aba Izsák a gyötrű és kínzó küzdelmeket, melyek kebelét marták és emésztették; hanem elhatározá, hogy Budára megy és meghódol a — királynak. . .

Fel is öltözködött tetőtől talpig vasba, mint akkor a lovagok szoktak; aczél sisakjánál sárkányszörny pompázott, míg paliszán egy embertépő oroslán volt vésvé, ezzel a jelszóval: „törvék a törni törekvők!” . . . Bizonyosan ezen szavakkal a tatárookra özlézt.

Azután elővezették vértlomezekből készült terítővel öllátott gyönyörű paripáját, s arra felvetvén magát, egy válogatottnak cine csapat élén elindult Buda felé. . .

Béla örömmel fogadta kegyelmebe a vitéz lovagot, kinek tatárverő hírét már akkor énekek dicsőítették, s hogy hűségét a trónhoz még inkább lekösse fölszólítá, hogy kérne tőle valami kegyet, mert totleg is ohajtja királyi jó indulatát bebizonyítani.

Aba Izsák lehetlent látszék kérni. . . Idáliát kérte.

Egy apáczát még a királynak sem volt hatalma Istennek tett ünnepléys esküjétől fölmenteni. . .

Béla elkomorodott; fájt neki és mélyen sérté királyi fölünyét, hogy nem teljesítheti a hős lovag kérelmét, melyre ő maga jogosította föl.

Az egyház tehetne volna azt csupán; de nem volt még eset, hogy föloldozott volna zárdánót világi szeszélyekért, vagy ép bűnös szenvedélyért.

Nem fért az a papok fejébe, hogy azt, ki Jézus menyasszonyának fölesküvék: halandó ember beszenyezze, elrutítsa. . .

Béla nagyon ismerte korát és jól ismerte az egyházat is; — még is mindenképen hánytá vetette elméjét, hogy Aba Izsák kérését valami módon teljesíthetné.

Tudta, hogy inkább máglyára hurocolják a szűzet, mintsom esküjétől feloldozzák; de tudva volt előtte azon általános meggyőződés is, melynél fogva a szerelem szent dolgnak tartott és a házasság isteni intézménynek tekintetett.

De kérdés volt, ha a leányszerelmes-e, s kíván-e házasságra lépni **A b a I z s á k k a l**?

És igen esetében, hogyan lehetne fölmenteni esküjétől? . .

Béla türelemre hívta föl a lovagot, maga pedig sietett a zárdába, s a fejedelemszönyt színe elé parancsolá. Ez magasztalásokkal és dicsőretekkel halmozá el **I d á l i á t**, s úgy tünteté föl, mint pontos és szigorú apácát; de mégis bántja valami lelkét, mert napról napra inkább hervad. . .

A király előhívatta **I d á l i á t**, s látta a szenvedő bájos alakot.

— Mi ohajtásod van gyermekek? — kérdé nyájias leereszkedéssel a király.

— Nincs semmi ohajtásom — szólt reszkoteg hangon a szép apáca; hanem alázatos kérélnem van hozzád dicső király.

— Szólj; és mi teljesíteni igyekezünk azt, — biztatá Béla; de hangja elárulá, hogy olyan **A b a I z s á k f é l e** kérelemtől tart.

— Bocsánatot esedezem régi bűneiért — **A b a I z s á k n a k**; meglásd legjobb uralkodó, hogy ő legelső és leghüségesebb támasza leend trónodnak.

— Mi megbocsájtunk! — szólt meghatva a király és eleget tudott: ez a hölgy mindenkifőlött szereti a lovagot.

Ezután a király intésére **I d á l i a** távozott.

Midőn Béla ismét együtt volt a fejedelemszöny-nyal, kérte őt, hogy mondana módot: miként lehetne **I d á l i á t** esküjétől fölmenteni?

A fejedelemnő jámbor és okos matróna volt; fényes, előkelő francia családból, s egyike vala az első-

nek, kik szent **D o m o n k o s** buzdítására a szűzek fátyolát fölverték, s azután később elszéledtek, hogy rendüket különféle országokban terjesszék. Midőn azután kolostorok alapultak, azoknak legelső főnökeivé ők választattak.

Ezen tiszta lelkű agg szűz kevés ideig gondolkozott; azután habozás nélkül azt indítványozá a királynak, hogy külföldi szokás szerint tartasson **s z e r e l m i t ö r v é n y s z é k e t**, melyk vizsgálja meg: ha **I d á l i a** előbb volt-e szerelmes, hogy sem letette esküjét? És ha igen, akkor mivel a szerelem épen oly szent, mint az eskü szent: hozzon a szerelmi törvényszék igazságos ítéletet, melynél fogva a szerelem szentsége visszahelyezendő előbb élvezett jogaiba; az eskü szentsége pedig megsemmisítetik; de úgy, hogy a szerelmesek tartozzanak házasságra lépni. És ezen ítélet ellen aztán nincs fölbezés!

A királynak rendkívül tetszett a szellemdús indítvány és örömmel hagyá el a derék fejedelemnőt, hogy a **s z e r e l m i t ö r v é n y s z é k e t** létesitse.

Mily ünnep lesz a Magyarországnak!

Új és szokatlan volt az nálunk; de nem egészen ismeretlen, minthogy a miveltebb körben közkézen forgott **A n d r e a s C a p e l l a n u s n a k** „A szerelem mesterségéről“ irt érdekes munkája, melyben a különféle országokban tartatni szokott „szerelmi törvényszékek“ bőven és kimerítően tárgyaltattak.

A király legott nejevel közölte a finom fejedelemnő indítványát, s kérte őt, hogy vállalná el a **s z e r e l m i t ö r v é n y s z é k e t** elnökségét, s hívjon össze általánosan tisztelt és közbecsülésben álló delnöket, kik a királyné elnöklote alatt a szerelem törvényszékét fogják alkotni, s mint megvesztegethetlen szép bírói a szerelemnek: **I d á l i a** ügyében igazságos ítéletet hozandnak, melyet azután komoly ünnepélyességgel kihirdetnek és érvényesítenek. . . .

XII.

Nem emlékszünk, hogy valaki magyar nyelven a középkor „szerelmi törvényszékeinek“ ismertetését tollára méltatta volna; pedig azok elég fontosak, ha beakarunk hatolni azon századok szellemébe, s irányát és ildényeit kívánjuk előtintetni; csak is az ily szerelmi törvényszékek vetnek bővös fényt a sokszor leirt és számtalanszor megénekelt lovagvilágra.

Hogy szerelmi törvényszékek csakugyan léteztek: azt tudós történések vitatják és komolyan állítják, hogy azoknak nyomait már a XI. század előtt feltalálhatni; de virágzásának tetőpontja: a XII. század másodfelébe és a XIII. elejére esik, s Franciaországban a XIV. század végeig; másutt pedig a XVII-ig divatban valának.

Nem a költők pusztá találmányai és rajongó képzeményei tehát a troubadurok énekeiben magasztalt sze-

relmi törvényszékek, hanem tiszta valóságon alapulnak és magából az életből merítvék.

Már **A n d r e a s C a p e l l a n u s** azzal dicsekszik munkájában, hogy a szerelmi törvényszékek és a szerlem törvénykönyvei messze földön ismeretessé tétettek a szerelmesek által.

Ne fogjátok rá, hogy épen Magyarország lett volna a miveltég géniuszának oly mostoha gyermeke, hogy azok, silány közlekedésünk nyomorúságánál fogva, hozzánk nem juthattak; mert ha maguktól nem jöttek; akkor tudnotok kell, hogy helyünkbe hozták és pedig maguk a francia, olasz, német és más nemzetbeli keresztresztes vitézek, kik országunkon keresztül vonultak.

És higyjétek el, hogy a nemes és lovagias magyar nemzet, mely védbástyaul állott föl az Európába rohanó tatárok ellen, minden időben tudta felmutatni jelentékeny

számát a szerelmeseknek, kik bizonyára siettek megismerkedni az oly mesés szerelmi törvényszékekkel és az annyira izgató szerelem törvénykönyveivel...

Annyi bizonyos, hogy Béla neje, Mária királyné, tiszéletnek tartotta megbízatását és körlevelekben parancsolá a legelőkelőbb delőknek, hogy Budára siessenek, hol az ő elnöklete alatt szerelmi törvényszék fog tartatni.

Nagy és ünnepélyes gyülekezet volt az, melynek komolysága igézetes hatást gyakorolt a szemlélőre.

Legelőször is a bájos hölgybirák mindnyájan meggyóntak és megáldoztak, s egészen megtisztult lélekkel foglaltak helyet a hosszú zöld asztalnál, melyen két égő gyertya között kereszt és egy halálfü állott.

Azután sziveikre tevén kezeiket, kiváncsi figyelemmel várták a vádlottak megjelenését.

Először Idália lépett a hatalmas szerelmi törvényszék magas színe elé, s egész valóját megreszketett azon gondolattal, hogy most életének egy szent titkát kell felfedeznie; de azután megvizsgálá magát azzal, hogy igazságos birák előtt kell azt neki tenni, kiknek szívök van és vannak könyeik. . .

Hőfelér ruhájában és sarkig érő habzó fátyolával úgy nézett ki, mint a szerelem angyala; semmi sem árulá el, hogy földi lény, csak szemében ragyogott egy csillogó köny, melyet a pillanat fontosságá csalt oda, hogy meghatottságával tanusítsa azt a finom nő gyöngédséget, mely oly igézően illik a szeméromhez.

— Idália! — kezdé az elnöklő Királyné asszony méltóságos, komoly és ünnepélyes hangon, mely ezüst harok zenéjeként csengett a nagy terem néma csendjében; — vádolva vagy mátkája az Urnak, hogy szent ruhák lilioma alatt szíved melyében titkon szerelmet ápolasz; de ezen szerelem előbb keletkezett és élt akkor is, midőn szent esküvel Istennek jegyzéd el magadat? Kétszer szentségtörő vagy; szentségtörő, midőn az egyház szüz leányává esküvé; s két szentséget merészeltél egymás ellen személt állítani, magadnak pedig ellenséggé tetted mind a kettőt. Nagy és mindentudó az Isten! nem azért hagyott nekünk áldott örökségül szentségeket, hogy egyiknek romjain építsünk oltárt a másiknak; mert úgy akarta mindenható és örök végzésűdel fogva, hogy ne legyenek alárendelve azok egymásnak. . .

— Szépséges Királyné, legkedvesebb Asszony! és ti kogyelmek birák a szív és szerelem fölött! — válszolt kometteljosen Idália; ti mindnyájan nők vagytok: megáldva szívvel és megáldva szerelmmel. Ha Isten szívet alkotott, hogy áldása legyen az emberiségnek, kinek jutott eszébe Istent kárhozzatni, hogy szívet tarmentő? Hogy szeromet és szeretek: ám itéljete bünyönek; de akkor Isten ellen házadtok föl, mint egykor a kedvly angyalok; mert ő oltá szívükbe a szerelmet; az örök, elolthatatlan és végtelen szerelmet. . .

— És mégis — gáncoskodik a királyné; te megtagadva szentségét a szerelmenek, nem itóztál újabb

merényllettel kísérni az Istent, midőn fölvevéd a szüzek hótiszta fátyolát, s magadat esküvel lekötdéd az Ur árájának? . . Kit egyszer a szerelem jegyzett el, az nem esküdhetik azután Isten jegyésévé, a nélkül, hogy ne követne el — szentségtörést.

— Nem szentségtörés volt az; — felelt Idália; hanem kétségbeesés; szerelmesen bálványozott lovagom iszonyu bünt kötetett el izelő szívem és női büszkeségem ellen. Ugyanis egy más hölgyet rablott el atya karjai közül, hogy fellázadt szenvedélyének áldozzon. Nekem elég volt azt hallanom, hogy örület szállja meg lelkemet. Nem tudom meddig valék önkivüli állapotban; de midőn magamhoz tértem: csak egy gondolat élt bennem. . . Nem a hosszú gondolata volt az, hanem a lemondás kétségbeesése! . . Nem érti a szerelem fájdalomait senki, csak én. . . Hegyes török tomboltak szívemben, érzém a kínos sebeket, melyeket rajta ütöttek, s még sem tudtam — meghalni! . . Kétségbeesésem azt mondotta: fuss a világló; lüskéségem pedig azzal hízelt: hogy majd szeret az Isten! . . Elhatározásom erős és rendíthetetlen volt. . . Atyám könyei, ha szólni tudnának, tanubizonyíogat lehetnének, hogy mily nemosen és elszántan állottam ellen kérésének, midőn szándékomról lebeszélni törekedett. . . Azóta atyám az örök álmát aluszsza, itóztatóképen téptek széjjel a tatárok és szétszört halmvaira mondok, hogy szerelmemet akartam meggyilkolni és emlíctél is megsemmisíteni. . . Letettem az esküt, s akkor még egyszer vetett pusztító lángot szívemben a szerelem; de azután néma és csendes lett. . . elaludt az oltár lépésőjén. . . Midőn fölébredék: lovagom várában valék. . . Naponként láttuk egymást, s lovagom a megterés és az igaz szerelem oly kétségbevonhatlan tanujelölt adá, hogy borzadva tapasztalám: letett esküm ellen felháladni szerelmemet, s józan eszem ellen doboló szívetmet. . . Kemény és nyers indulatait szelidebb érzelmek váltották föl, gondolataimait igyekezett ellesni, s már közel valánk, hogy laboruljunk egymás előtt és ujra megválljunk — szerelmünket. . . Azonban visszatarított bennünket az Isten, s én eskümhez híven: visszasiettem a kolostorba, remélvén, hogy áldott társnőm boldog körében feledni fogok! . . De nyomomban volt a szerelem; belopta magát a kolostor falai közé, s azóta nappal és éjjel a szerelem lüvös álmainak élttem. . . Hasztalan imádkoztam; hasztalan könyeztem gyarlóságom fölött; sem az ima, sem a köny nem enyhíté lángját szerelmemnek, s minden perczemet kesorítvé és kínosá teszi azon tudat, hogy én legméltatlanabb jegyese vagyok az Urnak! . .

Idália elhallgatott. . . a bájos birák szemében pedig érzékeny könyök csillogtak. . .

Vádlott kivezetetét a mellékterembe, s előhívatk A b a I z s á k.

— Lovag! iszonyu vád van ellened, — szólt a királyné; szívünk és lelkünk nagy megdöbbenésével hallottuk, hogy vérig megsértéd szerelmeedet, s egy más

hölgy iránt tápláltál lüfös szorvedélyt, melyet a szerelem kárnozhat. És hűnődél szerelmesedet szerelme szentségének árulójává tevéd, s okozád, hogy esküvel jegyezzó el magát Istennek. Majd, midőn a tatárok elől megmentetted, elfeledéd, hogy hölgyed Istené, s felkötéd szívét en urja szerelmét, ugy hogy töl bé nem talál édes nyugalmat a zárda csendes falai között . . . Mit tudsz ily szörnyű vádak ellen mentségedre felhozni?

— Legnemesobb királyné! Szív és szerelom fölött itélő hatalmas törvénszék! — mondá A b a I z s á k ; csak pár évvel ezelőtt vad és szorvedélyes valék, non ismerve szentet és magasztot. Egész vidék rettegé nevetem, s maga a király gondolt arra, hogy vakmerőségomért fegyverrel megbüntessen; de én daczoltam vele, s kikaczagtam sziklaféskembem tehetetlen fenyegetéseit. Szorvedélyom kalandokban gyönyörködött és szívem telhetetlen szomját csupán a változatosságnylhité. Magrészegülni a kéjben és sola sem józanodni ki a legkülöbözőbb élvek között: ez volt övem és jelszavam! . . . Idáliát szinto birni vágytam; de nemes érzelmekre alig gondolék, jóllehet már atyja beleegyezésével, jegyeseimül tekintém. Ekként bájos törvénszék! összedül az ellenem emelt vádak nagy része; mert én akaratlanul és tudtomon kívül folytam be azon tények elkövetésébe, melyekkel engem és szegény Idáliát vádoljátok. Később azonban, midőn egy haldokló hátrahagyott iratából megtudtam, hogy Idália veszélyben forog, feltámadt lennem a lovag és siettem nemes kötelességemet teljesíteni . . . Idália a kolostorban megszépült, az áhitat anygallá tevéd; azután láttam őt gyakran és imádni tanul-tam . . . Hogy szerelmeni nagyságát bebizonyítsam: siettem a királyhoz, hogy hódoljak neki, s felajánljam a trón védelmére karomat és kardomat. Hűségemért csak Idáliát kértem. Ő tett uj emberré; ő tanított meg szeretni; őnzéstelenül és tisztán szeretni . . . Adjátok vissza őt nekem és a — szerelmemnek.

A b a I z s á k non beszélt többet, s a királyné intésére távozek.

Rövid idoi tanácskozott a szerelmi törvénszék; azután előhivattak a vádlottak, s az ítéletet maga a királyné emelt hangon olvasá föl, melyet maradó érdekességénél fogva szóról szóra ide iktatunk:

„Mi, Mária, Magyarország királynéja, niceai hercegasszony, mint a szerelmi törvénszék elnöke, meghallgatván az általunk összehívott előkelő nemes hölgyeink véleményét; az egész díszes és méltóságos gyülekezet beleegyezésével határozzuk és itéljük: hogy Idália, tekintve azt, hogy már a szent eskü letétele előtt igazán szerelmes volt, s így elfegyeztetvén a szerelme szentségének: non volt többé emberi joga az eskü szentsége által magát Istennek elfegyezni; s mivel a szentségek egyenlő erővel bírnak és non egymás fölött, sem egymás alatt non állnak: ezennel ünnepdýosen feloldozzuk őt esküjétől, s visszaadjuk őt a szerelme szentségének. A b a I z s á k lovagot pedig, ki a tatárjárás alatt fényosen igazolta vitézi nagy tulajdonait és egy veszedelemien forgó hölgyet megmentett: ezennel felmentjük kegyelomben minden vád alól, s ünnepdýosen és őszinte jó kívánattal oda utasítjuk, sőt meghagyjuk neki, hogy az Idáliának visszaadott szerelme szentségét az oltárnál keresztény szokás szerint megszenteltesse és megáldassa. Mások pedig, miként mi maugunk is: jelen ítéletünkben az Isten akaratát imádják.“

Igy végződött a szerelmi törvénszék, melynek ítélete két szerető szívet tön boldoggá.

És ez a középkorban történt!

Ez időtől fogva eltűnt A b a I z s á k neve és S o m o s s y Péter legerősebb támasza lön a hazának és a királynak . . . Idália pedig a legboldogabb asszony lett és férjével együtt igazán a szerelme szentségét dlovozték.

Házasságukat az Isten is megáldotta gyermekekkel, kiktől történeti származásukat veszik a most is virágzó S o m o s s y - c s a l á d tagjai.